

Satu Rantaeskola (Toim.)

Pakkokeinolaki – Kommentaari

POLIISIAMMATTIKORKEAKOULUN OPPIKIRJOJA

PAKKOKEINOLAKI - KOMMENTAARI

Satu Rantaeskola (toim.)

PAKKOKEINOLAKI - KOMMENTAARI

Satu Rantaeskola

—

Kimmo Halme, Leo Kortesalmi,
Kaarle Lönnroth, Johanna Parviainen,
Teemu Saukoniemi, Sanna Springare

OPPIKIRJAT 22

Poliisiammattikorkeakoulu
Tampere, 2014

Satu Rantaeskola

—

Kimmo Halme, Leo Kortesalmi, Kaarle Lönnroth,
Johanna Parviainen, Teemu Saukoniemi, Sanna Springare

Pakkokeinolaki, oppikirjat 22

ISBN 978-951-815-278-4 (painettu)

ISBN 978-951-815-279-1 (pdf)

Taitto ja paino: Paula Karjalainen – Juvenes Print, Tampere 2014

ESIPUHE

Tämä teos on toteutettu osana Ponnistushanketta. Ponnistushankkeeksi on nimetty poliisihallinnon laaja koulutuskokonaisuus, jossa esitutkintalain (805/2011), pakkokeinolain (806/2011) ja poliisilain (872/2011) lainsäädännön 1.1.2014 voimaan tulleet muutokset koulutettiin poliisihallinnossa vuodesta 2013 alkaen. Tähän koulutuskokonaisuuteen on kuulunut myös esitutkintayhteistyötä käsittelevä koulutus yhteistyöviranomaisten mm. syyttäjien kanssa. Hanke on ollut laaja ja siitä kertyneet kokemukset ovat sen mukaisesti monipuolisia. Kiitän erityisesti Poliisihallitusta ja Valtakunnansyyttäjänvirastoa siitä, että lainsäädännön uudistus otettiin alusta saakka vakavasti. Poliisiammattikorkeakoulu saa kiitoksen panoksestaan hankkeen käytännön toteuttamiseen ja erityisesti tuestaan hankkeessa toimineille asiantuntijoille.

Tämä teos käsittelee 1.1.2014 voimaan tullutta pakkokeinolakia. Teoksesta on muodostunut kommentaariteos uuden lainsäädännön tulkinnallisten kysymysten yksityiskohtien kuvailemiseksi edellä mainitun Ponnistushankkeen yhtenä tuotteena. Teoksen sisältö on koottu yhteistyössä poliisihallinnon sisäisten kouluttajien kanssa. Kirjan kirjoittajina ovat lisäksi toimineet Kimmo Halme, Leo Kortesalmi, Kaarle Lönnroth, Johanna Parviainen, Teemu Saukoniemi ja Sanna Springare. Kirjoittajan osuus ilmenee teoksen luvuista, joihin kirjoittaja on panoksensa antanut. Kiitokset heille kaikille asiantuntijuutensa jakamisesta ja osallistumisesta kirjoitustyöhön. Teoksen yhtenä kirjoittajana ja toimittajana olen pyrkinyt yhdenmukaistamaan muiden kirjoittajien työtä ja lisännyt eri osioihin tärkeäksi katsomiani osuuksia. Edellä mainittujen henkilöiden lisäksi teoksen sisällön tuottamiseen sekä tekstin kommentoimiseen ovat osallistuneet seuraavat henkilöt: opettaja Pauliina Potila Poliisiammattikorkeakoulusta, käräjätuomari Jukka Jaakkola Helsingin käräjäoikeudesta, rikoskomisario Timo Piironen ja rikostarkastaja Erkki Rossi keskusrikospoliisista sekä kihlakunnanvouti Aki Virtanen Pirkanmaan ulosottovirastosta. Kiitokset heille kaikille asiantuntevista kommentaareista ja osallistumisesta kirjoitustyöhön.

Kiitän Poliisiammattikorkeakoulua teoksen ottamisesta julkaisusarjaan ja erityisesti kiitän rehtori Kimmo Himbergiä, koulutusjohtaja Petri Alkioraa ja yliopettaja Juha Vuorelaa tuesta Ponnistuskoulutushankkeen toteuttamisessa. Kiitokset myös Poliisiammattikorkeakoulun Emma Virtaselle, Leena Rannalle ja Sari Mansikkamäelle sekä Jaakko Kuhalle käsikirjoituksen yksityiskohtien hionnasta ja käytännön järjestelyistä.

Lainsäädännön sisältö täsmentyy kuitenkin vasta tulkintakäytännön myötä. Tässä teoksessa on pyritty luomaan mahdollisimman hyvä kartta, jotta virkavastuulla käytännön työssä tehtävät tulkinnat olisivat heti alusta saakka mahdollisimman hyvin tulevien tulkintojen mukaiset. Hankkeessa laadituista kommentaareista on tarpeellista pitää myös jatkossa huolta ja tämä edellyttää niiden ajan tasalla pitämistä. Poliisihallinto tarvitsee ja ansaitsee sähköisen tietopankin, josta keskeisin ja toimintaa erityisesti ohjaava lainsäädäntö ja sen tarkempi tulkinta on tarkistettava 24/7.

Käsillä oleva kommentaariteos on kirjoitettu suurten muutosten aikana. Tarkoituksena on ollut auttaa esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain soveltajaa säädösten tulkitsemisessa rikosprosessin eri vaiheissa.

Tampereella, Hervannassa, 17.7.2014.

Satu Rantaeskola

KIRJOITTAJAT

Satu Rantaeskola (teoksen toimittajana) (OTK, varatuomari, yliopettaja) toimii rikosprosessioikeuden yliopettajana Poliisiammattikorkeakoulussa ja on toimittanut tämän teoksen oltuaan Ponnistushankkeen (ETL, PKL ja PoL kokonaisuudistus 2014) vetäjänä. Rantaeskola on toiminut uransa aikana erilaisissa juristin tehtävissä vuodesta 1989 muun muassa tuomioistuimessa (käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa), syyttäjänä sekä asianajotehtävissä.

Kimmo Halme on aloittanut poliisiin tehtävissä vuonna 1992 ja suorittanut poliisin päällystötutkinnon vuonna 2005. Halme on toiminut rikostutkinnan tehtävissä käytännössä koko poliisiuransa ajan. Tällä hetkellä Halme työskentelee Sisä-Suomen poliisilaitoksella tutkinnanjohtotehtävissä. Parhaiten Halme viihtyy työtehtävissä, joissa voi kantaa vastuun työryhmän työskentelystä mm. aktiivisen valmennuksen ja toimintatapojen kehittämisen keinoin.

Leo Kortosalmi on suorittanut miehistön ja alipäällystötutkinnon ja työskennellyt poliisina lähes 30 vuotta. Lisäksi Kortosalmi on suorittanut juristin tutkinnon (OTK). Hän on toiminut kotimaassa nuoremasta konstaapelista päällikkötehtäviin nimismiehenä ja ulkomailla mm. Venäjällä sekä useissa EU:n ja YK:n poliisin siviilikriisinhallintatehtävissä Baltiassa ja Lähi-idässä. Poliisihallinnon ulkopuolella Kortosalmi on työskennellyt Lapin lääninhallituksen oikeushallinto-osaston oikeushallintopäällikkönä. Tällä hetkellä Kortsesalmi työskentelee rikoskomisariona Lapin poliisilaitoksella.

Kaarle Lönnroth on ollut poliisina vuodesta 1991. Hän on tehnyt virkauransa alussa erilaisia poliisin tehtäviä valvonnan ja rikostorjunnan puolella. Vuodesta 1995 lähtien Lönnroth on toiminut talousrikostutkinnan tehtävissä, ensin tutkijana ja sittemmin tutkinnanjohtajana vuodesta 2002. Hänen vastuulleen kuuluivat ensin kaikki petosrikostyyppiset asiat, sittemmin pelkästään talousrikokset. Lönnroth on toiminut myös Itämeren alueen öljypäästöihin liittyvien rikosasioiden tutkinnanjohtajana ennen kuin näiden asioiden tutkinta siirtyi rajavartiolaitoksen vastuulle. Tällä hetkellä Lönnroth toimii rikoskomisariona Lounais-Suomen poliisilaitoksella.

Johanna Parviainen on valmistunut poliisiksi vuonna 2000 ja hän on työskennellyt pääasiassa järjestyspoliisin kenttä- ja hälytystehtävissä ennen päällystötehtäviin siirtymistä. Parviaisella on sekä hallintotieteiden maisterin (HTM) että yhteiskuntatieteiden maisterin (YTM) tutkinnot. Hän on suorittanut myös aikuisopettajan pedagogiset opinnot. Tutkinnanjohtajuuden lisäksi hänen toimenkuvaansa on kuulunut aiemmin myös joitakin lupahallinnon tehtäviä. Parviainen työskentelee tällä hetkellä rikoskomisarion virassa Itä-Suomen poliisilaitoksella Mikkelin poliisiasemalla.

Teemu Saukoniemi toimii poliisitarkastajana Poliisihallituksen laillisuusvalvonnassa. Saukoniemi on toiminut poliisina vuodesta 1997. Hänellä on käytännön ko-

kemusta miehistö-, alipäällystö- ja päällystötehtävistä sekä kenttätoiminnan että rikostorjunnan puolelta.

Sanna Springare on valmistunut poliisiksi vuonna 2000. Suurimman osa virkaurastaan hän on työskennellyt väkivaltarikosten parissa Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella. Päällystötehtävissä Springare on toiminut päivittäisrikoksista vastaavassa yksikössä Länsi-Uudenmaan poliisilaitoksella. Tällä hetkellä hän työskentelee komisariona Helsingin poliisilaitoksen eteläisessä johtokeskuksessa. Aikaisemmalta ammatiltaan Springare on psykiatrinen sairaanhoitaja.

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	5
KIRJOITTAJAT	7
SISÄLLYSLUETTELO	9
LYHENTEET	23
JOHDANTO	25

1 YLEISET SÄÄNNÖKSET .....

1.1	Lain soveltamisala	27
1.1.1	Pakkokeinolain yleissäännökset vs. eri lakien erityissäännökset	27
1.1.2	Pakkokeinolain soveltaminen	28
1.1.3	Suostumuksen merkitys	28
1.1.4	Asianosaisen ja todistajan tarjoama aineisto	29
1.2	Suhteellisuusperiaate	29
1.2.1	Yleistä pakkokeinolain periaatesäännöksistä	30
1.2.2	Suhteellisuusperiaate pakkokeinojen käytössä	31
1.2.3	Käsitteen ”puolustettavuus” sisällöllinen väljyys	32
1.2.4	Suhteellisuusperiaatteen vaikutus pakkokeinojen käyttöön	32
1.3	Vähimmän haitan periaate	33
1.3.1	Kokonaan uusi säännös pakkokeinolaissa	33
1.3.2	Vähimmän haitan periaate pakkokeinojen käytössä	34
1.3.3	Vähimmän haitan periaate ja muut periaatteet	35
1.4	Hienotunteisuusperiaate	36
1.4.1	Kokonaan uusi säännös pakkokeinolaissa	36
1.4.2	Hienotunteisuusperiaatteen sisällöstä suhteessa pakkokeinoihin	36
1.4.3	Hienotunteisuusperiaatteen soveltamisesta pakkokeinojen käytössä	36
1.5	Itseapu	37
1.5.1	Itseapua koskeva sääntely ennallaan	37
1.5.2	Itseapu ja käytettävät voimakeinot	38

2 KIINNIOTTAMINEN, PIDÄTTÄMINEN JA VANGITSEMINEN.....

2.1	Poliisimiehen kiinniotto-oikeus	39
2.1.1	Poliisimiehen toimivaltuudet samaan pykälään	39
2.1.2	Vastaaajan ottaminen kiinni	40
2.1.3	Aikarajat	40
2.2	Yleinen kiinniotto-oikeus	41
2.2.1	Käsite jokamiehen kiinniotto-oikeus poistuu	41

2.2.2	Poliisimies vs. yleinen kiinniotto-oikeus.....	41
2.2.3	Alle 15-vuotiaan kiinni ottaminen	42
2.3	Voimakeinojen käyttö	42
2.3.1	Voimakeinojen viimesijaisuus	43
2.3.2	Virastomestarit.....	43
2.4	Kiinniottamisesta ilmoittaminen.....	43
2.4.1	Ilmoittamisen ajankohta	44
2.4.2	Ilmoittaminen läheiselle tai muulle henkilölle	44
2.4.3	Virkamies ilmoittaa läheiselle tai muulle henkilölle	45
2.4.4	Ilmoittamatta jättämisen suhde yhteydenpidon rajoituksiin	45
2.4.5	Kiinniottoon liittyviä muita ilmoituksia	45
2.5	Pidättämisen edellytykset	46
2.5.1	Alle 15- vuotiaan pidättämisen kielto	47
2.5.2	Oikean rikosnimikkeen valinta	48
2.5.3	Matkustuskielto vaihtoehtona.....	48
2.5.4	Pidättämisen edellytykset jaoteltuna	48
2.6	Kohtuuttoman pidättämisen kielto.....	51
2.6.1	Kohtuuttomuus omassa pykälässään	51
2.6.2	Kohtuuttomuuden arvioinnista	51
2.6.3	Erytislainsäädäntöä pidättämisestä.....	51
2.6.4	Syyttömästi vangitun korvaus	52
2.7	Pidätetyn vapaaksi päästäminen	52
2.7.1	Vapaaksi päästäminen ennallaan	52
2.8	Uudelleen pidättäminen.....	53
2.8.1	Uuden seikan arviointia	53
2.9	Pidättämiseen oikeutettu virkamies.....	53
2.9.1	Ryhmittely viranomaisittain	54
2.10	Pidättämisestä ilmoittaminen.....	55
2.10.1	Ilmoittamisen ajankohta ja muoto	55
2.10.2	Ilmoittaminen ymmärtämällään kielellä	55
2.10.3	Avustajalle ilmoittaminen	56
2.10.4	Perusteista kertominen.....	56
2.11	Vangitsemisen edellytykset.....	56
2.11.1	Vangitsemisen edellytysten muutokset	57
2.12	Tuomitun vangitsemisen edellytykset	58
2.12.1	Syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta.....	58
2.12.2	Vaatimuksen esittäminen	58
2.13	Kohtuuttoman vangitsemisen kielto	59
2.13.1	Kohtuuton vangitseminen edelleen kiellettyä	59
2.13.2	Kohtuuttomat olosuhteet	59
2.14	Uudelleen vangitseminen	60
2.14.1	Ei voi vedota seikkaan -peruste	60

2.15	Ilmoittaminen vangitsemisvaatimuksesta.....	60
2.15.1	Kirjallisen vaatimuksen toimittaminen.....	61
2.16	Pidättämistä koskevan päätöksen kääntäminen	61
2.16.1	Tulkkausdirektiivin vaikutus	61
2.16.2	Kääntäminen käytännössä	62
2.16.3	Epäillyn luopuminen käännöksestä	63

3 TUOMIOISTUINMENETTELY VANGITSEMISASIOISSA 65

3.1	Vangitsemisesta päättävä viranomainen	65
3.1.1	Joustavuus lisääntyy	65
3.1.2	Asian käsittely käy sopivasti päinsä	65
3.2	Vangitsemisvaatimuksen tekijä.....	66
3.2.1	Ilmoittaminen syyttäjälle	66
3.3	Vangitsemisvaatimuksen muoto	67
3.3.1	Vaatimuksen kattavuus	67
3.4	Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohta.....	67
3.4.1	Enimmäismääräaikojen merkitys	68
3.5	Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi.....	69
3.5.1	Käsitteleminen viipymättä.....	69
3.6	Vangitsemisvaatimuksen käsitteleminen	69
3.6.1	Asiaan perehtynyt virkamies	70
3.6.2	Henkilön valtuuttama avustaja	70
3.6.3	Vangitsemisvaatimus syyteharkinnan aikana	71
3.7	Laillisen edustajan ja sosiaaliviranomaisen kuuleminen.....	71
3.7.1	Tilaisuuden varaaminen tulla kuulluksi	71
3.7.2	Edunvalvojan määrääminen	72
3.7.3	Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen edunvalvojan ohella....	72
3.8	Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys	73
3.8.1	Kirjallisen aineiston vaatimus	73
3.8.2	Tutkintavangin sijoittaminen	74
3.8.3	Henkilö suostumuksellaan poliisivankilassa yli neljä viikkoa ...	74
3.8.4	Muita vangitsemisvaatimuksessa huomioitavia asioita.....	75
3.8.5	Esitettävä selvitys ihmisoikeustuomioistuimen mukaan	75
3.9	Lykkäys pidätetyn vangitsemista koskevassa asiassa.....	76
3.9.1	Säännös on ennallaan	76
3.10	Päätös vangitsemisasiassa.....	76
3.10.1	Päätöksen ajankohta	77
3.11	Lisäselvitykseen liittyvä vangitseminen.....	78
3.11.1	Säännös on ennallaan	78
3.12	Vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvä	78
	menettely	78
3.12.1	Määräaika ja sen laskeminen	79

3.13	Vangitseminen muussa tuomioistuimessa (ei syytteen käsittelevä)	79
3.13.1	Säännös on ennallaan	79
3.14	Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten.....	80
3.14.1	Vangitsemisasian käsittelevä tuomioistuin	80
3.14.2	Määräajan pidennyksen hakeminen	81
3.14.3	Vangittua koskevan pääasian pääkäsittelevä kärjäoikeudessa ...	81
3.15	Vangitsemisasian uudelleen käsittely	81
3.15.1	Joustavuutta käsittelevään paikkaan	82
3.15.2	Vangitun informointi.....	82
3.15.2	Viranomaisten työnjaosta.....	83
3.15.3	Edelleen vangittuna pitämisen perusteiden arviointi.....	83
3.16	Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa	83
3.16.1	Säännös on ennallaan	84
3.17	Vangitun päästäminen vapaaksi.....	84
3.17.1	Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää vapauttamisesta ..	84
3.17.2	Matkustuskieltoon määrääminen vapauttamisen yhteydessä ..	85
3.18	Vangitseminen muutoksenhakutuomioistuimessa	85
3.18.1	Valtuuttama avustaja	85
3.19	Muutoksenhaku	86
3.19.1	Kantelu-oikeuden laajentuminen	86
3.20	Määräaikaisten laskeminen	87
3.20.1	Säännös on ennallaan	87
3.21	Vangitsemispäätöksen kääntäminen	88
3.21.1	Tulkkausdirektiivin vaikutus	88
4	YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN	91
4.1	Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset	91
4.1.1	Yleistä muutoksista	91
4.1.2	Yhteydenpidon rajoittaminen lähiomaiseen tai muuhun läheiseen	92
4.2	Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö	93
4.2.1	Yhteydenpidon rajoittamisen sisältöön ei muutoksia.....	93
4.2.2	Yhteydenpidon rajoittaminen ja kiinniottoa säätelevä lainsäädäntö	93
4.2.3	Yhteydenpidon rajoittaminen tietyn henkilön osalta.....	96
4.2.4	Yhteydenpidon rajoittamisen käytäntöjen yhdenmukaistaminen	98
4.3	Yhteydenpidon rajoittamisen voimassaolo.....	99
4.3.1	Säännös on ennallaan	100
4.4	Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen.....	100
4.4.1	Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen	101
4.4.2	Yhteydenpidon väliaikainen rajoittaminen.....	101

4.4.3	Yhteydenpitörajoituksen poistaminen	101
4.5	Erillinen käsittely tuomioistuimessa	102
4.5.1	Oikeussuojakeinon kirjaus	103
4.5.2	Tuomioistuimen toimintavelvollisuuden kirjaus	103
4.5.3	Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen erillisenä asiana ..	103
4.6	Muutoksenhaku	104
4.6.1	Kanteluoikeuden laajentuminen	104
4.6.2	Rajoituksen kohteen kanteluoikeus	105
5	MATKUSTUSKIELTO	107
5.1	Matkustuskiellon edellytykset	107
5.1.1	Matkustuskiellon edellytysten laajentuminen	107
5.1.2	Matkustuskieltoa ei voida määrätä alle 15-vuotiaalle	108
5.2	Matkustuskiellon sisältö	109
5.2.1	Matkustuskiellon rakenteellinen muutos	109
5.2.2	Yhteydenpitokielto	109
5.2.3	Passin luovuttaminen poliisille	110
5.2.4	Poikkeuksien myöntäminen matkustuslupapäätökseen	111
5.3	Passin myöntämiskielto	111
5.3.1	Passin myöntämiskielto ja henkilökortti	111
5.3.2	Matkustuskiellon tarkoituksen vaarantaminen	112
5.4	Matkustuskiellosta päättävä viranomainen	112
5.4.1	Tuomioistuimelle asetettu harkitsemisvelvollisuus	113
5.4.2	Matkustuskielto vangitsemisvaatimusasian käsittelyn jälkeen ..	115
5.4.3	Matkustuskieltoon määrääminen vapauttamisen yhteydessä ...	115
5.5	Päätös matkustuskiellosta	116
5.5.1	Päätöksestä ilmenevät asiat	116
5.5.2	Päätöksen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi	116
5.6	Poikkeuslupa	117
5.6.1	Lupa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskiellosta	117
5.6.2	Poikkeusluvan epääminen tuomioistuimen käsiteltäväksi	117
5.7	Matkustuskieltopäätöksen muuttaminen	118
5.7.1	Päätöksen muuttamisen edellytykset	118
5.8	Matkustuskiellon kumoaminen	119
5.8.1	Matkustuskiellon kumoaminen osittain tai kokonaan	120
5.8.2	Matkustuskiellon voimassaolo pääkäsitteilyyn asti	120
5.8.3	Määräajan pidentämispyyntö on tehtävä viikko ennen sen päättymistä	121
5.8.4	Matkustuskieltoon määrätyn oikeussuojakeinon muutokset	122
5.9	Matkustuskiellon voimassaolo	122
5.9.1	Matkustuskielto asianomistajan vaatimuksesta	123

5.9.2	Matkustuskiellossa olevan pääasian käsittely käräjäoikeudessa	123
5.10	Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset	124
5.10.1	Yhteydenpitokiellon sisältö	124
5.10.2	Kiellon rikkomisen tutkinta	124
5.11	Matkustuskieltoasian käsittely	125
5.11.1	Kieltoon mahdollisesti määrättävän oikeus tulla kuulluksi	125
5.12	Muutoksenhaku	126
5.12.1	Pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle annettu kantelumahdollisuus	126

6 VAKUUSTAKAVARIKKO 127

6.1	Vakuustakavarikon edellytykset	127
6.1.1	Pakkokeinon yleiset ja erityiset edellytykset	127
6.1.2	Hyvityksen maksaminen uudeksi perusteeksi	128
6.1.3	Hukkaamiskiellon poistuminen	128
6.1.4	Vakuustakavarikon kohdentuminen oikeushenkilöön	129
6.1.5	Vaara maksamisen välttämisestä	129
6.1.6	Vakuustakavarikon toissijaisuus suhteessa takavarikkoon	129
6.1.7	Vakuustakavarikon ja takavarikon välisen suhteen muuttuminen	130
6.1.8	Vakuustakavarikko arvonkonfiskaatiota ja / tai esinekonfiskaatiota	130
6.1.9	Kahden eri pakkokeinon käyttö samaan omaisuuteen	131
6.1.10	Vakuustakavarikon määrä	132
6.1.11	Asianomistajan oikeuksien turvaaminen	133
6.1.12	Vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden arvo	134
6.1.13	Uudelleen vakuustakavarikkoon asettaminen	135
6.2	Vakuustakavarikosta päättäminen	135
6.2.1	Toimivalta vakuustakavarikon tekemiseen esitutinnan aikana	136
6.2.2	Päätös vai määräys	136
6.3	Väliaikainen vakuustakavarikko	136
6.3.1	Väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpano muuttuu	137
6.3.2	Pöytäkirjaaminen	138
6.3.3	Tehtävät rekisteri-ilmoitukset	138
6.3.4	Väliaikainen vakuustakavarikko syyteharkintavaiheessa	139
6.3.5	Väliaikainen vakuustakavarikko tehdään euromääräisenä	140
6.4	Toimenpiteen kumoaminen	142
6.4.1	Määräaikojen muuttuminen	142
6.4.2	Väliaikaisen vakuustakavarikon kumoaminen	143
6.4.3	Esitys vakuustakavarikon kumoamisesta	143
6.4.4	Kuuleminen määräjän pidentämistä koskevassa käsittelyssä	143
6.5	Vakuustakavarikon uudelleen käsittely	144

6.5.1	Pakkokeinin edellytysten uudelleenarviointi	144
6.6	Korvausasian erottaminen erilliseksi asiaksi	144
6.6.1	Säännös on sisällöllisesti ennallaan	145
6.7	Vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa	145
6.7.1	Tuomioistuimen veloitteet	145
6.7.2	Vakuustakavarikon voimassa pysyminen	145
6.7.3	Vaatimuksen tekijä	146
6.8	Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta	146
6.8.1	Vaatimuksen tekijä	147
6.8.2	Määräajan pidentäminen	147
6.9	Muutoksenhaku	148
6.9.1	Pakkokeinin voimassaolo muutoksenhaun yhteydessä	148
6.9.2	Vaatimuksen tekijä	148
6.10	Toimenpiteen täytäntöönpano	149
6.10.1	Täytäntöönpanoviranomainen	149
6.10.2	Tuomioistuimelle toimivaltaa myös täytäntöönpanon osalta	149
6.10.3	Vakuuden asettaminen	151
6.10.4	Täytäntöönpanokulujen maksaja	151
6.10.5	Täytäntöönpano pääasian ratkaisun jälkeen	152
6.11	Vahingonkorvausvastuu ja kulujen korvaaminen	152
6.11.1	Kokonaan uutta sääntelyä pakkokeinolaissa	152
6.11.2	Vahingonkorvausvastuun kohdentuminen	153

7 TAKAVARIKOIMINEN JA ASIAKIRJAN JÄLJENTÄMINEN 155

7.1	Takavarikoimisen edellytykset	155
7.1.1	Takavarikon soveltamisalan laajentuminen	155
7.1.2	Tekninen laite	156
7.1.3	Asianomistajan asema	157
7.1.4	Soveltamisalan laajentumisen vaikutus poliisin toimintaan	157
7.1.5	Omaisuuuden palautus ilman takavarikkoa	157
7.1.6	Takavarikoinnin siirtäminen	158
7.1.7	Takavarikointi teknisen rikostutkinnan yhteydessä	159
7.1.8	Datan takavarikon edellytykset	159
7.2	Asiakirjan jäljentäminen	161
7.2.1	Uusi pakkokeino	161
7.2.2	Todistelun luotettavuuden vuoksi tehtävä takavarikointi	161
7.2.3	Jäljentämisen ajankohta	162
7.2.4	Takavarikointi kahdella perusteella	162
7.2.5	Jäljennösten lukumäärä	162
7.2.6	Jäljennöksestä otetun valokopion luovuttaminen edelleen	163

7.3	Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot	163
7.3.1	Säännös on pääosin ennallaan	164
7.3.2	”Viesti”-sana	164
7.3.3	Soveltamisala	164
7.3.4	Takavarikoimiskiellon laajuus	164
7.3.5	Takavarikointi, jos irrottaminen ei ole mahdollista	165
7.4	Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot	165
7.4.1	Teleyritystä ja yhteisötilaajaa koskeva takavarikointi ja jäljentämiskiello	166
7.5	Lähetyksen takavarikoiminen ja jäljentäminen	166
7.5.1	Vastaanottaja	166
7.5.2	Pakkokeinon kohde.....	167
7.5.3	Jäljentämisen soveltuminen säännökseen.....	167
7.6	Lähetyksen pysäyttäminen takavarikoimista tai jäljentämistä varten	167
7.6.1	Säännös on pääosin ennallaan	168
7.6.2	Pakkokeinon kohde.....	168
7.6.3	Lähetyksen pysäyttämistä koskevan määräyksen kohde.....	168
7.6.4	Muut lisäykset säännökseen	168
7.7	Takavarikoimisesta ja asiakirjan jäljentämisestä päättävä viranomainen.....	168
7.7.1	Jäljentämisestä päättävä viranomainen.....	169
7.7.2	Normaali päätöksenteko suhteessa uudelleen päättämiseen	169
7.8	Haltuunottaminen takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten.....	169
7.8.1	Poliisimiestä koskeva toimivallan lisäys	170
7.8.2	Haltuun ottamisen välitön peruuttaminen.....	170
7.8.3	Päätettävä ilman aiheetonta viivytystä	170
7.9	Ilmoitus haltuunottamisesta.....	171
7.9.1	Ilmoittamisen kohde	171
7.9.2	Haltuunoton kohde	172
7.9.3	Ilmoittamisen siirtäminen	172
7.9.4	Ilmoittamisen siirtämisen määräajat.....	172
7.10	Rekisteri-ilmoitus	173
7.10.1	Rekisteri-ilmoitukset	173
7.11	Eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen.....	174
7.11.1	Kohde ja avaamisoikeus	174
7.11.2	Asiantuntijan käyttö	175
7.11.3	Yksityinen asiakirja	175
7.11.4	Miten salattu asiakirja avataan	176

7.12	Pöytäkirja.....	176
	7.12.1 Pöytäkirjaaminen.....	177
	7.12.2 Takavarikon tai jäljentämisen kohteen yksilöiminen riittäväällä tarkkuudella.....	177
	7.12.3 Pöytäkirjajäljennöksen viivytyksettä toimittaminen.....	177
	7.12.4 Oikeus saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi.....	178
7.13	Takavarikon kohteen säilyttäminen.....	178
	7.13.1 Takavarikon kohteen määrittely.....	178
	7.13.2 Kohteen säilyttäminen.....	179
	7.13.3 Takavarikon täytäntöönpanokulut.....	179
	7.13.4 Takavarikon täytäntöönpano lainvoimaisen tuomion jälkeen	180
	7.13.5 Takavarikon kohteen tutkiminen.....	181
7.14	Takavarikon kumoaminen.....	181
	7.14.1 Muutos takavarikon kohteeseen.....	182
	7.14.2 Määräaikoihin liittyvät muutokset.....	182
	7.14.3 Takavarikon kumoaminen kun sen edellytykset on arvioitu tuomioistuimen toimesta.....	183
	7.14.4 Takavarikon kumoaminen poliisin toimesta silloin, kun rikosasia on syyteharkinnassa.....	184
	7.14.5 Vaatimuksen teko- ja ratkaisujankoha.....	184
7.15	Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi.....	185
	7.15.1 Edellytysten uudelleen arviointi.....	185
	7.15.2 Säännöksen soveltuminen myös jäljentämiseen.....	185
	7.15.3 Kuuleminen.....	186
	7.15.4 Tuomioistuimen ratkaisu asiassa ja sen vaikutukset.....	186
	7.15.5 Käsittelyn julkisuuskysymyksiä.....	186
7.16	Asiakirjan jäljennöksen hävittäminen.....	188
	7.16.1 Hävittämistä koskeva uusi säännös.....	188
	7.16.2 Hävittämisen kirjaaminen.....	188
	7.16.3 Hävittämisen ajankohta.....	188
7.17.	Takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä päättävä viranomaisena.....	189
	7.17.1 Päätöksenteko-oikeus prosessin eri vaiheissa.....	190
	7.17.2 Tuomioistuimen ratkaisut takavarikosta.....	190
7.18	Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkääminen.....	191
	7.18.1 Takavarikko voimassa tarpeen mukaan.....	191
7.19	Uudelleen takavarikoiminen tai jäljentäminen.....	192
	7.19.1 Edellytykset.....	192
	7.19.2 Päättävä viranomaisena.....	193
7.20	Takavarikon voimassaolosta päättäminen syyteasiaa ratkaistaessa...	193
	7.20.1 Takavarikon voimassaolo rikosasian edetessä.....	194

7.21	Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta	194
7.21.1	Takavarikon kohteiden lisäys.....	196
7.22	Muutoksenhaku	196
7.22.1	Säännös on asiallisesti ennallaan.....	196
7.23	Takavarikoidun esineen omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen....	197
7.23.1	Takavarikon kohde.....	198
7.23.2	Määräajan asettaminen	198
7.23.3	Omaisuutta vaativan henkilön omistajuudessa epäselvyyttä..	198
7.23.4	Kuulutusmenettely	199
7.24	Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide	200
7.24.1	Vähäarvoisia esineitä koskeva uusi säännös.....	200
7.24.2	Vähäarvoinen esine.....	201
7.24.3	Vahingonkorvaus	202
7.25	Viittaussäännös	202
7.25.1	Muu lainsäädäntö.....	202

8 ETSINTÄ..... 203

	Paikkaan kohdistuva etsintä	203
8.1	Etsintä	203
8.1.1	Kolme kotietsinnän määritelmää	203
8.1.2	Yleinen kotietsintä.....	204
8.1.3	Eriytyinen kotietsintä.....	208
8.1.3.1	Todistamiskielto.....	208
8.1.3.2	Viestinnän lähdesuoja	209
8.1.3.3	Etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa	209
8.1.3.4	Takavarikointi- ja jäljentämiskiellon merkitys	211
8.1.3.5	Etsintää suunniteltaessa	212
8.1.4	Paikanetsintä.....	212
8.1.5	Etsintä ja tekninen tutkinta	214
8.2	Kotietsinnän edellytykset	217
8.2.1	Edellytysten jaottelu selkeämmäksi.....	218
8.2.2	Tuloksellisuus ”voidaan olettaa löytyvän”	219
8.2.3	Paikan hallinnan selvittäminen.....	220
8.3	Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi.....	221
8.3.1	Esitutkintaan noudettava.....	221
8.3.2	Yleinen oleskelu	222
8.4	Paikanetsinnän edellytykset.....	222
8.4.1	Paikantarkastus paikanetsinnäksi	223
8.4.2	Ajoneuvon hallinnan selvittäminen	224
8.4.3	Paikanetsinnän kohdistuminen	225

8.5	Läsnäolo kotietsinnässä.....	226
	8.5.1 Paikassa asuva, työskentelevä tai luvallisesti oleskeleva.....	226
	8.5.2 Varattava tilaisuus.....	227
	8.5.3 Merkittävä viivytys.....	229
	8.5.4 Kotietsinnän kohteen haltijan sijoittuminen kotietsinnällä.....	230
	8.5.5 Jäljennös.....	230
	8.5.6 Muiden läsnäolo.....	231
	8.5.7 Valvominen.....	231
	8.5.8 Etsintävaltuutettu.....	231
	8.5.9 Kotietsinnästä ilmoittaminen.....	231
	8.5.10 Todistaja.....	232
	8.5.11 Asunnon omistussuhteet.....	232
	8.5.12 Läsnäolon suhde asianosaisjulkisuuteen.....	232
8.6	Menettely kotietsinnässä.....	233
	8.6.1 Etsinnällä kerrottavat asiat ja jäljennöksen antaminen etsintäpäätöksestä.....	234
	8.6.2 Paikalta poistaminen.....	235
	8.6.3 Kello 22–07 kielto.....	236
	8.6.4 Liikkumisvapaus.....	236
8.7	Etsintävaltuutettu.....	237
	8.7.1 Etsintävaltuutetusta.....	237
8.8	Etsintävaltuutetun kelpoisuudet.....	238
	8.8.1 Kelpoisuudet.....	239
8.9	Etsintävaltuutetun velvollisuudet.....	240
	8.9.1 Velvollisuudet.....	240
	8.9.1 Etsintävaltuutettu rinnastetaan virkamieheksi.....	242
8.10	Etsintävaltuutetun palkkio ja korvaus.....	243
	8.10.1 Etsintävaltuutetun palkkio.....	243
8.11	Etsintävaltuutetun käsityksen huomioon ottaminen.....	243
	8.11.1 Käsityksen huomioiminen.....	244
8.12	Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely.....	245
	8.12.1 Tuomioistuinkäsittely.....	245
	8.12.2 Tietosisällön tutkiminen (laite-etsintä).....	247
	8.12.3 Sinetöity aineisto kolmen päivän sisällä tuomioistuimelle.....	248
	8.12.4 Käsittelyn julkisuus kysymyksistä.....	248
8.13	Yksityisen asiakirjan avaaminen ja tutkiminen.....	250
	8.13.1 Oikeus avaamiseen ja tutkimiseen.....	250
8.14	Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset.....	250
	8.14.1 Paikanetsintä.....	251
	8.14.2 Paikanetsinnässä sovellettava säännökset.....	252
8.15	Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen.....	253
	8.15.1 Toimivallasta.....	253

8.16	Kotietsintäpäätös	255
	8.16.1 Päätöksen muotoseikat	255
8.17	Erityistä kotietsintää koskeva tuomioistuinkäsittely	256
	8.17.1 Tuomioistuinkäsittely	257
8.18	Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi	257
	8.18.1 Ratkaisu	258
	8.18.2 Määräaika asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi	258
	8.18.3 Vahingonkorvauksia koskevat vaatimukset	259
8.19	Pöytäkirja	259
	8.19.1 Pöytäkirjaa koskeva sääntely	260
	Laite-etsintä	260
8.20	Laite-etsinnän määritelmä	260
	8.20.1 Uusi pakkokeino	261
	8.20.2 Suhde salaisiin pakkokeinoihin	261
	8.20.3 Luottamuksellinen viesti	262
	8.20.4 Liikennevalvonnan diagrammalevyt	262
	8.20.5 Turvakamerat ja valvontakamerat	264
	8.20.6 Asianosaisten ja todistajien toimittamat selvitykset	264
8.21	Laite-etsinnän edellytykset	265
	8.21.1 Edellytykset	265
	8.21.2 Suhde paikkaan kohdistuvaan etsintään	266
	8.21.3 Laite-etsinnän toteuttaminen	267
	8.21.4 Laite-etsinnän kesto	268
	8.21.5 Ero laite-etsinnän ja paikanetsinnän edellytyksissä	269
8.22	Laitteen haltuun ottaminen	269
	8.22.1 Laitteen haltuun ottaminen vai takavarikointi	269
	8.22.2 Viivytyksettä tarkoittaa	270
	8.22.3 Tuloksellinen laite-etsintä	271
	8.22.4 Datan jäljennöksen muoto	271
8.23	Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus	272
	8.23.1 Muutos	272
	8.23.2 Henkilöpiiri	272
8.24	Datan säilyttämismääräys	273
	8.24.1 Säilyttämismääräys tulevan datan osalta	274
8.25	Datan säilyttämismääräyksen kesto	275
	8.25.1 Kumoamista koskeva muutos	275
8.26	Datan säilyttämismääräyksen salassapito	276
	8.26.1 Salassapitomääräysten selkiyttäminen	276
8.27	Laite-etsinnän toimittaminen etäetsintänä	276
	8.27.1 Laite on jonkun muun kuin esitutkintaviranomaisen hallussa	276
	8.27.2 Menettelytavoista	277

8.28	Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen	278
8.28.1	Soveltamisalaviittaukset muihin etsintöihin	278
8.28.2	Laite-etsintä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä	278
8.28.3	Laite-etsintä muuten kuin paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä	279
8.29	Laite-etsinnästä päättäminen	280
8.29.1	Samanlainen päätöksentekotaso kuin muissa etsinnöissä	280
8.29.2	Päätöksenteko eri tilanteissa	280
	Henkilöön kohdistuva etsintä	281
8.30	Henkilöön kohdistuvan etsinnän lajit	281
8.30.1	Käsitteiden tarkistamista	281
8.30.2	Henkilöntarkastuksen ja henkilönkatsastuksen erot	281
8.31	Henkilötarkastuksen edellytykset	282
8.31.1	Edellytysten jaottelu	283
8.31.2	Säätelyn selventäminen	283
8.32	Henkilökatsastuksen edellytykset	284
8.32.1	Edellytysten jaottelu	284
8.32.2	Edellytysten selventäminen	286
8.33	Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen	286
8.33.1	Liikennejuopumusasian henkilönkatsastus	287
8.33.2	Sukupuolivaatimukset	288
8.33.3	Terveydellinen haitta	289
8.33.4	Päätöksenteko	289
	Muun lainsäädännön soveltaminen	290
8.34	Viittaussäännös	290
8.34.1	Erytyissäännöksiä	290

9 ERITYISIIN TUTKINTAKEINOIHIN LIITTYVÄT PAKKOKOKEINOT . 293

9.1	Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen	293
9.1.1	Tutkittava kohde	293
9.1.2	Tutkimuspaikan eristäminen / läsnäolo	295
9.2	Koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi	296
9.2.1	Ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä	296
9.3	Henkilötuntemerkkien ottaminen	297
9.3.1	Edellytysten selventäminen	298
9.3.2	Vartijan oikeudet	298
9.4	DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen	298
9.4.1	DNA- tunnisteita koskeva säätely ennallaan	299

10 SALAISET PAKKOKOKEINOT..... 301

11 ERINÄISET SÄÄNNÖKSET	303
11.1 Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus.....	303
11.1.1 Vakiintunut tulkinta lain säännökseksi	303
11.1a Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen	303
11.1a.1 Vakiintunut tulkinta lain säännökseksi	304
11.2 Sotilaita koskevat ilmoitukset.....	304
11.2.1 Sääntelyn siirto asetuksesta lakiin	304
11.2.2 Ilmoitus hallintoyksikön päällikköön kohdistuneista toimista	305
11.3 Kansainvälinen yhteistoiminta	305
11.3.1 Käytäntöä selkeyttävä uusi säännös.....	305
11.4 Tarkemmat säännökset	306
11.4.1 Valtioneuvoston asetuksella säädettävät asiat.....	306
11.5 Voimaantulo.....	306
11.5.1 Vanhan pakkokeinolain kumoaminen.....	306
11.6 Siirtymäsäännökset.....	307
11.6.1 Vanhan lain aikaan määrättyjen pakkokeinojen voimassapysyminen ja kumoaminen	307
11.6.2 Vanhan lain aikaan määrättyjen pakkokeinojen määräaikojen laskeminen	307
LOPUKSI.....	309
LÄHTEET	311

LYHENTEET

A	Asetus
AOA	Eduskunnan apulaisoikeusasiamies
AOKa	Apulaisoikeuskansleri
DNA	Henkilöstä rikos- tai tapahtumapaikalta otettu ihmisen tumallisia soluja sisältävä näyte, josta voidaan määrittää henkilön DNA-tunniste.
Dnro	Diaarinumero
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EOA	Eduskunnan oikeusasiamies
EPA - 1988	Aikaisemmin voimassa ollut asetus esitutkinnasta ja pakkokeinoista (575/1988)
EPRI	Epäiltyjen tietojärjestelmä
EPSA	Valtioneuvoston asetus esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014)
ETL - 1987	Aikaisemmin voimassa ollut esitutkintalaki (449/1987)
ETL	Esitutkintalaki (805/2011)
ETY	Esitutkintayhteistyö
EU	Euroopan Unioni
HE	Hallituksen esitys
ICT	Tieto- ja viestintäteknologia
JulKL	Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)
KKO	Korkein oikeus

L	Laki
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
OKa	Oikeuskansleri
OM	Oikeusministeriö
PKL - 1987	Aikaisemmin voimassa ollut pakkokeinolaki (450/1987)
PKL	Pakkokeinolaki (806/2011)
POHA	Poliisihallitus
Polhall	Laki poliisinhallinnosta (110/1992)
PolL	Poliisilaki (872/2011)
PSL	Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006)
PolL- 1995	Edellinen poliisilaki (493/1995)
RL	Rikoslaki (39/1889)
Tiedonsaanti- oikeusdirektiivi	Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi tiedonsaantioi- keudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 2012/13/EU
TS	Turun Sanomat
TVL	Tutkintavankeuslaki (768/2005)
YTJulkL	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007)
Valvira	Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto
VITJA	Poliisiasiain toiminnanohjausjärjestelmän kokonaisuudistus- hanke, VITJA-järjestelmä
VnA	Valtioneuvoston asetus
vp	Valtiopäivät

JOHDANTO

Rikoksen esitutkintaa keskeisesti aikaisemmin säännelleet esitutkintalaki (449/1987) ja pakkokeinolaki (450/1987) tulivat voimaan vuoden 1989 alussa. Edellinen pakkokeinolaki piti sisällään kiinniottamista, pidättämistä ja vangitsemista, matkustuskieltoa, hukkaamiskieltoa ja vakuustakavarikkoa, takavarikkoa, etsintää, telekuuntelua, televalvontaa ja teknistä tarkkailua, muita pakkokeinoja ja erinäisiä säännöksiä koskevat luvut.

Edellinen pakkokeinolaki oli voimassa siis 25 vuotta. Sinä aikana lakiin oli tehty runsaasti käytännön tarpeisiin ja muun lainsäädännön muuttumiseen perustuvia muutoksia ja lisäyksiä¹. Silti lainsäädännössä oli edelleen täydennystarpeita.

Ylimmät laillisuusvalvojat olivat ennen uutta lainsäädäntöä kiinnittäneet myös huomiota tämän säädöskokonaisuuden kokonaisuudistuksen tarpeeseen. Kysymys ei ole ollut pelkästään lainsäädännön selkeydestä. Esiin on nostettu turvallisuusviranomaisten toimivaltuuksien ulottuvuuteen ja käyttämisen edellytyksiin, kansalaisten oikeusturvaan sekä lainsäädännön tarkistamistarpeisiin liittyviä yksittäisiä kysymyksiä.²

Oikeus- ja sisäasiainministeriö asettivat keväällä 2007 toimikunnan valmistelemaan ehdotuksen esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistukseksi. Laajan lausuntokierroksen jälkeen toimikunta sai mietintönsä valmiiksi, miltä pohjalta lainvalmistelu eteni ja hallituksen esitykset (HE 222/2010 ja HE 224/2010) lakien muuttamiseksi annettiin.

Uudet esitutkintaviranomaisen toimintaa säätelevät esitutkintalaki, pakkokeinolaki ja poliisilaki vahvistettiin eduskunnan päättäessä toimikauttaan keväällä 2011, mutta lait säädettiin tulemaan voimaan 2014 vuoden alussa. Säädettyä lainsäädäntöä muutettiin ennen sen voimaan tuloa vuoden 2013 lopussa säädetyillä muutoksilla (ns. korjauspaketti).

1.1.2014 voimaan tullut pakkokeinolaki tuli (806/2011) tuli täydentämään näitä lainvalmistelutöissä esille tulleita tarpeita. Pakkokeinolaki jakautuu seuraavasti: yleiset säännökset (1 luku), kiinniottaminen, pidättäminen ja vangitseminen (2 luku), tuomioistuinmenettely vangitsemisasioissa (3 luku), yhteydenpidon rajoittaminen (4 luku), matkustuskielto (5 luku), vakuustakavarikko (6 luku), takavarikoiminen ja asiakirjan jäljentäminen (7 luku), etsintä (8 luku), erityisiin tutkintakeinoihin liittyvät pakkokeinot (9 luku), salaiset pakkokeinot (10 luku) ja erinäiset säännökset (11 luku). Teoksessa käsitellään muita pakkokeinolain lukuja, mutta salaisia pakkokeinoja ei käsitellä tässä teoksessa lainkaan.

Pakkokeinolain 22.7.2011 annettua säädöstä (806/2011) on jouduttu täydentämään ennen sen voimaan tuloa ns. korjauspaketilla (1147/2013, 880/2013, 772/2013, 438/2013 ja 1468/2013). Saattaa olla, että lainsäädäntömuutoksen laajuus huomioon ottaen, erilaisia muutostarpeita tulee seuraavina vuosina lisää. Lainsäädännön muutoksia on teoksessa seurattu 30.6.2014 loppuun asti.

---

1 HE 222/2010 vp s. 25.

2 HE 222/2010 vp s. 13.

Teoksen rakenne kunkin luvun sisällä noudattelee lain mukaista järjestystä. Kukin lain pykälä on kuvattu laatikoilla sisällöltään uusi ja vanha säännös vierekkäin, josta lukijan on helppo tehdä havainnot siitä, miten lainsäädäntö on muuttunut. Lainsäädännön valmisteluasiakirjoista on jäänyt puuttumaan HE:ssä yleensä sen lopussa olevat vanhan ja uuden lainsäädännön rinnakkaistekstit, mikä on vaikeuttanut hahmottamaan kokonaisuudistuksen muutosten suuruutta. Teosten rinnakkaistekstit on laadittu voimassa olevan lainsäädännön mukaisena, joten tämä auttaa vielä enemmän tiedon hankinnassa. Lainsäädäntöön tutustumista aloittavan ei tarvitse välttämättä huomioida vanhaa lainsäädäntöä muutoin kuin lainsäädännön muutostarpeiden näkökulmasta. Rinnakkainen esitystapa auttaa jo lainsäädäntöä soveltanutta hahmottamaan muutokset paremmin. Muutokset on merkitty laatikoihin punaisella värillä. Mikäli aikaisemmassa lainsäädännössä ei ole ollut vastaavaa säännöstä, vanhaa säännöstä koskeva laatikko on tyhjänä. Vuoden 2013 lopussa säädetyt muutokset (ns. korjauspaketti) 1.1.2014 voimaan tulleeseen lainsäädäntöön nähden on merkitty normaalisti säädösnumerolla asianomaisen säännöksen yhteyteen.

Kirjan teksti on pyritty kirjoittamaan helppolukuiseksi, mutta kuitenkin oikeudellisen tekstin edellyttämällä tavalla riittävän tarkaksi. Lähteinä on käytetty hyvin paljon lainvalmistelutekstiä, mutta muutakin lähdemateriaalia on ollut käytettävissä. Lisäksi teoksiin on pystytty liittämään tulkinnallisiin ongelma-kohtiin erilaisissa asiantuntijaryhmissä pohdittuja tulkintasuosituksia, Ponnistuskoulutuksen tavoitteen mukaisesti poliisin toiminnan yhdenmukaistamiseksi. Tekstissä viitataan säännöksiin tarpeen mukaan. Lukija voi tarvittaessa tarkistaa käsiteltävän säännöksen, tarkistamalla alaluvun kaksi ensimmäistä numeroa. Alaluvun ensimmäinen numero viittaa pakkokeinolain lukuun ja toinen numero alaluvun alla käsiteltävään pykälään.

Tässä vaiheessa vuotta 2014 (laki on ollut voimassa noin puoli vuotta) olisi jo periaatteessa enemmänkin käytettävissä tuomioistuimen ratkaisuja uuden lainsäädännön ajalta, mutta niiden kerääminen ja analysoiminen teokseen viivästyttäisi sen julkaisemista entisestään. Teoksen päivittämisen yhteydessä tekstin rikastuttaminen tuomioistuimen ja laillisuusvalvonnan ratkaisuilla on luonnollista.

Tämä teos on kirjoitettu koko poliisihallinnon työkaluksi uuden lainsäädännön tulkintakysymysten osalta, sekä koulutukseen että käytännön operatiiviseen toimintaan. Samoin teos on kirjoitettu avuksi muille poliisin palveluksessa oleville kuin myös tiedonlähteeksi rajavartiolaitoksen ja tullin virkamiehille kuin myös muille pakkokeinolain säännöksiä soveltaville mm. tuomioistuimessa, syyttäjänvirastoissa ja asianajotoimistoissa. Kirjaa kirjoitettaessa on pidetty silmällä myös koulutustarpeita ja erityisesti Poliisiammattikorkeakoulun AMK -opiskelijoita, Esimiestyön ja työnjohdon erikoistumisopintoja suorittavia opiskelijoita sekä YAMK -opiskelijoita ja vielä täydennyskoulutusopiskelijoita.

1 YLEISET SÄÄNNÖKSET

Johanna Parviainen, Leo Korttesalmi ja Satu Rantaeskola

1.1 Lain soveltamisala

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 1:1 Lain soveltamisala Pakkokeinojen käyttöön ja käytön edellytyksiin sovelletaan tätä lakia, jollei muualla laissa toisin säädetä.	

1.1.1 Pakkokeinolain yleissäännökset vs. eri lakien erityissäännökset

Pakkokeinolain soveltamisalaa määrittävää säännöstä ei ole ollut aiemmassa pakkokeinolaissa. Käytännössä uusi pakkokeinolaki sisältää aiemman pakkokeinolain mukaisesti yleissäännökset rikosprosessuaalisista pakkokeinoista³.

Pakkokeinolaki on *yleislaki*. Tämä ilmenee suoraan lain 1 luvun 1 §:stä, jonka mukaan asiassa sovelletaan pakkokeinolakia ”... jollei muualla laissa toisin säädetä.” Pakkokeinoilla tarkoitetaan niitä viranomaisten suorittamia tutkittavana olevaan rikokseen liittyviä toimenpiteitä, joilla voidaan puuttua henkilöiden oikeuspiiriin⁴. Pakkokeinolain yleissäännökset tulevat osittain sovellettaviksi myös muiden viranomaisten kuin poliisin suorittamassa esitutkinnassa, koska näiden muita viranomaisia koskevissa laeissa viitataan pakkokeinolakiin. Kuitenkin esimerkiksi sotilaskurinpitolaissa (331/1983), rajavartiolaissa (578/2005) ja tullilaissa (1466/1994), on edelleen pakkokeinolain säännökset syrjäyttäviä erityissäännöksiä pakkokeinojen käyttämisestä.⁵

Yleiset säännökset ja erityisesti yleiset periaatteet on otettava huomioon kaikessa pakkokeinojen käyttämisessä. Esimerkiksi kiinniottamisessa yleiset säännökset tulee huomioida aina mahdolliseen vangitsemiseen asti. Tällöin vangitsemis-

3 Käyttöala epäillyn rikoksen oikeudelliseen selvittämiseen (esitutkintaan) käytettävissä olevista pakkokeinoista eli viranomaisten suorittamista tutkittavana olevaan rikokseen liittyvistä toimenpiteistä, joilla voidaan puuttua henkilöiden oikeuspiiriin. Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 2.

4 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 2.

5 HE 222/2010 vps. 244–245 todetaan, että esimerkiksi näiden lisäksi myös poliisilaissa (872/2011) on poliisiviranomaisia koskevia pakkokeinojen käyttöön oikeuttavia säännöksiä. Nämä säännökset erityissäännöksinä syrjäyttävät pakkokeinolainsäännökset tai täydentävät pakkokeinolainsäännöksiä. Useista kiinniottamiseen, pidättämiseen ja vangitsemiseen liittyvistä kysymyksistä säädetään tutkintavankeuslaissa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa. Pakkokeinolain säännökset syrjäyttävistä erityissäännöksistä esimerkkeinä voidaan mainita sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 5 luvun säännökset, jossa säädetään verkkoviestin tunnistamistietojen luovuttamisesta (17 §), verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksestä (18 §) ja julkaisun takavarikosta (20 §).

vaatimuksessa tulee olla huomioituna yleiset säännökset ja niiden vaikutus suhteessa kulloinkin käsiteltävään yksittäistapaukseen.

1.1.2 *Pakkokeinolain soveltaminen*

Lähtökohtana on, että pakkokeinolain sallimat toimenpiteet on tarkoitettu käytettäväksi *epäillyn rikoksen oikeudellista selvittämistä varten* esitutkinnassa⁶ (käytötarkoitussidonnaisuus). Edellä mainitusta voidaan katsoa seuraavan, että pakkokeinolain soveltamisen edellytyksenä on vähintään *syitä epäillä* -kynnys. Mikäli *syitä epäillä* -kynnyskään ei ylity, ei pakkokeinolain soveltamiselle pääsääntöisesti ole edellytyksiä. Poliisin päätettyä esitutkinnan ja toimitettua esitutkintapöytäkirjan syyttäjälle jutun ”herruus” siirtyy syyttäjälle ja syyttäjä päättää pakkokeinoista.

Esitutkinta-aineiston siirryttyä prosessissa eteenpäin poliisilla ei ole aineiston siirtymisen jälkeen toimivaltaa käyttää itsenäisesti pakkokeinoja kyseisessä jutussa. Mikäli poliisi kokee jonkin pakkokeinon käytön olevan tarpeellista, on siitä neuvoteltava jutun syyttäjän kanssa esitutkintayhteistyössä. Neuvottelun jälkeen syyttäjä voi joko pyytää lisätutkintaa ja pakkokeinolain mukaista toimenpidettä (esim. takavarikointia) tai vain palauttaa jutun poliisille eli takaisin esitutkintaan. Mikäli syyttäjä ei näe poliisin esittämälle toimenpiteelle tarvetta juttuun liittyen, ei poliisilla ole siihen toimivaltaa. Tilanne on toinen, mikäli kyseessä on juttukokonaisuuteen liittyvä rikos, mutta jotakin tekoa ei ole ollenkaan tutkittu. Tällöin poliisi voi ottaa jutun tutkintaan ja harkita itsenäisesti pakkokeinojen käyttöä. Lähtökohta on, että näissäkin tapauksissa ei unohdeta esitutkintayhteistyön merkitystä.

Tapauksissa, joissa asia on siirtynyt jo esitutkinnasta eteenpäin ja on kyse jonkin muun viranomaisen toimialasta ja siihen liittyvästä erityislainsäädännöstä, täytyy tilannetta arvioida eri lähtökohdista. Erityislainsäädäntö syrjäyttää pakkokeinolain säännökset ja näissä tilanteissa poliisin ja/tai syyttäjän tulisi neuvotella asiasta kyseisen viranomaisten kanssa ja hakea toimenpiteelle toimivaltuus sieltä.

1.1.3 *Suostumuksen merkitys*

Suostumuksen merkityksestä käydään paljon keskustelua pakkokeinojen käyttämisen yhteydessä.

Esitutkinta ja pakkokeinot -teoksessa lähdetään siitä, että mitä oikeudellista merkitystä suostumuksella on sellaisessa tilanteessa, jossa jokin pakkokeinon edellytyksistä ei täyty tai on tulkinnanvarainen. Teoksessa todetaan, että oikeudellista merkitystä suostumuksella on sellaisessa tilanteessa, jossa jokin pakkokeinon edellytyksistä ei täyty tai on tulkinnanvarainen. Voiko suostumus korvata pakkokeinon edellytyksissä olevan puutteen tai epävarmuustekijän? Kysymykseen ei voida antaa yleispätevää vastausta. Pidättäminen ja vangitseminen ei ole mahdollista suostumuksen perusteella, mutta muiden pakkokeinojen osalta suostumus olisi katsottava

---

6 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 2.

oikeuttamisperusteeksi. Näissä tilanteissa on kyse siitä, ettei pakkokeinon edellytyksiä ole, mutta epäillyn intressissä on pakkokeinon tekeminen.⁷

Laillisuusvalvojat ovat kiinnittäneet huomiota suostumuksen käyttämiseen pakkokeinon yhteydessä. EOA on todennut eräässä ratkaisussaan, että suostumukseen pakkokeinon oikeuttamisperusteena on suhtauduttava hyvin varauksellisesti. Tapauksessa on ollut kysymys epäillyn asemassa olevasta henkilöstä ja hänen ”toikaistustaan” ”katsokaa vain”, jota ei esillä olevan tapauksen olosuhteissa voitu pitää pätevänä suostumuksena.⁸

Edelleen EOA on eräässä toisessa ratkaisussaan todennut edelleen, että poliisin kanssa asioida kansalainen voi helposti kokea poliisin virkatoimet sellaisiksi, joista ei ole juuri mahdollisuutta kieltäytyä. Siitä syystä hiljaiseen suostumukseen poliisin toimivaltuuksia edellyttävän virkatoimen oikeuttamisperusteena tulee suhtautua hyvin varauksellisesti.⁹

Edellä mainituilla perusteilla pakkokeinon tekemiseen epäiltyä olevan henkilön suostumuksella tulee suhtautua hyvin varauksellisesti ja poikkeuksellisenä tilanteena. Lähtökohtana on, että esitutkintaviranomaisella tulee olla toimivaltuus pakkokeinon toteuttamiseen.

1.1.4. Asianosaisen ja todistajan tarjoama aineisto

Esitutkintalain 7 luvun 1 §:n mukaan asianosaiselta ja todistajalta on otettava vastaan heidän tarjoamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset. Vaikka säännöksessä ei nimenomaan viitata datamuodossa oleviin selvityksiin, nykyään yleisesti on todettavissa, että kirjallinen selvitys voi olla kirjallisessa tai sähköisessä muodossa, eikä selvityksen tallennusmuodolla ole merkitystä. Tämä tarkoittaa, että asianosainen tai todistajat voivat tarjota muistitikkua, jolla on heidän tarjoamansa selvitys. Asianosaiset ja todistaja voivat siis tarjota poliisille tällaista aineistoa, eikä silloin ole kysymys pakkokeinosta, vaan heidän tarjoamastaan kuulustelukertomusta täydentävästä kirjallisesta selvityksestä.

1.2 Suhteellisuusperiaate

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 1:2 Suhteellisuusperiaate Pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tarkeys sekä	PKL 7:1a Suhteellisuusperiaate (24.3.1995/402) <i>Tässä laissa tarkoitettuja</i> pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana

7 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 696.

8 EOA 17.12.2012 Dnro 1763/4/11

9 EOA 3.8.2009 Dnro 3591/4/08

rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.	olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaus ja muut asiaan vaikuttavat seikat.
--	---

1.2.1 Yleistä pakkokeinolain periaatesäännöksistä

Pakkokeinojen käytössä sovellettavat keskeiset periaatteet on nyt keskitetty selvyiden vuoksi yleisiä säännöksiä koskevaan pakkokeinolain 1 lukuun. Aiemman pakkokeinolain sääntelyyn verraten uuden pakkokeinolain mukaiseen pakkokeinojen käytössä sovellettaviin periaatteisiin liittyvä sääntely lisääntyy. Aiemman pakkokeinolain periaatteita koskevat säännökset, suhteellisuusperiaate (PKL-1987 7:1a / PKL 1:2), kohtuuttoman pidättämisen kieltäminen (PKL-1987 1:3,3 / PKL 2:6) ja kohtuuttoman vangitsemisen kieltäminen¹⁰ (PKL-1987 1:26a / PKL 2:13), saavat nyt rinnalleen säännökset myös vähimmän haitan periaatteesta (PKL 1:3) sekä hienotunteisuusperiaatteesta (PKL 1:4).¹¹

Jatkossa kohtuutonta pidättämistä ja vangitsemista koskevat kiellot sijoitetaan juuri näihin pakkokeinoihin liittyvinä näitä koskeviin nimenomaisiin säännöksiin eikä yleisten pakkokeinoperiaatesäännösten joukkoon¹². Vastaavasti esitutkintalaissa säädellyt periaatteet on otettava huomioon myös pakkokeinojen käytön yhteydessä, vaikka osa esitutkintaperiaatteista onkin luonteensa ja sisältönsä puolesta sellaisia¹³, ettei niitä ole ollut perusteltua tai tarpeellista ottaa sellaisinaan osaksi pakkokeinolain säännöksiä.¹⁴

Kaikkien pakkokeinolain pakkokeinojen käyttäminen edellyttää sitä, että pakkokeinoa voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon käsillä olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen sekä muut asiaan vaikuttavat

10 Molemmat aiemmat säännökset eli kohtuuttoman pidättämisen ja vangitsemisen kieltäminen ja kieltäneet pidättämisen ja vangitsemisen tapauksissa, joissa se on kohtuutonta asian laadun taikka rikoksesta epäillyn tai tuomitun iän tai muiden henkilökohtaisten olojen vuoksi. Säännösten on katsottu sisältäneen pakkokeinolakiin otetun yleisemmässä muodossa ilmaisseen 7 luvun 1 a §:n mukaisen ajatuksen.

11 HE 222/2010 vp s. 2, 72, 245.

12 HE 222/2010 vp s. 248. Kohtuuttoman pidättämisen kiellon osalta on ensinnäkin kiinnitettävä huomiota jo aiemman pakkokeinolain hallituksen esityksessä (HE 14/1985 vp.) siihen yleisperiaatteeseen, että pidättäminen on kohtuutonta, jollei tutkittavana olevasta rikoksesta yleisen rangaistuskäytännön mukaan seuraa sakkoo ankarampaa rangaistusta. Toisekseen taas pidättämisen on nähty voivan vaikuttaa haitallisesti erityisesti nuoreen henkilöön, minkä vuoksi alle 18-vuotiaan epäillyn pidättämisestä on mahdollisuuksien mukaan vältettävä. Ks. tarkemmin myös EIT-ratkaisu *Nart v. Turkki* 6.5.2008, jossa EIT on korostanut tutkintavankeuden käyttöä viimesijaisena keinona alaikäisten epäiltyjen kohdalla sekä mahdollisimman lyhyttä mahdollisen tutkintavankeuden käyttöä. Huomioi nuorten kohdalla myös erilliset rikoslain nuoria koskevat säännökset (RL 6:9 ja 6:10a), joiden tavoitteena on, että vain erittäin harvoissa tapauksissa alle 18-vuotiaana rikokseen syyllistyneitä tuomittaisiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

13 Ks. HE 222/2010 vp s. 72. Tällaisia periaatteita ovat esimerkiksi tasapuolisuusperiaate, syyttömyysoletama ja oikeus olla myötävaikuttamatta rikoksensa selvittämiseen. Ks. tarkemmin myös s. 114. Vastaavasti esimerkiksi EIT-ratkaisuilla nähdään olevan merkittävä asema arvioitaessa salaisten pakkokeinojen kohteena olevien henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista. Erityisesti EIT-ratkaisukäytännössä on painotettu laillisuusperiaatetta (tarkoitussidonnaisuuden periaatetta), josta johtuu se, että puuttuttaessa salaisilla pakkokeinoilla perus- ja ihmisoikeuksiin, on pakkokeinojen käyttöedellytykset ja käytötavat määriteltävä laissa erityisen täsmällisesti. Lisäksi salaisten pakkokeinojen osalta huomioitavaksi tulevat sekä ns. toissijaisuusvaatimus että jälkikäteselvonnanna vaatimus.

14 HE 222/2010 vp s. 72, 149.

seikat. Suhteellisuusperiaatteesta eräänlaisena yleisperiaatteena johtuu myös se, että se voi tulla sovellettavaksi niin itsenäisenä periaatteena kuin useissa tilanteissa muiden periaatteiden rinnalla. Suhteellisuusperiaatetta koskeva säännös vastaa sisällöllisesti aiempaa säännöstä suhteellisuusperiaatteesta¹⁵.

1.2.2 Suhteellisuusperiaate pakkokeinojen käytössä

Suhteellisuusperiaatteella on alkujaankin tarkoitettu sitä, että *tiettyä pakkokeinoa saa käyttää vain, jos sen käytöllä saavutettava etu tai tavoiteltu päämäärä on järjestyksessä suhteessa pakkokeinon aiheuttamiin haittoihin tai vastakkaisiin etuihin tai arvoihin*. Toisin sanoen suhteellisuusperiaatteen merkitys on sen edellyttämässä *etuvertailussa*, jossa vertailu saattaa johtaa myös siihen, että tavoitteen saavuttamiselle sinänsä tarpeellisen tai välttämättömän keinon käytöstä on luovuttava tai että keinon käyttöä on rajoitettava jollakin tavalla.

Pakkokeinosta päätettäessä on siis otettava huomioon myös kaikki ne näkökohdat, jotka puhuvat *keinon käyttöä vastaan*. Kokonaisharkinnassa suhteellisuusperiaatteen lähtökohdista on siis kiinnitettävä nimenomaista huomiota rikoksen vakavuuteen ja siihen oikeudenloukkaukseen, joka pakkokeinon käytöstä seuraa. Konkreettisesti, mitä lievemmästä rikoksesta on kyse, sitä enemmän harkinnassa painavat pakkokeinon sallimista vastaan puhuvat näkökohdat.¹⁶

Aiemman pakkokeinolain 7 luvun erinäisiä säännöksiä on vuodesta 1995 täydentänyt säännös suhteellisuusperiaatteesta (1 a §)¹⁷. Säännöstä on pidetty merkittävänä liittyessään *eräänlaisena yleisperiaatteena kaikkien pakkokeinojen käyttämisestä*. Säännöksessä on nimenomaan mainittu suhteellisuusperiaatteen tarkoittama pakkokeinojen käyttämättömyys olevan vain tilanteissa, joissa pakkokeinon käyttöä on voinut pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaus ja muut asiaan vaikuttavat seikat. Suhteellisuusperiaate näyttäytyy konkreettisesti lainsäädännössä myös siinä, mitä pakkokeinojen käyttämisestä on lähtökohtaisesti säädetty huomioiden myös rikostyyppit sekä laissa säädettyt enimmäisrangaistukset pakkokeinojen käytön edellytyksinä.¹⁸

---

15 HE 222/2010 vp s. 2, 27, 245.

16 HE 22/1994 vp.

17 Pakkokeinolain 7 luvun 1 a §:n lisäykseen liittyvään muutokseen 402/1995 liittyen ks. tarkemmin HE 22/1994 vp.: Suhteellisuusperiaatetta koskeva säännös on tuolloin nähty tarpeelliseksi, koska pakkokeino- eikä esitutkintalaissa ole tuolloin ollut nimenomaista säännöstä, jossa suhteellisuusperiaate olisi nimenomaisesti ilmaistu. Välillisesti suhteellisuus- tai kohtuusperiaatteen on nähty olleen lausutun vain aiemman pakkokeinolain pidättämisen ja vangitsemisen edellytyksiä koskevissa säännöksissä (“... , jos se asian laadun tai rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökohtaisten olojen vuoksi olisi kohtuuton”). Nimenomaisen säännöksen puuttumista pakkokeinolasta on tuolloin pidetty epäkohtana, erityisesti huomioiden tuolloin säädetty yksityiselämään tai telesalaisuuteen puuttuvat ehdotetut silloiset uudet pakkokeinot (PKL 5a luvun säännökset), jolloin ilman nimenomaista suhteellisuusperiaatesäännöstä olisi jossakin määrin jäänyt epäselväksi, mikä merkitys periaatteella, olisi tullut antaa unohtamatta sitä, että periaatteen tuli koskea myös *kaikkia muita pakkokeinoja*.

18 HE 222/2010 vp s. 24, 124.

1.2.3 Käsitteen ”puolustettavuus” sisällöllinen väljyys

Ongelma tulee esille erityisesti yksittäistapauksissa suoritettaessa jälkikäteistä arviointia siitä, oliko tilanne sellainen, että toimenpiteitä voidaan pitää ”puolustettavana”. Käsitteen sisältöä, soveltamista ja muuttumista osana yhteiskunnallista kehitystä voi seurata oikeuskäytännön kautta.

Esimerkiksi kotirauha on korkeasti arvostettu oikeushyvä, jolloin esimerkiksi kotietsintätilanteissa muun muassa EOA on kiinnittänyt huomioita erityisesti lievien rikosten yhteydessä suoritettujen kotietsintöjen tai eräänlaisten epävarmojen rikosepäilyjen yhteydessä siihen, että kotietsinnästä pidättäytyminen olisi ollut kotietsinnän toteuttamista perustellumpaa juuri suhteellisuusperiaatteenkin lähtökohdista. Pakkokeinojen osalta tämä käytännössä tarkoittaa sitä, että käytännön tasolla on myös kiinnitettävä huomiota rikoksen konkreettiseen vakavuusasteeseen. Konkreettisenä esimerkkinä toimii se, että pidättämistä tai vangitsemista ei tulisi käyttää tutkittaessa rikosta, jonka konkreettinen ilmenemismuoto on niin lievä, että siitä todennäköisesti seuraisi tuomiona pelkkä sakkorangaistus.¹⁹

Suhteellisuusperiaatteen mukaan mitä vakavampi rikos on selvittävänä, sitä laajempaa ja tuntuvammin oikeuksiin puuttuvaa tutkintaa saatetaan pitää perusteltuina. Rikoksen vakavuuden lisäksi on kiinnitettävä myös huomiota rikoksen laatuun, jolloin pakkokeinojen käytönkin on oltava järjellisessä ja hyväksyttävässä suhteessa toiminnan päämäärään ja sillä tavoiteltuihin tuloksiin. Järkevä suhde määrittyy pakkokeinojen osalta siis tutkittavana olevan rikoksen laadun ja suuruusluokan mukaisesti.²⁰

1.2.4 Suhteellisuusperiaatteen vaikutus pakkokeinojen käyttöön

Suhteellisuusperiaate saattaa rajoittaa esimerkiksi tutkimuspaikan tai tutkimuskohteen eristämistä (PKL 9:1) vähäisempien rikosten tutkinnassa. Tällainen tilanne saattaa olla, jos eristämiseen jouduttaisiin sitomaan huomattavasti henkilövoimavaroja esimerkiksi vartioimalla tutkimuskohteena olevaa kiinteistöä.²¹

Esimerkiksi myös pakkokeinolain 8 luvun 23 §:n mukainen säännös tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuudesta on soveltamisalaltaan laaja ja voi perustua keneen hyvänsä, jolla on säännöksessä tarkoitettuja datan takavarikoimiseksi tarpeellisia tietoja hallussaan. Suhteellisuusperiaate rajoittaa kuitenkin myös tätä tietojenantovelvollisuutta koskevan pyynnön käyttöä, sillä pyyntöä ei saa esittää, jos

---

19 HE 222/2010 vp s. 292. Tekstissä viitattuun lievien rikosten yhteydessä suoritettuun kotietsintään esitöiden tekstissä nostetaan esimerkiksi kotietsintä tilanteessa, jossa laillisuusvalvojen ratkaisuisissa kotietsinnän toimittaminen kahden ekstaasitabletin hankkimiseen liittyen, oli katsottu kyseenalaiseksi. Vastaavalla tavalla EIT on todennut esimerkiksi liikennerikkomusta koskevassa tapauksessa Buck v. Saksa 28.4.2005, että EIS:n 8 artiklan 2 kappaleen tarkoittama oikeuskäytännön välttämättömyys tarkoittaa sitä, että puuttuminen vastaa pakottavaa yhteiskunnallista tavoitetta ja on oikeassa suhteessa hyväksyttäviin tavoitteisiinsa.

20 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 96–97.

21 HE 222/2010 vp s. 312.

odotettavissa oleva rikostutkinnallinen hyöty ei ole järkevässä suhteessa pyynnön kohteena olevalle henkilölle aiheutuvaan haittaan.²²

Lisäksi on huomioitava, että useissa tilanteissa samanaikaisesti voi tulla sovellettavaksi useampia periaatteita. Esimerkiksi suhteellisuusperiaate on otettava huomioon myös esimerkiksi teknistä katselua toteutettaessa, jolloin punninnassa on huomioitava pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien, kotirauhan ja yksityisen suojan loukkaaminen, mutta lisäksi on huomioitava myös vähimmän haitan periaate sekä hienotunteisuusperiaate. Näistä johtuen erityisesti käymälätiloihin, pukeutumistiloihin ja muihin vastaaviin tiloihin ei teknistä katselua tule kohdistaa ilman painavia perusteita.²³

1.3 Vähimmän haitan periaate

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 1:3 Vähimmän haitan periaate</p> <p>Pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä käytön tarkoituksen saavuttamiseksi.</p> <p>Pakkokeinon käytöllä ei saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.</p>	

1.3.1 Kokonaan uusi säännös pakkokeinolaissa

Vähimmän haitan periaate tarkoittaa pakkokeinojen käytön suhteen sitä, että pakkokeinon käytöllä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä pakkokeinon käytön tarkoituksen saavuttamiseksi. Pakkokeinon käytöllä ei myöskään saa aiheuttaa kenellekään tarpeettomasti vahinkoa tai haittaa.²⁴

Aiemmassa pakkokeinolaissa vähimmän haitan periaatetta koskevaa nimenomaista säännöstä ei ole ollut. Säännös on siis uusi, vaikkakin se nähdään yhdeksi keskeisimmäksi pakkokeinojen käytössä sovellettavaksi ja sisällöllisesti merkitykseltään tärkeäksi, pakkokeinolain säännöksiin kirjattavaksi periaatteeksi. Sisällöllisesti tämä pakkokeinolain vähimmän haitan periaate vastaa myös esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 5 §:n vastaavaa säännöstä.²⁵

22 HE 222/2010 vp s. 307–308. Pakkokeinolain perusteluissa viitataan myös HE 153/2006 vp. perusteluihin, joiden mukaisesti käytännössä aiheutuva haitta jäänee kuitenkin yleensä vähäiseksi, koska säännös tulee yleisemmin sovellettavaksi esimerkiksi epäillyn kanssa samassa yrityksessä työskentelevään tietotekniikkahenkilöstöön eikä se edellytä näin ollen näiltä muuta kuin velvollisuuden kertoa määrättyjä tietoja. Kun säännöksen tarkoituksena on myös helpottaa esitutkintaviranomaisen työtä vähentämällä datan takavarikkoon kuluvaa aikaa, saattaa tästä olla myös välillisesti hyötyä epäilylle sekä hänen työnantajalleen.

23 HE 222/2010 vp s. 332.

24 HE 222/2010 vp s. 72.

25 HE 222/2010 vp s. 245.

1.3.2 Vähimmän haitan periaate pakkokeinojen käytössä

Yleisellä tasolla vähimmän haitan periaatteen nähdään sisältävän sen, että pakkokeinon kohteeksi joutuvalla aiheutetaan mahdollisimman vähän vahinkoa ja haittaa. Vähimmän haitan periaatetta sovellettaessa pakkokeinoja ei myöskään ajallisesti uloteta pidemmälle kuin sen tarkoituksen saavuttaminen välttämättä edellyttää. Se on selvää, ettei pakkokeinolla saa olla rankaisullisia päämääriä, vaan sitä tulee käyttää pelkästään laista ilmenevässä prosessuaalisessa tarkoituksessa.²⁶

Pakkokeinolainsäädännön nähdään sisältävän useita säännöksiä, jotka ilmentävät vähimmän haitan periaatetta. Tällaisia ovat pidättämisen (PKL 2:7), vangitsemisen (PKL 3:17) ja matkustuskiellon säännökset (PKL 5:8). Näissä on säädetty, että pakkokeino on kumottava heti, kun edellytyksiä sen jatkamiseen ei enää ole. Kumoamispäätös koskee myös takavarikkoa (PKL 7:14,1) ja erikseen on säädetty nyt uudessa pakkokeinolaissa asiakirjan jäljentämisestä ensisijaisena, takavarikoinnin sijaan, suoritettavana toimenpiteenä, jollei sitä muutoin tarvita esimerkiksi todistelun luotettavuuden turvaamiseksi myöhemmässä oikeusprosessissa (PKL 7:2). Myös kotietsintää sääntelevässä säännöksessä (PKL 8:6,2) kotietsintä veloitetaan suorittamaan sillä tavoin, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Vastaavasti henkilönkatsastuksesta (PKL 8:33,4) ei saa aiheutua tutkittavalle terveydellistä haittaa. Myös muussa erityislainsäädännössä on vastaavia vähimmän haitan periaatteen huomioivia säännöksiä. Esimerkiksi tutkintavankien kohtelua koskevassa laissa (768/2005) eli tutkintavangin oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin tutkintavankeuden tarkoitus, tutkintavankeudessa pitämisen varmuus ja vankilan järjestyksen säilyminen välttämättä vaativat (TVL 1:4).²⁷

Vähimmän haitan periaatteeseen liittyy esimerkiksi se, että mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan rikoksesta epäiltyä tai muuta toimenpiteen kohteeksi joutuvaa henkilöä tulisi kuulla toimenpiteen edellytyksiä harkittaessa niissäkin tapauksissa, joissa kuulemisesta ei nimenomaisesti säädetä. Usein henkilöllä voi olla edellytysten arvioinnin kannalta olennaisia tietoja, jotka liittyvät nimenomaan pakkokeinon käytöstä aiheutuvaan haittaan. Kuuleminen voi esimerkiksi koskea pidättämisen kohtuullisuuden arviointia ja tulee tässä yhteydessä sovellettavaksi, vaikkei siitä nimenomaisesti säädetäkään. Käytännössä tällaisessa tilanteessa tulee huomioida esimerkiksi rikoksesta epäillyn henkilökohtaisiin oloihin liittyvät pidättämisen ja/tai vangitsemisen vaikutukset muuhun rikoksesta epäillylle läheiseen henkilöön kuin häneen itseensä. Esimerkiksi huomioon otettavaksi tulee tilanne, jossa vangittavaksi vaaditun yksinhuollossa on pieni lapsi, joka jäisi vaille tarpeellista huoltoa huoltajansa vapaudenriiston vuoksi.²⁸

Vähimmän haitan periaatteessa keskeistä on juuri se, että pakkokeinoja käytettäessä aiheutetaan pakkokeinon kohteeksi joutuvalla mahdollisimman vähän vahinkoa ja haittaa, ja että pakkokeinoja ei uloteta ajallisesti pitemmälle kuin pakkokeinon tarkoituksen saavuttaminen välttämättä edellyttää.

26 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 99.

27 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 99.

28 HE 222/2010 vp s. 245, s. 248.

1.3.3 Vähimmän haitan periaate ja muut periaatteet

Vähimmän haitan periaate voi tulla arvioitavaksi yhdessä suhteellisuusperiaatteen kanssa esimerkiksi myös tilanteessa, jossa jokin esine on takavarikoitu. Esineen takavarikossa pitäminen ei saa olla kohtuutonta sen henkilön kannalta, jolle esine palautettaisiin, jos määräaikaa ei enää jatkettaisi ja takavarikko kumottaisiin. Koh- tuullisuusarvioinnissa erityisesti on siis kiinnitettävä huomiota takavarikonkin osalta takavarikon tarkoitukseen ja takavarikkoperusteeseen. Toisin sanoen takavarikon on oltava järkevässä suhteessa sen aiheuttamiin haittoihin sekä loukattaviin etuihin ja arvoihin nähden. Esimerkiksi tietokonetta ei tule takavarikoida tilanteessa, jossa tar- vittavat tiedot voidaan todistelutarkoituksessa saada poliisin haltuun jäljennöksenä (PKL 7:2,1). Tällöin jäljentäminen ensisijaisena pakkokeinona on vähemmän haittaa aiheuttava tapa kuin takavarikko.²⁹

Vähimmän haitan periaate kohtuullisuuden näkökulmasta on otettu huomioon esimerkiksi myös pakkokeinolain 8 luvun 24 §:n mukaisessa datan säilyttämismää- räystä koskevassa säännöksessä, jossa datan säilyttämismääräyksen aika on rajattu määräyksen antamista seuraavan kuukauden enimmäisaikaan. Vähimmän haitan periaate korostuu datan säilyttämismääräyksen osalta erityisesti kolmen kuukauden määräajassa, joka alkaa kulua määräyksen antamisesta ja edellyttää määräyksen ku- moamista niin pian kuin se ei enää ole tarpeen (PKL 8:25).³⁰

Edellä mainitussa datan säilyttämismääräystä koskevassa säännöksessä tode- taan siis erikseen, että määräys on kumottava niin pian kuin se ei enää ole tarpeen.

Samoin ajan kulumiseen liittyvä vähimmän haitan periaate korostuu myös esi- merkiksi pakkokeinolain mukaiseen kiinniottoaikaan. Siinä säädetty 24 tunnin aika on ymmärrettävä ehdottomaksi enimmäisajaksi, jota ei tarvitse hyödyntää täysimää- räisesti. Pakkokeinon käyttäminen on päätettävä, kun sen tarve on lakannut.³¹

Tutkimuspaikan tai tutkimuskohteen eristämistä koskeva sääntely korostaa vä- himmän haitan periaatetta (PKL 9:1). Eristettävä tila tai alue on siis vähimmän haitan periaatteen näkökulmasta, rajattava niin pieneksi kuin mahdollista, ettei eristämi- nen aiheuta haittaa tai puutu asuinhuoneiston tai asuinkiinteistön käyttörajoituksen kautta jonkun oikeuksiin enempää kuin on tarpeen. Lisäksi eristämiseen liittyvät esitutkintatoimenpiteet on pyrittävä suorittamaan mahdollisimman nopeasti, ettei tällainen näkyvä toimenpide leimaa suotta sen kohteeksi joutunutta. Myös suhteelli- suusperiaate voi rajoittaa eristämistä, kuten edellä on todettu.³²

---

29 HE 222/2010 vp s. 95 ja 273.

30 HE 222/2010 vp s. 308.

31 HE 222/2010 vp s. 246.

32 HE 222/2010 vp s. 312. Ks. myös EOA-ratkaisu; päätös 31.12.1999, Dnro 764/4/96.

1.4 Hienotunteisuusperiaate

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 1:4 Hienotunteisuusperiaate Pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheuttoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti.	

1.4.1 Kokonaan uusi säännös pakkokeinolaissa

Hienotunteisuusperiaate tarkoittaa pakkokeinojen käytön suhteen, että pakkokeinoja käytettäessä on vältettävä aiheuttoman huomion herättämistä ja toimittava muutenkin hienotunteisesti. Periaate liittyy siihen, että pakkokeinojen käyttäminen saattaa tulla ulkopuolisten tietoon.³³

Aiemmassa pakkokeinolaissa hienotunteisuusperiaatetta koskevaa nimenomaista säännöstä ei ole ollut.

1.4.2 Hienotunteisuusperiaatteen sisällöstä suhteessa pakkokeinoihin

Pakkokeinojen käytöstä voidaan tehdä johtopäätöksiä niiden kohteena oleviin henkilöihin kohdistuvista rikosepäilyistä. Hienotunteisuusperiaatetta voidaan myös pakkokeinojen käytön puolella pitää itsenäisenä periaatteena siitä huolimatta, että henkilön joutumisesta epäilynalaiseksi saattaa myös aiheutua hänelle vastoin vähemmän haitan periaatetta (PKL 1:3) vahinkoa tai haittaa. Pakkokeinon kohde ei saa leimautua siten, että pakkokeinon käyttäminen olisi sivullisten havaittavissa taikka, että pakkokeinon käyttö tulisi muutoin sivullisten tietoon.³⁴

1.4.3 Hienotunteisuusperiaatteen soveltamisesta pakkokeinojen käytössä

Pakkokeinojen osalta hienotunteisuusperiaate vaikuttaa konkreettisesti myös vapautensa menettäneen kohteluun, josta esimerkkinä voidaan mainita se, että pidätettyjä ja vangittuja tulee pyrkiä suojaamaan haitalliselta julkisuudelta huomioiden syyttömysolettama. Tästä on konkreettisemmin säädetty muun muassa tutkintavankeuslaissa (768/2005) ja laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006).³⁵

Sovellettaessa hienotunteisuusperiaatetta huomioon otettavaksi tulevat samantyyppiset näkökohdat kuin sovellettaessa uuden esitutkintalain hienotunteisuusperiaatetta (ETL 4:6). Tämä tarkoittaa esimerkiksi henkilöön ikään tai terveydentilaan taikka häveliäisyysnäkökohtiin liittyvien seikkojen huomioon ottamista.³⁶

33 HE 222/2010 vp s. 245.

34 HE 222/2010 vp s. 72, 245.

35 Ks. tarkemmin Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 100.

36 HE 222/2010 vp s. 245.

Hienotunteisuusperiaate tulee erityisen korostuneeksi myös esimerkiksi pakko-keinolain henkilöntarkastustilanteissa (PKL 8:31), joissa henkilö voidaan riisuttaa sen selvittämiseksi, mitä hänellä on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytynä. Tällainen perusteellinen henkilöön kohdistuva etsintä on toimitettava sitä varten varatussa tilassa, jossa ei ole ulkopuolisia. Riisuttaminen suoritetaan samaa sukupuolta olevan valvonnassa.³⁷

Kaikessa pakkokeinojen käytössä on keskeistä toimia hienotunteisesti ja välttää aiheettoman huomion herättämistä.

1.5 Itseapu

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 1:5 Itseapu</p> <p>Rikoksen kautta menetetyt tai muuten kadotetun irtaimen omaisuuden takaisin hankkimiseksi on turvaututtava toimivaltaisen viranomaisen apuun. Toimet tällaisen omaisuuden takaisin ottamiseksi ovat kuitenkin itseapuna sallittuja, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omaisuus on rikoksen kautta menetetty ja toimiin omaisuuden takaisin ottamiseksi on ryhdytty välittömästi rikoksen tapahduttua; tai 2) menetetty tai kadotettu omaisuus muissa tapauksissa otetaan takaisin siltä, joka pitää sitä oikeudettomasti hallussaan, eikä saatavilla ollut riittävää ja oikea-aikaista viranomaisapua. <p>Edellä tarkoitetuissa tilanteissa saa käyttää sellaisia omaisuuden takaisin hankkimiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tapahtuneen oikeudenloukkauksen ilmeisyys sekä uhkaavan oikeudenmenetyksen suuruus ja todennäköisyys.</p> <p>Rangaistavasta omankädenoikeudesta säädetään rikoslain (39/1889) 17 luvun 9 §:ssä.</p>	<p>PKL 1:2a Itseapu (13.6.2003/516)</p> <p>Rikoksen kautta menetetyt tai muutoin kadotetun irtaimen omaisuuden takaisin hankkimiseksi on turvaututtava viranomaisen apuun. Toimet tällaisen omaisuuden takaisin ottamiseksi ovat kuitenkin itseapuna sallittuja, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) omaisuus on rikoksen kautta menetetty ja toimiin omaisuuden takaisin ottamiseksi on ryhdytty välittömästi rikoksen tapahduttua; tai 2) menetetty tai kadotettu omaisuus muissa tapauksissa otetaan takaisin siltä, joka pitää sitä oikeudettomasti hallussaan, eikä saatavilla ollut riittävää ja oikea-aikaista viranomaisapua. <p>Edellä tarkoitetuissa tilanteissa saa käyttää sellaisia omaisuuden takaisin hankkimiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tapahtuneen oikeudenloukkauksen ilmeisyys sekä uhkaavan oikeudenmenetyksen suuruus ja todennäköisyys.</p> <p>Rangaistavasta omankädenoikeudesta säädetään rikoslain 17 luvun 9 §:ssä.</p>

1.5.1 Itseapua koskeva sääntely ennallaan

Lähtökohtaisesti itseapua koskeva säännös vastaa asiallisesti aiempaa itseapua koskenutta säännöstä. Selvyyden vuoksi säännökseen on lisätty sana ”toimivaltaisen” viittaamaan kulloisessakin tilanteessa toimivaltaiseen viranomaiseen, jonka apuun

37 HE 222/2010 vp s. 310.

on ensisijaisesti turvaututtava itseavun ollessa vasta ns. toissijaista säädetyn edellytyksin. Lisäksi lakiteknisesti säännös on siirretty sille luontevampaan paikkaan eli yleiset säännökset sisältävään lukuun. Säännöksen viimeiseen momenttiin on täsmennetty myös lakiviittausta koskeva säädösnumero.³⁸

Asiallista muutosta itseapua koskevaan säännökseen ei ole tullut, eikä tällä näin ollen ole juridisesti vaikutusta myöskään käytäntöihin jatkossa.

1.5.2 Itseapu ja käytettävät voimakeinot

Itseapua koskeva sääntely on tärkeä osa rikoksen kohteeksi joutuneen mahdollisuudesta lain mukaisesti itse hankkia rikoksen kautta menetetty tai muuten kadotettu omaisuus takaisin.

Yleensä rikoksen uhriksi joutuneen on turvaututtava toimivaltaisen viranomaisen apuun. Jos tilanne on kuitenkin sellainen, että hän on oikeutettu säännöksessä mainittuun itseapuun, hän saa käyttää omaisuuden takaisin hankkimiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa otetaan huomioon tapahtuneen oikeudenloukkauksen ilmeisyys sekä uhkaavan oikeudenmenetyksen suuruus ja todennäköisyys.

---

38 HE 222/2010 vp s. 245.

2 KIINNIOTTAMINEN, PIDÄTTÄMINEN JA VANGITSEMINEN

Teemu Saukoniemi ja Satu Rantaeskola

2.1 Poliisimiehen kiinniotto-oikeus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:1 Poliisimiehen kiinniotto-oikeus</p> <p>Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.</p> <p>Poliisimies saa myös ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi. Poliisimies saa lisäksi ottaa tuomioistuimen pääkäsitteilyn tai päätösharkinnan aikana kiinni vastaajan, jonka vangitsemista on vaadittu tuomitsemisen yhteydessä, jos kiinniottaminen on tarpeen hänen poistumisensa estämiseksi.</p> <p>Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättäminen voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinnioton jatkuminen yli 12 tuntia edellyttää pidättämisen edellytysten olemassaoloa.</p>	<p>PKL 1:2 Poliisimiehen kiinniotto-oikeus</p> <p>Poliisimies saa ottaa kiinni rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi.</p> <p>Jos pidättämiseen on edellytykset, poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillyn kiinni ilman pidättämismääräystäkin, jos pidättämisen toimeenpano voi muuten vaarantua. Poliisimiehen on ilmoitettava kiinniottamisesta viipymättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle. Tämän on 24 tunnin kuluessa kiinniottamisesta päätettävä, onko kiinni otettu päästettävä vapaaksi vai pidätettävä. Kiinni otetulle on heti ilmoitettava kiinniottamisen syy.</p>

2.1.1 Poliisimiehen toimivaltuudet samaan pykälään

Aiemmin poliisin toimivaltuus on perustunut kiinniottamisessa osittain jokamiehen kiinniotto-oikeuteen. Nyt poliisia koskevat toimivaltuudet ovat samassa pakkokeinolain 2 luvun 1 §:ssä. Säännöksen ensimmäisen momentin sisältö vastaa käytännössä aiemmin jokamiehen kiinniotto-oikeuden kautta määriteltyä toimivaltaa. Saman säännöksen mukaan poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn.

2.1.2 Vastaajan ottaminen kiinni

Poliisimies saa rikoksen selvittämistä varten ottaa kiinni verekseltä tai pakenemasta tavatun rikoksesta epäillyn (PKL 2:1,1). Poliisimies saa ottaa kiinni myös rikoksesta epäillyn, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi (PKL 2:1,2).

Asiallinen muutos aiempaan liittyy säännöksen toiseen momenttiin, johon on kirjattu poliisimiehen oikeus ottaa kiinni vastaaja pääkäsittelyn tai päätösharkinnan aikana. Pykälän tekstistä tai lain esitöistä ei ilmene, kenen tulisi pyytää kiinniottoa. Käytännössä poliisin paikalle saaminen edellyttää pyyntöä tuomioistuimelta tai syyttäjältä, ellei vastaajaa ole tuotu käsittelyyn poliisin vartioimana. Tällöinkin syyttäjän tai tuomioistuimen pyyntö kiinniottoon tulee olla, koska vartioiva poliisimies ei ole välttämättä tietoinen, että henkilöä vaaditaan vangittavaksi. Kyseessä on esitutkintayhteistyöhön liittyvä asia, joka tulee sopia paikallisesti. Selvää on, että jos syyttäjä joutuu vain varmuuden vuoksi pyytämään poliisimiehet paikalle, aiheuttaa tämä helposti resurssien väärinkäyttöä, kun partio voi joutua odottamaan mahdollista kiinniottoa turhaan useita tunteja.

2.1.3 Aikarajat

Pakkokeinolain 2 luvun 1 §:n 3 momentissa on kirjattuna yhtenevästi esitutkintalain 6 luvun 5 §:ssä säädettyistä aikarajoista. Kiinniottamisen jatkuminen yli 12 tunnin ajan edellyttää pidättämisen edellytysten käsillä oloa³⁹.

Kiinniottoaikojen aikarajoja voidaan lähestyä esimerkillä, joka kuvaa myös edellisessä luvussa käsiteltyjen yleisten periaatteiden merkitystä.

Henkilö otetaan kiinni pahoinpitelystä illalla klo 19.00. Kiinniottaminen katsotaan tarpeelliseksi vaikeuttamis- ja jatkamisvaaran vuoksi, eli kutsuminen myöhempään kuulusteluun ei ole riittävä. Tutkijat ovat paikalla vasta seuraavana aamuna klo 8.00 eli asiaa voidaan arvioida seuraavan kerran vasta tämän jälkeen. Näin ollen kiinniottohetkellä tulee olla käsillä pidättämisen edellytykset, koska henkilö tulee olemaan kiinni yli 12 tuntia.

Jos henkilö otettaisiin kiinni aamulla klo 7.00, ei 12 tunnin aikarajaan tarvitse vielä ottaa kantaa kiinniottohetkellä, koska asiaa tutkitaan päivän aikana ja sitä kautta pidättämisen edellytyksiä arvioidaan uudelleen. Toki lievimmän keinon periaatteen mukaan tulee aina harkita esitutkintaan velvoittamisen, sekä kuulusteluun kutsumisen mahdollisuudet.

---

³⁹ Kiinniotto edellyttää edelleen siitä ilmoittamista pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on tehtävä päätös pidättämisestä tai vapaaksi päästämisestä 24 tunnin kuluessa kiinniottohetkestä (HE 222/2010 vp s. 246).

2.2 Yleinen kiinniotto-oikeus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:2 Yleinen kiinniotto-oikeus</p> <p>Jokainen saa ottaa kiinni verekseltä tai pakene- masta tavatun rikoksesta epäillyn, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pa- hoinpity, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarka- us, lievä vahingonteko tai lievä petos.</p> <p>Jokainen saa ottaa kiinni myös sen, joka viran- omaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava.</p> <p>Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisi- miehelle</p>	<p>PKL 1:1 Jokamiehen kiinniotto-oikeus 1–3 mom</p> <p>Jokainen saa ottaa kiinni verekseltä tai pakene- masta tavatun rikoksenteijän, jos rikoksesta saattaa seurata vankeutta tai rikos on lievä pa- hoinpity, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarka- us, lievä vahingonteko tai lievä petos.</p> <p>Jokainen saa ottaa kiinni myös sen, joka viran- omaisen antaman etsintäkuulutuksen mukaan on pidätettävä tai vangittava.</p> <p>Kiinni otettu on viipymättä luovutettava poliisi- miehelle.</p>

2.2.1 Käsite jokamiehen kiinniotto-oikeus poistuu

Pakkokeinolain 2 luvun 2 § säätelee yleistä kiinniotto-oikeutta, joka vanhassa laissa tunnettiin jokamiehen kiinniotto-oikeutena. Säännöksessä ei ole asiallista muutosta aiempaan sääteelyyn. Nimitys *jokamiehen kiinniotto-oikeus* jää tämän muutoksen myötä historiaan ja muuttuu yleiseksi kiinniotto-oikeudeksi.

Lainvalmistelutöiden mukaan yleisessä kiinniotossa sovelletaan läsnäoloa esitutkinnassa koskevia aikarajoja. Määräajat alkavat kulua kiinniottohetkestä ja poliisin tulisi tämä hetki pyrkiä selvittämään⁴⁰.

2.2.2 Poliisimies vs. yleinen kiinniotto-oikeus

Lainvalmistelutöissä ei oteta kantaa siihen, voiko poliisimies missään tilanteessa käyttää yleistä kiinniotto-oikeutta.

Viime kädessä tuomioistuin ratkaisee, onko poliisilla oikeus turvautua yleiseen kiinniotto-oikeuteen toimivaltanormina, koska asia on arvioitava kyseisen yksityistapausta koskevan tunnusmerkistön kannalta. Oikeuskäytännössä poliisimiestä monesti arvioidaan joka tapauksessa ammattinsa, koulutuksensa ja kokemuksensa näkökulmasta toisin kuin muuta henkilöä. Mahdollisen voimankäytön yhteydessä on huomioitava, että ”poliisi on aina poliisi”. Poliisin toiminnassa tulee vielä huomioida, että PolHalL 15c § 3 asettaa tietyissä tilanteissa toimimisvelvoitteen myös vapaa-ajalla olevalle poliisimiehelle.

Tätä tulkinnallista ongelmaa voidaan kuvata esimerkin avulla. Poliisimies ottaa vapaa-ajallaan kiinni näpistelystä epäillyn henkilön ja luovuttaa tämän ostokeskuk-

40 HE 222/2010 vp s. 246.

sen vartijalle odottamaan partion saapumista tai sitten odottaa itse partion saapumista epäillyn kanssa. Tilanteen hoitaminen ei edellytä poliisimiehen aseman ilmaisemista, toisaalta jos epäilty vastustaa kiinniottoa, hän ei lähtökohtaisesti syyllisty asiassa virkamiehen vastustamiseen tai väkivaltaiseen vastustamiseen, ellei hän ole selvillä, että kiinniottaja on poliisimies. Näpistys ei myöskään sinänsä velvoita poliisimiestä ryhtymään kiireellisiin toimiin vapaa-ajalla, koska kyse ei yleensä ole vakavasta rikoksesta. Poliisimiehen velvollisuutta ryhtyä toimenpiteisiin vapaa-ajallaan ja toimialueensa ulkopuolella on käsitelty tarkemmin oikeuskirjallisuudessa⁴¹.

2.2.3 Alle 15-vuotiaan kiinni ottaminen

Yleistä kiinniotto-oikeutta koskevassa säännöksessä ei ole mainittuna rikollisesta teosta epäiltyä lainkaan. Säännöksessä puhutaan vain rikoksesta epäillystä.

Kiinniottosäännöstä koskevan lain esitöiden perusteluissa todetaan säännöksen vastaavan nimeä lukuun ottamatta aikaisempaa lainsäädäntöä. Esitutkintalain 3 luvun 5 §:n lainvalmistelutöissä todetaan nimenomaisesti, että alle 15-vuotias voidaan ottaa kiinni⁴². Sen vuoksi voidaan todeta, että alle 15-vuotias voidaan edelleen ottaa kiinni yleisen kiinniotto-oikeuden nojalla, vaikka säännöksessä ei erikseen mainita-kaan rikollisesta teosta epäiltyä.

2.3 Voimakeinojen käyttö

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:3 Voimakeinojen käyttö</p> <p>Jos kiinniotettava yleisen kiinniotto-oikeuden käyttämisen yhteydessä tekee vastarintaa tai pakenee, kiinniottaja saa käyttää sellaisia kiinniottamisen toimittamiseksi välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvostellen puolustettavina, kun otetaan huomioon rikoksen laatu, kiinniotettavan käyttäytyminen ja tilanne muutenkin.</p> <p>Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.</p>	<p>PKL 1:1 Jokamiehen kiinniotto-oikeus 4 mom.</p> <p>Jos kiinniotettava tekee vastarintaa tai pakenee, kiinniottaja saa käyttää sellaisia kiinniottamisen toimittamiseksi tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon rikoksen laatu, kiinniotettavan käyttäytyminen ja tilanne muutenkin.</p> <p>5 mom.</p> <p>Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain (39/1889) 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä.</p>

41 Helminen - Kuusimäki - Rantaeskola 2012 s. 194: Teoksessa on käsitelty poliisimiehen velvollisuutta ryhtyä kiireellisiin toimiin PolHalL (110/1992) 15c § 3 momentin mukaan. Kirjassa otetaan kantaa vakavan esitutkintalain 6 luvun säännöksiä, jotka mahdollistaisivat noudon, kiinniottamisen ja poistumisen estämisen.

42 HE 222/2010 vp s. 181. Lainvalmistelutöissä todetaan, että ikäryhmään kuuluvien kohdalla sovellettaisiin esitutkintalain 6 luvun säännöksiä, jotka mahdollistaisivat noudon, kiinniottamisen ja poistumisen estämisen.

2.3.1 Voimakeinojen viimesijaisuus

Pakkokeinolain 2 luvun 3 § määrittää voimakeinojen käytöstä. Yleiseen kiinniottoon liittyvä voimakeinojen käyttö on otettu omaan pykäläänsä.

Säännöksessä ei ole asiallista muutosta aikaisempaan. Säännöksessä ollut aiempi ilmaus *tarpeellisia* voimakeinoja on muutettu ilmaisuksi *välttämättömäksi*. Tällä halutaan korostaa voimakeinojen poikkeuksellista luonnetta. Voimakeinojen tulisi olla viimesijaisia, kun muut keinot, esimerkiksi taivuttelu, eivät auta.⁴³

Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että edellä mainitussa itseavussa (PKL 1:5) kynnys käyttää voimakeinoja on edelleen tasolla: saa käyttää omaisuuden takaisin hankkimiseksi tarpeellisia voimakeinoja.

2.3.2 Virastomestarit

Pakkokeinolain 2 luvun 3 § koskee ainoastaan yleisen kiinniotto-oikeuden yhteydessä käytettäviä voimakeinoja. Poliisimiehen voimankäyttöoikeudesta säädetään poliisilaissa. Oikeuskirjallisuudessa tuodaan esiin, että yleinen kiinniotto-oikeus muodostaa toimivaltasäännöksen esimerkiksi viranomaisten virkasuhteisille virastomestareille, joilla on normaalisti vain kaikille kuuluvat ”jokamiehen” valtuudet⁴⁴.

Poliisivankilan vartijoiden voimankäyttöoikeudesta taas säädetään laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (841/2006) 15 luvun 2 §:ssä. Vartijalla on virkatehtäviä suorittaessaan oikeus käyttää voimakeinoja säilytystilassa, sen alueella ja välittömässä läheisyydessä, vapautensa menettäneen kuljetuksen aikana sekä poliisin valvomassa toiminnassa.

2.4 Kiinniottamisesta ilmoittaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:4 Kiinniottamisesta ilmoittaminen</p> <p>Kiinni otetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.</p> <p>Kiinniottamisesta ilmoittamisesta kiinni otetun läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (841/2006) 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.</p>	<p>PKL 1:2 Poliisimiehen kiinniotto-oikeus 2 momentin viimeinen virke</p> <p>Kiinni otetulle on heti ilmoitettava kiinniottamisen syy</p>

43 HE 222/2010 vp s. 246.

44 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 743.

2.4.1 Ilmoittamisen ajankohta

Pakkokeinolain 2 luvun 4 § määrittää kiinniotetulle ilmoittamisesta. Kiinniotetulle on viipymättä ilmoitettava kiinniottamisen syy.

Kiinniottamisen syystä ilmoittaminen kiinniotetulle on ennallaan, mutta aiempi ilmaus *heti* on muutettu muotoon *viipymättä*. Ihmisoikeussopimuksista johtuu, että kiinnioton syy tulee ilmoittaa kielellä, jota epäilty ymmärtää. Lain esitöiden mukaan kiinniottamista koskeva pykälä velvoittaa varsinaisesti kiinni otettavaa poliisimiestä tai poliisimiestä, jolle kiinniotettu luovutetaan. Tästä huolimatta suotavana voidaan pitää sitä, että myös tavallinen kansalainen ilmoittaa kiinnioton syyn käyttäessään yleistä kiinniotto-oikeutta. Tällä saattaa olla merkitystä kiinnioton asianmukaisuuden jälkikäteisarvioinnissa.⁴⁵

Kiinniottamisen syy on ilmoitettava kiinni otetulle viipymättä. Samoin pakkokeinolain 2 luvun 10 § edellyttää pidättämisestä ilmoittamista pidätetylle viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty. Molemmat säännökset sisältävät viittauksen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momenttiin, jossa säädetään kiinniottamisesta ja ilmoittamista kiinni otetun tai pidätetyn läheiselle tai muulle henkilölle. Näiden kahden säännöksen suhde toisiinsa läheisille ilmoittamisen osalta riippuu yksittäistapauksen tilanteesta. Lähtökohtaisesti molemmat säännökset edellyttävät ilmoittamista, mutta viittaussäännös antaa mahdollisuuden ilmoittamatta jättämisestä kiinniottamisen yhteydessä ja sen lykkäämisestä pidättämisen yhteydessä.

2.4.2 Ilmoittaminen läheiselle tai muulle henkilölle

Säännöksessä viitataan lakiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (PSL 2:2), jonka mukaan pidätetyn ja kiinniotetun vapaudenmenetyksestä tulee ilmoittaa asianomaisen henkilön osoittamalle läheiselle tai muulle henkilölle. Päätöksen ilmoittamisesta tekee saman lain mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies (PSL 2:5). Mikäli ilmoittamisesta on erityistä haittaa rikoksen selvittämiselle, voidaan sitä lykätä tai jättää ilmoittamatta. Pidätetyn osalta samalla perusteella ilmoittamista voidaan lykätä enintään kaksi vuorokautta kiinniottamisesta. Molemmissa tapauksissa päätöksen tekee päällystöön kuuluva poliisimies.

Ilmoitusten osalta on saatavissa selvitystä aiemman pakkokeinolain esitöiden erityisperusteluista. Niiden mukaan pidätetyn pyytäessä ilmoituksen tekemistä useammalle henkilölle siihen olisi suostuttava, mikäli tähän on olemassa perusteltu syy. Esimerkkeinä mainitaan, että pidätetty tarvitsee useamman henkilön hoitamaan asioitaan. Myös työnantajalle ilmoittamiseen tulisi suostua, jos epäilty sitä pyytää. Näissä ilmoituksissa ei edellytetä ilmoittamista kiinnioton tai pidättämisen syystä. Samassa pykälässä todetaan, ettei ilmoitusta saa tehdä vastoin pidätetyn tahtoa ilman erityistä syytä. Erityisellä syyllä tarkoitetaan pidätetyn nuoruutta, sairautta tai riippuvuutta toisesta henkilöstä.⁴⁶

---

45 HE 222/2010 vp s. 247.

46 HE 14/1985 vp s. 52.

Lähtökohta ilmoitusten tekemisen suhteen läheiselle tai muulle henkilölle tulee olla sellainen, että tutkintaa suorittavan tutkijan ja toisaalta tutkinnanjohtajan tulee tosiasiallisesti pystyä arvioimaan niiden vaikutusta vaadittaviin erityisiin syihin. Virka-ajan ulkopuolella ensimmäisen arvion joutuu kuitenkin tekemään kiinniotta suorittava partio, päätöksen ilmoittamatta jättämisestä tekee tässä tapauksessa yleisjohtaja.⁴⁷

2.4.3 Virkamies ilmoittaa läheiselle tai muulle henkilölle

Tutkintavangille on varattava tilaisuus ilmoittaa läheiselleen tai muulle henkilölle vapaudenmenetyksestään (PSL 2:2). Pidätetyn ja kiinni otetun vapaudenmenetyksestä on ilmoitettava pidätetyn ja kiinniotetun osoituksen mukaan hänen läheiselleen tai muulle henkilölle. Kiinniotetulle ja pidätetylle ei siis tarvitse antaa mahdollisuutta itse ilmoittaa, vaan ilmoittamisesta huolehtii virkamies.

2.4.4 Ilmoittamatta jättämisen suhde yhteydenpidon rajoituksiin

Yhteydenpidon rajoituksista säädetään omassa luvussaan (PKL 4), sen mukaan yhteydenpitoa voidaan rajoittaa, jos on syytä epäillä yhteydenpidon vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa lähioimaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (TVL 9:7) mukaisen edustuston kanssa voidaan rajoittaa vain rikoksen selvittämiseen liittyvästä erityisen painavasta syystä. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä pakkokeinon tarkoituksen toteuttamiseksi.

Läheiselle tai muulle henkilölle voidaan olla ilmoittamatta kiinniottosta ja lykätä ilmoittamista enintään 2 vuorokautta päällystään kuuluvan poliisimiehen päätöksellä (PSL 2:2). Yhteydenpitoa lähioimaisen tai muuhun läheiseen voidaan pakkokeinolain mukaan rajoittaa ainoastaan siinä määrin, kuin se on välttämätöntä, eli käytännössä jokin yhteydenpito tulisi sallia, ellei rajoittamiseen ole erityisen painavia syitä. Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että aviopari on epäiltyä samasta rikoksesta.

2.4.5 Kiinniottoon liittyviä muita ilmoituksia

Varsinaiseen kiinniottotilanteeseen liittyy kiinniottoperusteen ilmoittamisen lisäksi muitakin ilmoittamisvelvoitteita ja kiinnioton jälkeen huomioitavia asioita.

Vapautensa menettäneelle on viipymättä kirjallisesti ilmoitettava oikeudesta käyttää avustajaa esitutkinnassa (ETL 4:16⁴⁸). Tutkinnanjohtaja ratkaisee avustajan

47 Laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta 2:2 on muuttunut niin, että aiemmin kiinniotetulle tuli varata mahdollisuus ilmoittaa lähioimaiselle tai muulle läheiselle vapaudenmenetyksestä. Ilmoitusta ei tarvinnut tehdä kuin erityisestä syystä, jos kiinniotettu vapautetaan 12 tunnin kuluessa kiinniottosta.

48 Avustajan ilmoittamista koskeva velvoite on siirtynyt ETL 4:10 säännöksestä kaikkea epäillyn ilmoitusvelvollisuutta koskevaan säännökseen ETL 4:16 HE 71/2014 Tiedonsaantioikeusdirektiivin voimaan saatamisen myötä. Säännöksen voimaan tuloajankohta ei ole tätä kirjoitettaessa tiedossa. Katso tarkemmin HE 71/2014.

kelpoisuuden tapauskohtaisesti (ETL 11:3,3). Yhteydenotto avustajaan voi odottaa seuraavaan aamuun esimerkiksi virka-ajan ulkopuolella, kunnes avustajan kelpoisuus on ratkaistu. Tässä tulee huomioida rikoksen esitutinnan turvaaminen ja luonnollisesti rikoksesta epäillyn oikeusturva.

Ulkomaalaiselle⁴⁹ kiinni otetulle ja vapautensa menettäneelle on tiedotettava mahdollisuudesta olla yhteydessä kotimaansa edustustoon (PSL 7:6). Wienin yleis-sopimukseen liittyneiden maiden kansalaisilla on oikeus pyytää ilmoittamaan oman kotimaansa edustustolle vapaudenmenetyksestä. Ilmoitus on tehtävä, jos vapaudenmenetyksen kohde sitä pyytää. Suomi on tehnyt kahdenväliset konsulisopimukset Venäjän, Unkarin, Puolan ja Romanian kanssa. Sopimukset velvoittavat tekemään ilmoituksen viimeistään kolmen päivän kuluessa vapaudenmenetyksestä kyseisen maan tšekäläiseen edustustoon. Ilmoituksia tehtäessä tulee huomioida myös siitä kiinniotetulle tai hänen läheisilleen mahdollisesti aiheutuva vaara kotimaassa⁵⁰.

2.5 Pidättämisen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:5 Pidättämisen edellytykset</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta; 2) rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän: <ol style="list-style-type: none"> a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa; b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka c) jatkaa rikollista toimintaa; 3) jos hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; tai 	<p>PKL 1:3 Pidättämisen edellytykset</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan pidättää:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) jos rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta; 2) jos rikoksesta on säädetty lievempi rangaistus kuin kaksi vuotta vankeutta, mutta siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän: <ol style="list-style-type: none"> a) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa; b) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; taikka c) jatkaa rikollista toimintaa; 3) jos hän on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan taikka antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon; taikka

49 Puututtaessa ulkolaisen aluksen kulkuaan tai sen miehistöön on tehtävä myös ns. lippuvaltioilmoitus; Aluemerisopimus (valtiosopimukset 7/1965) 19 artikla, YK:n merioikeusyleissopimus (valtiosopimukset 50/1996) 27 ja 231 artiklat.

50 POHA ohje poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelu 2013/549 s. 7 - 8.

<p>4) hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.</p> <p>Kun henkilö on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen on muuten 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.</p> <p>Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa pidättää</p>	<p>4) jos hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.</p> <p>Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan pidättää, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos pidättämiseen muutoin on 1 momentissa säädetty edellytykset ja epäillyn säilöön ottaminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää.</p> <p>Ketään ei saa pidättää, jos se asian laadun taikka rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökoh- taisten olojen vuoksi olisi kohtuutonta.</p>
--	--

2.5.1 Alle 15- vuotiaan pidättämisen kieltö

Pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n pidättämisen edellytykset ja niihin liittyvät perustelut ovat ennallaan. Kohtuuttoman pidättämisen kieltö on siirretty omaan pykälään ja selvyyden vuoksi on mainittu, ettei alle 15-vuotiaana (syntymäpäivä mukaan luettuna⁵¹) tehdystä rikollisesta teosta saa pidättää.

Alle 15-vuotiaan kiinniottamiseen liittyvä kysymys on poliisin toiminnassa yleinen. Esitutkintalain 3 luvun 5 §:stä ilmenee aiempaa lainsäädäntöä selkeämmin, että pykälässä ilmenevien edellytysten täyttyessä tapauksissa toimitetaan esitutkinta sellaisen rikollisen teon selvittämiseksi, johon alle 15-vuotiaan henkilön epäillään syyllistyneen. Näissä tapauksissa esitutkintaviranomaisilla on valta harkita, ovatko käsillä edellytykset esitutkinnan toimittamiseen. Silloin on katsottava mahdolliseksi alle 15- vuotiaan kiinniottaminen, samoin kuin nouto esitutkintaan. Sen sijaan laissa on nimenomaiset säännökset, joissa kielletään alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäillyn pidättäminen, vangitseminen ja määrääminen matkustuskieltoon.⁵²

Tässä yhteydessä tulee luonnollisesti muistaa, että alle 15-vuotiaan henkilön kiinniottausta tulee harkita huomioiden lapsen kehitystaso, tärkeää roolia näyttelevät erityisesti suhteellisuus- ja kohtuullisuusperiaatteiden huomioiminen⁵³. Alaikäisen kohtelua esitutkinnassa käsitellään tarkemmin esitutkintalain asianomaisissa kohdissa.⁵⁴

51 KKO 2010:77.

52 Käsitteilytapa tässä teoksen Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 684 mukainen.

53 Poliisin menettelyä alle 15-vuotiaiden kiinnioton suhteen on käsitelty kriittisesti ratkaisussa: AOA (Dno 986/4/07) ja (Dno 249/4/03). 14-vuotiaan laittamista lukittuun tilaan on arvosteltu ratkaisussa AOA (Dno 1416/4/02).

54 Tässä yhteydessä voidaan todeta, että alle 15-vuotiaan kiinniotto rikollisen teon selvittämiseksi esimerkiksi suoraan rikospaikalta edellyttää sitä, että henkilö velvoitetaan jäämään rikospaikalle tai saapumaan poliisin toimipaikkaan esitutkintatoimenpiteitä varten. Alle 15-vuotias on velvollinen olemaan *läsnä erittäin painavista syistä* esitutkintalain 6 luvun 5 §:n nojalla 12 tuntia ja pidättämisen edellytysten ollessa käsillä 24 tuntia.

2.5.2 Oikean rikosnimikkeen valinta

Pidättämisen edellytyksiä harkittaessa, erityisesti vakavan rikoksen (rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta) osalta tulee kiinnittää huomiota asianmukaisen rikosnimikkeen valintaan. Tämä koskee pidättämisen ohella myös tämän luvun mukaista vangitsemista (PKL 2:11). Esimerkkinä mainitaan rajanveto törkeän pahoinpitelyn ja tapon yrityksen välillä.⁵⁵

2.5.3 Matkustuskielto vaihtoehtona

Pidättämisen perusteluita arvioitaessa tulee arvioida myös, miksi matkustuskielto ei käy tähän nimenomaiseen tapaukseen. Sen harkinta korostuu, koska matkustuskiellon edellytyksiin on lisätty uudeksi perusteeksi vaikeuttamisvaara. Ylipäätään perustelujen kirjaamiseen kiinnioton ja pidättämisen yhteydessä tulee kiinnittää huomiota.

2.5.4 Pidättämisen edellytykset jaoteltuna

Pidättämisen edellytysten kuvaaminen yleisinä ja erityisinä edellytyksinä tekee edellytyksistä havainnollisemmat.⁵⁶

Yleiset edellytykset

Pidättämisen yleisissä edellytyksissä edellytetään ensinnäkin, että käsillä on rikos, joka epäillään tehdyksi. Sen jälkeen arvioidaan näytön tasoa, jolla henkilön epäillään syyllistyneen tutkittavana olevaan rikokseen⁵⁷. Henkilöä voidaan epäillä syyllistyneen rikokseen todennäköisin syin tai hän on syytä epäillä rikoksesta.

Todennäköisin syin - kynnys pitää sisällään ensinnäkin tason, että henkilön epäillään todennäköisesti syyllistyneen rikokseen. Sen lisäksi todennäköisin syin pitää sisällään myös verekseltään rikoksen teossa tavatun. Verekseltään tavatun epäillään syyllistyneen tekoon todennäköisin syin korkeimmalla asteella.

Syytä epäillä -kynnyksellä pidättäminen on mahdollista, jos epäillyn pidättäminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Tämän tasoinen epäily edellyttää siis syyllisyyttä konkretisoitavaa lisäselvitystä. Esimerkkinä voidaan mainita avaintodistajan tavoittaminen, rikospaikatutkimuksen loppuunsaattaminen, kriminaalitekniiset tutkimuksen ja muunlaisen asiantuntijalausannon hankkiminen⁵⁸.

---

55 HE 222/2010 vp s. 247.

56 Helminen - Kuusimäki - Rantaeskola 2012 s. 281–282.

57 Pidättämisessä rikoksen tapahtumista koskeva todennäköisyyskynnys on selvästi korkeammalla kuin esitutkiminnan alkamista koskeva edellytys, joka on ETL 3:3,1:ssä ilmaistu sanoilla ”on syytä epäillä, että rikos on tehty”. (Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 761)

58 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 762.

Erityiset edellytykset

Mikäli jompikumpi yleisistä edellytyksistä on olemassa, tulevat pohdittavaksi ns. erityiset edellytykset.

Keskivakava rikos

Useimmiten sovellettavassa pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa edellytetään, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vuosi vankeutta tai enemmän ja että epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä 1) paon vaaraa tai 2) vaikeuttamisvaaraa eli jälkien peittämis- eli kolluusiovaaraa tai 3) rikosten jatkamisvaaraa. Näitä kohtia käsitellään seuraavassa yksityiskohtaisemmin.

Paon vaaralla tarkoitetaan tilannetta, jossa epäilty lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa (paonvaara).

Lain mukaan viitattaessa henkilökohtaisiin olosuhteisiin tulee kyseeseen, onko epäillyllä vakituinen asunto, työpaikka. Tähän liittyvät myös hänen perhesuhteensa ja muut sosiaaliset sidonnaisuutensa, sekä hänen aikaisempi elämänsä ja käyttäytymisensä. Paonvaara on olemassa, mikäli epäilty on tavattu pakosalta, yrittänyt pae- ta, ilmaissut pakoaikeensa tai tehnyt pakovalmisteluja. Pakenemiseen viittaa myös se, että epäilty ei ole tavoitettavissa asunnoltaan tai on poissa työpaikaltaan syytä ilmoittamatta. Esitutkinnan ja oikeudenkäynnin karttaminen voi ilmetä niin, että epäilty ilman hyväksyttävää syytä jättää saapumatta esitutkintaan tai oikeudenkäyntiin. Esimerkkinä mainitaan, että asianomainen henkilö piileskelee asuinpaikkakunnallaan esimerkiksi jonkun tuttavansa luona, naamioituu tuntemattomaksi tai käyttää valeasua tai ilmoittaa väärät henkilötiedot.

Vaikeuttamisvaaralla tarkoitetaan, että epäilty vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniin (vaikeuttamisvaaran lisäksi käytetään nimitystä jälkienpeittämisvaara ja kolluusiovaara).

Peruste on usein suurimmillaan esitutkinnan alkuvaiheessa. Kysymykseen tulee joko esinetodisteisiin vaikuttaminen tai kätkeminen taikka sellaisiin henkilöihin vaikuttaminen, joita saatetaan kuulla esitutkinnassa asian selvittämiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita rikosjälkien sotkeminen, tekovälineen tai rikokseen liittyvien asiakirjojen hävittäminen sekä rikoksen kautta saadun omaisuuden kätkeminen.

Ajallisesti jälkien peittäminen tulee yleensä kyseeseen heti tai melko pian rikoksen tapahtumisen jälkeen. Jonkin todisteen merkitys saattaa kuitenkin paljastua vasta myöhemmin, ja tutkinnan sotkeminen voi liittyä tällöin vaikka vasta syyttäjän aloitteesta tehtäviin täydentäviin tutkintatoimiin. Myös kuultaviin henkilöihin vaikuttaminen voi ilmetä vasta myöhemmin, esimerkiksi syytteen tultua vireille tai oikeudenkäynnin aikana. Kysymykseen tulevat todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniin kohdistuva uhkailu, taivuttelu, sekä muunkinlainen manipulointi, esimerkiksi sopiminen tietynsisältöisestä valheellisesta kertomuksesta.

Rikosten jatkamisvaaralla tarkoitetaan tilannetta, että epäillyn voidaan arvioida tekevän uusia rikoksia (rikosten jatkamisvaara).

Arvioitaessa jatkamisvaaraa tekijän aikaisempi rikollisuus ja nopea uusiminen ovat tärkeitä arviointikriteerejä. Pelkkiä rikosrekisterin tietoja käyttämällä tätä perustetta ei yksistään sovelleta. Järjestäytyneen rikollisuuden osalta peruste on yleensä olemassa. Tulkinnanvaraista on ollut, että pitääkö odotettavissa olevan rikollisuuden olla samankaltaista, kuin se, josta epäilty aiotaan pidättää. Aiemman pakkokeinolain yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan nimenomaan, ettei tätä vaadita⁵⁹.

Ylitörkeä rikos

Pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säännös ns. *ylitörkeästä rikoksesta*. Jos rikoksesta ei ole säädetty lievempää rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta, epäilty saadaan pidättää ja vangita. Edellä selostettuja vaaraedellytyksiä ei tarvitse erikseen perustella, vaan niiden katsotaan kuuluvan ylitörkeisiin rikoksiin luonnostaan.

Ei vakinaista asuntoa Suomessa ja ulkomaille kartteluvaara

Pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan rikoksesta epäilty voidaan pidättää, jos hänellä ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on ilmeistä, että hän poistumalla maasta karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa.⁶⁰

Tämän kohdan mukaisessa erityisessä edellytyksessä ei ole minkäänlaista ankarimman rangaistuksen edellytystä. Luonnollisesti pidättämisestä päätettäessä tulee arvioida toimenpidettä yleisten periaatteiden näkökulmasta.

Tuntematon ja kieltäytyminen/väärät tiedot henkilötietojen antamisessa

Pidättäminen voi tulla kyseeseen myös identifiointitarkoituksessa, mikäli epäilty on tuntematon ja kieltäytyy ilmoittamasta nimeään tai osoitettaan, tai antaa siitä ilmeisesti virheellisen tiedon⁶¹.

Tämänkään kohdan mukaisessa erityisessä edellytyksessä ei ole ankarimman rangaistuksen edellytystä. Tämänkin kohdan perusteella pidätettäessä toimenpidettä tulee arvioida yleisten periaatteiden näkökulmasta.

---

59 HE 14/1985 vp s. 49.

60 Maasta poistumisvaarasta tulee olla todennäköisyysnäyttö, siihen ei riitä ainoastaan se, että henkilö on ulkomaalainen. Lisäksi tulee ottaa huomioon kohtuusnäkökohdat, esim. rikoksen vähäisyys (Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 769).

61 Poliisilain 2:1:n säännöksen mukaan poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamisen yhteydessä saada jokaiselta tiedot nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta, sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa. Pidättäminen identifiointitarkoituksessa rikoksen suuruusluokkaa katsomatta, koskee vain nimeä ja osoitetta.

2.6 Kohtuuttoman pidättämisen kielto

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 2:6 Kohtuuttoman pidättämisen kielto Ketään ei saa pidättää, jos pidättäminen olisi kohtuutonta asian laadun taikka rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi.	PKL 1:3 Pidättämisen edellytykset 3 mom. Ketään ei saa pidättää, jos se asian laadun taikka rikoksesta epäillyn iän tai muiden henkilökohtaisten olojen vuoksi olisi kohtuutonta.

2.6.1 Kohtuuttomuus omassa pykälässään

Kohtuuttomuus pidättämisessä on pysynyt asiallisesti samansisältöisenä, vaikka asia on nyt pakkokeinolain 2 luvun 6 §:ssä omana pykälänään. Kohtuuttoman pidättämisen kielto korostuu pidättämiskynnystä koskevissa ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuissa. Useissa laillisuusvalvojen päätöksissä on viitattu aiemman pakkokeinolain esitöihin⁶², joiden mukaan pidättäminen on kohtuutonta, jos tutkittavana olevasta rikoksesta ei yleisen rangaistuskäytännön mukaan seuraa sakkoo ankarampaa rangaistusta. Samassa yhteydessä on korostettu, että pidättäminen voi vaikuttaa haitallisesti erityisesti nuoreen henkilöön, minkä vuoksi alle 18-vuotiaan epäillyn pidättämistä olisi mahdollisuuksien mukaan vältettävä. Periaate nuoreen kohdistuvan vapaudenriiston viimesijaisuudesta ei ole täysin toteutunut rikosprosessuaalista vapaudenriistoa käytettäessä.⁶³

2.6.2 Kohtuuttomuuden arvioinnista

Epäillyn iän huomioiminen tarkoittaa pääsääntöisesti alle 18-vuotiasta mutta myös iäkästä henkilöä. Alle 18-vuotiaan pidättäminen tulee kyseeseen vain, jos siihen on erittäin painavia syitä. Muita huomioon otettavia seikkoja ovat vakava sairaus tai raskaustila. Näitä syitä voivat olla myös se, että henkilö on yksinhuoltaja ja että hänellä on pieniä lapsia huollettavanaan. Näissä tapauksissa voidaan lievempänä keinoona turvautua matkustuskieltoon.⁶⁴

Kohtuuttomuus tulee muiden periaatteiden ohella ottaa huomioon myös kiinniottoa harkittaessa.

2.6.3 Erityislainsäädäntöä pidättämisestä

Aiempien esitöiden mukaan pidättäminen on kohtuutonta, mikäli teosta ei yleisen rangaistuskäytännön mukaan seuraa sakkoo ankarampaa rangaistusta⁶⁵. Tästä sään-

62 HE 14/1985 vp.

63 HE 222/2010 s. 248.

64 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 762.

65 HE 14/1985 vp.

nöstä poikkeuksena on kuitenkin tilanne, jossa talousvyöhykkeellä mereen öljyä päästäneen aluksen kapteenia epäillään tällaisesta teosta, josta voi seurata sakkoa. Aluksen kapteeni voidaan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 5 §:n perusteella pidättää, vaikka kansainvälisten sopimusten nojalla teosta voidaan tuomita enintään sakkoa.

2.6.4 Syyttömästi vangitun korvaus

Mikäli jälkepäin todetaan, että vapaudenmenetys (pidättäminen tai vangitseminen) on ollut aiheeton, on henkilöllä mahdollisuus saada korvausta valtion varoista. Tämä perustuu lakiin syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista maksettavasta korvauksesta (422/1974). Näitä ns. koppikorvauksia saa, mikäli aiheettomaksi osoittautunut vapaudenmenetys on kestänyt yli 24 tuntia.⁶⁶

2.7 Pidätetyn vapaaksi päästäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:7 Pidätetyn vapaaksi päästäminen</p> <p>Pidätetty on päästettävä vapaaksi heti, kun pidättämisen edellytyksiä ei enää ole. Pidätetty on päästettävä vapaaksi viimeistään vangitsemisvaatimuksen tekemistä varten säädetyn ajan kuluttua, jollei häntä vaadita vangittavaksi.</p> <p>Pidätetyn päästämistä vapaaksi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Vangitsemisvaatimusta käsiteltäessä siitä päättää kuitenkin tuomioistuim.</p>	<p>PKL 1:4 Pidätetyn vapaaksi päästäminen</p> <p>Pidätetty on päästettävä vapaaksi heti, kun edellytyksiä pidättämiseen ei enää ole ja, jollei häntä vaadita vangittavaksi, viimeistään vangitsemisvaatimuksen tekemistä varten 13 §:ssä säädetyn ajan kuluttua.</p> <p>Pidätetyn päästämistä vapaaksi päättää 6 §:ssä tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu virkamies. Vangitsemisvaatimusta käsiteltäessä siitä päättää kuitenkin tuomioistuim.</p>

2.7.1 Vapaaksi päästäminen ennallaan

Pakkokeinolain 2 luvun 7 §:n säännös pidätetyn vapaaksi päästämistä on ennallaan. Säännöksessä ei ole asiallista muutosta aiempaan säännökseen. Päätöksen vapauttamisesta tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies.

66 Tähän liittyviä ennakkotapauksia: KKO 1993:63, KKO 1996:75 ja KKO 1999:30.

2.8 Uudelleen pidättäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 2:8 Uudelleen pidättäminen Rikoksesta pidätettyä tai vangittua, joka on päästetty vapaaksi, ei saa uudelleen pidättää samasta rikoksesta sellaisen seikan nojalla, joka on ollut viranomaisen tiedossa sen päättäessä pidättämisestä tai vangitsemisesta.	PKL 1:5 Uudelleen pidättäminen Rikoksesta pidätettyä tai vangittua, joka on päästetty vapaaksi, ei saa uudelleen pidättää samasta rikoksesta sellaisen seikan nojalla, joka on ollut viranomaisen tiedossa sen päättäessä pidättämisestä tai vangitsemisesta.

2.8.1 Uuden seikan arviointia

Pakkokeinolain 2 luvun 8 §:n säännös uudelleen pidättämisestä on säilynyt ennallaan. Kääntäen säännös tarkoittaa, että uudelleen pidättäminen on mahdollista viranomaisen tietoon myöhemmin tulleen seikan nojalla. Aiemman pakkokeinolain erityisperustelujen mukaan⁶⁷ uudelleen pidättäminen voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun vapaaksi päästetty ryhtyy valmistelevaan pakoa ulkomaille taikka vakavaa laajamittaista rikollista toimintaa. Kysymykseen voi tulla myös tilanne, jossa esitutkintaviranomaisen tietoon tulee uusia todisteita ja on todennäköistä, että epäilty yrittää sotkea niitä. Syyttäjän suorittama asian uudelleen arviointi ei ole tällainen uusi seikka. Harkintakynnys uudelleen pidätettäessä tulee muodostumaan käytännössä korkeammaksi, kuin ensi kertaa pidätettäessä.⁶⁸

Pidättämisen enimmäisaikojen kiertäminen ei ole sallittua ketjuttamalla jo viranomaisen tiedossa olevia rikoksia niin, että henkilö välillä vapautetaan ja otetaan saman tien kiinni toiseen asiaan.⁶⁹

Määräaikoja on käsitelty enemmän pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohdan yhteydessä (PKL 3:4).

2.9 Pidättämiseen oikeutettu virkamies

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 2:9 Pidättämiseen oikeutettu virkamies Pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:	PKL 1:6 Pidättämiseen oikeutettu virkamies Pidättämisestä päättää <i>pidättämiseen oikeutettu virkamies</i> . Pidättämiseen oikeutettuja virkamiehiä ovat:

67 HE 14/1985 vp s. 58.

68 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 776–778.

69 HE 222/2010 vps. 252.

<p>1) poliisiylijohtaja, Poliisihallituksen poliisi-johtaja, poliisiylitarkastaja ja poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja ja tarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;</p> <p>2) Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö ja tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt, tullipiirin päällikkö ja sen rikostorjuntapäällikkö sekä tulliyli- ja apulaisylitarkastaja, jonka Tullihallituksen rikostorjuntaosaston päällikkö tai rikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö taikka tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi;</p> <p>3) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö, rajavartioliitarkastaja, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulauskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi; (SK 1146/2013)</p> <p>4) syyttäjä.</p> <p>Pidättämiseen oikeutetuista puolustusvoimien virkamiehistä säädetään laissa erikseen.</p>	<p>1) poliisiylijohtaja, poliisi-johtaja, poliisiylitarkastaja, poliisitarkastaja, poliisipäällikkö, apulaispoliisipäällikkö, keskusrikospoliisin päällikkö ja apulaispäällikkö, suojelupoliisin päällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty apulaispäällikkö, esitutkintatehtäviin määrätty osastopäällikkö ja esitutkintatehtäviin määrätty ylitarkastaja, liikkuvan poliisin päällikkö, apulaispäällikkö ja liikennepoliisitarkastaja, rikosylitarkastaja, rikostarkastaja, rikosylikomisario, ylikomisario, rikoskomisario ja komisario;</p> <p>2) virallinen syyttäjä;</p> <p>3) Tullihallituksen ja tullipiirin tullirikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö sekä tulliyli- ja apulaisylitarkastaja, jonka Tullihallituksen valvontaosaston päällikkö tai tullipiirin päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi; sekä</p> <p>4) rajavartiolaitoksen päällikkö ja apulaispäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan raja- ja meriosaston osastopäällikkö, rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö, apulaisosastopäällikkö, ylitarkastaja, rikosylitarkastaja ja rikostarkastaja, rajavartioston ja merivartioston komentaja ja apulauskomentaja, rajavartioston ja merivartioston rajatoimiston ja meritoimiston päällikkö, Suomenlahden merivartioston Helsingin rajatarkastusosaston päällikkö ja varapäällikkö sekä vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, joka on saanut tutkinnanjohtajalle rajavartiolaitoksessa säädetyn koulutuksen ja jonka rajavartiolaitoksen tai sen hallintoyksikön päällikkö on määrännyt tutkinnanjohtajaksi.</p>
--	---

2.9.1 Ryhmittely viranomaisittain

Pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n säännökseen pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä ei ole säädetty käytännön muutoksia lukuun ottamatta suojelupoliisin tarkastajaa, joka on lisätty pidättämiseen oikeutettuihin virkamiehiin. Virallinen syyttäjä on muutettu syyttäjäksi ja siirretty omaksi kohdakseen 4.

Lisäksi säännöksen muuttaminen on ollut tarpeen pidättämiseen oikeutettujen virkamiesten kattavan luettelon toteuttamiseksi myös rajavartiolaitoksen osalta. Pidättämiseen oikeutetuiksi virkamiehiksi on lisätty myös rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston rikostorjuntayksikön yksikönpäällikkö ja rajavartioy-

litarkastaja. Täydennykset liittyvät tehtyihin organisaatiomuutoksiin ja uusien virkanimikkeiden perustamiseen.⁷⁰

2.10 Pidättämisestä ilmoittaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:10 Pidättämisestä ilmoittaminen</p> <p>Pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni.</p> <p>Ilmoittamisesta pidättämisestä pidätetyn läheiselle tai muulle henkilölle säädetään poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 2 luvun 2 §:n 2 momentissa.</p>	<p>PKL 1:7 Ilmoitukset ja kirjaaminen</p> <p>Pidätetylle on ilmoitettava pidättämisen syy heti, kun hänet on julistettu pidätetyksi tai otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni. Pidättäminen on kirjattava asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla.</p> <p>Pidättämisestä on viipymättä ilmoitettava pidätetyn osoituksen mukaan hänen omaiselleen tai muulle läheiselleen. Jos siitä on erityistä haittaa rikoksen selvittämiseksi, ilmoittamista voidaan lykätä enintään siihen saakka, kun tuomioistuimien ottaa pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen käsiteltäväksi. Ilmoitusta ei kuitenkaan saa ilman erityistä syytä tehdä vastoin pidätetyn tahtoa. Ilmoittamisen lykkäämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.</p>

2.10.1 Ilmoittamisen ajankohta ja muoto

Kuten kiinniotonkin yhteydessä, pidättämisen syy tulee pakkokeinolain 2 luvun 10 §:n mukaan ilmoittaa viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty, tai kiinni otettu henkilö on otettu pidättämismääräyksen perusteella kiinni. Pidättämisen syyllä tarkoitettaisiin pidättämisen perusteena olevia tosiasiasieikkoja, ei pelkästään pidättämisperusteeseen liittyvien lainkohtien ilmoittamista.

2.10.2 Ilmoittaminen ymmärtämällään kielellä

Pidättämisen syy tulee ilmoittaa henkilön ymmärtämällä kielellä. Esitutkintalain 4 luvun 12 §:n mukaan muulla kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisellä on oikeus esitutkinnassa käyttää kieltä, jota hän ymmärtää ja osaa puhua riittävästi. Esitutkintaviranomaisen on selvitettävä, tarvitseeko asianosainen tulkkausta. Kielellisiä asioita on käsitelty tarkemmin esitutkintalain kommentaari teoksessa.

⁷⁰ HE 14/2013 vp s. 38.

2.10.3 Avustajalle ilmoittaminen

Pakkokeinolain 2 luvun 10 § ei edellytä ilmoittamaan pidätetyn avustajalle, mutta säännöksen perustelujen mukaan myös epäillyn avustajalle tulisi pidättämisestä ilmoittaa, mikäli hänellä sellainen on. Tämä liittyy esitutkintalain 4 luvun 10 §:ään, jonka mukaan esitutkintaviranomaisen tulee huolehtia siitä, että asianosaisen oikeus käyttää avustajaa tosiasiallisesti toteutuu hänen sitä halutessaan.⁷¹

Esitutkintalain 4 luvun 10 §:n mukaan tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on tehtävä tuomioistuimelle esitys puolustajan määräämisestä rikoksesta epäillylle, kun siihen on aihetta oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (ROL 2:1,3) nojalla, esimerkiksi tilanteessa, jossa puolustajan määrääminen viran puolesta on tarpeen.

2.10.4 Perusteista kertominen

Säännöksen mukaan pidätetylle on kerrottava pidättämisen syy viipymättä. Kyseisten lainvalmistelutöiden mukaan vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle ei tarvitse kertoa pidättämisen perusteita täydellisinä. Perusteiden kertomisen riittävyttä tulee arvioida tapauskohtaisesti huomioiden mm. esitutkinnan turvaamiseen liittyvät seikat ja toisaalta epäillyn oikeusturva⁷².

Tämän teoksen kohdassa, jossa käsitellään kiinniottamisesta ilmoittamista (PKL 2:4) on käsitelty myös pidättämisestä ilmoittamisen lykkäämiseen liittyviä asioita.

2.11 Vangitsemisen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:11 Vangitsemisen edellytykset</p> <p>Tuomioistuin saa vangitsemisvaatimuksen esittämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä rikoksesta todennäköisin syin epäillyn vangittavaksi 5 §:n 1 momentissa säädetyn edellytyksin.</p> <p>Kun henkilöä on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen muuten on 5 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen</p>	<p>PKL 1:8 Vangitsemisen edellytykset</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan 3 §:n 1 momentissa säädetyn edellytyksin vangita.</p> <p>Kun jotakuta on syytä epäillä rikoksesta, hänet saadaan vangita, vaikka epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä, jos vangitsemiseen muutoin on 3 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset ja vangitseminen on odotettavissa olevan lisäselvityksen vuoksi erittäin tärkeää. Milloin epäilty on vangittu tämän momentin nojalla, on häntä koskeva vangitsemisasiä käsiteltävä uudelleen</p>

71 HE 222/2010 vp s. 249.

72 HE 222/2010 vp s. 249. Samoissa esitöissä viitataan EIT:n ratkaisuun Ladent v. Puola 18.3.2008, EIS 5 artiklan 2 kappale (vapaudenriiston kohteeksi joutuneelle on ilmoitettava viipymättä vapaudenriiston perusteet) ei edellytä perusteiden ilmoittamista täydellisinä pidätysshetkellä. Sisällön riittävyttä tulee arvioida kunkin tapauksen erityisissä oloissa.

<p>vuoksi erittäin tärkeää. Jos epäilty on vangittu tämän momentin nojalla, on häntä koskeva vangitsemisasia käsiteltävä uudelleen siten kuin 3 luvun 11 §:ssä säädetään. Vangitsemisvaatimuksen tekijän pyynnöstä tuomioistuin voi siirtää vangitsemisasian uudelleen käsittelyn syyteasiassa toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on heti ilmoitettava päätöksestään tälle tuomioistuimelle.</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty, jonka luovuttamista Suomeen tullaan pyytämään, saadaan vangita, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja jos epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden, luovuttamispyyntöön sisällytettävien rikosten määrän tai laadun taikka muiden vastaavien seikkojen perusteella on syytä epäillä, ettei hän saavu vapaaehtoisesti Suomeen syytetoimenpiteitä varten.</p> <p>Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa vangita.</p>	<p>siten kuin 18 a §:ssä säädetään. Vangitsemisvaatimuksen tekijän pyynnöstä tuomioistuin voi siirtää vangitsemisasian uudelleen käsittelyn syyteasiassa toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on heti ilmoitettava päätöksestään tälle tuomioistuimelle.</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty, jonka luovuttamista Suomeen tullaan pyytämään, saadaan vangita, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja jos epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden, luovuttamispyyntöön sisällytettävien rikosten määrän tai laadun taikka muiden vastaavien seikkojen perusteella on syytä epäillä, ettei hän saavu vapaaehtoisesti Suomeen syytetoimenpiteitä varten.</p>
--	---

2.11.1 Vangitsemisen edellytysten muutokset

Pakkokeinolain 2 luvun 11 § määrittää vangitsemisen edellytykset. Edellytykset ovat hyvin saman sisältöiset kuin edellisessä pakkokeinolaissa. Uutena lakiin on otettu ilmaisu *vangitsemisvaatimukseen esittämiseen oikeutettu virkamies* ja maininta, ettei alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta saa vangita⁷³.

Vangitsemisvaatimuksen esittämiseen oikeutetulla virkamiehellä tarkoitetaan asiaan perehtynyttä virkamiestä, jonka ei tarvitse olla pidättämiseen oikeutettu virkamies. Käytännössä tulisi kuitenkin pyrkiä siihen että vangitsemisvaatimuksen esittää toinen päällystöön kuuluva virkamies. Mikäli tämä ei ole jostakin syystä mahdollista kyseeseen voi tulla esimerkiksi jutun päätutkija tai rajoitetuilla tutkinnanjohtajan valtuuksilla toimiva esitutkintavirkamies.

Vangitsemisen perusedellytykset tulevat edelleen pidättämisen edellytyksistä, joita on käsitelty enemmän tässä teoksessa pidättämisen edellytyksiä koskevassa kohdassa (PKL 2:5).

73 Alle 15-vuotiasta käsitellään myös tämän teoksen pidättämisen edellytyksiä (PKL 2:5) käsittelevässä alaluvussa.

2.12 Tuomitun vangitsemisen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:12 Tuomitun vangitsemisen edellytykset</p> <p>Tuomioistuिन saa syöttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tuomittu rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta; 2) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta mutta vähintään yksi vuosi vankeutta ja on todennäköistä, että tuomittu: <ol style="list-style-type: none"> a) lähtee pakoon tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai b) jatkaa rikollista toimintaa; 3) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin yksi vuosi vankeutta ja: <ol style="list-style-type: none"> a) tuomitulla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai b) hänet on tuomittu yhdellä tai useammalla päätöksellä vankeusrangaistukseen useista lyhyin väliajoin suoritetuista rikoksista ja vangitseminen on tarpeen vakavuusasteeltaan samanlaisen rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. <p>Päätös tuomitun vangitsemisesta on voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai muutoksenhakutuomioistuिन toisin päättää.</p>	<p>PKL 1:26 Tuomitun vangitseminen</p> <p>Tuomioistuिन saa määrätä ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) tuomittu rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta; 2) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin kaksi vuotta vankeutta mutta vähintään yksi vuosi vankeutta ja on todennäköistä, että tuomittu: <ol style="list-style-type: none"> a) lähtee pakoon tai muuten karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai b) jatkaa rikollista toimintaa; 3) tuomittu rangaistus on vähemmän kuin yksi vuosi vankeutta ja: <ol style="list-style-type: none"> a) tuomitulla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai b) hänet on tuomittu yhdellä tai useammalla päätöksellä vankeusrangaistukseen useista lyhyin väliajoin suoritetuista rikoksista ja vangitseminen on tarpeen vakavuusasteeltaan samanlaisen rikollisen toiminnan jatkamisen estämiseksi. <p>Päätös tuomitun vangitsemisesta on voimassa siihen asti, kun rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai muutoksenhakutuomioistuिन toisin päättää.</p>

2.12.1 Syyttäjän tai asianomistajan vaatimuksesta

Pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n säännös tuomitun vangitsemisen edellytyksistä vastaa aikaisemmin voimassa ollutta sillä muutoksella, että ehdottomaan vankeusrangaistukseen tuomitun määrääminen vangittavaksi tai pidettäväksi edelleen vangittuna on mahdollista vain virallisen syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta⁷⁴.

2.12.2 Vaatimuksen esittäminen

Pakkokeinolain 2 luvun 12 §:n säännös edellyttää siis vaatimusta vangitsemisesta tuomitsemisen yhteydessä. Yleensä tuomitun vangitsemista koskeva vaatimus on

74 HE 222/2010 vp s. 250.

johdonmukainen jatkovaatimus esitutkinnassa tapahtuneelle vangitsemiselle ja se tehdään pääasian käsittelyn loppuvaiheessa. Sen sijaan hovioikeusvaiheessa, vangitsemisvaatimuksen esittäminen ei ole välttämättä itsestään selvää. Mikäli vangittu valittaa vain rangaistuksen pituudesta, lähtökohtana voidaan pitää, ettei erillistä vangitsemisvaatimusta tarvitse esittää, vaikka hovioikeus joutuu ottamaan kantaa vangittuna pitämiseen viran puolesta. Kun vangittu ei ole riitauttanut vangittuna pitämistään valituksessaan hovioikeudelle, vangittuna pitämisestä ei ole kysymys hovioikeudessa, koska valitus asettaa rajat, miltä osin juttu voidaan tutkia hovioikeudessa. Sen sijaan, jos vangittu on valittanut myös vangitsemisestaan, edelleen vangittuna pitäminen edellyttäisi johdonmukaisuussyistä myöskin vaatimusta vangittuna pitämisestä, joko syyttäjän tai asianomistajan esittämänä.

Tuomitun vangitseminen kytkeytyy poliisimiehen kiinniotto-oikeuteen (PKL 2:1,2), jonka perusteella poliisimies voi ottaa kiinni vangittavaksi vaaditun pääkäsitelyn tai päätösharkinnan aikana.

2.13 Kohtuuttoman vangitsemisen kieltö

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:13 Kohtuuttoman vangitsemisen kieltö</p> <p>Ketään ei saa vangita tai määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna, jos se olisi kohtuutonta asian laadun taikka rikoksesta epäillyn tai tuomitun iän tai muiden henkilökohtaisten olosuhteiden vuoksi.</p>	<p>PKL 1:26a Kohtuuttoman vangitsemisen kieltö</p> <p>Ketään ei saa vangita tai määrätä pidettäväksi edelleen vangittuna, jos se asian laadun taikka rikoksesta epäillyn tai tuomitun iän tai muiden henkilökohtaisten olojen vuoksi olisi kohtuutonta.</p>

2.13.1 Kohtuuton vangitseminen edelleen kiellettyä

Pakkokeinolain 2 luvun 13 § säätelee kohtuuttoman vangitsemisen kieltoa. Säännökseen ei ole tullut asiallisia muutoksia, vain sen sanajärjestys on muuttunut.

Säännöksen esitöissä viitataan kohtuuttoman pidättämisen kieltoon eli pakkokeinolain 2 luvun 6 §:n yhteydessä esitettyyn.

2.13.2 Kohtuuttomat olosuhteet

Kohtuuttomuutta tulee arvioida vangitsemisvaatimusta tehtäessä ja siihen liittyvät seikat tulee perustella kyseiseen vaatimukseen. Esimerkkinä voidaan todeta vangitsemisen kohtuuttomuuteen johtavista tilanteista esimerkiksi henkilön terveydentila ja vaille huoltoa jäävät pienet lapset.

Kohtuuttomia olosuhteita arvioitaessa huomioita tulee kiinnittää myös tutkittavana olevan rikoksen laatuun.

2.14 Uudelleen vangitseminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 2:14 Uudelleen vangitseminen Rikoksesta vangitun, joka on päästetty vapaaksi, saa vangita uudelleen samasta rikoksesta ainoastaan sellaisen seikan nojalla, johon vangitsemisvaatimuksen esittäjä ei ole voinut vedota aikaisemmasta vangitsemisesta päätettäessä.	

2.14.1 Ei voi vedota seikkaan -peruste

Pakkokeinolain 2 luvun 14 § määrittää uudelleen vangitsemisen edellytykset. Kyseessä on uusi säännös, joka täydentää uudelleen pidättämistä koskevaa pakkokeinolain 2 luvun 8 §:ää. On harvinaista, että henkilö vangitaan ilman edeltävää pidättämistä. Tässäkin tapauksessa vangitsemista sovellettaisiin seikkoihin, jotka ovat olleet tiedossa vangittua vapaaksi päästettäessä.⁷⁵

Harkinnassa on otettava huomioon vastaavat näkökohdat, kuin edellä uudelleen pidättämisen yhteydessäkin⁷⁶.

Säännöksessä mainittu ilmaisu *sellaisen seikan nojalla, johon ei ole voinut vedota aikaisemmasta vangitsemisesta päätettäessä* on hyvin harkinnanvarainen. Ilmeisesti ilmaisu *ei ole voinut vedota* on kuitenkin johdettavissa uudelleen pidättämisen yhteydessä olevasta ajatuksesta, että seikka ei ole ollut viranomaisen tiedossa vangittavaksi vaadittaessa. Seikan tulee siis olla kokonaan uusi. Käytännön esimerkkinä voidaan mainita poissaolevana vangittavaksi vaadittu, joka karttaa prosessia.

2.15 Ilmoittaminen vangitsemisvaatimuksesta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 2:15 Ilmoittaminen vangitsemisvaatimuksesta Vangitsemisvaatimuksesta on viipymättä ilmoitettava pidätetylle ja hänen avustajalleen. Heille on viipymättä toimitettava kirjallinen vangitsemisvaatimus.	PKL 1:11 (11.7.1997/693) Ilmoitus vangitsemisvaatimuksesta pidätetylle Vangitsemisvaatimuksesta on viipymättä ilmoitettava pidätetylle ja hänen avustajalleen.

75 HE 222/2010 vp.

76 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 785.

2.15.1 Kirjallisen vaatimuksen toimittaminen

Pakkokeinolain 2 luvun 15 § velvoittaa ilmoittamaan vangitsemisvaatimuksesta kirjallisesti. Säännöksen täydentäminen verrattuna aikaisemmin voimassa olleeseen lakiin liittyy siihen, että kirjallisesta vangitsemisvaatimuksesta vangitsemisen perusteet ilmenevät riittävän selkeästi. Suullisesti tehdyn vaatimuksen säätely on siirretty tuomioistuinmenettelyä vangitsemisasioiden käsittelyyn lukuun (PKL 3:3,1).⁷⁷

Pakkokeinolain 3 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen esittämisestä. Aiemmin voimassa olleen asetuksen mukaan myös syyttäjälle tuli toimittaa kopio vangitsemisvaatimuksesta, mutta uudessa asetuksessa esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (VnA 122/2014) asiasta ei enää säädetä. Edellä mainittu pakkokeinolain 3 luvun 2 §:n säännös kuitenkin velvoittaa ilmoittamaan vangitsemisvaatimuksesta syyttäjälle ja kopion toimittaminen vangitsemisvaatimuksesta myös syyttäjälle on välttämätöntä. Tämä on osa syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen välistä esitutkintayhteistyötä ja tiedon välittämistapa on varmasti sovittavissa myös tapauskohtaisesti.

2.16 Pidättämistä koskevan päätöksen kääntäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 2:16 Pidättämistä koskevan päätöksen kääntäminen (772/2013)</p> <p>Epäillyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käännös pidättämistä koskevasta päätöksestä esitutkintalain (805/2011) 4 luvun 12 §:ssä tarkoitetulle epäillyn käyttämälle kielelle.</p> <p>Epäillylle voidaan 1 momentista poiketen kääntää suullisesti pidättämistä koskeva päätös tai yhteenveto päätöksestä, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti.</p> <p>Pidättämistä koskevan päätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä esitutkintalain 4 luvun 13 §:ssä säädetään olennaisen esitutkinta-aineiston kuuluvan asiakirjan kääntämisestä.</p>	<p>PKL 1:7a Pidättämistä koskevan päätöksen kääntäminen (773/2013)</p> <p>Epäillyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käännös pidättämistä koskevasta päätöksestä esitutkintalain (449/1987) 37 §:ssä tarkoitetulle epäillyn käyttämälle kielelle.</p> <p>Epäillylle voidaan 1 momentista poiketen kääntää suullisesti pidättämistä koskeva päätös tai yhteenveto päätöksestä, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti.</p> <p>Pidättämistä koskevan päätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä esitutkintalain 37 a §:ssä säädetään olennaisen esitutkinta-aineiston kuuluvan asiakirjan kääntämisestä.</p>

2.16.1 Tulkkausdirektiivin vaikutus

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2010/64/EU) koskee oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisessa menettelyssä. Direktiivin 3 artiklan mukaan epäillylle tai syytetyille, joka ei ymmärrä rikosoikeudellisessa menettelyssä

77 HE 222/10 vp s. 251.

käytettävää kieltä, on toimitettava kohtuullisessa ajassa sellaisten keskeisten asiakirjojen kirjallinen käännös, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa puolustautua asianmukaisesti. Artiklan 2 kohdan mukaan keskeisiä asiakirjoja ovat vapaudenmenetystä koskeva päätös, syyte ja tuomio.⁷⁸

Tämän vuoksi direktiivi aiheutti pidättämistä koskevan päätöksen kääntämistä koskevan säännöksen lisäämisen jo aiempaan pakkokeinolakiin vuoden 2013 syksyllä.⁷⁹

2.16.2 Kääntäminen käytännössä

Pakkokeinolain 2 luvun 16 § 1 momentin mukaan epäillyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käännös pidättämistä koskevasta päätöksestä esitutkintalain 4 luvun 12 §:ssa tarkoitetulla epäillyn käyttämällä kielellä⁸⁰. Säännöksen toisen momentin mukaan kirjallisen käännöksen sijasta suullinen käännös pidättämistä koskevasta päätöksestä riittää, ellei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti.

Lainvalmistelutöiden mukaan pidättämispäätös käännetään epäillylle yleensä kuulustelun yhteydessä tulkin avulla suullisesti. Esitutkintaviranomaisen tulee tapauskohtaisesti arvioida, edellyttääkö epäillyn oikeusturva pidättämispäätöksen kääntämistä tämän lisäksi kirjallisesti. Tässä arvioinnissa tulee ottaa huomioon muun muassa kiinnioton pituus, epäillyn henkilöön liittyvät seikat, avustajan käyttö sekä se, vaaditaanko epäiltyä edelleen vangittavaksi. Lainvalmistelutöiden mukaan suullista käännöstä voidaan pitää yleensä riittävänä, mikäli henkilöllä on mahdollisuus keskustella päätöksestä avustajansa kanssa.⁸¹

Käytännössä suullinen käännös riittää useimmiten, mutta lain vaatimus tulee huomioida erityisesti tilanteissa, joissa päätös pidättämisestä tehdään kuulustelujen jälkeen. Näissä tilanteissa esimerkiksi vartija käy kertomassa asian ao. henkilölle tiedoksi pidätettyjen säilytystiloissa ja tämä voinee tapahtua esimerkiksi puhelintulkkausta käyttäen. Asiasta on voitu keskustella jo edeltävässä kuulustelussa ja epäilty osaa odottaa kyseistä päätöstä. Useimmiten perusteet eivät ole muuttuneet kiinniottilanteesta, jolloin henkilölle on kerrottu kiinnioton syy⁸².

Pakkokeinolain 2 luvun 10 §:n mukaan pidätetylle on kerrottava pidättämisen syy viipymättä, kun päätös pidättämisestä on tehty tai hänet on otettu kiinni pidättämismääräyksen perusteella. Kääntämistä koskevassa säännöksessä ei ole viitattu ilmoittamiseen, mutta luonnollisesti nämä liittyvät kiinteästi toisiinsa.

---

78 HE 63/2013 vp s. 16.

79 Kysymys on siis tästä näkökulmasta uudesta lainsäädännöstä ja siksi molemmat (sekä uusi, että vanha laki) ovat punaisella värillä.

80 Muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielisen osalta epäillyn käyttämällä kielellä tarkoitetaan kieltä, jota epäilty ymmärtää tai osaa puhua riittävästi.

81 HE 63/2013 vp s. 33.

82 PKL 2:4 edellyttää, että kiinni otetulle kerrotaan viipymättä kiinni ottamisen syy.

2.16.3 Epäillyn luopuminen käännöksestä

Pakkokeinolain 2 luvun 16 §:n 3 momentissa viitataan esitutkintalain 4 luvun 13 §:n olennaisen esitutkinta-aineistoon kuuluvan asiakirjan kääntämisestä. Epäilty voi siten luopua oikeudestaan käännökseen edellyttäen, että hän on saanut riittävät tiedot oikeudestaan käännökseen.

Poliisihallitus on ohjeistanut, millä tavalla asianosainen voi pätevästi luopua oikeudestaan käännökseen. Luopumisen tulee olla yksiselitteistä ja vapaaehtoista, joten asianosaisella, tässä tapauksessa epäillyllä, tulee olla riittävät tiedot sekä oikeudestaan käännökseen, että luopumisen oikeudellisista seurauksista.⁸³

---

83 POHA - Tulkkaus ja kääntäminen 2020/2013/4104.

3 TUOMIOISTUINMENETTELY VANGITSEMISASIOISSA

Teemu Saukoniemi ja Satu Rantaeskola

3.1 Vangitsemisesta päättävä viranomainen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:1 Vangitsemisesta päättävä viranomainen</p> <p>Vangitsemisesta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös muu käräjäoikeus, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä. Käräjäoikeuksien päivityksestä kiireellisissä tapauksissa säädetään oikeusministeriön asetuksella.</p> <p>Vangitsemista koskevaa asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.</p>	<p>PKL 1:9 (11.7.1997/693) Vangitsemisesta päättävä viranomainen</p> <p>Vangitsemisesta päättää se tuomioistuin, joka on syyteasiassa toimivaltainen. Ennen syytteen nostamista pidätetyn vangitsemisesta saa päättää myös kiinniottamisaikakunnan tai pidätetyn säilyttämisaikakunnan käräjäoikeus ja kiireellisissä tapauksissa muukin käräjäoikeus. Käräjäoikeuksien päivityksestä kiireellisissä tapauksissa säädetään oikeusministeriön asetuksella.</p> <p>Vangitsemista koskevaa asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja. Istunto voidaan pitää myös muuna aikana ja muussa paikassa kuin yleisen alioikeuden istunnosta säädetään.</p>

3.1.1 Joustavuus lisääntyy

Vangitsemisvaatimuksen käsittelevää tuomioistuinta koskeva säännös pakkokeinolain 3 luvun 1 § on aiempaa joustavampi. Aiemmin vangitsemisasiassa toimivaltainen tuomioistuin oli syyteasian käsittelevän tuomioistuimen lisäksi kiinniottamisaikakunnan sekä pidätetyn säilyttämisaikakunnan käräjäoikeus. Nyt asia ilmaistaan syyteasiassa toimivaltaisen tuomioistuimen lisäksi käsitteellä *muu käräjäoikeus*, jossa asian käsittely käy sopivasti päinsä.

3.1.2 Asian käsittely käy sopivasti päinsä

Vangitsemisasioihin liittyvää tuomioistuinmenettelyä sovelletaan soveltuvin osin myös muissa pakkokeinolakiin liittyvissä tuomioistuinkäsittelyissä. Esimerkiksi salaisissa pakkokeinoissa asian käsittelyfoorumi ei ole välttämättä vielä tiedossa paljastavassa vaiheessa, ja se saattaa ainakin muuttua prosessin edetessä. Tällöin asian käsittely voi tapahtua esitutkintaviranomaiselle tarkoituksenmukaisimmassa paikassa eli yleensä esitutkintaviranomaista lähimpänä sijaitsevassa käräjäoikeudessa.

3.2 Vangitsemisvaatimuksen tekijä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:2 Vangitsemisvaatimuksen tekijä</p> <p>Esitutinnan aikana vangitsemisvaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Kun asia on esitutinnan päätyttyä siirretty syyttäjälle, hän päättää vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Vaatimuksen tuomitun vangitsemisesta voi myös tehdä hänelle rangaistusta vaatinut asianomistaja.</p> <p>Tuomioistuim ei saa ilman vaatimusta määrätä rikosasian vastaajaa vangittavaksi.</p>	<p>PKL 1:10 (11.7.1997/693) Vangitsemisvaatimuksen tekijä</p> <p>Esitutinnan aikana vangitsemisvaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen vaatimuksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Kun asia esitutinnan päätyttyä on siirretty syyttäjälle, vangitsemisvaatimuksen tekemisestä päättää syyttäjä. Tuomioistuim ei saa omasta aloitteestaan määrätä rikosasian vastaajaa vangittavaksi.</p>

3.2.1 Ilmoittaminen syyttäjälle

Pakkokeinolain 3 luvun 2 §:n mukaan ennen vangitsemisvaatimuksen tekemistä, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vangitsemisvaatimuksen tekemisestä.

Säännöksen lainvalmistelutöiden mukaan vaatimuksesta tulee ilmoittaa sille syyttäjälle, joka tulee ilmeisesti toimimaan syyttäjänä asiassa. Kiireellisessä tapauksessa yhteys voidaan ottaa päivystävään syyttäjään. Uutena asiana on rangaistusta vaatineen asianomistajan oikeus vaatia tuomitun vangitsemista. Säännökseen on otettu tuomioistuimelle osoitettu kielto vangita henkilöä, ellei tätä ole nimenomaisesti vaadittu. Tämä asia on aiemmassa pykälässä kirjoitettu hieman eri sanoin.⁸⁴

Esitutinnan aikana vaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies, joka voi siis olla myös syyttäjä, mikäli hän ottaa asian päätettäväkseen tai toimii asiassa. Syyttäjän lienee reagoitava myös, jos hän havaitsee, ettei vangitsemiselle ole lainmukaisia edellytyksiä⁸⁵.

84 HE 222/2010 vp s. 251

85 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 793.

3.3 Vangitsemisvaatimuksen muoto

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:3 Vangitsemisvaatimuksen muoto</p> <p>Vangitsemisvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta saadaan tehdä myös suullisesti tai puhelimitse. Näin tehty vaatimus on viipymättä toimitettava kirjallisesti.</p> <p>Syytteen käsittelyn yhteydessä vangitsemisvaatimus saadaan tehdä suullisesti.</p>	<p>PKL 1:12 Vangitsemisvaatimuksen muoto</p> <p>Vangitsemisvaatimus on tehtävä kirjallisesti. Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta saadaan tehdä myös suullisesti tai puhelimitse. Näin tehty vaatimus on viipymättä vahvistettava kirjallisesti.</p> <p>Syytteen käsittelyn yhteydessä vangitsemisvaatimus saadaan tehdä suullisesti.</p>

3.3.1 Vaatimuksen kattavuus

Kirjallisessa muodossa olevan vaatimuksen tulisi olla niin kattava, että ilman vangitsemisistunnossa esiin tulevia uusia seikkoja vaatimusta ei tarvitsisi merkittävästi täydentää. Tämä edistää vangittavaksi vaaditun mahdollisuuksia vastata siihen. Aiemmassa laissa suullisesti tai puhelimitse tehtävä ilmoitus tuli vahvistaa kirjallisesti. Nyt ilmausta on muutettu: Esitöiden mukaan edellä mainitulla tavalla tehtävä ilmoitus on suppeampi, mutta ilmoituksesta tulisi käydä ilmi rikosnimike, epäillyn nimi (jos tiedossa), sekä mahdollisuuksien mukaan vangitsemisen perusteet. Suullisesti tai puhelimitse esitetty olisi sitten riittävän tarkasti kirjattava kirjalliseen vaatimukseen.⁸⁶

3.4 Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:4 Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohta</p> <p>Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista.</p>	<p>PKL 1:13 (27.4.1990/361) Pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen teko aika</p> <p>Vaatimus pidätetyn vangitsemisesta on tehtävä tuomioistuimelle viipymättä ja viimeistään kolmantena päivänä kiinniottamispäivästä ennen kello kahtatoista.</p>

⁸⁶ HE 222/2010 vp s. 252.

3.4.1 Enimmäismääräaikaisten merkitys

Pakkokeinolain 3 luvun 4 §:ssä on määritelty pidätettyä koskevan vangitsemisvaatimuksen tekemisajankohdasta. Säännöksessä ei ole muutosta aikaisempaan.

Enimmäismääräajat tulee pyrkiä mahdollisuuksien mukaan alittamaan. Eri rikosepäilyjä ei saa ketjuttaa, jolloin epäilty välillä vapautetaan ja sitten pidätetään uudelleen. Tätä säätelee myös pakkokeinolain 2 luvun 8 §, jonka mukaan samasta rikoksesta ei saa uudelleen pidättää sellaisen seikan johdosta, joka on ollut viranomaisen tiedossa sen päättäessä pidättämisestä tai vangitsemista. Määräaikaan ei lueta pidättämistä edeltävää muusta syystä kuin rikosepäilystä aiheutuvaa vapaudenriistoa, esimerkkinä mainitaan kiinniotto päihtymyksen vuoksi tai ulkomaalaislain mukainen säilöönotto.⁸⁷

Toisaalta tästä on erilainenkin tulkinta ratkaisussa KKO 1983 II 128, jossa henkilö oli laitettu kiinniottamisen jälkeen päihtymyksen vuoksi säilöön, minkä jälkeen hänet oli rikoksen johdosta pidätetty. Sittemmin tuomitusta rangaistuksesta vähennettiin säilössä pitoaika, koska syytetty oli alun perin menettänyt vapautensa kyseisten rikosten johdosta⁸⁸. Tämän ratkaisun perusteluista voitaneen päätellä, että jos henkilö on otettu säilöön päihtymyksen johdosta ja esimerkiksi seuraavana aamuna tulee tietoon rikosepäily, jonka johdosta häntä kuulustellaan ja pidätetään, prosessuaalinen vapaudenmenetysaika alkaa hetkestä, jona on ryhdytty esitutkintatoimenpiteisiin.⁸⁹

Tässä yhteydessä tulee muistaa tarkoitussidonnaisuusperiaate. Esitutkintaviranomaisella ei ole tarvetta keinotekoisesti pidentää määräaikoja. Mikäli henkilö otetaan kiinni rikoksen vuoksi, hänen kiinniottoperusteensa on rikosperusteinen, edellyttäen, että edellytykset muutoin täyttyvät.

EIT:n ratkaisukäytännössä on kiinnitetty samoin huomiota, että säännöksissä mainittu määräaika on enimmäisaika, joka tulee mahdollisuuksien mukaan alittaa. Vähäisestä väkivallattomasta rikoksesta epäilty oli viety oikeuteen 3 päivän 23 tunnin kuluttua pidätyksestään. EIT ei havainnut, että erityiset vaikeudet tai poikkeukselliset olosuhteet olisivat estäneet viranomaisia viemästä valittajaa oikeuteen jo paljon aikaisemmin. Se olisi EIT:n mukaan ollut erityisen tärkeää ottaen huomioon hänen vapaudenriistonsa kyseenalaiset lailliset perusteet.⁹⁰

Jos kysymyksessä on esimerkiksi lievä pahoinpitely, mutta henkilö on edelleen aggressiivinen, voi kyseeseen tulla poliisilakiperusteinen kiinniotto rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi, ellei paikalta poistaminen ole riittävä toimenpide. Tällöin tulee vain selkeästi huomioida, että peruste ei tuohon toimenpiteeseen tule esitutkintalaisia eikä pakkokeinolaista, vaan poliisilaista. Asiaa ei voi myöskään perustella sillä, että hänet saadaan ”mukavasti” kuulusteltua aamulla.

87 HE 222/2010 vp s. 252.

88 Muita asiaan liittyviä ratkaisuja: KKO 1991:43, KKO 2005:85, KKO 2007:90, 2005:35.

89 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 735.

90 EIT 6.11.2008 Kandzhov v. Bulgaria.

3.5 Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:5 Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi</p> <p>Vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.</p> <p>Jos syytetty pidätetään syytteen ollessa tuomioistuimessa vireillä, hänen vangitsemistaan koskeva asia käsitellään pidätetyn vangitsemisestä säädettyssä järjestyksessä.</p>	<p>PKL 1:14 Vangitsemisvaatimuksen ottaminen käsiteltäväksi</p> <p>Vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta.</p> <p>Jos syytetty pidätetään syytteen ollessa tuomioistuimessa vireillä, hänen vangitsemistaan koskeva asia käsitellään pidätetyn vangitsemisestä säädettyssä järjestyksessä.</p>

3.5.1 Käsitteleminen viipymättä

Pakkokeinolain 3 luvun 5 § edellyttää tuomioistuimen käsittelevän vangitsemisvaatimuksen edelleen viipymättä. Säännöksessä ei ole siis muutosta aiempaan säätelyyn. Tämänkin säännöksen osalta voidaan viitata EIT:n oikeuskäytäntöön⁹¹. Tuomioistuinkäsittelylle säädetty neljän päivän määräaika on enimmäismääräaika, joka tulee olosuhteiden mukaan alittaa.⁹²

3.6 Vangitsemisvaatimuksen käsitteleminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:6 Vangitsemisvaatimuksen käsitteleminen</p> <p>Vangitsemisvaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen on oltava läsnä vaatimusta käsiteltäessä. Määrätty virkamies voi käyttää vangitsemisvaatimuksen tehneen virkamiehen puhevaltaa siltä osin kuin käyttämistä ei ole rajoitettu vaatimuksessa.</p> <p>Pidätettynä olevaa vangittavaksi vaadittua on kuultava henkilökohtaisesti vangitsemisvaatimuksesta. Vangittavaksi vaaditulle on varattava tilaisuus käyttää avustajaa vaatimusta käsiteltäessä.</p>	<p>PKL 1:15 Läsnäolo vangitsemisvaatimusta käsiteltäessä</p> <p>Vangitsemisvaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen on oltava läsnä vaatimusta käsiteltäessä.</p> <p>Vangittavaksi vaadittua, joka on pidätetty, on kuultava henkilökohtaisesti vangitsemisvaatimuksesta. Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, kuuleminen voi tapahtua vangittavaksi vaaditun olematta läsnä istuntosalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on</p>

91 EIT Kandzhov v. Bulgaria 6.11.2008

92 HE 222/2010 vp s. 253.

<p>Vangittavaksi vaaditulle, jota ei ole pidätetty, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta paitsi, jos hän ei ole Suomessa, on tietymättömissä taikka välttelee esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Tiedossa olevalle vangittavaksi vaaditun asiassa valtuuttamalle avustajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Vangitsemisvaatimuksen tai syytteen käsittelystä ilman laillista estettä pois jäänyt vastaaja saadaan määrätä vangittavaksi poissaolostaan huolimatta.</p> <p>Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä voidaan käyttää videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittavaksi vaadittu on kuitenkin tuotava tuomioistuimeen.</p>	<p>puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittavaksi vaadittu on tuotava tuomioistuimeen. Vangittavaksi vaaditulle on varattava tilaisuus käyttää avustajaa vaatimusta käsiteltäessä.</p> <p>Vangittavaksi vaaditulle, jota ei ole pidätetty, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vaatimuksesta paitsi, jos hän ei ole Suomessa, on tietymättömissä taikka välttelee esitutkintaa tai oikeudenkäyntiä. Vangitsemisvaatimuksen tai syytteen käsittelystä ilman laillista estettä pois jäänyt vastaaja saadaan määrätä vangittavaksi poissaolostaan huolimatta.</p>
--	--

3.6.1 Asiaan perehtynyt virkamies

Pakkokeinolain 3 luvun 6 §:ssä on säädetty vangitsemisvaatimuksen ottamisesta käsiteltäväksi. Säännöksessä olevan muutoksen myötä vangitsemisvaatimuksen voi esittää sen tekijä tai hänen määräämänsä asiaan perehtynyt virkamies. Määrätty virkamies ei voisi käyttää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen puhevaltaa vangitsemisvaatimusta laajemmin. Asiaan perehtynyt virkamies ei voi esittää vangitsemiselle uutta vangitsemisperustetta. Mikäli käsittelyn aikana tähän ilmenee tarvetta, paikalle tulisi saada vangitsemisvaatimuksen tehnyt virkamies tai ainakin saada tähän henkilöön yhteys.⁹³

Sen sijaan asiaan perehtynyt virkamies voi luopua vangitsemisvaatimuksen esittämisestä tai jostakin vangitsemisperusteesta. Vaatimuksen tehnyt pidättämiseen oikeutettu virkamies voi vangitsemisvaatimuksessa rajata määräämänsä virkamiehen toimivaltuuksia tältä osin, jolloin rajaus tulee myös tuomioistuimen tietoon.⁹⁴

3.6.2 Henkilön valtuuttama avustaja

Pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n mukaan poissaolevana vangittavaksi vaaditun henkilön tiedossa olevalle valtuuttamalle avustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Velvoite on vanhaan lakiin verrattuna uusi. Tilaisuuden varaamisvelvollisuus edellyttää yleensä sitä, että asian aikaisemmasta käsittelystä ilmenee, että vangittavaksi vaaditulla on valtuutuksen omaava asiamies, joka on ollut hän avustajanaan asian esitutkinnassa. Tilaisuuden varaaminen voi toteutua myös niin, että avustaja ilmoitetaan kuultavaksi vangitsemisoikeudenkäynnistä saatuaan kuulla siitä jotakin kautta, vaikka hänelle ei olekaan siitä nimenomaisesti ilmoitettu.⁹⁵

93 HE 222/2010 vp s. 253.

94 HE 222/2010 vp s. 253.

95 HE 222/2010 vp s. 253.

Valtuutettuun avustajaan liittyen tulee pitää mielessä esitutinnan turvaamiseen liittyvät seikat. Valtuutus on selkeä silloin, kun asiassa on jo suoritettu esitutkintatoimenpiteitä ja valtuutettu avustaja on ollut mukana esitutkinnassa. Sen sijaan pelkkä ilmaantuminen valtuutetuksi avustajaksi vangitsemisoikeudenkäyntiin tulee arvioida tarkemmin myös esitutinnan turvaamisen näkökulmasta.

3.6.3 Vangitsemisvaatimus syyteharkinnan aikana

Asian siirryttyä syyttäjälle syyteharkintaan syyttäjä päättää vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Syyttäjä voi sopia vangitsemisvaatimuksen esittämisestä tutkinnanjohtajan tai muun asiaan hyvin perehtyneen poliisimiehen kanssa. Tässä tapauksessa vaatimuksen esittävä esitutkintavirkamies voisi olla lainkohdassa tarkoitettu määrätty virkamies.⁹⁶

3.7 Laillisen edustajan ja sosiaaliviranomaisen kuuleminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:7 Laillisen edustajan ja sosiaaliviranomaisen kuuleminen</p> <p>Jos vangittavaksi vaadittu on alle 18-vuotias, tuomioistuimen on huolehdittava siitä, että hänen huoltajalleen, edunvalvojalleen tai muulle lailliselle edustajalleen sekä sosiaalihuoltolain (710/1982) 6 §:n 1 momentissa tarkoitetun toimielimen edustajalle varataan tilaisuus tulla kuulluksi vangitsemisasian käsittelyn yhteydessä. Kuuleminen voi tapahtua käyttäen teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puheysteys keskenään. Tilaisuuden varaamisesta voidaan poiketa, jos edustajaa ei kyetä tavoittamaan tai jos tilaisuuden varaamatta jättämiseen on kysymyksessä olevaan rikosasiin liittyviä painavia syitä.</p>	

3.7.1 Tilaisuuden varaaminen tulla kuulluksi

Pakkokeinolain 3 luvun 7 § on uusi pykälä, jolla on kaksi tavoitetta. Toisaalta säännöksen tavoitteena on tukea vangittavaksi vaadittua ja toisaalta tuoda esiin näkökohtia, joilla voi olla merkitystä vangitsemisen edellytysten arvioinnin kannalta. Säännöksen mukaan riittävää on tilaisuuden varaaminen vain toiselle vangitukseksi

⁹⁶ Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 799.

vaadittavan huoltajalle. Molemmilla huoltajilla on oikeus osallistua käsittelyyn halutessaan.⁹⁷

Sosiaaliviranomaisen tai laillisen edustajan poissaolo ei estä asian käsittelyä, eli pykälä edellyttää ainoastaan tilaisuuden varaamista tulla kuulluksi. Tilaisuuden varaamatta jättämiseen oikeuttavilla painavilla syillä tarkoitetaan tilanteita, joissa lapsen ja hänen laillisen edustajan välillä on intressiristiriita. Myös tilanne, jossa huoltajat ovat epäiltyinä samasta rikoksesta, saattaa olla tällainen syy. Toisaalta alle 18-vuotiaan tekemä rikos on saattanut kohdistua huoltajaan.⁹⁸

3.7.2 Edunvalvojan määrääminen

Esitutkintalain 4 luvun 8 § velvoittaa tietyissä tilanteissa tuomioistuinta määräämään alle 18-vuotiaalle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvojan. Tällainen tilanne on kyseessä, jos on perusteltua syytä olettaa, että huoltaja, edunvalvoja tai muu laillinen edustaja ei voi puolueettomasti valvoa asianosaisen etua asiassa ja jos edunvalvojan määrääminen ei ole selvästi tarpeetonta (ETL 4:8).

3.7.3 Oikeudenkäyntiavustajan määrääminen edunvalvojan ohella

Usein lapselle määrätty edunvalvojan sijainen toimii käytännössä usein myös lapselle määrätynä oikeudenkäyntiavustajana niin esitutkinnassa kuin myös oikeudenkäynnissä. Edunvalvojalla ja oikeudenkäyntiavustajalla on kuitenkin eri valtuudet. Edunvalvojan tehtävänä on huolehtia, että kuultaessa lasta esitutkinnassa selvitetään rikosasian kannalta kaikki olennaiset seikat ja että tutkinta etenee lapsen edun mukaisesti. Edunvalvojalle kuuluu myös päätöksen tekeminen siitä, mitä hän lapsen edustajana lapsen puolesta vaatii. Oikeudenkäyntiavustaja puolestaan esittää nämä vaatimukset ja avustaa lasta esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä.⁹⁹

Hyvä lähtökohta olisi, että edunvalvoja ja oikeudenkäyntiavustaja ovat eri henkilöitä; lapsen edunvalvoja voisi tällöin olla esimerkiksi lastensuojelun viranomainen ja lapsen oikeudenkäyntiavustaja julkinen oikeusavustaja tai asianajaja. Tätä on kutsuttu ns. tandem-malliksi¹⁰⁰. Tällä menettelyllä pyritään estämään mahdollisen eturistiriitatilanteen syntyminen tilanteessa, jossa lapsen oikeudenkäyntiavustajana toimiva henkilö on edunvalvojan sijaisena esitettävistä vaatimuksista eri mieltä kuin päämiehenä oleva lapsi. Mallissa korostuu edunvalvojan rooli lapsen mielipiteiden ja edun edustajana sekä lasta tukevana henkilönä. Edunvalvojan ja oikeusavustajan tehtävien ja niihin liittyvän asiantuntemuksen näkökulmasta onkin arvioitu, että ainakin joissain tapauksissa tandem-malli olisi enemmän lapsen edun mukainen toimintamalli kuin tilanne, että molemmat tehtävät annetaan yhden henkilön vastuulle.¹⁰¹

---

97 HE 222/2010 vp s. 254–255.

98 HE 222/2010 vp s. 254–255.

99 Ellonen (toim.) 2013 s. 68.

100 Tandem -mallista enemmän Tuominen 2012 ja Tuominen 2014.

101 Ellonen (toim.) 2013 s. 68.

3.8 Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 3:8 Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys Vangitsemisasiassa käsitellyssä on esitettävä vangitsemisen edellytyksistä selvitys, joka voi perustua pelkästään kirjalliseen aineistoon. Tutkittavana olevasta rikoksesta ei saa esittää tämän sekä vangittavaksi vaaditun vangitsemisvaatimuksen johdosta esittämän lisäksi muuta selvitystä, ellei tuomioistuin katso siihen olevan erityistä syytä.	PKL 1:16 Vangitsemisasiassa esitettävä selvitys Vangitsemisasiassa käsitellyssä tuomioistuimelle on esitettävä selvitys siitä, että vangitsemiseen on edellytykset. Tutkittavana olevasta rikoksesta ei saa esittää tämän sekä vangittavaksi vaaditun vangitsemisvaatimuksen johdosta esittämän lisäksi muuta selvitystä, ellei tuomioistuin katso siihen erityistä syytä.

3.8.1 Kirjallisen aineiston vaatimus

Pakkokeinolain 3 luku 8 § määrittää aineiston, joka voidaan esittää vangitsemisasiassa. Säännökseen kirjattu sanamuoto *vangitsemisvaatimuksen perustumisesta ainoastaan kirjalliseen aineistoon* on uutta aiempaan lainsäädäntöön verrattuna. Näin asia on todettu jo aikaisemman pakkokeinolain lainvalmisteluasiakirjoissa, joissa todetaan lähtökohtana olevan, että vangitsemisvaatimuksen tueksi esitetään vain kirjallisia todisteita¹⁰².

Tarkoituksena ei ole, että vangitsemisasiassa käsitellystä muodostuu syyteasian ennakkokäsittely. Selvityksen esittämisen osalta korostetaan, ettei vangitsemisperusteiden olemassaolosta saa muodostua vääristynyttä tai toispuolista kuvaa. Vaatimuksen tueksi tulee esittää myös riittävä selvitys vangitsemisen yleisistä edellytyksistä. Riittävää ei ole, että vaatimuksen esittäjä virkavastuulla omana käsityksenään esittää yleisten edellytysten olevan olemassa.¹⁰³

Oikeuskirjallisuuden mukaan vaatimuksen esittäjän tulee varautua siihen, että tuomioistuin käyttää kyselyoikeuttaan vangitsemisperusteiden tarkentamiseksi. Suullisilla puheenvuoroilla on huomattava merkitys vangitsemiskäsittelyssä. Matkustuskielto voi tulla harkittavaksi vaatimuksen tekijän vaihtoehtoisena vaatimuksena tai vastaajan vastineen johdosta. Myös tuomioistuimen tulee ottaa tämä harkintaan oma-aloitteisesti. Vangitsemisvaatimuksen tekijän on luonnollisesti otettava huomioon matkustuskiellon mahdollisuus oikeuskäsittelyyn valmistautuessaan.¹⁰⁴

Vangitsemisasiassa käsitellyssä ei edellytetä vangittavaksi vaaditun syyllisyydestä tuomioon vaadittavaa näyttöä, eikä edes syytteen nostamiseen vaadittavaa todennäköisyysnäyttöä¹⁰⁵.

102 HE 14/1985 vp

103 HE 222/2010 vp s. 255.

104 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 805.

105 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 808.

3.8.2 Tutkintavangin sijoittaminen

Tutkintavangin sijoittamisen suhteen tulee huomioida myös tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 3 momentin ja 4 momentin muutokset. Tutkintavangin säilyttäminen poliisivankilassa yli neljä viikkoa edellyttää käräjäoikeuden päätöstä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Säilyttäminen tätä ennen poliisivankilassa tulee käsitellä vangitsemisvaatimuksen sekä uudelleen käsittelyn yhteydessä. Tutkintavangilla on mahdollisuus saattaa myös säilyttäminen poliisin tiloissa uudelleen käsiteltäväksi. Yli neljä viikkoa kestävä säilyttäminen edellyttää erittäin painavaa syytä, näitä ovat esimerkiksi laaja ja vaikeasti selvitettävä rikosasia, jossa on paljon osallisia. Myös tutkintavangin oma pyyntö voi tulla kyseeseen tilanteessa, jossa hän pelkää oman turvallisuutensa olevan vaarassa.¹⁰⁶

3.8.3 Henkilö suostumuksellaan poliisivankilassa yli neljä viikkoa

Tutkintavangin sijoittamisen suhteen keskustelua on herättänyt kysymys, onko mahdollista, että henkilö omasta tahdostaan haluaa olla tutkintavankeudessa yli neljä viikkoa. Onko tällöin olemassa lainkohdassa mainittu erityinen syy?

Laillisuusvalvojan ratkaisusta on löydettävissä kanta, ettei tutkintavangin oma pyyntö olisi riittävän painava syy. Yleispätevästi ei voida todeta, että vangin oma pyyntö olisi erittäin painava syy. Ratkaisussa on muun muassa todettu, että kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen estämiseksi toimiva eurooppalainen komitea (CPT) on Suomeen kohdistamallaan käynneillään todennut, että tutkintavankeja ei tulisi säilyttää poliisivankiloissa. Periaate sisältyy myös Euroopan neuvoston vankilasääntöihin. Henkilöitä, jotka oikeusviranomaisen on määrännyt tutkintavankeuteen, ja henkilöitä, jotka ovat menettäneet vapautensa tuomion seurauksena, tulisi lähtökohtaisesti pitää ainoastaan vankiloissa, toisin sanoen laitoksissa, jotka on varattu näihin kahteen ryhmään kuuluville vangeille. Lakia soveltavien viranomaisten on lainvalvojan mielestä sovellettava laissa olevia poliisivankilassa säilyttämisen mahdollistavia edellytyksiä tiukasti, koska kysymys on poikkeuksesta tutkintavankeuslain pääsääntöön.¹⁰⁷

Tutkintavankeuslain 2 luvun 1 §:n 4 momentin mukaisella erittäin painavalla syyllä tarkoitetaan esimerkiksi tilannetta, jossa tutkintavangi on vangittu epäiltynä laajasta tai vaikeasti selvitettävästä rikosjutusta, jossa on paljon osallisia. Kysymyksessä voisi olla myös vakava rikos. Tällaisena erittäin painavana syynä voitaisiin pitää myös tutkintavangin omaa pyyntöä tilanteessa, jossa tutkintavangilla on aihetta pelätä oman turvallisuutensa olevan vaarassa.¹⁰⁸

Edellä lainattua EOA:n ratkaisua ja lainvalmistelutöiden tekstiä ei tule nähdä ristiriitaisina keskenään. Molemmat edellyttävät tutkintavangin oman pyynnön perustuvan johonkin perusteltuun syyhyn. Turvallisuuden vaarantumisnäkökulma on esille tullut selkeä perustelu, jolloin tutkintavangin pyyntö olla tutkintavankilassa yli neljä viikkoa on perusteltu. Ratkaisun perusteleminen on kuitenkin erittäin tärkeää,

106 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 834.

107 EOA Dnro 3867/2/09.

108 HE 263/2004 s. 216–217

jotta jälkikäteen voidaan todeta, miksi määräajan ylittävään oleskeluun poliisivan-
kilassa on päädytty.

3.8.4 Muita vangitsemisvaatimuksessa huomioitavia asioita

Edelleen vangitsemisvaatimuksessa tulee huomioida tarvittaessa käsittelyn ja asia-
kirjojen julkisuuteen liittyvät näkökohdat¹⁰⁹. YTJulkL:n 16 §:n pakkokeinoasian
sekä käsittely että oikeudenkäyntiasiakirjat tulee vaatia pidettäväksi salassa. Samoin
tulee ottaa huomioon yhteydenpidon rajoituksiin liittyvät asiat, joista säädetään tä-
män lain 4 luvussa.

Pakkokeinolain 3 luvun 8 §:n sanamuoto tiukentaa käytännössä vaatimuksia
vangitsemisvaatimuksen sisällön suhteen. Lisäksi vangitsemisvaatimusta laadittaes-
sa matkustuskiellon käyttämisestä tulee harkita nyt myös vedottaessa vaikeuttamisvaa-
raan. Tosiasiallisesti tuota erityistä edellytystä ei ole mahdollista matkustuskiellon
osalta juuri käyttää, koska sen valvominen ja esimerkiksi vaikeuttamisen estäminen
on erittäin vaikeaa. Vaatimukseen olisi hyvä sen vuoksi kirjata lyhyesti, miksei mat-
kustuskielto ole riittävä pakkokeino tässä kyseisessä tapauksessa.

Toisaalta myöhemmän esitutinnan turvaaminen ja riittävän selvityksen esittä-
minen vangitsemisoikeudenkäynnissä edellyttää harkintaa. Vaatimuksessa tulee ilme-
tä riittävästi asioita, jotta epäilyllä on mahdollisuus puolustautua ja selvittää niitä
omalta osaltaan. Kaikkeaa mahdollista näyttöä ei kuitenkaan edelleenkaan tarvitse
esittää. Toisaalta todistajien ja asianomistajien suojaaminen mahdollisilta uhkauksilta
ja vaikuttamisyrityksiltä täytyy pitää mielessä vaatimusta tehdessä. Vaatimuksen yh-
teyteen voidaan liittää asiaa selventäviä kuulustelukertomuksia. Edelleen on mahdol-
lista viitata kuulusteluihin vaatimuksen tekstiosassa niin, ettei esimerkiksi todistajan
tai mahdollisen kanssaepäillyn henkilöllisyyttä tarvitse tässä yhteydessä kertoa.

Vangitsemisvaatimusten käsittely kuulustelujen yhteydessä ja osion merkitse-
minen *Merkitään – käsitellään vangitsemisen edellytyksiä* tai erillisen kuulustelun
toteuttaminen vangitsemisen edellytyksistä selkiyttäisi näiden asioiden käsittelyä
vangitsemiskäsittelyssä. Näin vangitsemiskäsittelyyn saataisiin kuulustelukertomus,
jossa mm. matkustuskiellon määräämisen edellytyksiä olisi käsitelty jo aikaisem-
minkin, eikä vasta vangitsemiskäsittelyssä.

Ero asian pääkäsittelyyn ja pääkäsittelyn omaisen väittelyn välttämiseksi tuo-
mioistuimelta edellytetään vangitsemisoikeudenkäynnissä selkeää prosessinjohtoa.

3.8.5 Esitettävä selvitys ihmisoikeustuomioistuimen mukaan

Asiaan liittyviä EIT:n ennakkoratkaisuja ja kannanottoja on kuvattu oikeuskirjal-
lisuudessa. Esimerkiksi EIT tapauksessa Bak v. Puola 16.1.2007 on ollut kysees-
sä klassinen esimerkki järjestäytyneestä rikollisuudesta, jonka selvittäminen tuotti
vaikeuksia esitutkintaviranomaisille ja myöhemmin tuomioistuimille erityisesti
kunkin rikollisryhmän jäsenen vastuun määrittelyn osalta. Tämänkaltaisissa jutuis-

---

109 Tästä säädetään YTJulkL:n 16 §:ssä.

sa on tarpeen valvoa ja rajoittaa henkilöiden yhteydenpitoa, jotta vältettäisiin paon ja todisteiden hävittämisen vaara sekä todistajien uhkailu tai muu asianosaisiin tai todistajiin vaikuttaminen. Tämän vuoksi näissä jutuissa tavallista pidemmät tutkintavankeusajat saattoivat ratkaisun perustelujen mukaan olla kohtuullisia. Edelleen ratkaisussa on todettu, että odotettavissa olevan rangaistuksen ankaruus voitiin ottaa huomioon harkittaessa paon tai rikollisen toiminnan jatkamisen vaaraa.¹¹⁰

3.9 Lykkäys pidätetyn vangitsemista koskevassa asiassa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:9 Lykkäys pidätetyn vangitsemista koskevassa asiassa</p> <p>Pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittely saadaan lykätä vain erityisestä syystä. Kolme päivää enemmän se saadaan lykätä ainoastaan pidätetyn pyynnöstä.</p> <p>Pidättäminen jatkuu vangitsemisasian seuraavaan käsittelyyn, jollei tuomioistuin toisin määrää.</p>	<p>PKL 1:17 Lykkäys pidätetyn vangitsemista koskevassa asiassa</p> <p>Pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittely saadaan lykätä vain erityisestä syystä. Kolme päivää pidemmäksi se saadaan lykätä ainoastaan pidätetyn pyynnöstä.</p> <p>Pidättäminen jatkuu vangitsemisasian seuraavaan käsittelyyn, jollei tuomioistuin toisin määrää.</p>

3.9.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 3 luvun 9 § sääntelee lykkäystä pidätetyn vangitsemista koskevassa asiassa. Tähän säännökseen ei ole tullut asiallisia muutoksia.

3.10 Päätös vangitsemisasiassa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:10 Päätös vangitsemisasiassa</p> <p>Vangitsemispäätöksessä on lyhyesti mainittava tiedot rikoksesta, josta vangittua epäillään, ja vangitsemisen peruste. Päätös on julistettava heti tai viimeistään samaan rikoskokonaisuuteen liittyvien vangitsemisasioiden käsittelyn päättyttyä.</p>	<p>PKL 1:18 Päätös vangitsemisasiassa</p> <p>Vangitsemispäätöksessä on lyhyesti mainittava tiedot rikoksesta, josta vangittua epäillään, sekä vangitsemisen peruste. Päätös on julistettava heti käsittelyn päättyttyä.</p>

¹¹⁰ Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 808 ja laajemmin 808–815.

Jos vaatimus pidätetyn vangitsemisesta hylätään, pidätetty on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.	Jos vaatimus pidätetyn vangitsemisesta hylätään, pidätetty on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.
--	--

3.10.1 Päätöksen ajankohta

Pakkokeinolain 3 luvun 10 §:n mukaisen pääsäännön mukaan päätös on julistettava heti. Säännökseen on lisätty uutuutena mahdollisuus julistaa päätös samaan rikoskokonaisuuteen liittyvien vangitsemisasioiden päätyttyä. Jonkun vangittavaksi vaaditun henkilön kannalta voi olla merkitystä, mitä aikaisemmin vangittavaksi vaadittu on kertonut tai mitä hänen vangitsemisasiansa käsittelyssä on tullut muuten ilmi. Tämän vuoksi pitää olla mahdollista, että kaikkia samassa asiassa vangittavaksi vaadittuja koskevat päätökset saadaan julistaa vasta kaikkien vaatimusten käsittelyn päätyttyä. Tällöinkin päätökset tulee tehdä mahdollisimman nopeasti.¹¹¹

Lainvalmistelutoissa esille tuotu mahdollisuus siirtää perusteita toisen vangitun vangitsemiskäsittelystä toiseen on ongelmallinen. Lähtökohtaisesti vangitsemisratkaisua ei voi perustaa tietoon, josta vangittavaksi vaadittu ei ole saanut lausua. Toisaalta rikoskokonaisuudessa tietojen siirtäminen hallitsemattomasti vangittavaksi vaaditun asiasta toiseen saattaa aiheuttaa vaaraa tutkinnalle. Tutkinnanjohtajan tulisikin ennakolta ottaa huomioon yhteisen ratkaisun mahdollisuus tai mahdottomuus ja tuoda asia pakkokeinoa käsittelevän kärjätuomarin tietoon.

Uusi sääntely saattaa parantaa mahdollisuuksia tuottaa kärjäoikeudelle kokonaiskuvaa käsiteltävänä olevasta asiasta, johon kuuluu useita vangittavaksi vaadittavia. Käytännön tasolla se saattaa aiheuttaa haasteita kuljetuksista vastaaville henkilöille ja mahdollisesti lisätä vartioinnin tarvetta käräjillä.

Yhteinen päätös vangitsemisasiassa voisi olla perusteltu tilanteessa, jossa syytteen nostamisen määräajan pidentämisestä koskevat pyynnöt käsitellään yhdessä. Tällöin eri vangituilla voi olla erilaisia henkilökohtaisia syitä, miksi määräajan pitäisi hänen osaltaan olla lyhyempi, mutta kaikkien osalta annetaan yhteinen päätös. Yhden vangitun henkilökohtainen syy ei välttämättä ole riittävä peruste määräajan lyhentämiseen ottaen huomioon rikoskokonaisuus.

Vapaaksi päästäminen tulee olla mahdollista suoraan käräjiltä. Tämä mahdollisuus tulee huomioida kuljetuksia ja vartiointia järjestettäessä.

¹¹¹ HE 222/2010 vp s. 255.

3.11 Lisäselvitykseen liittyvä vangitseminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:11 Lisäselvitykseen liittyvä vangitseminen</p> <p>Kun päätös vangitsemisasiassa perustuu 2 luvun 11 §:n 2 momenttiin, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava viipymättä lisäselvityksen valmistumisesta vangitsemisasiassa uudelleen käsittelevälle tuomioistuimelle.</p> <p>Tuomioistuimen on otettava vangitsemisasiassa uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä. Jollei vangitsemiseen ole 2 luvun 11 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, vangittu on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.</p>	<p>PKL 1:18a (27.4.1990/361) Ilmoitus lisäselvityksen valmistumisesta ja vangitsemisasiassa käsitteleminen</p> <p>Kun päätös vangitsemisasiassa perustuu 8 §:n 2 momenttiin, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava viipymättä lisäselvityksen valmistumisesta vangitsemisasiassa uudelleen käsittelevälle tuomioistuimelle.</p> <p>Tuomioistuimen on otettava vangitsemisasiassa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään viikon kuluttua vangitsemispäätöksestä. Jollei vangitsemiseen ole 8 §:n 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä, vangittu on määrättävä päästettäväksi heti vapaaksi.</p>

3.11.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 3 luvun 11 § lisäselvitykseen liittyvästä vangitsemisesta ei ole sisällöllisesti muuttunut.

3.12 Vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvä menettely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:12 Vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvä menettely</p> <p>Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava toimivaltaiselle tuomioistuimelle. Vangitsemisasiassa on otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa. Jos henkilö on menettänyt vapautensa ulkomailla, määräaika lasketaan hänen saapumisestaan Suomeen.</p>	<p>PKL 1:19 (27.4.1990/361) Ilmoitus vangitsemismääräyksen täytäntöönpanosta ja vangitsemisasiassa käsitteleminen</p> <p>Kun tuomioistuin on määrännyt vangittavaksi epäillyn, joka ei ole ollut läsnä asiaa käsiteltäessä, määräyksen täytäntöönpanosta on viipymättä ilmoitettava tälle tuomioistuimelle. Vangitsemisasiassa on otettava tuomioistuimessa uudelleen tutkittavaksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua siitä, kun epäilty on vangitsemismääräyksen johdosta menettänyt vapautensa.</p>

3.12.1 Määräaika ja sen laskeminen

Pakkokeinolain 3 luvun 12 §:n vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoa koskeva menettely ei ole muuttunut muutoin kuin ilmoittamisen osalta. Muutos vangitsemismääräyksen täytäntöönpanoon liittyvään menettelyyn on, että poissaolevana vangitun kiinniotosta tulee ilmoittaa toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Toimivaltaisesta tuomioistuimesta säädetään pakkokeinolain 3 luvun 1 §:ssä.

Aiemmin ilmoitus piti tehdä vangitsemispäätöksen tehneelle tuomioistuimelle. Aiemman lain mukaan on ollut epäselvää, mistä neljän vuorokauden määräaika lasketaan tapauksissa, joissa poissaolevana vangittu tuodaan Suomeen. Määräaika lasketaan pakkokeinolain 3 luvun 12 §:n viimeisen virkkeen mukaan Suomeen saapumisesta ja alkaa siitä kun henkilö astuu laivasta maihin tai että muu kulkuväline (lähinnä auto tai lentokone) koskettaa Suomen maaperää.¹¹²

3.13 Vangitseminen muussa tuomioistuimessa (ei syyteen käsittelevä)

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:13 Vangitseminen muussa kuin syyteen käsittelevässä tuomioistuimessa</p> <p>Jos vangitsemisvaatimus ja syyte käsitellään eri tuomioistuimissa, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava vangitsemisasiain käsittelevälle tuomioistuimelle, missä tuomioistuimessa syyte tullaan käsittelemään. Vangitsemisvaatimuksen käsitelleen tuomioistuimen on heti ilmoitettava vangitsemispäätöksestään syyteen käsittelevälle tuomioistuimelle.</p>	<p>PKL 1:20 Vangitseminen muussa kuin syyteen käsittelevässä tuomioistuimessa</p> <p>Jos vangitsemisvaatimus ja syyte käsitellään eri tuomioistuimissa, on vangitsemisvaatimuksen tekijän ilmoitettava vangitsemisasiain käsittelevälle tuomioistuimelle, missä tuomioistuimessa syyte tullaan käsittelemään. Vangitsemisvaatimuksen käsitelleen tuomioistuimen on heti ilmoitettava vangitsemispäätöksestään syyteen käsittelevälle tuomioistuimelle.</p>

3.13.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 3 luvun 13 §:n säännökseen vangitseminen muussa kuin syyteen käsittelevässä tuomioistuimessa ei ole tullut sisällöllistä muutosta.

¹¹² HE 222/2010 vp s. 256.

3.14 Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:14 Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten</p> <p>Kun tuomioistuin päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettyä jo ole nostettu, asetettava määräaika, jonka kuluessa syyte on nostettava. Aikaa syytteen nostamiselle ei saa määrätä pidemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi.</p> <p>Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin, joka käsittelee syytteen, voi syyttäjän viimeistään neljä päivää ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaikaa. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos hän niin haluaa.</p> <p>Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyssä voidaan käyttää 6 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisenä, vangittu on kuitenkin tuotava tuomioistuimeen.</p> <p>Vangittua vastaajaa koskevan syyteasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatettavista määräajoista säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997).</p>	<p>PKL 1:21 (11.7.1997/693) Määräajan asettaminen syytteen nostamista varten</p> <p>Kun tuomioistuin, joka tulee käsittelemään syytteen, päättää läsnä olevan epäillyn vangitsemisesta, sen on, jollei syytettyä jo ole nostettu, asetettava määräaika, jonka kuluessa syyte on nostettava. Kun 20 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen, sen on viipymättä määrättävä aika syytteen nostamiselle. Aikaa syytteen nostamiselle ei saa määrätä pidemmäksi kuin on välttämätöntä esitutkinnan päättämiseksi ja syytteen valmistelemiseksi.</p> <p>Jos syytteen nostamiselle määrätty aika osoittautuu liian lyhyeksi, tuomioistuin voi syyttäjän mainitun ajan kuluessa tekemästä pyynnöstä pidentää määräaikaa. Vangitulle ja hänen avustajalleen on varattava tilaisuus tulla kuulluksi pyynnöstä. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos vangittu niin haluaa.</p> <p>Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, kuuleminen voi tapahtua vangitun olematta läsnä istuntonalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisenä, vangittu on tuotava tuomioistuimeen.</p> <p>Vangittua vastaajaa koskevan syyteasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatettavista määräajoista säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa.</p>

3.14.1 Vangitsemisasiain käsittelevä tuomioistuin

Pakkokeinolain 3 luvun 14 § säätelee määräajan asettamisesta syytteen nostamista varten.

Aikaisempaan lainsäädäntöön nähden muutoksena on, että vangitsemisasiain ratkaiseva tuomioistuin asettaa syytteen nostamisen määräajan, ellei sitä ole jo nostettu. Aiemman säännöksen mukaan syytteen nostamisen määräajan päätti vasta syytteen käsittelevä tuomioistuin.

3.14.2 Määräajan pidennyksen hakeminen

Uutta säännöksessä määräajan asettamisessa syytteen nostamista varten, on myös se, että syyttäjän on haettava määräajan pidennystä viimeistään neljä päivää ennen alkuperäisen määräajan loppumista. Sekä syytteen nostamisen määräpäivä että määräajan pidennyksen viimeinen hakupäivä tulee asettaa arkipäiväksi. Pidennysvaatimuksen käsittelee syytteen käsittelevä tuomioistuin ja pidennystä koskeva hakemus on ratkaistava ennen määräajan päättymistä. *Syytä epäillä* -perusteella vangittaessa määräpäivää syytteen nostamista varten ei aseteta.¹¹³

Käytännössä määräajan pidennyksen hakeminen syytteen nostamista varten edellyttää asian erityistä huomioimista esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän osalta esitutkintayhteistyössä.

Vangitulla on erikseen oikeus kannella syytteen nostamisen määräajasta (PKL 3:19). Tätä käsitellään tarkemmin kyseisen säännöksen yhteydessä.

3.14.3 Vangittua koskevan pääasian pääkäsittely kärjäoikeudessa

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n mukaan, jos vastaaja on vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä, pääkäsittely on pidettävä kahden viikon kuluessa rikosasian vireille tulosta. Jos vangitsemisesta, matkustuskiellosta tai virantoimituksesta pidättämisestä on päätetty syytteen nostamisen jälkeen, määräaika lasketaan siitä, kun päätös on tehty.

3.15 Vangitsemisasian uudelleen käsittely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:15 Vangitsemisasian uudelleen käsittely</p> <p>Jos rikoksesta epäilty on vangittu, sen tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen, on vangitun pyynnöstä otettava vangitsemisasiä tuomi- on antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä. Ennen syytteen nostamista asia saadaan käsitellä uudelleen myös siinä kärjäoikeudessa, jonka tuomiopiiriin säilyttämispaikkakunta kuuluu. Vangitsemisasiä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluttua asian edellisestä käsittelystä.</p> <p>Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi vangitun pyynnöstä 1 momentissa</p>	<p>PKL 1:22 (27.6.2003/646) Vangitsemisasian uudelleen käsittely</p> <p>Jos rikoksesta epäilty on vangittu, tuomioistuimen, joka käsittelee syytteen ensimmäisenä oikeusasteena, on otettava vangitsemisasiä tuomion antamiseen asti uudelleen käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään neljän vuorokauden kuluttua pyynnön esittämisestä, jos vangittu sitä pyytää. Vangitsemisasiä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluessa asian edellisestä käsittelystä.</p> <p>Tuomioistuimen tulee ottaa asia uudelleen käsiteltäväksi tätä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen oikeudenkäynnin johdosta. Tutkinnanjohtajan on</p>

113 HE 222/2010 vp s. 256.

<p>säädettyä aikaisemminkin, jos siihen on aihetta edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangitulle ja hänen avustajalleen sellaisesta olennaisesta olosuhteesta tapahtuneesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleenkäsittelyyn, jollei hän 17 §:n 3 momentin nojalla määrää vangittua päästettäväksi heti vapaaksi. (SK 1146/2013)</p> <p>Vangitulle ja hänen avustajalleen sekä asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäessä, jollei vangittu tai mainittu virkamies ilmoita, ettei kuuleminen ole tarpeen. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos vangittu niin haluaa tai hänen kuulemiseensa asian selvittämiseksi on muuten syytä.</p> <p>Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, vangitsemisasiain uudelleen käsittelyssä voidaan käyttää 6 §:n 4 momentissa tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittu on kuitenkin tuotava tuomioistuimeen.</p>	<p>välittömästi ilmoitettava tuomioistuimelle ja vangitulle seikasta, jonka vuoksi vangittuna pitämiseen ei enää ole syytä.</p> <p>Vangitulle ja hänen avustajalleen sekä asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi vangitsemisasiaa uudelleen käsiteltäessä, jollei vangittu tai pidättämiseen oikeutettu virkamies ilmoita, ettei kuuleminen ole tarpeen. Vangittua on kuultava henkilökohtaisesti, jos vangittu niin haluaa tai hänen kuulemiseensa asian selvittämiseksi on muutoin syytä.</p> <p>Jos tuomioistuin harkitsee soveliaaksi, kuuleminen voi tapahtua vangitun olematta läsnä istuntonsalissa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Jos tuomioistuin pitää sitä tarpeellisena, vangittu on tuotava tuomioistuimeen.</p>
---	---

3.15.1 Joustavuutta käsittelypaikkaan

Pakkokeinolain 3 luvun 15 § määrittää tuomioistuimen, jossa vangitun vangitsemista koskeva uudelleen käsittely voi tapahtua. Muutoksena uudessa säännöksessä on jousto vangitsemisen uudelleen käsittelyn oikeuspaikasta. Pääsääntönä on edelleen, että asian käsittelee syytteen käsittelevä tuomioistuin. Vangitsemisasiain voi käsitellä myös käräjäoikeus, jonka tuomiopiiriin säilytyspaikka kuuluu. Lisäksi tulee huomioida mahdollisuus videoneuvotteluun tässäkin asiassa.¹¹⁴

3.15.2 Vangitun informointi

Pakkokeinolain 3 luvun 15 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisesti vangitulla on oikeus pyytää vangitsemisasiain uudelleen käsittelyä. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä ei ole oikeutta pyytää uudelleen käsittelyä vangitsemisasiassa edellisen käsittelyn jälkeen ilmi tulleen seikan johdosta. Tämä johtuu siitä, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on määrättävä vangittu päästettäväksi vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei ole (PKL 3:17,3).¹¹⁵

Saman säännöksen mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on välittömästi ilmoitettava vangittavaksi vaaditulle ja hänen avustajalleen sellaisesta olennaisesta muutoksesta, joka antaa aiheen uudelleen käsittelyyn. Säännös tulee so-

114 HE 222/2010 vp s. 257.

115 HE 14/2013 vp s. 38–39.

vellettäväksi harvoin juuri edellä mainitusta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen velvollisuudesta päästää vangittu vapaaksi.¹¹⁶

3.15.2 Viranomaisten työnjaosta

Syyteharkinnan aikana syyttäjä on lähtökohtaisesti vangitsemisasian uudelleen käsittelyssä paikalla esitutkintaviranomaisen sijaan. Esitutkintaviranomainen voi olla paikalla asiaan perehtyneenä virkamiehenä näin sovittaessa. Myös ns. vahvennettu kokoonpano (syyttäjä ja tutkinnanjohtaja) on mahdollinen tarpeen mukaan. Eri viranomaisten välinen toimivalta syyteharkinnan aikana on kuitenkin selkeä; asia on jo syyteharkinnassa ja syyttäjä tekee pakkokeinoja koskevat ratkaisut. Kyse on selkeästi käytännön esitutkintayhteistyöstä, josta säädetään yleisellä tasolla esitutkintalain 5 luvussa.

3.15.3 Edelleen vangittuna pitämisen perusteiden arviointi

Käytännössä uudelleen käsittelyssä tutkittavana olevasta asiasta on enemmän tietoa kuin ensimmäisessä vangitsemiskäsittelyssä ja tutkinnan sen hetkisestä tilasta tulee kertoa siinä määrin kuin se on mahdollista. Käsittelystä ei kuitenkaan saa muodostua pääkäsittelyn omaista, vaan siinä arvioidaan, ovatko edelleen vangittuna pitämisen edellytykset edelleen olemassa.

3.16 Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:16 Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa</p> <p>Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla päätettävä, onko 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitettuja edellytyksiä pitää hänet edelleen vangittuna. Vangitsemisasian uudelleen käsittely ei kuitenkaan ole tarpeen sinä aikana, kun pääkäsittelyä on lykätty jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta.</p> <p>Tuomioistuimen on määrättävä vangittuna pitämisestä myös silloin, kun tuomiota ei julisteta heti pääkäsittelyn päätyttyä.</p>	<p>PKL 1:23 (27.6.2003/646) Vangittuna pitämisestä määrääminen eräissä tapauksissa</p> <p>Jos tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsittelyn taikka määrää toimitettavaksi uuden pääkäsittelyn asiassa, jossa vastaaja on vangittuna, on sen samalla tutkittava, onko syytä pitää hänet edelleen vangittuna. Vangitsemisasian uudelleen käsittely ei kuitenkaan ole tarpeen sinä aikana, kun pääkäsittelyä on lykätty jonkun samassa asiassa vastaajana olevan mielentilan tutkimisen johdosta. Vangittuna pitämisestä on myös määrättävä, jos tuomioistuin ei julista tuomiota heti pääkäsittelyn päätyttyä.</p>

¹¹⁶ HE 14/2013 vp s. 38–39.

3.16.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 3 luvun 16 §:n säännökseen vangittuna pitämisestä eräissä tapauksissa ei ole tullut asiallisia muutoksia. Säännös on jaettu kahteen momenttiin.

3.17 Vangitun päästäminen vapaaksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:17 Vangitun päästäminen vapaaksi</p> <p>Tuomioistuimen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn taikka tuomion tai pääkäsitelyssä esiin tulleiden seikkojen perusteella.</p> <p>Tuomioistuimen on asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen istunnossa vangitsemisasian tai pääasian käsittelyn yhteydessä tekemästä esityksestä määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Vangittu on määrättävä päästettäväksi vapaaksi myös, jos syytetty ei ole nostettu sille määrättyssä ajassa eikä sen kuluessa ole tehty päätöstä määrärajan pidentämisestä. Vangittua tai hänen avustajaansa ei tarvitse kutsua asian käsittelyyn.</p> <p>Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Ennen päätöksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen vapaaksi päästämisestä.</p>	<p>PKL 1:24 (27.6.2003/646) Vangitun päästäminen vapaaksi</p> <p>Käsitellessään kysymystä vangitun pitämisestä edelleen vangittuna tuomioistuimen on määrättävä hänet päästettäväksi heti vapaaksi, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei edellytyksiä vangittuna pitämiseen enää ole.</p> <p>Tuomioistuimen on asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Vangittu on määrättävä päästettäväksi vapaaksi myös, jos syytetty ei ole nostettu sille määrättyssä ajassa eikä sen kuluessa ole pyydetty määrärajan pidentämistä. Vangittua tai hänen avustajaansa ei tarvitse kutsua asian käsittelyyn.</p>

3.17.1 Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää vapauttamisesta

Pakkokeinolain 3 luvun 17 § säätelee vangitun päästämisestä vapaaksi. Säännös on pääosin ennallaan, mutta uutena tärkeänä asiana on huomioitava säännöksen kolmas momentti, jonka mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies määrää vangitun vapaaksi päästämisestä. Tätä toimenpidettä edeltää ilmoitus syyttäjälle, joka voi ottaa vangittuna edelleen pitämistä koskevan asian ratkaistavakseen. Vapautettava henkilö tulee vapauttaa heti, kun päätös on tehty. Tutkintavangin vapaaksi määräämisen yhteydessä täytyy olla valmiudet antaa hänelle matkalippu ja rahaa. Välittömästi

vapauttamisesta tulee ilmoittaa vankilaan, joka voi erikseen toimittaa tavarat vapautetulle tutkintavangille tai sopia muusta palauttamistavasta.¹¹⁷

3.17.2 Matkustuskieltoon määrääminen vapauttamisen yhteydessä

Tutkinnanjohtaja voi vapauttaessaan vangitun määrätä tämän matkustuskieltoon. Tämä on mahdollista niissä tilanteissa, joissa tuomioistuin on vanginnut henkilön vangitsemisvaatimuksen mukaisesti. Tutkinnanjohtaja ei siis voi määrätä matkustuskieltoon henkilöä, jonka osalta vangitsemisvaatimus ei ole menestynyt. Näissä tilanteissa tuomioistuin on pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 3 momentin mukaisesti arvioinut, että matkustuskieltoon määrääminen ei ole mahdollista.

3.18 Vangitseminen muutoksenhakutuomioistuimessa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:18 Vangitseminen muutoksenhakutuomioistuimessa</p> <p>Jos muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi saatetussa asiassa vaaditaan vastaajan vangitsemista, hänelle on varattava tilaisuus vastata vaatimukseen, jollei vaatimusta heti jätetä tutkimatta tai hylätä. Tilaisuutta vastauksen antamiseen ei tarvitse varata, jos vastaaja ei ole Suomessa tai on tietymättömissä. Tiedossa olevalle vangittavaksi vaaditun asiassa valtuuttamalle avustajalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Ilmoitus oikeudesta vastauksen antamiseen saadaan lähettää postitse vastaajan viimeksi ilmoittamalla osoitteella.</p> <p>Jos vastaaja 1 momentissa tarkoitetun asian johdosta pidätetään, on vaatimus pidätetyn vangitsemisesta tehtävä ylemmälle tuomioistuimelle välittömästi ja tuomioistuimen on otettava vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi 5 §:ssä säädettyssä ajassa noudattaen, mitä edellä säädetään pidätetyn vangitsemisasian käsittelystä.</p>	<p>PKL 1:25 (27.4.1990/361) Vangitseminen muutoksenhakutuomioistuimessa</p> <p>Jos muutoksenhakuteitse ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi saatetussa asiassa vaaditaan vastaajan vangitsemista, tälle on varattava tilaisuus vastata vaatimukseen, jollei vaatimusta heti jätetä tutkimatta tai hylätä. Tilaisuutta vastauksen antamiseen ei tarvitse varata, jos vastaaja ei ole Suomessa tai on tietymättömissä. Ilmoitus oikeudesta vastauksen antamiseen saadaan lähettää postitse vastaajan viimeksi ilmoittamalla osoitteella.</p> <p>Jos vastaaja 1 momentissa tarkoitetun asian johdosta pidätetään, on vaatimus pidätetyn vangitsemisesta tehtävä ylemmälle tuomioistuimelle välittömästi ja tuomioistuimen on otettava vangitsemisvaatimus käsiteltäväksi 14 §:ssä säädettyssä ajassa noudattaen, mitä edellä on pidätetyn vangitsemisasian käsittelystä säädetty.</p>

3.18.1 Valtuuttama avustaja

Pakkokeinolain 3 luvun 18 § säätelee vangitsemisesta muutoksenhakutuomioistuimessa. Uutta säännöksessä on, että vangittavaksi vaaditun tiedossa olevalle asiassa valtuuttamalle avustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Tällainen vastaava

117 HE 222/2010 vp s. 259.

velvoite on vangitsemisvaatimuksen käsittelemistä koskevassa säännöksessä, pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n 3 momentissa. Valtuutettua avustajaa on käsitelty teoksen vangitsemisvaatimuksen käsittelemistä koskevan säännöksen alaluvuissa.

3.19 Muutoksenhaku

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:19 Muutoksenhaku</p> <p>Vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu saa kannella päätöksestä, jolla hänet on vangittu tai määrätty pidettäväksi edelleen vangittuna. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella päätöksestä, jolla vangitsemisvaatimus on hylätty tai vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi. Vangittu saa lisäksi kannella syytteen nostamiselle asetetusta määräajasta.</p> <p>Kantelulle ei ole määräaika. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Jollei kantelua jätetä tutkimatta tai selvästi perusteettomana hylätä, sen johdosta on asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tai vangittavaksi vaa-ditulle varattava tilaisuus vastauksen antamiseen hovioikeuden tarkoituksenmukaiseksi katsomalla tavalla, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta.</p> <p>Syytteen nostamiselle määrättyä aikaa ja määrä-ajan pidentämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.</p>	<p>PKL 1:27 Muutoksenhaku</p> <p>Vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla. Vangittu saa kannella päätöksestä. Kantelulle ei ole määräaika. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Jollei kantelua jätetä tutkimatta tai selvästi perusteettomana hylätä, sen johdosta on asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle varattava tilaisuus vastauksen antamiseen hovioikeuden tarkoituksenmukaiseksi katsomalla tavalla, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta.</p> <p>Syytteen nostamiselle määrättyä aikaa ja määrä-ajan pidentämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.</p>

3.19.1 Kantelu-oikeuden laajentuminen

Pakkokeinolain 3 luvun 19 § määrittää muutoksenhaun. Säännöksen mukaan vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa hakea erikseen muutosta valittamalla. Uutta säännöksessä sen sijaan on, että vangittu saa kannella erikseen syytteen nostamiselle asetusta määräajasta ja pidättämiseen oikeutettu virkamies vangitsemispäätöksestä, mikäli vaatimus on hylätty tai vangittu määrätty päästettäväksi vapaaksi.

Kantelu-oikeuden laajentuminen edellyttäisi oikeuskäytäntöä ns. rajatapauksista. Tämä taas edellyttäisi tarpeen mukaan muutoksenhakua myös esitutkintaviranomaisen puolelta, ns. periaatteellisesta näkökulmasta. Tässä yhteydessä on hyvä muistaa myös yhteydenpidon rajoituksia koskeva muutoksenhakumahdollisuus, jossa rajoituksia koskevasta päätöksestä voivat kannella rajoituksen kohteena oleva tutkintavanki ja pidättämiseen oikeutettu virkamies (PKL 4:6).

Uuden kantelumenettelyn myötä herää luonnollisesti myös kysymyksiä. Selvää on, että kanteluviranomaisena on hovioikeus, mutta kanteluasioiden menettely on joiltakin osin epäselvä. Hovioikeudella on kaksi vaihtoehtoista käsittelytapaa vangitsemisen hyväksyvän lopputuloksen osalta. Hovioikeus joko käsittelee vangitsemisasian ja toteaa henkilön vangituksi suoraan hovioikeuden ratkaisulla tai toteaa, että vangitsemisvaatimus olisi pitänyt hyväksyä, mutta ei vangitse vangitsemisvaatimuksen kohteena olevaa henkilöä. Tällöin vangitsemisvaatimuksen esittäjällä olisi uusi peruste seuraavassa alioikeudessa tapahtuvassa käsittelyssä, ns. *uusi tietoon tullut seikka*, jonka nojalla vangittavaksi vaadittua voitaisiin vaatia uudelleen vangittavaksi esittämällä perusteeksi muun ohella myös hovioikeuden antama kannanotto.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tekemän kantelun käsittelytapaa kantelun hyväksyvässä tilanteessa, kun vangittavaksi vaadittu vangitaan, on tiedusteltu Helsingin hovioikeudelta. Saadun vastauksen mukaan hovioikeus järjestää asiassa uuden käsittelyn ja antaa asiassa ratkaisun suoraan.

3.20 Määräaikojen laskeminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:20 Määräaikojen laskeminen</p> <p>Laskettaessa 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa, 11 §:n 2 momentissa, 12 §:ssä, 14 §:n 2 momentissa ja 18 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/1930) 5 §:ää.</p>	<p>PKL 1:28a (27.4.1990/361) Määräaikojen laskeminen</p> <p>Laskettaessa 13, 14, 18 a ja 19 §:ssä sekä 25 §:n 2 momentissa säädettyjä määräaikoja ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annetun lain (150/30) 5 §:ää.</p>

3.20.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 3 luvun 20 §:n säännökseen määräaikojen laskemisesta ei ole tullut asiallisia muutoksia. Säännöksen viittaukset on muutettu momenttikohtaisiksi niissä pykälissä, joissa ei kokonaisuudessaan säädetä määräajoista. Pykälässä viitataan myös 3 luvun 14 §:n toiseen momenttiin, joka koskee syytteen nostamiselle määrätyn ajan pidentämistä.

3.21 Vangitsemispäätöksen kääntäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 3:21 Vangitsemispäätöksen kääntäminen (772/2013)</p> <p>Epäilyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käänös vangitsemispäätöksestä esitutkintalain 4 luvun 12 §:ssä tarkoitetulle epäillyn käyttämälle kielelle.</p> <p>Epäilylle voidaan 1 momentista poiketen kääntää suullisesti vangitsemispäätös tai yhteenvedo päätöksestä, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti.</p> <p>Vangitsemispäätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvussa säädetään asiakirjan kääntämisestä.</p>	<p>PKL 1:26b Vangitsemispäätöksen kääntäminen (773/2013)</p> <p>Epäilyllä on oikeus saada kohtuullisessa ajassa kirjallinen käänös vangitsemispäätöksestä esitutkintalain 37 §:ssä tarkoitetulle epäillyn käyttämälle kielelle.</p> <p>Epäilylle voidaan 1 momentista poiketen kääntää suullisesti vangitsemispäätös tai yhteenvedo päätöksestä, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen kääntämistä kirjallisesti.</p> <p>Vangitsemispäätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 6 a luvussa säädetään asiakirjan kääntämisestä.</p>

3.21.1 Tulkkausdirektiivin vaikutus

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (2010/64/EU) koskee oikeutta tulkkaukseen ja käänöksiin rikosoikeudellisessa menettelyssä. Direktiivin 3 artiklan mukaan epäilyllä tai syytetyllä, joka ei ymmärrä rikosoikeudellisessa menettelyssä käytettävää kieltä, on toimitettava kohtuullisessa ajassa sellaisten keskeisten asiakirjojen kirjallinen käänös, jotka vaikuttavat hänen oikeuteensa puolustautua asianmukaisesti. Artiklan 2 kohdan mukaan keskeisiä asiakirjoja ovat vapaudenmenetystä koskeva päätös, syyte ja tuomio.¹¹⁸

Direktiivi aiheutti vangitsemispäätöksen kääntämistä koskevan säännöksen lisäämisen jo aiempaan pakkokeinolakiin vuoden 2013 syksyllä.¹¹⁹

Pakkokeinolain 3 luvun 21 § määrittää, että epäilyllä on kohtuullisessa ajassa oikeus saada kirjallinen käänös vangitsemispäätöksestä esitutkintalain 4 luvun 12 §:ssä tarkoitetulle epäilyn käyttämälle kielelle. Tämä asettaa tuomioistuimelle yhä enemmän haasteita pakkokeinokäsittelyn yhteydessä. Vangitsemispäätös on sellainen olennainen asiakirja, jonka kääntäminen kirjallisesti tai suullisesti on epäillyn oikeuden valvomiseksi tarpeen, ellei epäilty luovu oikeudestaan käänökseen¹²⁰.

Pakkokeinolain 3 luvun 21 §:n 2 momentin mukaan vangitsemispäätös tai yhteenvedo päätöksestä voidaan antaa suullisesti, jollei epäillyn oikeusturva edellytä päätöksen antamista kirjallisesti.

118 HE 63/2013 vp s. 16.

119 Kysymys on siis tästä näkökulmasta uudesta lainsäädännöstä ja siksi molemmat (sekä uusi, että vanha laki) ovat punaisella värillä.

120 HE 63/2013 vp s. 33.

Vangitsemispäätöksen kääntämiseen sovelletaan lisäksi ROL 6a luvun säännöksiä asiakirjan kääntämisestä. Säännöksissä on kysymys siitä, että epäilty voi luopua oikeudestaan käännökseen edellyttäen, että hän on saanut riittävät tiedot oikeudestaan käännökseen¹²¹.

---

121 HE 63/2013 vp s. 34.

4 YHTEYDENPIDON RAJOITTAMINEN

Kimmo Halme ja Satu Rantaeskola

4.1 Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 4:1 Yhteydenpidon rajoittamisen edellytykset</p> <p>Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.</p> <p>Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa ja yhteydenpitoa tutkintavankeuslain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa voidaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.</p>	<p>PKL 1:18b (23.9.2005/769) Yhteydenpidon rajoittaminen</p> <p>1 mom.</p> <p>Esitutinnan ollessa kesken voidaan rajoittaa tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen. Yhteydenpitoa voidaan rajoittaa myös syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin ollessa kesken, jos on perusteltua syytä epäillä, että yhteydenpito vakavasti vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.</p> <p>2 mom.</p> <p>Yhteydenpitoa tutkintavankeuslain (768/2005) 8 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen kanssa ei saa rajoittaa. Yhteydenpitoa lähiomaisen, muun läheisen taikka tutkintavankeuslain 9 luvun 7 §:ssä tarkoitetun edustuston kanssa saadaan rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä.</p> <p>5 mom.</p> <p>Mitä 1–4 momentissa säädetään tutkintavangin yhteydenpidon rajoittamisesta, sovelletaan vastaavasti pidätetyn ja kiinni otetun yhteydenpidon rajoittamiseen.</p>

4.1.1 Yleistä muutoksista

Pakkokeinolain 4 luvun säännökset sisältävät yhteydenpidon rajoittamista koskevan sääntelyn. Lakiteknisenä muutoksena aiemmin yhteen pykälään tiiviisti kirjatut säännökset on nyt jaettu pakkokeinolain 4 luvussa useiksi pykäliksi. Samalla säännösten sisältöä on tarkistettu ja täydennetty. Tarkistukset ja täydennykset koskevat lähinnä yhteydenpidon rajoittamista lähiomaiseen tai muuhun läheiseen¹²².

122 HE 222/2010 vp s. 260.

4.1.2 Yhteydenpidon rajoittaminen lähiomaiseen tai muuhun läheiseen

Pakkokeinolakiin tehdyn uuden kirjauksen mukaan yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi. Aiemmin voimassa olleen lain mukaisesti yhteydenpidon rajoittaminen, lähiomaisen sekä muun läheisen ja tutkintavankeuslaista ilmi käyvän edustuston kanssa, oli mahdollista ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä.

Lakiin tehdyllä kirjauksella korostetaan sitä, että erityisesti lähiomaisten mutta myös muiden läheisten¹²³ osalta tulisi pyrkiä siihen, että kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttaminen varmistettaisiin tarvittaessa sulkemalla pois jokin yhteydenpitotapa tai yhteydenpitoa rajoitettaisiin ja valvottaisiin lain mahdollistamalla tavalla.¹²⁴

Rajoitettaessa yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen kanssa tulee huomioida pakkokeinolain 1 luvun mukaiset vähimmän haitan periaate sekä suhteellisuusperiaate¹²⁵.

Yleisten periaatteiden lisäksi yhteydenpidon rajoittaminen lähiomaisen osalta edellyttää rikoksen selvittämiseen liittyviä erityisen painavia syitä, jotka on perusteltava esimerkiksi seuraavaan tapaan:

- Vapautensa menettäneen lähiomaiset ovat epäiltynä samassa rikosasiassa, mutta kaikkia ei ole vangittu.
- Laajasta talousrikosjutusta kiinniotettu rikoksesta epäilty pyrkii lähiomaisensa tai muun läheisensä avulla hävittämään omaisuuttaan tai kirjanpitoaan¹²⁶.

Yhteydenpidon osittainenkin rajoittaminen tulee aina perustella. Henkilön säilyttäessä pidon tarkoituksen turvaamisen lisäksi perusteluissa tulee huomioida ensinnäkin vähimmän haitan periaate sekä suhteellisuusperiaate. Yhteydenpitoa lähiomaisen tai muun läheisen sekä hänen edustustonsa kanssa on mahdollista rajoittaa ainoastaan rikoksen selvittämiseen liittyvistä erityisen painavista syistä. Yhteydenpitoa lähiomaiseen saadaan rajoittaa vain siinä määrin kuin se on välttämätöntä kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttamiseksi.

Yhteydenpidon täydellinen rajoittaminen läheiseen nähden voi siis joissakin poikkeuksellisissa tilanteissa olla mahdollista. Tällöin asia on perusteltava hyvin.

---

123 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 861: lähiomaisilla tarkoitetaan aviopuolisoa, lapsia, vanhempia ja sisarusia. Muulla läheisellä tarkoitetaan avopuolisoa tai muuta henkilöä, jonka kanssa henkilö on asunut pysyvästi ennen säilöön panoaan. Erityisesti ulkomaalaisten osalta saattaa ongelmaiseksi muodostuu sen varmistaminen, kuka on lähiomainen tai läheinen.

124 HE 222/2010 vp s.260.

125 HE 222/2010 vp s.260.

126 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 862.

4.2 Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 4:2 Yhteydenpidon rajoittamisen sisältö</p> <p>Yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.</p> <p>Kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta säädetään tutkintavankeuslain 8 luvussa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvussa sekä kirjeiden takavarikoimisesta tämän lain 7 luvussa.</p>	<p>PKL 1:18b (23.9.2005/769) Yhteydenpidon rajoittaminen 3 mom.</p> <p>Yhteydenpitorajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn tutkintavangin tai tiettyjen tutkintavankien taikka tietyn vangin tai tiettyjen vankien kanssa. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin on välttämätöntä.</p>

4.2.1 Yhteydenpidon rajoittamisen sisältöön ei muutoksia

Pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n 1 momenttiin on lisätty tutkintavangin yhteyteen muut vapauden menettämisen tilanteet eli kun henkilö on kiinniotettu tai pidätetty. Tällä lisäyksellä ei ole tavoiteltu yhteydenpidon rajoittamisen osalta muutosta vanhan lain aikaiseen menettelyyn.¹²⁷

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempää kuin on välttämätöntä. Pakkokeinolain yleisten periaatteiden mukaisesti yhteydenpidon rajoittamisesta päätettäessä on otettava huomioon suhteellisuusperiaate sekä vähimmän haitan periaate.¹²⁸

Kun rajoituksen edellytyksiä ei enää ole, on tehtävä päätös yhteydenpitorajoitusten poistamisesta. Pidättämiseen oikeutettu virkamies vastaa siitä, että yhteydenpidon rajoitusten edellytykset ovat voimassa kyseisen pakkokeinon käytön ajan. Velvoite on säädetty pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle (PKL 4:4,3).¹²⁹

Säilytystilan tai vankilan sisäpuolella olevien kiinniotettujen, pidätettyjen tai tutkintavankien yhteydenpitoa voidaan rajoittaa kirjeenvaihtoon, puhelimen käytön, tapaamisten tai muidenkin yhteyksien osalta. Yhteydenpidon rajoittamisen muodot eivät ole siis rajattu koskemaan pelkästään yhdessä oloa muiden henkilön kanssa säilytystilan tai vankilan sisäpuolella.

4.2.2 Yhteydenpidon rajoittaminen ja kiinniottoa säätelevä lainsäädäntö

Pakkokeinolain 4 luvun 2 §:n mukaisella yhteydenpidon rajoituksella kirjeenvaihtoon tarkoitetaan sitä, että kirjettä ei toimiteta perille. Kun rajoituksen edellytyksiä ei

127 HE 222/2010 vp s. 261.

128 HE 222/2010 vp s. 261.

129 HE 222/2010 vp s. 261.

näiltä osin enää ole, on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta. Samalla pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee päättää yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen perusteella haltuun otetun kirjeen luovuttamisesta vapautensa menettäneelle.¹³⁰

Pakkokeinolaissa on yhteydenpidon rajoittamisen sisältöä täsmentävä lisäys säännöksen toisessa momentissa. Momentin mukaan kirjeiden tarkastamisesta ja lukemisesta säädetään tutkintavankeuslain 8 luvussa ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain (PSL, arkikielessä käytetään myös nimitystä putkalaki) 6 luvussa sekä kirjeiden takavarikoimisesta pakkokeinolain 7 luvussa. Kirjauksella on haluttu täsmentää pakkokeinolaissa säädetyn yhteydenpidon rajoittamisen sisältöä. Lainsäätäjä on halunnut korostaa, että tutkintavankeuslaissa ja laissa poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta säädetty kirjeiden tarkastaminen ja lukeminen tai pakkokeinolain 7 luvun mukainen kirjeiden takavarikoiminen ei ole yhteydenpidon rajoittamista.

Kirjeiden tarkastamisen ja lukemisen lisäksi mainituissa muissa laeissa on säännöksiä myös muiden yhteydenpitomuotojen osalta. Vapautensa menettäneen henkilön kirjeenvaihtoon ja muuhun yhteydenpitoon säilytyspaikan ulkopuolelle liittyviä toimenpiteitä arvioitaessa tulee ottaa huomioon ainakin seuraavat seikat:

- Mahdollisen yhteydenpidon rajoittamisesta tehty päätös,
- tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännökset,
- pakkokeinolain 7 luvun säännökset kirjeenvaihdon takavarikoinnista ja jäljentämisestä sekä
- pakkokeinolain 1 luvun mukaiset periaatteet.

Korostettakoon vielä, että tutkintavankeuslaissa, poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa sekä pakkokeinolaissa mainitut kirjeiden tarkastaminen, lukeminen ja takavarikoiminen on mahdollista suorittaa riippumatta siitä, onko vapautensa menettäneen yhteydenpitoa rajoitettu¹³¹.

Tutkintavankeuslain 8 luvun ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvun mukaisen kirjeiden tarkastamisen yhteydessä kirjeet voidaan esimerkiksi läpivalaisemalla tai muulla tavalla ilman avaamista tarkastaa tai avata kirjettä lukematta. Tarkoituksena on selvittää, sisältääkö kirje kiellettyjä aineita tai esineitä. Toimenpiteestä tekee päätöksen poliisin säilytystiloissa poliisimies eli käytännössä tutkija.¹³²

Tutkintavankeuslain 8 luvun ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 luvun mukaisen kirjeiden lukemisen sekä pidättämisen yhteydessä kirjeet on mahdollista lukea ja pidättää muun muassa toimenpiteen tarkoituksen turvaamiseksi esimerkiksi kohdehenkilön rikostaustaan tai käyttäytymiseen liittyvästä

---

130 HE 222/2010 vp s. 261 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 860–861.

131 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 851–852 ja 861.

132 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 851–855.

perustellusta syystä. Poliisin säilytystiloissa toimenpiteestä päättää säilytystilan esimies ja päätös on tehtävä kirjallisesti.¹³³

Pakkokeinolain 7 luvun mukainen kirjeen tai muun lähetyksen takavarikointi tai jäljentäminen on mahdollista, jos on syytä olettaa, että kirjettä tai lähetystä voidaan käyttää muun muassa todisteena rikosasiassa. Toimenpiteen suorittamisesta tekee päätöksen pidättämiseen oikeutettu virkamies. On huomioitava, että esimerkiksi lähiomaisten välisen viestin sisältävien kirjeiden takavarikointi ja lukeminen on rajoitettu vain erittäin törkeisiin rikoksiin (PKL 7:3,1). Takavarikointia rajoittavat säännökset eivät kuitenkaan estä tekemästä päätöstä yhteydenpidon rajoittamisesta siten, että lähiomaisten keskinäisiä kirjeitä ei toimiteta perille.¹³⁴

Tutkintavankeuslain 8 ja 9 sekä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 ja 7 luvuissa vapautensa menettäneen yhteydenpitoa vieraisiin on säädelty kirjeiden tarkastamisen ja lukemisen sekä pidättämisen lisäksi myös puhelun kuuntelemisen ja mahdollisen tallentamisen sekä tapaamisten ja muiden vankilan ulkopuolelle ulottuvien yhteyksien osalta.¹³⁵

Tutkintavankeuslain 8 ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 6 lukujen mukaiset puhelun kuunteleminen ja mahdollinen tallentaminen on mahdollista yksittäistapauksessa ja perusteltavissa muun muassa toimenpiteen tarkoituksen turvaamiseksi. Ennen kuuntelemisen aloittamista toimenpiteestä on ilmoitettava vapautensa menettäneelle sekä sille, johon hän on puhelimitse yhteydessä. Toimenpiteestä päättää poliisin säilytystiloissa säilytystilan esimies. Päätös on tehtävä kirjallisesti.¹³⁶

Tutkintavankeuslain 9 ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 7 lukujen mukaisiin tapaamisiin ja muihin yhteyksiin vankilan ulkopuolella liittyvien säännösten mukaan vapautensa menettäneellä on oikeus tavata vieraita ja jopa poistua erittäin tärkeistä syistä säilytyspaikastaan¹³⁷, jollei yhteydenpitoa ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Pääsäännön mukaan tapaamiset tulee järjestää tarpeellisen valvonnan alaisena, tapaamista varten varattuna aikana sekä niin usein kuin se on vankilan järjestystä ja toimintaa häiritsemättä mahdollista tai muulloinkin tarvittaessa tai erityisestä syystä¹³⁸.

Tapaaminen voidaan järjestää ilman valvontaa lähiomaisten tai muun läheisen sekä asiamiehen ja, jos syytä on, myös muun henkilön kanssa tietyin edellytyksin¹³⁹.

---

133 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 851–855.

134 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 861.

135 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 853–858.

136 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 853–858.

137 TVL 9:9 ja PSL 7:8. Vapautensa menettäneelle voidaan antaa lupa tarpeellisen valvonnan alaisena lyhyeksi aikaa poistua vankilasta Suomen alueelle vakavasti sairaana olevan lähiomaisten tai muun läheisen tapaamista samoin kuin lähiomaisten tai muun läheisten hautaan saattamista varten taikka muusta vastaavasta erittäin tärkeästä syystä. Poistumisluvasta päättää poliisivankilan esimies.

138 TVL 9 ja PSL 7 luvut

139 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 856–858: Valvomaton tapaaminen on järjestettävissä jos se on perusteltavissa vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä, eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.

Tapaaminen on mahdollista evätä¹⁴⁰ tai tapaajalle voidaan antaa määräaikainen tapaamiskielto¹⁴¹. Vapautensa menettäneelle on annettava tarvittaessa tilaisuus keskustella yksityisistä asioista tukihenkilön kanssa¹⁴².

4.2.3 Yhteydenpidon rajoittaminen tietyn henkilön osalta

Lain kirjoitustavasta¹⁴³ ja vankilaviranomaisten käytännön tarpeista johtuen yhteydenpidon rajoituksen kohteet tulisi päätöstä tehdessä nimetä erityisesti silloin, kun rajoituksia ollaan määrittämässä yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa. Joissakin vankiloissa on jo nyt otettu käyttöön menettely, jonka mukaan yhteydenpitoa muihin vankeihin ei rajoiteta, jollei oikeutta ole pakkokeinonlain 4 luvun mukaisesti rajoitettu tiettyjen yksilöityjen henkilöiden osalta.

Edellä selostettua mallia noudatettaessa, yhteydenpidon rajoittamisen yhteydessä on huomioitava, että nimettäessä rajoituksen kohteita kohdehenkilö pystyy mahdollisesti arvioimaan, ketkä rikoskumppaneista ovat kiinni tai ketkä rikoskumppaneista ovat poliisin tiedossa, jolloin esitutkinta saattaa vaikeutua.

Yhteydenpidon rajoittamista tulisi käyttää niissä tilanteissa, kun yhteydenpidon rajoittaminen on tarpeen säännöksen edellyttämällä tavalla eli yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen. Pakkokeinonlain 4 luvun mukaista yhteydenpidon rajoitusmääräystä ei käytetä siis sellaisessa tilanteessa, missä se ei näistä syistä ole tarpeen. Kiinni otetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa voidaan rajoittaa muuhun henkilöön.

Yhteydenpitoa rajoitetaan yksittäisen tapauksen edellyttämällä tavalla ja vielä siten, että yhteydenpidon rajoittamisen määrittäminen kohdentumaan kaikkiin muihin tutkintavankeihin on mahdollista. Sen lisäksi voi olla mahdollista antaa erilaisia muita määräyksiä, esimerkiksi siten, että yhteydenpito tiettyihin tahoihin on mahdollista.

---

140 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 857: Tapaaminen voidaan evätä jos tapaaja ei pysty luonteavasti todistamaan henkilöllisyyttään, kieltäytyy turva- tai henkilöntarkastuksesta taikka muuten on perusteltua syytä epäillä tapaamisesta aiheutuvan vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen henkilön tai muun henkilön turvallisuudelle. Tapaamista ei siis voida evätä toimenpiteen tarkoituksen toteuttamiseksi.

141 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 857–858: Määräaikainen enintään kuuden kuukauden tapaamiskielto voidaan määrätä, jos tapaajan on todettu kuljettaneen tai yrittäneen kuljettaa huumausaineita tai muita tutkintavangilta kiellettyjä esineitä säilytyspaikkaan. Tapaamiskieltoa ei voida määrätä lähiomaiselle, muulle läheiselle eikä vapautensa menettäneen henkilön asiamiehelle, eikä tapaamiskieltoa voida evätä toimenpiteen tarkoituksen toteuttamiseksi. Tapaamiskiellosta päättää poliisivankilan osalta säilytystilan esimies. Tapaamiskiellosta päättää poliisivankilan esimies.

142 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 857–858: Keskustelu tukihenkilön kanssa voi olla tarpeen erityisesti vapautensa menettäneen nuoren henkilön osalta jo pidättämisen yhteydessä. TVL:n ja PSL:n säännösten mukaan valvomattomasta tapaamisesta, erityisvalvotusta tapaamisesta ja tapaamisen epäamisestä päättää poliisivankilan esimies tai hänen määräämänsä pidättämiseen oikeutettu virkamies. AOA on 18.10.2011 päätöksessään Dnro 1361/2/10 katsonut, että henkilökohtaisesti ja puhelimen välityksellä tapahtuneista asiamiestapaamisista ja muista yhteyksistä tulisi päättää poliisivankilan esimies tai hänen määräämänsä pidättämiseen oikeutettu virkamies, jonka ei tulisi olla esitutkintaa johtava tai suorittava virkamies.

143 PKL 4:2,1 mukaan yhteydenpitörajoitus voi sisältää rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle taikka yhdessäoloon tietyn kiinni otetun, pidätetyn tai tutkintavangin kanssa.

Rikoksessa, jonka tekijät ovat selvillä, eikä asiassa ole ilmennyt syytä, miksi yhteydenpitoa pitäisi rajoittaa laajemmin, yhteydenpidon rajoitusmääräys on selkeästi annettavissa näiden tahojen välille.

Sen sijaan jos kyse on rikoksesta, jonka tekijöistä vain osa on poliisin tiedossa ja vain osa kiinni, tilanne on monimutkaisempi. Tällöin rikosasian tutkinta on täysin kesken. Mikäli yhteydenpitorajoituspäätöksessä edellytetään kertomaan ne henkilöt, joita koskeva yhteydenpidon rajoitusmääräys tulisi antaa, käräjäoikeus velvoittaa samalla esitutkintaviranomaisen ilmaisemaan, ketkä tekijöistä ovat poliisin tiedossa. Näin toimimalla rikoksen tutkintaa vaarannetaan pahoin.

Tilanne on hoidettavissa niin, että kiinni otetut henkilöt ilmoittavat keihin he haluavat olla yhteydessä. Mikäli nämä henkilöt ovat sellaisia, ettei heidän osaltaan ole mitään syytä yhteydenpidon rajoitukseen, tähän luonnollisesti suostutaan. Määräys antaa pitää yhteyttä tiettyihin henkilöihin, pitää myös sisällään lain sanamuodon mukaisen määräyksen. Kun saa pitää yhteyttä tiettyihin henkilöihin, ei saa pitää yhteyttä tuntemattomaan kiinni otettuun, pidätettyyn tai tutkintavankiin. Jutun alkuvaiheessa ja jutun tutkinnan ollessa kesken esitutkintaviranomaisella ei vain ole tiedossaan vielä kaikkia niitä tahoja, joihin yhteydenpidon määräys pitäisi kohdentaa. Tämä menettely, jossa *nimetään ne henkilöt, joihin saa olla yhteydessä*, on todettu hyväksytyksi menettelyksi myös hovioikeuskäytännössä.¹⁴⁴

Yhteydenpidon rajoittaminen on määrättävissä esimerkiksi seuraavalla tavalla:

Yhteydenpidon rajoittaminen

Määrätään, että henkilö (nimi) ei saa olla muiden tutkintavankien kanssa yhteydessä, eikä hän saa valvomatta pitää yhteyttä vankilan ulkopuolella oleviin henkilöihin, koska yhteydenpito voi vaarantaa tutkintavankeuden tarkoituksen.

Lähiomaisiin tai muihin läheisiin yhteydenpitoa ei rajoiteta. (Vaihtoehto 1)

Koska käsillä on hakijan ilmoittamin perustein pakkokeinolain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitetut rikoksen selvittämiseen liittyvät erityisen painavat syyt, yhteydenpitoa lähiomaisiin ja muihin läheisiin saadaan rajoittaa. Yhteydenpito lähiomaisiin tai muihin läheisiin sallitaan vain valvottuna. (Vaihtoehto 2)

Lisäksi henkilön (nimi) lähettämät ja hänelle tulevat kirjeet ja muut posti-lähetykset saadaan tarvittaessa pysäyttää sekä hänen puhelimen käyttöönsä rajoittaa siten, että hän saa soittaa vain tutkinnanjohtajan tai tutkijan avulla.

Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään kuin se on välttämätöntä.

Yhteydenpidon rajoittamisen hakija tai muu hakemiseen kelpoinen viranomaislainen voi kumota rajoituksen oma-aloitteisesti kokonaan tai osittain.

Jutusta riippuen yhteydenpidon rajoittamisen sisältönä voi olla välttämätöntä toteuttaa tapaamiset esimerkiksi valvottujen tapaamisten muodossa.

Jutun tutkinnan edetessä tutkinnanjohtajan tulee koko ajan seurata yhteydenpidon rajoituksen sisältöä. Yhteydenpitoa ei saa rajoittaa enempää eikä pitempään

---

144 HHO 702/2013 Dnro R 13/533.

kuin on välttämätöntä. Tutkinnanjohtajan tulee kontrolloida yhteydenpidon rajoittamisen laajuuden tarvetta koko ajan. Laajemman yhteydenpidon mahdollistaminen pitää huomioida.

Yhteydenpidon rajoittamiseen tutkintavankeuden aikana ilmenevät täytäntöönpanolliset ongelmat eivät saa määrittää yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen sisältöä. Lähtökohtana on, että yhteydenpidon rajoitusta koskevan määräyksen tulisi tukea esitutkinnan tavoitteiden eli jutun tutkinnan toteutumista. Pakkokeinolain 4 luvun 1 §:n mukaisesti, esitutkinnan ollessa kesken, kiinniottetun, pidätetyn ja tutkintavangin yhteydenpitoa muuhun henkilöön voidaan rajoittaa, jos on syytä epäillä, että yhteydenpito vaarantaa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen.

Vangitsemisvaatimuksen käsittelyn yhteydessä on koettu hyväksi käytännöksi nimetä ne henkilöt (lähiomaiset ja muut läheiset), joiden osalta ei haeta ehdottomia rajoituksia kirjeenvaihtoon, puhelimen käyttöön, tapaamisiin tai muihin yhteyksiin säilyttämistilan tai vankilan ulkopuolelle. Lähiomaisten tai muiden läheisten osalta tulisi pyrkiä siihen, että kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttaminen varmistettaisiin tarvittaessa sulkemalla pois jokin yhteydenpitotapa tai yhteydenpitoa rajoitettaisiin ja valvottaisiin lain mahdollistamalla tavalla.¹⁴⁵

On selvää, että edellä mainitullakaan tavalla ei voida täysin pois sulkea kaikkia niitä mahdollisuuksia, joiden avulla yhteydenpidon rajoituksen kohteena oleva henkilö on mahdollisesti yhteydessä muihin rikoskokonaisuuteen liittyviin henkilöihin. Viestin välittäminen toisten tutkintavankien avulla on mahdollista niin kauan, kun henkilöä ei eristetä täysin omaan tilaan, jossa hänellä ei ole mitään mahdollisuuksia kommunikoida ulkopuolisen maailman kanssa.

Lähiomaisten tai muiden läheisten osalta tulisi pyrkiä siihen, että kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden tarkoituksen toteuttaminen varmistettaisiin tarvittaessa sulkemalla pois jokin yhteydenpitotapa tai yhteydenpitoa rajoitettaisiin ja valvottaisiin lain mahdollistamalla tavalla.¹⁴⁶

Pakkokeinon käytön ja sen tarkoituksen mahdollisimman onnistuneen toteutumisen varmistamiseksi päätös yhteydenpidon rajoittamisesta tulisi laatia mahdollisimman yksityiskohtaisesti. Päätöksestä tulisi käydä ilmi keiden henkilöiden osalta asiamiehen lisäksi yhteydenpitoa ei ole rajoitettu täysimääräisesti.

4.2.4 Yhteydenpidon rajoittamisen käytäntöjen yhdenmukaistaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulisi tehdä päätös yhteydenpidon rajoittamisesta kiinnioton ja pidättämisen tarkoituksen (esim. vaikeuttamisvaara) turvaamiseksi, kun edellytykset sen määräämiseen ovat olemassa¹⁴⁷. Tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännökset eivät riitä, eikä niitä voida käyttää vapautensa menettäneen yhteydenpidon rajoittamistarkoituksessa vaikeuttamisvaaran yhteydessä. Lähtökohta on, että tapaaminen vapautensa menet-

---

145 HE 222/2010 vp s. 260.

146 HE 222/2010 vp s. 260.

147 HE 222/2010 vp s. 261.

täneen ja häntä tapaamaan tulleen henkilön kanssa on järjestettävä, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu¹⁴⁸.

Tutkintavankeuslain ja poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännöksiin mukaan vapautensa menettäneelle henkilöllä on oikeus tavata vieraita, tarpeellisen valvonnan alaisena, tapaamista varten varattuina aikoina ja vielä niin usein kuin se vankilan järjestystä ja toimintaa haittaamatta on mahdollista, jollei tätä oikeutta ole pakkokeinolain 4 luvun mukaisesti rajoitettu. Tapaaminen voidaan sallia muulloinkin kuin tapaamista varten varattuina aikoina, jos se on tarpeen vangin yhteyksien kannalta tai muusta erityisestä syystä. Tutkintavangilla on kuitenkin aina oikeus ilman aiheetonta viivytystä tavata tutkintavankeuslain 8 luvun 4 §:ssä tarkoitettu asiamiehensä.¹⁴⁹

Poliisivankilan järjestyssäännöillä on siis mahdollista rajoittaa vapautensa menettäneiden henkilöiden yhteydenpitoa tapaamisten järjestelyiden osalta. Perusteena tapaamisaikojen rajaamisessa voidaan käyttää vain vankilan järjestyksen ja toiminnan turvaamista.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee tehdä päätös yhteydenpidon rajoittamisesta viipymättä erityisesti vaikeuttamisvaaran pois sulkemiseksi. Yhteydenpidon rajoittamisesta tehtävää päätöstä ei voida lykätä vangitsemisvaatimuksen esittämisen yhteydessä käsiteltäväksi asiaksi. Tällöin käsittely olisi mahdollisesti vasta neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. Näin toimittaessa yhteydenpidon rajoittamista tutkinnan turvaamiseksi ei voitane pitää perusteltuna, koska vapautensa menettäneellä henkilöllä on ollut neljä vuorokautta aikaa olla yhteydessä säilytyspaikan ulkopuolelle. Erityisesti yöaikaan tapahtuvien kiinniottojen yhteydessä yleisjohtajan velvollisuutena on tehdä ratkaisu yhteydenpidon rajoittamisesta erityisesti vaikeuttamisvaaraan perustuvasta kiinniotosta tehtävän ilmoituksen yhteydessä.

4.3 Yhteydenpidon rajoittamisen voimassaolo

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 4:3 Yhteydenpidon rajoittamisen voimassaolo</p> <p>Yhteydenpitorajoitus lakkaa olemasta voimassa kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeus-</p>	

148 TVL 9 ja PSL 7 luvut sekä Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 857: Tapaaminen voidaan evätä, jos tapaaja ei pysty luontevasti todistamaan henkilöllisyyttään, kieltäytyy turva- tai henkilöntarkastuksesta, taikka muuten on perusteltua syytä epäillä tapaamisesta aiheutuvan vaaraa vankilan järjestykselle tai turvallisuudelle taikka vapautensa menettäneen henkilön tai muun henkilön turvallisuudelle. Tapaamista ei siis voida evätä toimenpiteen tarkoituksen toteuttamiseksi.

149 TutkintavankeusL 9 ja PSL 7 luvut sekä Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 856–858: Valvoton tapaaminen on järjestettävissä jos se on perusteltavissa vapautensa menettäneen yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä, eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.

den päättyessä. Väliaikaisen rajoituksen voimassaolo lakkaa, jos esitystä yhteydenpitorajoituksesta ei tehdä tuomioistuimelle määräajassa.

4.3.1 Säännös on ennallaan

Pakkokeinolain 4 luvun 3 §:n yhteydenpidon rajoittamisen voimassaolo on kokonaan uusi, käytäntöä selkeyttävä pykälä. Lakiin ei ole säädetty pakkokeinon keston määräaika, mutta yhteydenpitorajoitus päättyy viimeistään kiinniottamisen, pidättämisen tai tutkintavankeuden päättyessä. Väliaikaisen rajoituksen voimassaolo lakkaa, jos esitystä yhteydenpidon rajoituksesta ei tehdä tuomioistuimelle määräajassa.¹⁵⁰

4.4 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 4:4 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen</p> <p>Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tutkinta-vankeuteen liittyvästä yhteydenpidon rajoittamisesta ja sen voimassaolon jatkamisesta päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin. Yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.</p> <p>Jos tuomioistuin 3 luvun 9 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitorajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 3 luvun 15 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitetun yhteydenpidon rajoittamisesta päättävän tai sen esittämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole.</p>	<p>PKL 1:18b, 4 mom. (23.9.2005/769) Yhteydenpidon rajoittaminen</p> <p>Yhteydenpidon rajoittamisesta päättää vangitsemisvaatimuksen tekijän, syyttäjän tai vankilan johtajan esityksestä vangitsemisesta päättävä tuomioistuin.</p> <p>Väliaikaisesta yhteydenpidon rajoittamisesta voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä päättää myös vankilan johtaja taikka, jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.</p> <p>Jos tuomioistuin 17 §:n nojalla lykkää pidätetyn vangitsemista koskevan asian käsittelyä, sen tulee kuitenkin päättää pidätetylle määrätyn väliaikaisen yhteydenpitorajoituksen voimassa pitämisestä tai muuttamisesta. Yhteydenpitoa koskeva rajoitus ja sen perusteet on otettava uudelleen käsiteltäväksi 22 §:ssä tarkoitetun vangitsemisasian uudelleen käsittelyn yhteydessä.</p>

¹⁵⁰ HE 222/2010 vp s. 261.

4.4.1 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen

Yhteydenpidon rajoittamisesta kiinniottamisen ja pidättämisen aikana päättää pakkokeinolain 4 luvun 4 §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies. Aiemmin kiinniotettujen ja pidätettyjen osalta yhteydenpidon rajoituspäätöksen saattoi tehdä esitutkintaviranomaisista ainoastaan vangitsemisvaatimuksen tekijä eli käytännössä tutkinnanjohtaja.¹⁵¹

Päätös yhteydenpidon rajoittamisesta tulee tehdä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimesta kiinnioton ja pidättämisen tarkoituksen (esim. vaikeuttamisvaara) turvaamiseksi heti, kun edellytykset sen määräämiseen ovat olemassa.

4.4.2 Yhteydenpidon väliaikainen rajoittaminen

Yhteydenpidon väliaikainen rajoittaminen tulee pakkokeinolain 4 luvun 4 §:n mukaan kyseeseen silloin, kun yhteydenpitorajoituksen tarve ilmenee henkilön jo tultua vangituksi. Tällöin yhteydenpidon rajoittamisesta voi ennen tuomioistuimen ratkaisua väliaikaisesti päättää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen esityksestä vankilan johtaja tai jos tutkintavanki on sijoitettu poliisin säilytystilaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies.¹⁵²

Vangitsemisaikana pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee tehdä päätös yhteydenpidon väliaikaisesta rajoittamisesta ja tämän jälkeen esitys oikeudelle yhteydenpidon rajoittamisesta viimeistään 3. päivänä klo 12 väliaikaisen yhteydenpidon rajoituksen määräämisestä.¹⁵³

Valtioneuvoston asetuksessa esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (EPSA) ja sen 2 luvun 4 §:ssä säädetään yhteydenpidon rajoittamisesta tehtävästä ilmoituksesta. Asetuksen mukaan toimenpiteestä päättäneen viranomaisen on viipymättä ilmoitettava tutkintavangin säilytyspaikkaan, jos tutkintavangin yhteydenpitoa on rajoitettu, yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöstä on muutettu tai se on kumottu.¹⁵⁴

4.4.3 Yhteydenpitorajoituksen poistaminen

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole. Pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on siis asetettu vastuu pakkokeinon edellytysten voimassaolon jatkuvasta seurannasta riippumatta siitä, onko virkamies itse tehnyt päätöksen pakkokeinon käytöstä vai ei. Seurantavastuussa oleva asianomainen virkamies, eli käytännössä

---

151 HE 222/2010 vp s. 261–262.

152 HE 222/2010 vp s. 262.

153 HE 222/2010 vp s. 262.

154 VNp esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014)

tutkinnanjohtaja tai syyttäjä, määräytyy sen mukaan, missä vaiheessa rajoitus on määrätty ja onko asia esitutkinnassa vai syyteharkinnassa.¹⁵⁵

Yhteydenpitorajoituksen poistamista ei viedä enää tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole, tulee pidättämiseen oikeutetun virkamiehen poistaa rajoitus. Yhteydenpidon rajoitus voidaan poistaa kokonaisuudessaan tai rajoittaa koskemaan vain tiettyä yhteydenpitotapaa.¹⁵⁶

Pakkokeinolain mukainen säännös ei välttämättä muuta tähän asti vallinnuttua käytäntöä varsinkaan silloin, jos tuomioistuin on päätöksissään käyttänyt ilmaisua *yhteydenpitorajoituksen voi poistaa oma-aloitteisesti rajoituksen edellytysten päättyessä*.

Velvoitteen toteutuminen edellyttää selkeää tiedonkulkua esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Erityisesti tiedonkulusta on huolehdittava siinä vaiheessa, kun juttu siirtyy syyttäjälle.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen suorittaman seurannan lisäksi aloite pakkokeinon poistamisesta voi tulla rajoituksen kohteelta itseltään. Jos virkamies ei katso tarpeelliseksi poistaa rajoitetta, pakkokeinon kohteella on mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi pakkokeinolain 4 luvun 5 §:n perusteella.¹⁵⁷

Jos pidättämiseen oikeutettu virkamies on poistanut tuomioistuimen tutkintavangille määräämän yhteydenpitorajoituksen kokonaan tai tietyiltä osilta, on kokonaan uusi tai tiukennettu yhteydenpitorajoitusasia saatettava tuomioistuimen päätettäväksi¹⁵⁸.

Yhteydenpidon rajoitus on edellä selostetussa tilanteessa saatettavissa voimaan ensin vain väliaikaisena yhteydenpitorajoituksena. Uuden yhteydenpitorajoituksen määräämisen edellytyksenä on käytännössä olosuhteiden muuttuminen tai jonkin sellaisen uuden seikan ilmaantuminen, joka ei ole ollut virkamiehen tiedossa hänen päättäessään rajoituksen poistamisesta.¹⁵⁹

4.5 Erillinen käsittely tuomioistuimessa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 4:5 Erillinen käsittely tuomioistuimessa Yhteydenpitorajoituksen kohteena oleva tutkintavanki voi saattaa pelkästään yhteydenpidon	

155 HE 222/2010 vp s. 262. On myös huomioitava, että Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimimisvelvoite ja toimivalta on yhteydenpidon rajoittamisen osalta selkeästi erilainen, kuin PKL 5 luvun mukaisen matkustuskiellon osalta. Toimivalta matkustuskiellon muuttamisen osalta on selkeästi rajatumpi (kts. Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 888–891). Matkustuskiellon osalta tutkinnanjohtaja voi tehdä vain tarpeellisiksi katsomiaan vähäisiä poikkeuksia TI:n päättämään matkustuskieltoon.

156 HE 222/2010 vp s. 262.

157 HE 222/2010 vp s. 262.

158 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s.863–864.

159 HE 222/2010 vp s. 262.

rajoittamista koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jolloin soveltuvin osin noudatetaan 3 luvun 15 §:n säännöksiä vangitsemisasian uudelleen käsittelystä. Tuomioistuimen on poistettava yhteydenpitorajoitus siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.

Jos yhteydenpidon rajoittamista koskevaa esitystä käsitellään vangitsemisestä erillisenä, noudatetaan soveltuvin osin, mitä 3 luvun 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa sekä mainitun luvun 6 §:n 1, 2 ja 4 momentissa säädetään vangitsemisasian käsittelystä.

4.5.1 Oikeussuojakeinon kirjaus

Aiemmin voimassa olevaan lakiin verrattuna pakkokeinolain 4 luvun 5 §:n säännös yhteydenpidon rajoittamisen erillisestä käsittelystä tuomioistuimessa on uusi säännös. Säännöksessä vahvistetaan yhteydenpidon rajoittamista koskevan asian erillinen käsittely (PKL 4:4). Samalla yhteydenpidonrajoituksen määräysten osalta kohteelle annetaan uusi oikeussuojakeino.¹⁶⁰

4.5.2 Tuomioistuimen toimintavelvollisuuden kirjaus

Pakkokeinolain 4 luvun 5 § on uusi säännös, jonka mukaan myös tuomioistuimen on poistettava pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tapaan yhteydenpitorajoitus kokonaan tai siltä osin kuin edellytyksiä sille ei enää ole.¹⁶¹

4.5.3 Yhteydenpidon rajoittamisesta päättäminen erillisenä asiana

Vangitsemisasian ja yhteydenpitorajoitusten käsittely voivat olla joissain tapauksissa erillisiä oikeudenkäyntejä. Esitutkintaviranomaiselle voi syntyä tarve rajoittaa vapautensa menettäneen yhteydenpitoa, henkilön jo tultua vangituksi¹⁶². Vangitsemisaikana pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä rajoituksesta esitys oikeudelle väliaikaisen yhteydenpidon rajoituksen määräämisestä viimeistään 3.

160 HE 222/2010 vp s. 262. Jo aiemman lain aikaan tutkintavangilla on käytännössä ollut olemassa oikeus saattaa yhteydenpidon rajoitusasia tuomioistuimen käsiteltäväksi vangitsemisvaatimuksen uudelleen käsittelyn yhteydessä. Uuteen pakkokeinolakiin kirjattu oikeus saattaa lisätä istuntojen määrää. Säännöksen 1. momentissa mainitulla vangitsemisasian uudelleen käsittelyn säännösten soveltamisella soveltuvin osin tarkoitetaan sitä, että asiaa ei tarvitse käsitellä tuomioistuimessa kuin enintään kahden viikon välein.

161 HE 222/2010 vp s. 262 ja Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 863 – 865. Toisessa momentissa kirjatulla viitataan tässä yhteydessä lähinnä uudelleen käsittelyn määräaikoihin sekä käsittelyyn liittyvistä yleisistä menettelytavoista. Tilanteessa, jossa pidättämiseen oikeutettu virkamies on määrännyt väliaikaisen yhteydenpidon rajoittamisen, asiassa on saatettava vangitsemisvaatimuksen käsittelyn määräaikoja kolmesta ja neljästä päivästä. Tilanteessa, jossa yhteydenpidon rajoittamista ei ole määrätty väliaikaisella määräyksellä, tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväkseen viipymättä.

162 HE 222/2010 vp s. 262: Väliaikaisen rajoittamispäätöksen käsittelyn lisäksi kyseeseen voi tulla tilanne, jossa rajoitus on poistettu ja sen uudelleen käyttöön ottaminen edellyttäisi tuomioistuimen tekemää uutta päätöstä. Tällaisen päätöksen edellytyksenä on käytännössä olosuhteiden muuttuminen tai muun sellaisen seikan ilmaantuminen, joka ei ole ollut rajoituksen poistaneen virkamiehen tiedossa päätöksentekohetkellä.

päivänä klo 12. Jos esitystä ei tehdä tuomioistuimelle määräajassa, rajoituksen voimassaolo lakkaa. Myös vapautensa menettänyt voi saattaa pelkästään yhteydenpidon rajoitusta koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi. Asian käsittelyn osalta sovelletaan soveltuvin osin vangitsemisasiain käsittelyn määräaikoja.¹⁶³

4.6 Muutoksenhaku

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 4:6 Muutoksenhaku</p> <p>Tuomioistuimen antamasta yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä saavat kannella rajoituksen kohteena oleva tutkintavanki ja pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kantelun ja sen käsittelemisen osalta noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 19 §:n 1 ja 2 momenttia.</p>	<p>PKL 1:27 Muutoksenhaku</p> <p>Vangitsemisasiassa annettuun päätökseen ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Vangittu saa kannella päätöksestä. Kantelulle ei ole määräaika. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Jollei kantelua jätetä tutkimatta tai selvästi perusteettomana hylätä, sen johdosta on asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle varattava tilaisuus vastauksen antamiseen hovioikeuden tarkoituksenmukaisesti katsomalla tavalla, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta. (27.6.2003/646)</p>

4.6.1 Kantelu-oikeuden laajentuminen

Yhteydenpidon rajoituspäätöksen muutoksenhakua koskevat säännökset on uuden pakkokeinolain myötä erotettu vangitsemista koskevista säännöksistä kokonaan uuteen omaan lukuunsa. Pakkokeinolain 4 luvun 6 §:ssä on muutoksenhakua koskeva säännös. Tuomioistuimen antamasta yhteydenpidon rajoittamista koskevasta päätöksestä saavat kannella rajoituksen kohteena oleva tutkintavanki ja pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella ratkaisusta, jolla esitys rajoituksen määräämisestä on hylätty tai rajoitus on poistettu. Kantelulle ei ole määräaika ja kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Virkamies voi kannella samasta asiasta kuin rajoituksen kohteena oleva henkilö silloin, kun yhteydenpidon rajoitus on poistettu tuomioistuimen toimesta joiltakin osin.¹⁶⁴

Kantelulle ei ole määräaika, mutta kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Kantelua koskevan menettelyn osalta viitataan pakkokeinolain 3 luvun 19 §:n 1 ja 2 momentteihin. Jollei kantelua jätetä tutkimatta tai selvästi perusteettomana hylätä, sen johdosta on asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tai vangit-

¹⁶³ HE 222/2010 vp s. 261.

¹⁶⁴ HE 222/2010 vp s. 263.

tavaksi vaaditulle varattava tilaisuus vastauksen antamiseen hovioikeuden tarkoituksemukaiseksi katsomalla tavalla, jollei se ole ilmeisesti tarpeetonta.

Korkein oikeus on päätöksessään KKO 2006:84 käsitellyt tapausta, jossa kärjäoikeus ei ollut ottanut vangitsemisasiaa uudelleen käsittelyyn kahden viikon kuluessa asian aikaisemmasta käsittelystä vangin kuljettamiseen liittyvistä syistä. Korkein oikeus on asiaa käsitellessään todennut mm. että vangitsemisasiota käsittelevän tuomarin on virkavastuullaan huolehdittava siitä, että määräaika noudatetaan. Jos vangitun vapauttaminen määräajan ylittymisen vuoksi viivästyy, vangitulla on oikeus vaatia korvausta syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain nojalla. Päätöksestä käy siis ilmi, että virheellinen menettely saattaa tuottaa asianosaiselle oikeuden korvauksen. Korkein oikeus ei ole päätöksessään tarkemmin arvioinut tulisiko virkavastuulla tehtyä virheellistä päätöstä arvioida esimerkiksi virkavelvollisuuden rikkomisena.

Kantelumenettelystä on nähtävissä ainakin seuraavat kysymykset: Mitä käytännössä tapahtuu, jos hovioikeus hyväksyy pidättämiseen oikeutetun virkamiehen kantelun yhteydenpidon rajoituksen osalta? Mikä merkitys hovioikeuden ratkaisulla on? Hovioikeus voi siis ratkaisullaan asettaa yhteydenpidon rajoitukset voimaan. Uudella yhteydenpitorajoituksella ei enää ole välttämättä merkitystä, koska vapautensa menettäneen henkilön yhteydenpitoa ei ole rajoitettu kanteluasian käsittelyn yhteydessä. Käytännössä tällaisen ratkaisun merkitys jäänee vähäiseksi, koska yhteydenotto ja tietojen vaihto sekä vaikuttaminen on jo siis voinut tapahtua.

Onko pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä näissä olosuhteissa mahdollisuus pyytää kärjäoikeuden päätöksen täytäntöönpanon lykkäämistä kanteluratkaisun hovioikeuden käsittelyyn asti? Tällaista täytäntöönpanoa lykkäävää säännöstä ei yhteydenpidon rajoittamista koskevassa säännöksessä ole, kuten esimerkiksi vakuustakavarikkoja koskevassa pakkokeinolain 6 luvun 9 §:ssä on todettu. Kysymyksessä on kuitenkin samanlainen tutkinnan turvaamista koskeva asia ja oikeus saada täytäntöönpanon lykkäystä myös tämän ratkaisun osalta tulisi olla mahdollista.

4.6.2 Rajoituksen kohteen kanteluoikeus

Rajoituksen kohteena oleva vapautensa menettänyt henkilö saa kannella ratkaisusta, jolla yhteydenpitorajoitus on määrätty tai määrätty pidettäväksi voimassa. Kantelulle ei ole määräaika ja kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.¹⁶⁵

---

165 HE 222/2010 vp s. 263.

5 MATKUSTUSKIELTO

Kimmo Halme ja Satu Rantaeskola

5.1 Matkustuskiellon edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:1 Matkustuskiellon edellytykset</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan määrätä pidättämisen tai vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa; 2) vaikeuttaa asian selvittämistä hävittämällä, turmelemalla, muuttamalla tai kätkemällä todistusaineistoa taikka vaikuttamalla todistajaan, asianomistajaan, asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa; tai 3) jatkaa rikollista toimintaa. <p>Alle 15-vuotiaana tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei saa määrätä matkustuskieltoon.</p>	<p>PKL 2:1 (27.6.2003/646) Matkustuskiellon edellytykset</p> <p>Rikoksesta todennäköisin syin epäilty saadaan määrätä pidättämisen tai vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä, että hän:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa; tai 2) jatkaa rikollista toimintaa.

5.1.1 Matkustuskiellon edellytysten laajentuminen

Pakkokeinolain 5 luvun 1 § määrittää matkustuskiellon määräämisen edellytykset. Aikaisemmin matkustuskielto voitiin määrätä ensiksikin vain siksi, että on syytä epäillä, että henkilö lähtee pakoon taikka muuten karttaa esitutkintaa, oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa (karttamisvaara). Lisäksi matkustuskielto voitiin määrätä siksi, että on syytä epäillä, että henkilö jatkaa rikollista toimintaa (jatkamisvaara). Säännöksen mukaan matkustuskielto voidaan määrätä myös niissä tapauksissa, joissa on syytä epäillä, että epäilty vaikeuttaa asian selvittämistä (vaikeuttamisvaara).

Uudella matkustuskiellon määräämisperusteella matkustuskiellosta on pyritty tekemään nykyistä parempi vaihtoehto pidättämiselle ja vangitsemiselle, joiden käyttöperusteisiin vaikeuttamisvaara on aiemminkin kuulunut¹⁶⁶. Matkustuskiellon

166 HE 222/2010 vp s. 263.

edellytysten laajentuminen on otettava huomioon jo pidättämisen edellytysten harkinnan yhteydessä. Tämä tuo vangitsemisvaatimuksen esittäjän näkökulmasta uusia haasteita vangitsemisasiain käsittelyyn¹⁶⁷.

Matkustuskiellon edellytykset on kuvattavissa samoin kuin pidättämisen edellytykset käyttäen yleisiä ja erityisiä perusteita.

Yleiset edellytykset

Matkustuskiellon yleisissä edellytyksissä edellytetään ensinnäkin, että käsillä on *rikos, joka epäillään tehdyksi*. Matkustuskiellon määrittämisen edellytyksenä on, että *henkilön voidaan epäillä syyllistyneen rikokseen todennäköisin syin*.

Erityiset edellytykset

Mikäli yleiset edellytykset täyttyvät, tulee pohdittavaksi ns. erityinen edellytys.

Matkustuskielto on määrättävissä ne keskivakavan rikoksen perusteella. Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 1 momentissa edellytetään, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja että epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä

- paon vaaraa *tai*
- vaikeuttamisvaaraa eli jälkien peittäminen- eli kolluusiovaaraa *tai*
- rikosten jatkamisvaaraa.

Näitä eri “vaaroja” on käsitelty pidättämisen yhteydessä yksityiskohtaisesti.

Matkustuskiellon edellytykset ovat uudessa laissa täysin samat kuin normaalitapauksessa¹⁶⁸ sovellettavat pidättämisen edellytykset. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on otettava muutos huomioon, sillä aikaisemman lain mukaan matkustuskieltoa ei voitu käyttää vaikeuttamisvaaran yhteydessä, koska matkustuskieltoa katsottiin selkeästi ja kiistatta tehottomaksi siihen tarkoitukseen. Uudessa laissa ei ole haluttu sulkea kokonaan pois mahdollisuutta käyttää matkustuskieltoa myös vaikeuttamisvaaran yhteydessä.¹⁶⁹

5.1.2 Matkustuskieltoa ei voida määrätä alle 15-vuotiaalle

Pakkokeinolain 5 luvun 1 §:n 3 momenttiin on selvyden vuoksi kirjattu, että alle 15-vuotiaana (syntymäpäivä mukaan luettuna¹⁷⁰) tehdystä rikollisesta teosta epäiltyä ei voida määrätä matkustuskieltoon.¹⁷¹

167 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 881.

168 Tässä normaalitapauksella tarkoitetaan tilannetta, että kyseessä on keskivakava rikos, josta säädetty rangaistus on vuosi vankeutta tai enemmän ja epäillyn henkilökohtaisten olosuhteiden tai muiden seikkojen perusteella on syytä epäillä 1) paon vaaraa tai 2) vaikeuttamisvaaraa tai 3) rikosten jatkamisvaaraa.

169 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 878–879.

170 KKO 2010:77.

171 HE 222/2010 vp s. 263.

5.2 Matkustuskiellon sisältö

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:2 Matkustuskiellon sisältö</p> <p>Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kieltoon määrätty velvoittaa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) pysymään päätöksessä mainitulla paikkakunnalla tai alueella; 2) pysymään poissa tietyltä päätöksessä mainitulta alueelta tai olemaan liikkumatta siellä; 3) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan; 4) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille; 5) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan; 6) olemaan ottamatta yhteyttä 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun henkilöön; tai 7) luovuttamaan passinsa poliisille. <p>Matkustuskieltopäätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä.</p>	<p>PKL 2:2 Matkustuskiellon sisältö</p> <p>Matkustuskieltoon määrätty ei saa poistua päätöksessä mainitulta paikkakunnalta tai alueelta. Häntä voidaan myös kieltää oleskelemasta tai liikkumasta tietyllä päätöksessä mainitulla alueella. Päätöksessä voidaan kuitenkin antaa lupa poistua siinä määrättyltä paikkakunnalta tai alueelta työssäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä. Matkustuskiellosta päättävä viranomaislainen saa antaa tärkeästä syystä tilapäisen poistumisluvan. (17.2.1995/213)</p> <p>Matkustuskieltoon määrätty voidaan myös velvoittaa:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) olemaan tiettyinä aikoina tavattavissa asunnossaan tai työpaikallaan; 2) ilmoittautumaan tiettyinä aikoina poliisille; tai 3) oleskelemaan laitoksessa tai sairaalassa, jossa hän ennestään on tai johon hänet otetaan. <p>Matkustuskieltoon määrättylle ei saa myöntää passia. Jos hänelle on myönnetty passi, hänen on luovutettava se kiellon voimassaoloajaksi poliisin haltuun.</p>

5.2.1 Matkustuskiellon rakenteellinen muutos

Pakkokeinolain 5 luvun 2 § määrittää matkustuskiellon sisällön. Matkustuskielto on yksittäistilanteen tarpeen mukaan harkittu seitsemän eri vaihtoehtoisten velvoitteen yhdistelmä, joista yksi tai useampia sisällytetään matkustuskieltopäätökseen¹⁷². Velvoitteet ovat vaihtoehtoisia siten, että matkustuskielto muodostuu yhdistelemällä velvoitteita tarpeen mukaan¹⁷³.

Matkustuskiellon sisällön velvoitteita on selkiytetty ja ne ovat muutoin lähes ennallaan, mutta säännöksen 6 kohdaksi on määritelty yhteydenpitokiellon määrääminen. Lisäksi passin luovutuskielto ei ole enää ehdoton vaan yksi harkinnanvaraisista velvoitteista.

5.2.2 Yhteydenpitokielto

Matkustuskieltoon määrätty voidaan pakkokeinolain 5 luvun 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan velvoittaa olemaan ottamatta yhteyttä asianomistajaan, todistajaan,

172 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 879.

173 HE 222/2010 vp s. 263.

asiantuntijaan tai rikoskumppaniinsa asian selvittämisen vaikeuttamisen estämiseksi. Yhteydenpitokiellon kohteena olevat henkilöt tulee mainita matkustuskieltopäätöksessä siltä osin kuin heidän henkilöllisyytensä on tiedossa ja ne voidaan antaa kieltoon määrätyn tietoon, rikostutkinnalliset ja mm. todistajansuojeluun liittyvät seikat huomioon ottaen. Yhteydenpitokielto on voimassa vain kieltoon kirjattujen henkilöiden osalta, ja se kattaa kaikki yhteydenpitotavat.¹⁷⁴

Henkilölle voidaan siis määrätä yhteydenpitokielto vain niiden henkilöiden osalta, jotka ovat viranomaisen tiedossa. Yhteydenpitokiellon sisältävää matkustuskieltoa ei voitane määrätä tilanteessa, jossa esitutkinnassa ei ole toistaiseksi pystytty selvittämään kaikkia osallisia tai poliisi ei halua paljastaa kaikkien tiedossa olevien osallisten henkilöllisyyttä rikostutkinnallisiin syihin vedoten. Vastaavaa tapaan matkustuskieltoa ei voitane pitää mahdollisena tilanteessa, jossa anastettua omaisuutta on yhä kateissa ja on syytä epäillä, että epäilty vaikeuttaa asian selvittämistä esimerkiksi kätkemällä todistusaineistoa.

Näissä tilanteissa tulisikin pyrkiä saamaan yhteydenpitokieltoon määrättävältä henkilöltä listaus niistä tahoista, joihin hän haluaa olla yhteydessä. Tätä asiaa on käsitelty yksityiskohtaisemmin tämän teoksen kohdassa, jossa on käsitelty yhteydenpidon rajoittamista tietyn henkilön osalta.

Matkustuskiellon soveltamisalan laajentuessa sen valvonta vaikeutuu. Yhteydenpidon kontrollointi matkustuskiellon aikana on uusi ja hankalasti valvottava asia. Matkustuskiellon määräämisen, valvonnan sekä mahdollisen rikkomisen sanktioinnin osalta on todettavissa, että rikkomisen näyttäminen saattaa olla haasteellista erityisesti niissä tilanteissa, joissa asianomistajat ja todistajat eivät uskalla kertoa asiasta.

Vastaavaan tapaan kuin pakkokeinolain 4 luvussa myös matkustuskiellon yhteydessä määrättävän yhteydenpitokiellon yhteydessä rikoksesta epäillylle paljastetaan poliisiin tiedossa olevia henkilöitä, jotka liittyvät rikokseen. Tulkinnallista on, tuleeko matkustuskieltopäätökseen kirjata näiltä osin kanssaepäiltyjen nimet ja henkilötiedot ja vielä mahdollisesti myös puhelinnumerot. Kaikkien näiden yhteystietojen kirjaamisessa on riskinä, että yhteydenpitokieltoon määrätty kuitenkin ottaa yhteyttä suojattavaan tahoon. Tässä yhteydessä on myös huomioitava, että muiden asianosaisten sekä erityisesti todistajien yhteystiedot ovat usein salassa pidettävää aineistoa. Asia tulee tiedostaa yhteydenpitokieltoa määrättäessä ja kaikki asiaan vaikuttavat seikat tulee saattaa asian ratkaisevan pakkokeinotuomarin tietoon.

5.2.3 Passin luovuttaminen poliisille

Passin luovuttaminen pakkokeinolain 5 luvun 2 §:n 1 momentin 7 kohdan perusteella poliisille ei ole enää ehdoton vaan yksi harkinnanvaraisista velvoitteista.

Luovuttamisen tarve riippuu siitä, mitä muita velvoitteita matkustuskieltoon sisältyy. Käytännössä passin luovuttamisvelvollisuus tulisi määrätä niissä tapauksissa,

---

174 HE 222/2010 vp s. 263–264.

joissa henkilölle määrätään samalla sellainen liikkumavapauden rajoitus, jonka noudattamisen kannalta passin pois antamisella voi olla merkitystä.¹⁷⁵

Passin myöntämiskieltoa koskevassa pakkokeinolain 5 luvun 3 §:ssä todetaan, että matkustuskieltoon määrätylle ei saa myöntää passia, jos passin myöntäminen vaarantaa matkustuskiellon tarkoituksen. Passin luovuttamista koskevan ehdon lisäämisessä matkustuskieltopäätökseen on otettava huomioon henkilön mahdollisuus pitää hallussa ja hankkia itselleen henkilökortti. Tämän teoksen kirjoittamisen yhteydessä ei ole tullut esille sellaista liikkumisvapauden rajoitusta, jossa passin pois antamisella voi olla merkitystä tilanteessa, kun henkilön haltuun jää hänelle myönnetty henkilökortti. Näissä tilanteissa matkustuskieltoon määrääminen ei ole mahdollista, mikäli on epäily henkilön matkustamisesta sellaiseen maahan, johon pystyy henkilökortilla matkustamaan.

Matkustuskieltoa määrättäessä passin luovuttamista koskeva säännös on otettava huomioon. Jos jo etukäteen voidaan epäillä, että epäilty lähtisi ulkomaille, täytyy harkita, ovatko vangitsemisen edellytykset olemassa.

5.2.4 Poikkeuksien myöntäminen matkustuslupapäätökseen

Pakkokeinolain 5 luvun 2 §:n 2 momentissa todetaan, että matkustuskieltopäätöksessä voidaan antaa lupa poistua siinä määrätyltä paikkakunnalta tai alueelta työsäkäyntiä varten tai muusta siihen rinnastettavasta syystä. Poikkeuksien myöntämisestä säättäminen omassa momentissaan on perusteltua. Sisällöllisesti säännös ei ole näiltä osin muuttunut.¹⁷⁶

5.3 Passin myöntämiskielto

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 5:3 Passin myöntämiskielto Matkustuskieltoon määrätylle ei saa myöntää passia, jos passin myöntäminen vaarantaa matkustuskiellon tarkoituksen.	PKL 2:2 Matkustuskiellon sisältö 3 mom. Matkustuskieltoon määrätylle ei saa myöntää passia. Jos hänelle on myönnetty passi, hänen on luovutettava se kiellon voimassaoloajaksi poliisiin haltuun.

5.3.1 Passin myöntämiskielto ja henkilökortti

Pakkokeinolain 5 luvun 3 §:n myötä passin myöntämisen ehdottomuus matkustuskieltoon määrätylle poistuu. Pakkokeinolain muutoksen yhteydessä aiemman lain mukainen passin myöntämisen ehdottoman kiellon poistuminen on otettu huomioon

175 HE 222/2010 vp s. 264.

176 HE 222/2010 vp s. 264.

myös passilain (671/2006) 15 §:ssä, jonka mukaan passin myöntämisestä matkustuskieltoon määrätyle säädetään pakkokeinolain 5 luvun 3 §:ssä.¹⁷⁷

Passilain 20 §:n mukaan hakijalle ei anneta erillistä hallintopäätöstä eikä valitusosoitusta, kun passi myönnetään hakemuksen mukaisesti. Tilanteessa, jossa passia ei myönnetä pakkokeinolain 5 luvun 3 §:n ja passilain 15 §:n perusteella hakemuksen mukaisesti, hakijalle annetaan erillinen hallintopäätös ja valitusosoitus.

Passin myöntämiskiello tulisi määrätä niissä tapauksissa, joissa henkilölle määrätään samalla sellainen liikkumavapauden rajoitus, jonka noudattamisen kannalta passin myöntämiskiellolla voi olla merkitystä.

Laissa tai sen esitöissä ei mainita, voidaanko matkustuskieltoon määrätyle myöntää henkilökorttia. Henkilökorttilaissa (829/1999) ei ole säädetty passilain mukaisesti henkilökortin myöntämisestä matkustuskieltoon määrätyle. Henkilölle, jolle edellä mainitun pakkokeinolain ja passilain mukaan ei voida myöntää passia, voidaan myöntää henkilökortti. Tämä tarkoittaa, että matkustuskieltoa määrättäessä täytyy huomioida henkilön mahdollisuus liikkua henkilökortin avulla EU:n alueella.

Henkilökorttia voidaan käyttää matkustusasiakirjana passin sijasta seuraavissa maissa¹⁷⁸: Alankomaat, Belgia, Bulgaria, Espanja, Irlanti, Iso-Britannia, Italia, Itävalta, Kreikka, Kypros, Latvia, Liettua, Liechtenstein, Luxemburg, Malta, Portugali, Puola, Ranska, Romania, Saksa, San Marino, Slovakia, Slovenia, Sveitsi, Tseki, Unkari ja Viro.

5.3.2 Matkustuskiellon tarkoituksen vaarantaminen

Pakkokeinolain 5 luvun 3 §:n passin myöntämiskieltoon on liitetty ehto, jonka mukaan henkilölle ei saa myöntää passia, jos passin myöntäminen vaarantaa matkustuskiellon tarkoituksen. Edellä käsitelty passin luovuttamisvelvollisuus tulee määrätä niissä tapauksissa, joissa henkilölle määrätään samalla sellainen liikkumavapauden rajoitus, jonka noudattamisen kannalta passin pois antamisella voi olla merkitystä.¹⁷⁹

5.4 Matkustuskiellosta päättävä viranomainen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 5:4 Matkustuskiellosta päättävä viranomainen	PKL 2:3 (27.6.2003/646) Matkustuskiellosta päättävä viranomainen
Esitutinnan aikana matkustuskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen päätöksen tekemistä siitä on ilmoitettava syyttäjälle,	Esitutinnan aikana matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ennen päätöksen tekemistä siitä on

177 HE 222/2010 vp s. 264.

178 VnA matkustusosoittamisen eräissä tapauksissa (1244/2006).

179 HE 222/2010 vp s. 264.

<p>joka voi ottaa kysymyksen päätettäväkseen. Kun asia esitutkinnan päätyttyä on siirretty syyttäjälle, matkustuskiellosta päättää syyttäjä. Mitä tässä momentissa säädetään, on voimassa myös tuomioistuimen hylättyä ennen syytteen nostamista matkustuskieltoon määrätyn vaatimuksen matkustuskiellon kumoamisesta.</p> <p>Syytteen nostamisen jälkeen matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää tuomioistuin. Tuomioistuin saa tällöin määrätä syytetyn matkustuskieltoon vain syyttäjän vaatimuksesta.</p> <p>Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuimen on harkittava, ovatko 1 §:ssä säädetyt edellytykset olemassa ja tulisiko vangittavaksi vaadittu tai vangittu määrätä vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää matkustuskiellosta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrätystä matkustuskiellosta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.</p>	<p>ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa päätettäväkseen kysymyksen matkustuskiellosta. Kun asia esitutkinnan päätyttyä on siirretty syyttäjälle, matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää syyttäjä. Mitä tässä momentissa säädetään, on voimassa myös tuomioistuimen hylättyä 6 §:n 3 momentissa tarkoitetun vaatimuksen.</p> <p>Syytteen nostamisen jälkeen matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää tuomioistuin. Tuomioistuin saa tällöin määrätä syytetyn matkustuskieltoon vain syyttäjän vaatimuksesta.</p> <p>Vangitsemisvaatimusta sekä vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuin saa 1 §:ssä säädetyin edellytyksin määrätä epäillyn vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Tällöin tuomioistuin päättää tätä matkustuskieltoa koskevasta asiasta myös ennen syytteen nostamista. Vangitsemispäätöksestä tehdyn kantelun johdosta määrättyä matkustuskieltoa koskevasta asiasta päättää kuitenkin vangitsemispäätöksen tehnyt tuomioistuin.</p>
--	--

5.4.1 Tuomioistuimelle asetettu harkitsemisvelvollisuus

Pakkokeinolain 5 luvun 4 §:ssä säädetään matkustuskiellosta päättävästä viranomaisesta. Esitutkinnan aikana matkustuskiellosta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa esitutkinnan aikana tehdä ratkaisun matkustuskiellosta, mutta ennen päätöksen tekemistä asiasta on ilmoitettava syyttäjälle, joka voi ottaa kysymyksen päätettäväkseen. Aiemman lain aikaan tuomioistuin sai vangitsemisasiaa käsiteltäessä määrätä epäillyn vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Pakkokeinlain 5 luvun 4 §:n 3 momentti asettaa tuomioistuimelle velvoitteen harkita matkustuskiellon edellytyksien olemassa oloa vangitsemisvaatimusta tai edelleen vangittuna pitämistä koskevaa asiaa käsiteltäessä¹⁸⁰.

Vangitsemisasiain käsittelyn yhteydessä tuomioistuimen on selvitettävä vangitsemisen yleisten ja erityisten perusteiden ja vangitsemisen kohtuuttomuuden lisäksi matkustuskieltoehtojen ja -määräysten kannalta tarpeelliset seikat silloin, kun tuomioistuin vangitsemisvaatimuksen käsittelyn yhteydessä havaitsee, että matkustuskielto vaihtoehtoratkaisuna saattaa tulla kysymykseen.¹⁸¹

Kun tuomioistuimen näkemyksen mukaan matkustuskielto saattaa tulla kysymykseen, on tuomioistuimen harkittava voidaanko matkustuskiellon katsoa olevan riittävän tehokas keino saavuttaa vangitsemisella tavoitellut tarkoitukset.¹⁸²

Matkustuskieltoa harkittaessa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ja tuomioistuimen tulee ottaa huomioon suhteellisuusperiaate (PKL 1:2) ja etteivät kohtuusnä-

180 HE 222/2010 vp s. 264.

181 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 882

182 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 881.

kökohdat estä matkustuskieltoon määräämistä (PKL 2:6 tai 2:13). Henkilö voidaan määrätä matkustuskieltoon myös silloin, jos pidättämistä tai vangitsemista ei ole tehty sen vuoksi, että pidättäminen ja vangitseminen on harkittu kohtuuttomaksi. Epäillyn henkilökohtaiset olosuhteet otetaan tarvittaessa huomioon matkustuskieltoon sisällytettäviä velvoitteita määrättäessä.¹⁸³

Pakkokeinolain 3 luvun 8 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelyn kirjallisen aineiston vaatimuksesta. Vangitsemisvaatimuksen tulisi perustua ainoastaan kirjalliseen aineistoon. Vastaava vaatimus oli tosin jo kirjattu aiemman pakkokeinolain (450/1987) esitöissä, joissa todetaan lähtökohtana olevan, että vangitsemisvaatimuksen tueksi esitetään vain kirjallisia todisteita. Uudenkaan pakkokeinolain myötä tarkoituksena ei ole, että vangitsemisasiä käsittelystä muodostuu syyteasian ennakkokäsittely. Selvityksen esittämisen osalta korostetaan, ettei vangitsemisperusteiden olemassaolosta saa muodostua vääristynyttä tai toispuoleista kuvaa. Vaatimuksen tueksi tulee esittää riittävä selvitys myös vangitsemisen yleisistä edellytyksistä. Riittävää ei ole, että vaatimuksen esittäjä virkavastuulla käsityksenään esittää yleisten edellytysten olevan olemassa.¹⁸⁴

Matkustuskielto on lievempi pakkokeino kuin pidättäminen tai vangitseminen. Tuomioistuimen on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tapaan ennen vangitsemisesta tehtävää päätöstä harkittava rikoksesta ja epäilystä tiedossa olevat seikkojen, sekä muiden tapaukseen mahdollisesti liittyvien konkreettisten asianhaarojen perusteella voidaanko matkustuskiellon katsoa olevan riittävän tehokas keino saavuttaa vangitsemisellä tavoitellut tarkoitukset. On todettavissa, että vangitsemisvaatimuksen esittäjän on aina otettava huomioon matkustuskiellon mahdollisuus oikeuskäsittelyyn valmistautuessaan sekä vaatimusta käsiteltäessä.

Matkustuskielto voi tulla harkittavaksi vaatimuksen tekijän vaihtoehtoisena vaatimuksena tai vastaajan vastineen johdosta. Myös tuomioistuin voi ottaa matkustuskiellon määräämisen harkintaan oma-aloitteisesti. Vangitsemisvaatimuksen esittäjän tulee varautua siihen, että tuomioistuin käyttää kyselyoikeuttaan vangitsemisperusteiden tarkentamiseksi. Kirjallisen aineiston vaatimuksesta huolimatta suullisilla puheenvuoroilla on huomattava merkitys vangitsemisasiänsäilytyksessä. Selvää on, että vangitsemisvaatimuksen tekijän on otettava huomioon matkustuskiellon mahdollisuus oikeuskäsittelyyn valmistautuessaan.¹⁸⁵

Vangitsemisvaatimuksen esittäjän tulee valmistautua perusteellisesti suullisesti tuomioistuimelle ne rikoksesta ja epäilystä tiedossa olevat seikat, sekä muut tapaukseen liittyvät konkreettiset asianhaarat, joiden perusteella matkustuskielto ei sovellu vangitsemisen sijaan käytettäväksi pakkokeinoksi. Näiltä osin ei voida vaatia korkeaa todennäköisyysastetta vaan pelkkä todennäköisyysarvio riittänee.¹⁸⁶

Matkustuskieltoasiaan liittyvien tarpeellisten seikkojen selvittämisen lisäksi vangitsemisvaatimuksen tekijän on syytä jo ennalta varautua ottamaan tarvittaessa kantaa mahdolliseen matkustuskieltoon. Tuomioistuimen on tarvittaessa varattava

---

183 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 882.

184 HE 222/2010 vp s. 255.

185 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, 805.

186 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 881 ja 892.

pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuus matkustuskieltoon määräämistä koskevan vaatimuksen tekemiseen.¹⁸⁷

Tuomioistuimen toteuttamat menettelytavat matkustuskiellon vaihtoehtoisen harkinnan toteuttamisen osalta muotoutunevat ajan kanssa. Vastaavaan tapaan vangitsemisvaatimuksen sisältö matkustuskieltoon liittyvän harkinnan perusteista muotoutuneen ajan kanssa. Uuden pakkokeinolain myötä on selvää, että vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä läsnä olevan virkamiehen edellytetään olevan hyvin valmistautunut asian käsittelyyn. Tätä valmistautumista korostetaan myös sillä, että vangitsemisvaatimuksen käsittelyssä tulee olla läsnä vaatimuksen tehnyt tai hänen määräämänsä asiaan perehtynyt virkamies (PKL 3:6).

5.4.2 Matkustuskielto vangitsemisvaatimusasian käsittelyn jälkeen

Vangitsemisasiain käsittelyssä vapautettua ei voida määrätä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen toimesta matkustuskieltoon. Asia on ollut aiemmin tulkinnanvarainen, mutta nyt asia on kirjattu selvyuden vuoksi pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 3 momenttiin. Matkustuskielto on vangitsemisen vaihtoehto ja tuomioistuimen on vangitsemisvaatimuksen hylätessään myös harkittava, onko vangittavaksi vaadittu vangitsemisen sijasta asetettava matkustuskieltoon.¹⁸⁸

5.4.3 Matkustuskieltoon määrääminen vapauttamisen yhteydessä

Tutkinnanjohtajan on pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n mukaisesti määrättävä vangittu päästettäväksi vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole. Vapauttaessaan vangitun tutkinnanjohtaja voi määrätä tämän matkustuskieltoon. Tämä on mahdollista niissä tilanteissa, joissa tuomioistuimella on vanginnut henkilön vangitsemisvaatimuksen mukaisesti. Tilanteessa vangitsemisen tavoitteet on saavutettu ja tutkinnanjohtaja arvioi, ettei edelleen vangittuna pitämiseksi ole enää edellytyksiä, mutta sen sijaan matkustuskiellon määräämiselle on tarve ja edellytykset täyttyvät.

Tutkinnanjohtaja ei siis voi määrätä matkustuskieltoon henkilöä, jonka osalta vangitsemisvaatimus ei ole menestynyt, kuten edellisessä alaluvussa on todettu. Näissä tilanteissa tuomioistuimella on pakkokeinolain 5 luvun 4 §:n 3 momentin mukaisesti arvioinut, että matkustuskieltoon määrääminen ei ole mahdollista.

---

187 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 892.

188 HE 222/2010 vp s. 264.

5.5 Päätös matkustuskiellosta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:5 Päätös matkustuskiellosta</p> <p>Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty; 2) kiellon peruste; 3) kiellon sisältö; 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta; 5) kiellon voimassaoloaika; 6) oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi. <p>Päätöksestä on annettava jäljennös kieltoon määrätylle. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ollut läsnä päätöstä annettaessa tai jos päätöksen jäljennöstä ei muuten voida tuolloin hänelle antaa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.</p>	<p>PKL 2:4 Päätös matkustuskiellosta</p> <p>Päätöksestä, jolla matkustuskielto on määrätty, on käytävä ilmi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rikos, jonka vuoksi kielto on määrätty; 2) kiellon peruste; 3) kiellon sisältö; 4) seuraamukset kiellon rikkomisesta; sekä 5) kiellon voimassaoloaika. <p>Päätöksestä on annettava kieltoon määrätylle jäljennös. Jos matkustuskieltoon määrätty ei ole ollut läsnä päätöstä annettaessa, jäljennös voidaan toimittaa hänelle postitse hänen ilmoittamallaan osoitteella.</p>

5.5.1 Päätöksestä ilmenevät asiat

Pakkokeinolain 5 luvun 5 § määrittää matkustuskieltopäätöksestä ilmi käytävät asiat. Lähtökohtana on, että päätös on perusteltu ja siitä ilmenevät matkustuskieltopäätöksen täytäntöönpanon ja valvomisen kannalta oleelliset asiat. Säännöksen kohta *kiellon sisältö* (kohta 3) pitää sisällään kaikki pakkokeinolain 5 luvun 2 §:ssä mainitut erilaiset vaihtoehtoiset velvoitteet ja poikkeusluvut. Yhteydenpitokiellon osalta kiellon sisällön tulisi kattaa henkilöt, joita yhteydenpitokiello koskee¹⁸⁹.

Yhteydenpitokielloa ei voida määrätä niiden rikoskumppaneiden osalta, jotka eivät ole poliisin tiedossa tai joiden henkilöllisyyttä ei voida esimerkiksi rikostutkinnallisista syistä ilmoittaa epäillylle. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee harkita, voidaanko näissä tapauksissa matkustuskielloa ylipäätään määrätä ja harkita vangitsemisen edellytysten olemassa oloa.

5.5.2 Päätöksen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Pakkokeinolain 5 luvun 8 §:n mukaan matkustuskieltoon määrätyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pysymisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Pakkokeinolain 5 luvun 5 § mukaisesta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tekemästä matkustuskieltopäätöksestä on taas käytävä ilmi oikeus saattaa matkustuskiellon voimassa pitäminen tuomioistuimen tutkittavaksi¹⁹⁰.

189 HE 222/2010 vp s. 263–264.

190 HE 222/2010 vp s. 264.

5.6 Poikkeuslupa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:6 Poikkeuslupa</p> <p>Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa perustellusta syystä myöntää matkustuskieltoon määrätylle luvan yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskielto-päätöksessä määrätystä velvoitteesta.</p> <p>Matkustuskieltoon määrätty voi saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä lupaa.</p>	<p>PKL 2:2, 1 mom. loppuosa:</p> <p>Matkustuskiellosta päättävä viranomainen saa antaa tärkeästä syystä tilapäisen poistumisluvan. (17.2.1995/213)</p>

5.6.1 Lupa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskiellosta

Tarkoituksenmukaisuuslähtökohdista pakkokeinolain 5 luvun 6 §:ään on kirjattu uusi säännös, jolla pidättämiseen oikeutettu virkamies voi perustellusta syystä myöntää myös tuomioistuimen määräämiin matkustuskieltoihin luvan yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvoitteesta.¹⁹¹

Aiemman pakkokeinolain mukaan vain matkustuskiellosta päättävä viranomainen sai antaa poikkeusluvan. Poikkeusluvan antaminen liittyi aikaisemman lain sanamuodon mukaan erityisesti liikkumisen rajoituksiin. Pakkokeinolain säännöksellä pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on mahdollisuus lieventää sellaisen tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon velvoitteen sisältöä, joka yksittäisessä tilanteessa (esimerkiksi hautajaiset) aiheuttaa tarpeen matkustuskieltopäätöksen muuttamiselle.

Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä ei edelleenkään ole mahdollisuutta muuttaa tuomioistuimen tekemää päätöstä osittain tai kumota päätöstä kokonaan, vaikka edellytyksiä pakkokeinon käytölle ei enää ole joiltakin osin tai ollenkaan. Tilanne on selkeästi erilainen, kuin yhteydenpidon rajoittamisen (PKL 4:4) osalta, jossa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on päätettävä yhteydenpitorajoituksen poistamisesta, jos rajoituksen edellytyksiä ei enää ole. Samoin tilanne eroaa vangittua koskevan päätöksen osalta, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n 3 momentin mukaan määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole.

5.6.2 Poikkeusluvan epääminen tuomioistuimen käsiteltäväksi

Kieltoon määrätty voi pakkokeinolain 5 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan saattaa poikkeusluvan myöntämistä koskevan asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos pi-

¹⁹¹ HE 222/2010 vp s. 264.

dättämiseen oikeutettu virkamies kieltäytyy myöntämästä poikkeuslupaa. Kyseessä on kieltoon määrätyn oikeusturvan johdosta kirjattu uusi säännös. Asian käsittelyssä noudatetaan matkustuskieltoasian tuomioistuinkäsittelyä koskevia säännöksiä (PKL 5:11) ja muutoksenhakua koskevia säännöksiä (PKL 5:12).

Poikkeusluvan myöntämiseen oikeutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies on asianomaisen asian vastuullinen pidättämiseen oikeutettu virkamies (PKL 2:9 ja ETL 5:2). Näin ollen poikkeusluvan myöntää esitutkinnan aikana tutkinnanjohtaja ja syyteharkinnan aikana syyttäjä. Päätös on kirjattava perusteluineen, jotta asianosainen voi saattaa asian käräjille ratkaistavaksi. Poikkeusluvan myöntämiseen tulee suhtautua suhteellisen pidättyvästi, koska poikkeusluvan myöntämiseen tulee olla perusteltu syy.

Samoin tilanne eroaa vangittua koskevan päätöksen osalta, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on pakkokeinolain 3 luvun 17 §:n 3 momentin mukaan määrättävä vangittu päästettäväksi heti vapaaksi, jos edellytyksiä vangittuna pitämiseen ei enää ole.

5.7 Matkustuskieltopäätöksen muuttaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 5:7 Matkustuskieltopäätöksen muuttaminen	PKL 2:5 Matkustuskieltoa koskevan päätöksen muuttaminen
Matkustuskieltopäätöstä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.	Matkustuskieltoa tai 2 §:n 2 momentissa tarkoitettua määräystä saadaan muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä muuttaa.

5.7.1 Päätöksen muuttamisen edellytykset

Pakkokeinolain 5 luvun 7 §:n mukaan matkustuskieltopäätöksen sisältävien velvoitteiden muuttaminen on mahdollista muuttuneiden olosuhteiden vuoksi tai tärkeästä syystä.

Matkustuskieltopäätöksen tehneellä pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä ja tuomioistuimella on mahdollisuus muuttaa aiemmin tehtyä päätöstä matkustuskiellostansa sisältävien velvoitteiden osalta. Matkustuskiellon sisältöä koskevien muutosten edellyttämällä tavalla muutettu säännös ei muuta nykykäytäntöä. Muuttamisen yhteydessä matkustuskieltopäätöksessä mainittu velvoite voidaan asettaa lievemmäksi tai ankarammaksi. Muutettaessa päätöstä siihen on mahdollista myös lisätä velvoitteita.¹⁹²

Pidättämiseen oikeutettu virkamies ei voi muuttaa käräjäoikeuden tekemää päätöstä (PKL 5:4 ja 5:6). Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on pakkokeinolain 5 luvun 6 §:n mukaan oikeus perustellusta syystä myöntää tuomioistuimen

¹⁹² HE 222/2010 vp s. 265.

määräämiin matkustuskieltoihin lupa yksittäistapauksessa vähäiseen poikkeamiseen matkustuskieltopäätöksessä määrätystä velvoitteesta. Muuttamisella ei tarkoiteta matkustuskiellon kumoamista, jossa poistetaan jokin päätöksen sisältämä velvoite kokonaan tai kaikki velvoitteet (PKL 5:8)¹⁹³.

Toisaalta on todettavissa, että syyttäjällä on mahdollisuus muuttaa matkustuskiellosta tehtyä päätöstä esitutkinnan ja syyteharkinnan aikana (PKL 5:4). Syyteharkinnan aikana syyttäjän asema luonnollisesti korostuu matkustuskiellosta päättävänä virkamiehenä.

Matkustuskieltopäätöksen sisällön muuttaminen on myös tiedonkulun kannalta merkityksellinen asia. Kaikilla viranomaisilla tulee olla ajan tasalla olevat tiedot matkustuskieltopäätöksen sisällöstä, ettei sen vuoksi tapahdu oikeudenloukkausta.

5.8 Matkustuskiellon kumoaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:8 Matkustuskiellon kumoaminen</p> <p>Matkustuskielto on kumottava kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole.</p> <p>Matkustuskielto on kumottava, jollei syytettä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää määräaika. Tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.</p> <p>Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Vaatus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Tuomioistuimen on kumottava kielto kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. Tuomioistuimen määräämän matkustuskiellon uudelleen käsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 15 §:n 1 momenttia.</p>	<p>PKL 2:6 Matkustuskiellon kumoaminen</p> <p>Matkustuskielto on kumottava heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen ei enää ole.</p> <p>Matkustuskielto on kumottava, jollei syytettä nosteta 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tuomioistuimien saa asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. (27.6.2003/646)</p> <p>Matkustuskieltoon määrättyllä on jo ennen syytteen nostamista oikeus saattaa kysymys pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräämän matkustuskiellon voimassa pitämisestä tuomioistuimen tutkittavaksi. Tuomioistuimen on kumottava kielto tai 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu määräys kokonaan tai osittain, jos se varattuaan asianomaiselle pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tilaisuuden tulla kuulluksi katsoo, ettei matkustuskiellon pitämiseen sellaisenaan voimassa ole edellytyksiä. (27.6.2003/646)</p>

193 HE 222/2010 vp s. 265.

5.8.1 Matkustuskiellon kumoaminen osittain tai kokonaan

Pakkokeinolain 5 luvun 8 § määrittää matkustuskiellon kumoamisen. Matkustuskielto voidaan kumota myös osittain poistamalla jokin velvoite kokonaan. Vähimmän haitan periaatetta tukeva uusi säännös asettaa pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle tämän määräämän matkustuskiellon osalta velvoitteen poistaa kielto kokonaan tai osittain heti, kun edellytyksiä sen voimassa pitämiseen sellaisenaan ei enää ole. Samanlainen velvoite on tuomioistuimella saman säännöksen 3 momentin mukaan.¹⁹⁴

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee tehdä päätös matkustuskiellon kumoamisesta ja päätös on annettava tiedoksi kieltoon määrätylle silloinkin, kun syyttä ei ole nostettu 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Tämä on tehtävä lain sanamuodon perusteella, vaikka esitutkinnan aikana matkustuskiellosta tehdystä päätöksestä on käytävä ilmi kiellon voimassaoloaika (PKL 5:5).

Viitaten pakkokeinolain 5 luvun 4, 6 ja 7 §:iin vaikuttaa siltä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies ei voi kumota käräjäoikeuden tekemää päätöstä matkustuskiellosta. Matkustuskiellon kumoamisen osalta menettely poikkeaa vangittua koskevasta sääntelystä (PKL 3:17), jonka mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee määrätä vangittu päästettäväksi vapaaksi, ellei edellytyksiä vangittuna pitämiseen ole. Onko pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä velvoite ilmoittaa tuomioistuimelle, jos edellytyksiä matkustuskiellon voimassa pitämiseen ei ole, vaikka tällaista säännöstä ei ole? Perus- ja ihmisoikeusmyönteinen tulkinta edellyttää, että ilmoitus tehdään, ellei ole ilmeistä, että epäilty on asiassa aktiivinen ja vaatii matkustuskiellon kumoamista. Asian lopputuloksen oikeellisuuden varmistaminen kuuluu perus- ja ihmisoikeusmyönteisen tulkinnan mukaisesti pidättämiseen oikeutetun virkamiehen velvollisuuksiin.

5.8.2 Matkustuskiellon voimassaolo pääkäsittelyyn asti

Matkustuskieltoa ei tarvitse kumota ja se on voimassa pääkäsittelyyn asti, jos syyte nostetaan 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä. Matkustuskiellon päättymisajan kohtaa on tällä tavalla haluttu täsmentää. Jos syyte nostetaan 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä, määräaika menettää merkityksensä ja matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä määrätä päättymään tai erikseen kumota aikaisemmin.¹⁹⁵

Esitutkinnan aikana matkustuskiellosta tehdystä päätöksestä on käytävä ilmi kiellon voimassaoloaika (PKL 5:5). Päätöksestä on käytävä ilmi, että kielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jos syyte on nostettu 60 päivän kuluessa kiellon määräämisestä.

---

194 HE 222/2010 vp s. 265.

195 HE 222/2010 vp s. 265.

5.8.3 Määräajan pidentämispyyntö on tehtävä viikko ennen sen päättymistä

Asianomaisen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on pyydettävä matkustuskiellon määräajan pidennystä tuomioistuimelta viikkoa¹⁹⁶ ennen määräajan päättymistä. Aiemman pakkokeinolain mukaan määräajan pidennystä tuli pyytää ennen määräajan päättymistä.¹⁹⁷

Käytännössä säännös tuo mukanaan kaksi merkittävää muutosta. Ensinnäkin mikäli pidättämiseen oikeutettu virkamies ei pyydä tuomioistuimelta määräajan pidennystä viikkoa ennen määräajan päättymistä on matkustuskielto kumottava nimellisellä päätöksellä viimeistään voimassa olevan matkustuskiellon määräajan päätyttyä. Oikeuskirjallisuudessa matkustuskiellon kumoamiseen ei ole otettu yhtä vahvasti kantaa, kuin takavarikon kumoamiseen¹⁹⁸ tilanteissa, joissa pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle annettu määräaika on mennyt umpeen. Selvää kuitenkin on, että matkustuskielto on kumottava, mikäli matkustuskiellon määräajan pidennystä ei ole haettu määräajan puiteissa.

Toisena muutoksena tuomioistuimelle asetetaan uuden lain myötä velvoite ratkaista matkustuskiellon määräajan pidennys aiemmin määrätyn matkustuskiellon voimassaolon aikana. Pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n mukaan ennen kuin tuomioistuin voi päättää matkustuskiellosta, on sen kuultava rikoksesta epäiltyä tai syytettyä, jonka mahdollinen määrääminen matkustuskieltoon on kyseessä. Näin ollen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tuomioistuimelle toimittaman pyynnön jälkeen, tuomioistuimella on viikko aikaa järjestää asiassa asianosaisten kuuleminen ja tehdä asiassa päätös.

Esitutinnan aikana matkustuskieltoa koskevan määräajan pidennystä tuomioistuimelta pyytää tutkinnanjohtaja ja syyteharkinnan aikana syyttäjät. Esitutinnan aikana määrätyn matkustuskiellon päättymisen määräaika on huomioitava asian siirtyessä esitutinnasta syyttäjälle. Syytteen nostamisen määräajan pidentämisen

---

196 Vastaavanlainen muutos ennen määräajan päättymistä tehtävälle pyynnölle on asetettu PKL 3:14,2. momentissa, jossa säädetään syytteen nostamisen määräajan pidentämisestä. Syyttäjän on tehtävä pyyntö syytteen nostamisen määräajan pidentämisestä neljä päivää ennen määräajan päättymistä ja tuomioistui-
men on tässäkin tapauksessa ratkaistava asia alkuperäisen määräajan kuluessa.

197 HE 222/2010 vp s. 265.

198 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 919.

lisäksi, syyttäjä vastaa esitutkinnan aikana määrätyn matkustuskiellon määräajan pidentymisen pyytämisestä syyteharkinnan aikana.¹⁹⁹

Valtioneuvoston asetuksessa esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (EPSA) 2 luvun 3 §:ssä säädetään matkustuskieltoon liittyvistä ilmoituksista. Asetuksen mukaan sen lisäksi, mitä pakkokeinolaissa säädetään, toimenpiteestä päättäneen viranomaisen on viipymättä ilmoitettava poliisille matkustuskieltoon määräämisestä, matkustuskieltoa koskevan tai sen voimassaoloon vaikuttavan päätöksen muuttamisesta, poikkeusluvan myöntämisestä ja matkustuskiellon kumoamisesta tiedon tallentamiseksi poliisin tietojärjestelmään.²⁰⁰

5.8.4 Matkustuskieltoon määrätyn oikeussuojakeinon muutokset

Tuomioistuimen on otettava vaatimus matkustuskiellon pitämisestä voimassa tutkittavaksi viikon kuluessa vaatimuksen saapumisesta tuomioistuimelle. Aiempaa täsmällisempi säännös määrittelee vaatimuksen käsittelyn määräajan lisäksi muun muassa sen, että vastaavaan tapaan kuin vangitsemisasian osalta, vaatimusta ei tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden viikon kuluessa asian edellisestä käsittelystä.²⁰¹

5.9 Matkustuskiellon voimassaolo

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 5:9 Matkustuskiellon voimassaolo	PKL 2:7 (11.7.1997/693) Matkustuskiellon voimassaolo
Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei sitä	Ennen syytteen nostamista määrätty matkustuskielto on voimassa pääkäsittelyyn asti, jollei si

199 Matkustuskiellon päättymisen ajankohta voi joissakin tapauksissa olla riippuvainen syyttäjän ja käräjäoikeuden aikatauluista ja ratkaisuista. Poliisiasiaintietojärjestelmässä matkustuskielto on kirjattu poliisin ylläpitämään rekisteriin. Syyttäjällä tai tuomioistuimella ei ole ollut mahdollisuutta kirjata matkustuskieltoja tai niihin tehtyjä muutoksia poliisin ylläpitämään poliisiasiaintietojärjestelmään Matkustuskiellon päättymisen ajankohtaan oleellisella tavalla vaikuttavat päätökset tulee saattaa niin kieltoon määrätyn henkilön kuin rekisterisyytöistä vastaavan tahon tietoon. Vastuu tiedon välittämisestä on ensisijaisesti kyseisen päätöksen tekijällä, mutta myös rekisterin ylläpitäjän (poliisi) tulee pystyä varmistamaan, että sen ylläpitämän rekisterin tiedot pitävät paikkaansa. Kieltoon määrätyn henkilön oikeusturvan kannalta on selvää, että viranomaistoiminnassa ei voi syntyä tilannetta, jossa henkilö on poliisiasiaintietojärjestelmän mukaan matkustuskiellossa, vaikka pakkokeino on syyssä tai toisesta kumoutunut.

Nykyjärjestelmässä syyttäjänviraston tulee ilmoittaa matkustuskiellon määränneelle poliisille onko syyte nostettu määräajan puitteissa tai onko syytteen nostamisen haettu määräaikaan esim. yli PKL 5:8, 2:ssa mainitun 60 päivän. Tuomioistuimen tulee ilmoittaa tutkintaan, koska asiassa järjestetään pääkäsittely sekä onko pääkäsittelyn peruuttamisen tai lykkäämisen yhteydessä tehty päätös matkustuskiellon osalta. Ylemmän tuomioistuimen tulisi ilmoittaa tutkintaan onko matkustuskiellon päättymisen osalta tehty uusi päätös. Rikosseuraamusviraston tulee ilmoittaa tutkintaan matkustuskiellon päättymisestä rangaistuksen täytäntöönpanon yhteydessä.

200 VnA esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta (122/2014).

201 HE 222/2010 vp s. 265–266.

<p>ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota.</p> <p>Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsitelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.</p> <p>Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä matkustuskieltoon vain syyttäjän tai vastaajalle rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.</p>	<p>tä ole määrätty päättymään aikaisemmin tai sitä aikaisemmin erikseen kumota.</p> <p>Kun tuomioistuin peruuttaa tai lykkää pääkäsitelyn asiassa, jossa vastaaja on matkustuskiellossa, sen on määrättävä, onko matkustuskielto pidettävä voimassa.</p> <p>Ratkaistessaan syyteasian tuomioistuin saa määrätä vastaajan matkustuskieltoon tai hänelle määrätyn matkustuskiellon pidettäväksi edelleen voimassa vain, jos hänet tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Vapaana oleva vastaaja saadaan määrätä matkustuskieltoon vain syyttäjän vaatimuksesta. Tuomioistuin saa omasta aloitteestaan määrätä vangitun tai vangittavaksi vaaditun vangitsemisen sijasta matkustuskieltoon. Matkustuskielto on tällöin voimassa, kunnes rangaistuksen täytäntöönpano alkaa tai ylempi tuomioistuin toisin määrää.</p>
--	--

5.9.1 Matkustuskielto asianomistajan vaatimuksesta

Pakkokeinolain 5 luvun 9 § määrittää matkustuskiellon voimassaolon. Säännöksessä ei ole muita asiallisia muutoksia entiseen säännökseen verrattuna, mutta syyteasian ratkaistessaan tuomioistuin voi määrätä vapaana olevan vastaajan matkustuskieltoon myös rangaistusta vaatineen asianomistajan vaatimuksesta²⁰².

Muutoksen vaikutus esitutkintaviranomaisen toimintaan on melko vähäinen. Käytännössä rangaistusta vaatineen asianomistajan esittämät ja vastaajaan kohdistuneet matkustuskieltovaatimukset lienevät hyvin harvinaisia.

5.9.2 Matkustuskiellossa olevan pääasian käsittely kärjääoikeudessa

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 13 §:n mukaan jos vastaaja on vangittuna, matkustuskiellossa tai virantoimituksesta pidätettynä, pääkäsitely on pidettävä kahden viikon kuluessa rikosasian vireille tulosta. Jos vangitsemisesta, matkustuskiellosta tai virantoimituksesta pidättämisestä on päätetty syytteen nostamisen jälkeen, määräaika lasketaan siitä, kun päätös on tehty.

202 HE 222/2010 vp s. 266.

5.10 Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:10 Matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset</p> <p>Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo kieltoa taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa, vaikeuttaa asian selvittämistä tai jatkaa rikollista toimintaa, hänet saadaan pidättää ja vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.</p>	<p>PKL 2:8 Seuraamukset matkustuskiellon rikkomisesta</p> <p>Jos matkustuskieltoon määrätty rikkoo kieltoa tai 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuja määräyksiä taikka pakenee, ryhtyy valmistelemaan pakoa tai jatkaa rikollista toimintaa, hänet saadaan pidättää ja vangita. Jos hänelle tuomittu ehdoton vankeusrangaistus on jo tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, se saadaan panna heti täytäntöön.</p>

5.10.1 Yhteydenpitokiellon sisältö

Pakkokeinolain 5 luvun 10 § määrittää matkustuskiellon rikkomisen seuraamukset. Matkustuskieltoon määrätty saadaan pidättää ja vangita myös niissä tapauksissa, joissa hän vaikeuttaa asian selvittämistä. Pykälään kirjattu lakitekninen muutos liittyy matkustuskiellon yhteydessä määrättävien velvoitteiden laajentamiseen.²⁰³

5.10.2 Kiellon rikkomisen tutkinta

Menettelytapaongelmia erityisesti toimivaltakysymysten osalta ovat aiheuttaneet erityisesti ne tapaukset, joissa matkustuskieltoa on rikottu jutuissa, jotka ovat jo siirtyneet syyteharkintaan.

Matkustuskiellon rikkonut henkilö otetaan kiinni ja hänet saadaan pidättää ja vangita riippumatta siitä, kuka päätöksen matkustuskiellosta on tehnyt (PKL 5:10). Matkustuskiellon rikkomisesta suoritetaan uusi tutkinta mahdollisen uuden rikosepäilyn yhteydessä tai ilman rikosepäilyä *matkustuskiellon rikkomisen* -nimikkeellä poliisilain 6 luvun mukaisesti.

Määräajat pidättämiselle ja vangitsemisvaatimuksen tekemiseen alkavat matkustuskiellon rikkomista koskevalla perusteella suoritetusta kiinniotosta (PKL 5:10). Kyseessä on uusi kiinniottamisen, pidättämisen ja vangitsemisen peruste, joka on tullut esitutkintaviranomaisen tietoon epäillyn vapauttamisen ja matkustuskieltoon määräämisen jälkeen.

Matkustuskiellon rikkomisesta tehtävällä tutkinnalla ja sen seurauksilla on selkeä yhteys asiakokonaisuuteen, jonka perusteella epäilty on määrätty matkustuskieltoon. Matkustuskiellon rikkomisesta ja tästä seuranneesta pidättämisestä ja vangitsemisesta epäillylle aiheutunut vapaudenmenetykset otetaan vähennyksenä huomioon kiellon perusteena olevasta asiakokonaisuudesta annettavasta tuomiosta.

²⁰³ HE 222/2010 vp s. 266.

Toimivalta matkustuskiellon rikkomiseen perustuvan vangitsemisvaatimuksen tekemisestä riippuu siitä, missä vaiheessa poliisitutkinnasta kirjattu pöytäkirja toimitetaan syyttäjälle. Esitutinnan aikana vangitsemisvaatimuksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies (PKL 3:2). Kun asia on esitutinnan päätyttyä siirretty syyttäjälle, hän päättää vangitsemisvaatimuksen tekemisestä. Selvää on, että tutkinnanjohtaja ja rikoskokonaisuudelle mahdollisesti määrätty syyttäjä tekevät esitutkintayhteistyössä päätökset siitä, missä vaiheessa uudesta rikosepäilystä tai poliisitutkinnasta kirjattu pöytäkirja toimitetaan syyttäjälle. Tämän päätöksen perusteella määräytyy siis myös se, kumpi pidättämiseen oikeutetuista virkamiehistä tekee ja esittää matkustuskiellon rikkomiseen perustuvan vangitsemisvaatimuksen käräjäoikeudelle.

5.11 Matkustuskieltoasian käsittely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:11 Matkustuskieltoasian käsittely</p> <p>Matkustuskieltoasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 1, 3, 5–7 ja 18 §:n säännöksiä vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä. Asianosaisen poissaolo ei estä asian ratkaisemista. Myös tämän luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on kieltoon mahdollisesti määrättävälle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.</p>	<p>PKL 2:9 Täydentäviä säännöksiä</p> <p>1 mom.</p> <p>Matkustuskieltoa koskevan asian käsittelystä tuomioistuimessa on soveltuvin kohdin voimassa, mitä vangitsemisasiain käsittelystä on 1 luvun 9, 12, 14, 15 ja 25 §:ssä säädetty. Asianosaisen poissaolo ei estä asian ratkaisemista.</p>

5.11.1 Kieltoon mahdollisesti määrättävän oikeus tulla kuulluksi

Pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määrämän matkustuskiellon yhteydessä kieltoon mahdollisesti määrättävälle henkilölle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Tämä on säännöksen mukaan välttämätöntä, koska säännöksessä käytetään sanamuotoa *varattava*.²⁰⁴

Ilmaisu *varattava tilaisuus tulla kuulluksi* edellyttää, että asia on huomioitu ja matkustuskieltoon määrättävän mahdollinen vastine tai määrättävälle varattu tilaisuus tulla kuulluksi kirjataan matkustuskieltopäätökseen. Käytännössä määrättävää henkilöä on tähänkin asti kuultu, koska päätöstä on melko mahdoton tehdä ilman tarkempia tietoja henkilön olosuhteista. Toisaalta tavoittamattomissa olevan henkilön määrääminen matkustuskieltoon ei ole tarkoituksenmukaista²⁰⁵.

204 HE 222/2010 vp s. 266.

205 HE 222/2010 vp s. 266.

5.12 Muutoksenhaku

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 5:12 Muutoksenhaku</p> <p>Tuomioistuimen päätökseen matkustuskieltoa koskevassa asiassa ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Tuomioistuimen antamasta matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä saavat kannella matkustuskieltoon määrätty ja pidättämiseen oikeutettu virkamies. Kantelun ja sen käsittelemisen osalta noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 19 §:n 1 ja 2 momenttia.</p>	<p>PKL 2:10 Muutoksenhaku</p> <p>Tuomioistuimen päätökseen matkustuskieltoa koskevassa asiassa ei saa erikseen hakea muutosta valittamalla.</p> <p>Matkustuskieltoon määrätty saa kannella päätöksestä. Kantelulle ei ole määräaika. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.</p>

5.12.1 Pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle annettu kantelumahdollisuus

Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella matkustuskieltoa koskevasta päätöksestä. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa kannella ratkaisusta, jolla matkustuskieltoa koskeva vaatimus on hylätty tai matkustuskielto on kumottu kokonaan tai osittain. Kantelulle ei ole määräaika ja se on käsiteltävä kiireellisenä.²⁰⁶

Kysymys kanteluoikeuden vaikutuksesta on ongelmallinen ja liittyy yhteydenpidon rajoittamista koskevan ratkaisun yhteydessä käsiteltyihin asioihin (PKL 4:6). Todettakoon, että vastaava tilanne on mahdollinen myös vangitsemisasiaa koskevan päätöksen (PKL 3:19) sekä erityistä kotietsintää koskevan tuomioistuimen päätöksen (PKL 8:17) osalta.²⁰⁷

206 HE 222/2010 vp s. 266–267.

207 Lisäksi kantelu on mahdollinen salaisissa pakkokeinoissa tehdystä päätöksestä pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momentin mukaisesti. Salaisia pakkokeinoja ei kuitenkaan käsitellä tässä teoksessa.

6 VAKUUSTAKAVARIKKO

Kaarle Lönnroth ja Satu Rantaeskola

6.1 Vakuustakavarikon edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:1 Vakuustakavarikon edellytykset</p> <p>Omaisuu­ta saadaan määrätä vakuustakavarikon sakon, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai hyvityksen taikka valtiolle menettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen turvaamiseksi. Edellytyksenä vakuustakavarikon määräämiselle on, että omaisuus kuuluu henkilölle, jota on syytä epäillä rikoksesta tai joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai maksamaan hyvitystä taikka menettämään valtiolle rahamäärä, ja on olemassa vaara, että mainittu henkilö pyrkii välttämään sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla. Vakuustakavarikkoon saadaan panna omaisuutta enintään määrä, jonka voidaan olettaa vastaavan tuomittavaa sakkoa, vahingonkorvausta, hyvitystä tai menettämisseuraamusta.</p> <p>Oikeushenkilön omaisuutta voidaan panna vakuustakavarikkoon myös, jos on syytä epäillä, että oikeushenkilön puolesta pyritään omaisuuden kätkemisellä tai hävittämällä taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla välttämään yhteisö­sakon maksamista. Oikeushenkilön osalta noudatetaan soveltuvin osin tämän luvun säännöksiä rikoksesta epäillyn omaisuuteen kohdistuvasta vakuustakavarikosta.</p>	<p>PKL 3:1, 1 mom: Hukkaamiskiel­lon ja vakuustakavarikon edellytykset.</p> <p>Jos on olemassa vaara, että se jota on syytä epäillä rikoksesta tai se, joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai menettämään valtiolle rahamäärä, pyrkii välttämään sakon, korvauksen tai menettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla, saadaan hänen omaisuuttaan panna hukkaamiskieltoon enintään määrä, joka oletettavasti vastaa tuomittavaa sakkoa, korvausta ja menettämisseuraamusta.</p> <p>3 mom: Oikeushenkilön omaisuutta voidaan panna hukkaamiskieltoon ja vakuustakavarikkoon myös, jos on syytä epäillä oikeushenkilön pyrkivän kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan taikka muulla näihin rinnastettavalla tavalla välttämään yhteisö­sakon maksamista. Tällöin on soveltuvin kohdin voimassa, mitä rikoksesta epäillyn omaisuuteen kohdistuvasta hukkaamiskiel­lostä ja vakuustakavarikosta säädetään.</p>

6.1.1 Pakkokeinon yleiset ja erityiset edellytykset

Vakuustakavarikon pakkokeinolain 6 luvun 1 §:n edellytykset voidaan jakaa yleisiin ja erityisiin. Pakkokeinon edellytysten jakaminen yleisiin ja erityisiin edellytyksiin helpottaa pakkokeinon käyttämistä koskevan päätöksen perustelemista.²⁰⁸

208 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 944–945 pakkokeinon edellytyksiä on käsitelty hieman eri tavalla.

Yleinen edellytys

Pakkokeinon *yleisenä edellytyksenä* on, että:

- henkilöä voidaan epäillä rikoksesta *tai*
- on olemassa taho, joka voidaan rikoksen johdosta tuomita korvaamaan vahinko tai maksamaan hyvitystä tai menettämään valtiolle rahamäärä.

Erityiset edellytykset

Pakkokeinon erityiset edellytykset liittyvät maksettavan rahamäärän perusteeseen ja tapaan vältellä sen maksamista.

Maksettava rahamäärä on perusteeltaan:

- sakko *tai*
- vahingonkorvaus *tai*
- hyvitys *tai*
- menetettäväksi tuomittava rahamäärä.

JA

Henkilö, jota voidaan epäillä rikoksesta tai muu maksuvelvollinen taho pyrkii välttämään rahamäärän maksamista:

- kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan *tai*
- pakenemalla *tai*
- muulla näihin rinnastettavalla tavalla.

Säännöksen toisen momentin mukaan säännöstä sovelletaan myös oikeushenkilöön, jos sen puolesta pyritään kätkemällä tai hävittämällä tai muulla sellaisella tavalla välttämään yhteisösakon maksamista.

6.1.2 Hyvityksen maksaminen uudeksi perusteeksi

Vakuustakavarikon perusteisiin lisätty hyvityksen maksaminen tulee kysymykseen esimerkiksi tekijänoikeus-, syrjintä- ja työsyRJintärikoksissa²⁰⁹. Hyvityksestä säädetään mm. tekijänoikeuslain 57 §:ssä, laissa naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 11 §:ssä sekä useassa työlainsäädäntöön kuuluvassa laissa.

6.1.3 Hukkaamiskiellon poistuminen

Aiemmassa pakkokeinolaissa vakuustakavarikon vaihtoehtona ollut hukkaamiskiello-pakkokeino on poistunut pakkokeinovalikoimasta ja nyt puhutaan ainoastaan vakuustakavarikosta. Muutos ei juuri vaikuta käytäntöön, kun otetaan huomioon turvaamistoimen täytäntöönpanoa koskeva sääntely. Vakuustakavarikon täytäntöön-

---

209 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 945.

panoa säätelee ulosottokaaren 8 luvun 7 §, jossa on viittaus myös ulosottolain 4 lukuun. Erityisesti ulosottolain 4 luvun 31 §:ssä todetaan, että ulosottomiehellä on mahdollisuus ottaa omaisuus haltuunsa, jättää se lukittuun tilaan kohdehenkilön haltuun tai jättää se muutoin kohdehenkilön haltuun. Ulosotolla on siis ollut jo nykyisen lain aikana mahdollisuus toimia monella eri tavalla riippumatta siitä, onko omaisuus ollut vakuustakavarikon tai hukkaamiskiellon alla. Siten hukkaamiskiellon poistuminen ei vaikuta käytäntöön.²¹⁰

6.1.4 Vakuustakavarikon kohdentuminen oikeushenkilöön

Oikeushenkilön omaisuutta voidaan määrätä vakuustakavarikkoon pakkokeinolain 6 luvun 1 §:n perusteella. Säännöksen 1 momentissa mainitun tilanteen lisäksi 2 momenttiin on kirjattu *myös* -sana tarkoittamaan, että oikeushenkilöltä voidaan ottaa omaisuutta *muullakin kuin yhteisösakko* -perusteella vakuustakavarikkoon. Hallituksen esityksessä todetaan, että *myös* -sana olisi nyt lisätty lakiin²¹¹. Todellisuudessa kyseinen sana on ollut ennenkin laissa. Joka tapauksessa vakuustakavarikkoa voidaan käyttää muutoinkin kuin yhteisösakkoon liittyvissä asioissa²¹². Siten tämä vahvistaa nykykäytäntöä asiassa ja ilmentää myös sitä periaatetta, ettei rikoksesta saa hyötyä riippumatta siitä, onko kyse oikeushenkilöstä vai luonnollisesta henkilöstä.

6.1.5 Vaara maksamisen välttämisestä

Vakuustakavarikkoa koskevassa vaatimuksessa tulee perustella, millä tavalla on olemassa vaara, että vaatimuksen kohteena oleva henkilö pyrkii välttämään sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai rahamäärän maksamista kätkemällä tai hävittämällä omaisuuttaan, pakenemalla tai muulla näihin rinnastettavalla tavalla. Olemassa oleva vaara on perusteltava hyvin, koska tämä on yksi vakuustakavarikon edellytyksistä. Edellytys vaarasta on muotoiltu säännökseen samoin kuin oikeudenkäymiskaaren 7 luvun mukaisessa ns. siviilitakavarikossa.

Säännöksen soveltamisesta Korkeimman oikeuden ennakkopäätösten KKO 1994:132 ja KKO 1994:133 perusteella voidaan todeta, että säännöstä voidaan soveltaa matalalla kynnyksellä. Korkein oikeus on päätöksissään todennut hukkaamisvaaran olevan olemassa, kun vaara ei ollut varsin epätodennäköinen. Edelleen Korkein oikeus on lausunut, että turvaamistoimesta päättäminen on pitkälle rinnastettavissa summaariseen riita-asioiden menettelyyn. Saaminen ei siten saa olla sillä tavoin oikeudellisesti perusteeton, ettei sitä koskevaa vaatimusta voida hyväksyä yksipuolisella tuomiolla.²¹³

---

210 HE 222/2010 vp s. 88–89.

211 HE 222/2010 vp s. 267.

212 HE 222/2010 vp s. 267.

213 Tapauksia on käsitelty myös Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 945.

6.1.6 Vakuustakavarikon toissijaisuus suhteessa takavarikkoon

Sekä pakkokeinolain 7 luvun mukainen takavarikko että pakkokeinolain 6 luvun mukainen vakuustakavarikko soveltuvat joskus käytettäväksi samanaikaisesti. Tällöin tulee käyttää takavarikkoa ensisijaisesti, koska menettely ei ole tältä osin niin raskas kuin vakuustakavarikossa²¹⁴.

6.1.7 Vakuustakavarikon ja takavarikon välisen suhteen muuttuminen

Takavarikko tulee nykyään sovellettavaksi monessa sellaisessa tapauksessa, jossa aiemmin olisi voinut soveltaa ainoastaan vakuustakavarikkoa tai hukkaamiskieltoa. Pakkokeinoja käytettäessä on oleellista tietää perusteellisesti sen soveltamisen edellytykset ja tämän takia myös esine- ja arvokonfiskaatioiden väliset käsite-erot, jota käsitellään seuraavassa alaluvussa.

Yksi oleellisimpia muutoksia uudessa sääntelyssä on vakuustakavarikon ja 7 luvun mukaisen takavarikon keskinäisen suhteen muuttuminen. Tämä johtuu takavarikon edellytysten muuttumisesta, kun takavarikko on mahdollinen omaisuuteen kohdistuvana. Jatkossa myös kiinteää omaisuutta ja tilillä olevia rahavaroja voidaan takavarikoida. Tilillä olevien rahavarojen takavarikointiin on liittynyt ns. korvamerkittyjen varojen ongelma, mutta nyt ongelma on helpottunut. Takavarikoidessa tilillä olevia varoja pitää jatkossakin selvittää erikseen, että kyse on nimenomaan rikoksel-la viedyistä varoista tai rikoksella saadusta rikosyhdydystä. Jos tätä ei pystytä näyttämään, pitää asiassa käyttää vakuustakavarikkoa takavarikon sijaan.

Rikoslain 10 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan vahingonkorvaus on ensisijainen menettämisseuraamukseen nähden. Mikäli kuitenkin korvaus- tai edunpalautus vaatimusta ei ole vielä esitetty tai se on vielä ratkaisematta annettaessa ratkaisua menettämiskaatimuksesta, menettämiskaatimus voidaan tuomita. Jos rikoksen asianomistaja on esittänyt perustellun vahingonkorvausvaatimuksen esitutkinnassa, tulisi omaisuus turvata ensisijaisesti tällä perusteella eikä menettämiskaatimuksen esittämistä koskevalla perusteella.

6.1.8 Vakuustakavarikko arvokonfiskaatiota ja / tai esinekonfiskaatiota

Oikeuskirjallisuudessa ei olla yksimielisiä siitä, voiko vakuustakavarikko koskea ainoastaan rahamäärän menettämistä vai myös esinekonfiskaatiota. *Esitutkinta ja pakkokeinot* -teoksessa todetaan, että pakkokeinolain 6 luku ei koske esinekonfiskaatiota, vaan ainoastaan rahamäärän menettämistä eli arvokonfiskaatiota²¹⁵.

Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena -teoksessa tätä asiaa on käsitelty yksityiskohtaisesti ja tuotu esille oikeuskirjallisuuden eriävät mielipiteet. Lopputuloksena on todettu, että esineellinen höytykonfiskaatio on tuomittavissa, mutta

214 HE 222/2010 vp s. 267: ”Kuten takavarikon edellytyksiä koskevan pykälän edellytyksissä todetaan, takavarikko voisi kohdistua myös käteiseen rahaan tai pankkitalletukseen tapauksissa, joissa kyseinen omaisuus on riittävästi yksilöitävissä takavarikon kohteeksi. Asianomistajalta anastettu käteinen raha olisi takavarikoitava ja palautettava omistajalleen sen sijaan, että turvaudutaan takavarikkoa raskaampaan turvaamistoimimenettelyyn.”

215 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 948.

se tuomittaneen vain silloin, kun esine on takavarikossa. Teoksessa on myös käsitelty aiheeseen liittyvää oikeuskäytäntöä, johon tämä käsitys perustuu. Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2006:9 on käsitelty tapausta, jossa törkeästä huumausainerikoksesta tuomitulta on takavarikoitu eri valuutoissa olevia varoja noin 30 000 euron arvosta. Varoista on tuomittu valtiolle menetetyksi tuon rikoksen tuottamaa taloudellista hyötyä vastaava määrä rikoslain 10 luvun 2 §:n nojalla ja loppuosa saman luvun 3 §:n perusteella laajennettuna hyötynä. Teoksessa todetaan, että ratkaisussa on muun ohella ollut keskeisesti kysymys siitä, tuomitaanko hyöty menetetyksi esineellisenä vai arvomääräisenä. Korkeimman oikeuden kanta on käytännön kannalta järkevä. Jos varat olisi palautettu omistajilleen, nämä olisivat saaneet tilaisuuden hävittää ne niin, ettei tuomitun euromääräisen menettämisseuraamuksen täytäntöönpanossa olisi ehkä saatu perittyä mitään.²¹⁶

Esinekonfiskaatio kohdistuu yksilöityyn omaisuuteen, yksittäiseen esineeseen, arvokonfiskaatio taas tämän omaisuuden tai esineen arvoon. Yksilöidyllä omaisuudella tulee olla oleellinen liityntä tutkittavaan rikokseen ja vasta näiden edellytysten täytyessä esineeseen on kohdistettavissa pakkokeino. Arvokonfiskaatiosta säädetään yksityiskohtaisesti rikoslain 10 luvun 8 §:ssä. Arvokonfiskaatio on lähtökohtaisesti toissijainen ja ensisijassa pyritään saamaan pois oikea rikoshyöty tai rikosten-tekoväline, joka rikoksesta epäillyllä on hallussa. Jos tähän ei ole mahdollisuutta tai kohteena oleva omaisuus kuuluu sivullisille, niin tällöin pyritään turvaamaan rikoshyöty toissijaisesti arvokonfiskaation kautta. Lakia sovellettaessa tulee siis ensin pohtia tarkoin, mikä takavarikon tai vakuustakavarikon edellytyksistä parhaiten tapaukseen soveltuu. Tämän jälkeen tulee huomioida esine- ja arvokonfiskaation erot ja valita oikea pakkokeino. On huomattava, että rahamääräkin voi olla esinekonfiskaation kohteena.

Kun on kysymys rikoslain 10 luvun mukaisen menettämisvaatimuksen määräämisestä ja sen turvaavasta pakkokeinosta, voidaan todeta eri pakkokeinojen osalta, että menettämisvaatimuksen turvaamisessa sovelletaan siis pakkokeinolain 6 luvun mukaista vakuustakavarikkoa pääsääntöisesti arvokonfiskaationa, mutta joissakin tilanteissa myös esinekonfiskaationa ja pakkokeinolain 7 luvun mukaista takavarikkoa määrättäessä esinekonfiskaationa. Laajennetun hyödyn menettämisen täytäntöönpano turvataan pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n mukaisella takavarikolla, koska tällöin on kysymyksessä aina tietyn nimettävän omaisuuden tai sen osan takavarikointi.

6.1.9 Kahden eri pakkokeinon käyttö samaan omaisuuteen

Rikoslain 10 luvun 9 §:n mukaan syyttäjän on pääsääntöisesti esitettävä menettämisvaatimus rikosprosessissa tarkoituksin, ettei kukaan rikoksesta hyödy. Aiemman lain voimassa ollessa on usein menetelty siten, että turvaamistointa on haettu sekä *vahingonkorvaus-* että *menettämisvaatimus-* perusteella. Näin on toimittu sen vuoksi, että rikoshyödyn menettäminen valtiolle turvataan niissä tilanteissa, joissa asianomistaja esitutkinnassa tekemästään vaatimuksesta riippumatta päätyy myöhemmin

---

216 Viljanen 2007 s. 72–75.

tekemään sopimuksen vahingonkorvauksesta. Mikäli sovittu vahingonkorvaus kattaa tekijän saaman hyödyn määrän, asia ei ole ongelmallinen. Jos on ilmeistä, että sopimuksen tekemisen jälkeen rikosentekijä hyötyy sopimuksesta ja alkuperäistä hyötyä jäisi vielä "perimättä", syyttäjän tulisi vaatia tämä määrä valtiolle. Jos menettämisaatimus perustuu arvokonfiskaatioon, niin ongelmaa ei ole, koska tämä on hoidettavissa vahingonkorvausvaateen ohella vakuustakavarikon avulla. Jos kyse on esinekonfiskaatiosta eli takavarikolla hoidettavasta asiasta, niin tällöin asia on ongelmallinen, koska sen täytäntöönpano poikkeaa vakuustakavarikon täytäntöönpanosta.

Uudessa laissa vakuustakavarikon ja takavarikon täytäntöönpanoviranomaisina toimivat eri viranomaiset. Laissa ei ole säädelty näiden pakkokeinojen ja täytäntöönpanoviranomaisten välisistä suhteista täytäntöönpanoon liittyen. Sen vuoksi olisi tarkoituksenmukaista, että jatkossa yksilöityä omaisuutta otetaan rikosentekijältä pois ainoastaan yhdellä pakkokeinolla eli joko vakuustakavarikolla tai takavarikolla. Esitutinnan aikana on kuitenkin mahdollista tehdä jatkuvaa pakkokeinoharkintaa. Jos asianomistaja tekee epäillyn kanssa sellaisen sopimuksen, että alkuperäistä hyötyä jää vielä perimättä, epäillyn rikoshyödyn osalta on syytä tehdä erillinen pakkokeinoharkinta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että asiassa tehdään ensin vakuustakavarikkoa koskeva päätös. Jos tilanne myöhemmin muuttuu sen vuoksi, että asianomistaja luopuu selkeästi saatavastaan, täytyy uusi tilanne huomioida uudessa pakkokeinoharkinnassa ja tehdä jäljelle jääneen omaisuuden osalta tarvittaessa takavarikkopäätös, että rikoshyödyn menettämisen täytäntöönpano turvataan.

6.1.10 Vakuustakavarikon määrä

Vakuustakavarikkoon asetettava rahamäärää harkittaessa tulee huomioida pääoma ja sille korot vähintään oletettuun tuomioistuimen ratkaisupäivään saakka. Mitä suurempi saatava on kyseessä, sitä suuremmasta määrästä myös korkojen osalta on kysymys.

Tuomioistuimen ratkaisupäivään saakka korkojen laskeminen ei välttämättä ole riittävä saatavan lopulliseen määrään nähden, koska saatavan korot juoksevat rikoksen tekopäivästä maksupäivään saakka korkolain (633/1982) 8 §:n mukaisesti. Tuomioistuimen ratkaisupäivänä kuitenkin todennetaan maksettava määrä. Kun vakuustakavarikossa on tähän nähden riittävä määrä omaisuutta, asianomistajalle tehtävä suoritus saadaan useimmissa tapauksissa tehtyä lähes täysimääräisesti tuomioistuimen ratkaisun jälkeen. Luonnollisesti saatavan lopullinen määrä selviää vasta asian tultua lainvoimaiseksi ja korkojen lopullinen määrä saatavan tultua maksetuksi kokonaan.

Pakkokeinolain 6 luvun 9 §:n mukaan vakuustakavarikkoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä omaisuuden panemista vakuustakavarikkoon tai pitämistä vakuustakavarikossa, ellei valitusta käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Kumotessaan vakuustakavarikon tai väliaikaisen vakuustakavarikon tuomioistuin saa määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.

Vakuustakavarikkoa määritettäessä korvauksen määrään tulee ottaa mukaan myös oletetut oikeudenkäyntikulut, korvaus valtiolle eräistä oikeudenkäyntikuluista,

esimerkiksi todistelukustannusten korvaukset ja korvaukset oikeuslääketieteellisistä tutkimuksista²¹⁷.

Esitutkintaviranomaiselle kuuluu asianomistajan yksityisoikeudellisen saattavan selvittäminen (ETL 1:2), mikäli tämä on pyytänyt syyttäjää ajamaan hänen vaatimustaan. Asianomistajan oikeuksien huomioiminen esitutkinnassa kuuluu asianomistajan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin peruseriaatteisiin. Esitutkintaviranomainen ei kuitenkaan pysty ottamaan kantaa asianomistajan korvauksen määrään, vaan tämä kuuluu asianomistajan ilmoitettaviin seikkoihin. Esitutkintaviranomaisen tulisikin siis asianomistajalta korvausvaatimusta tiedusteltaessa pyytää tätä myös ilmoittamaan vaadittavien korkojen määrä, mikäli asianomistaja haluaa, että myös korot huomioidaan saatavan määrässä vakuustakavarikkohakemusta laadittaessa.

6.1.11 Asianomistajan oikeuksien turvaaminen

Vakuustakavarikkoon otettu omaisuus ei saa lähtökohtaisesti mitään etusijaa suhteessa esimerkiksi kohdehenkilön ulosotossa oleviin velkoihin. Tästä säädetään ulosottokaaren 4 luvun 43 §:ssä, jonka mukaan täytäntöön pantu takavarikko tai muu turvaamistoimi ei estä ulosmittausta. Jos turvaamistoimi on määrätty sivullisen omistusoikeuden turvaamiseksi, omaisuus saadaan kuitenkin myydä vasta, kun turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpano on peruutettu tai rauennut. Epäselvää on, onko säännöksen *takavarikko* -sanalla tarkoitettu myös pakkokeinolain mukaista takavarikkoa vai ainoastaan oikeudenkäymiskaaren 7 luvun mukaista ns. siviilitakavarikkoa²¹⁸. Tähän liittyvää problematiikkaa käsitellään erikseen toimenpiteen täytäntöönpanoa (PKL 6:10) alaluvussa, jossa käsitellään tuomioistuimelle annettavaa toimivaltaa täytäntöönpanon osalta.

Asianomistajan etua ajatellen kohdeomaisuus kannattaa ensisijaisesti ja edellytysten niin salliessa takavarikoida *rikoksella viety* -perusteella. Näin toimimalla asianomistaja saa oikeasti takaisin rikoksen johdosta kärsimänsä euromääräisen vahingon. Edellä mainitulla tavalla on mahdollisuus toimia jatkossa entistä useammin, kun takavarikon soveltamisala laajenee. Koska pakkokeinolain 7 luvun mukaisen takavarikon panee täytäntöön poliisi, tieto takavarikoidusta omaisuudesta ei mene suoraan myöskään ulosottoviranomaiselle. Ulosottoviranomainen laittaa täytäntöön vakuustakavarikon, mutta takavarikon täytäntöönpano kuuluu poliisille. Jos omaisuus on takavarikoitu rikoksesta epäillyltä sillä perusteella, että on syytä olettaa omaisuus viedyn joltakulta rikoksella, ei ulosottomies voi missään tapauksessa ulosmitata tätä omaisuutta epäillyn velkojen maksuun, koska epäilty ei pätevästi omista tätä omaisuutta. Kysymyksessä on sivullisen, eli asianomistajan omaisuus. Mikäli käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksena todetaan, ettei asianomistaja omistakaan ko. omaisuutta, omaisuus on ulosmitattavissa epäillyn muiden velkojen maksamiseen.

---

217 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 948.

218 Asia ei ilmene säännöksen hallituksen esityksestäkään (HE 13/2005 vp).

Rikoksen uhrin eli asianomistajan oikeuksien huomioon ottaminen on perusteltua myös pakkokeinoja käytettäessä ja näin tulisi toimia mahdollisuuksien mukaan.

6.1.12 Vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden arvo

Ulosottokaaren 8 luvun 6 §:n mukaan omaisuutta, jonka ulosmittaus on kielletty, ei myöskään saa panna saatavan turvaamiseksi takavarikkoon. Muualla laissa on lisäksi säännöksiä omaisuudesta, jota ei saa panna takavarikkoon. Ulosottokaareissa on yksityiskohtaisesti säädelty ulosmittauskielloista. Yleisesti voidaan todeta, että mm. normaalia koti-irtainta ei saa ulosmitata ja rahavarojen osalta kohdehenkilölle on lähtökohtaisesti jätettävä suojaosuus, joka määrittyy ulosottokaaren 4 luvun 48 §:n, 4 luvun 49 §:n ja 4 luvun 50 §:n mukaisesti. Pidättämiseen oikeutettu virkamies ei tee vakuustakavarikkovaatimuksen euromäärään mitään vähennystä ulosoton suojaosuuteen liittyen, vaan se tulee huomioiduksi vasta ulosoton laittaessa päätöstä täytäntöön.

Suojaosuus määrittyy velallisen omien olosuhteiden mukaan. Ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 48 §:n mukaan määräjain maksettavan palkan ulosmittauksessa velallisen suojaosuus on tätä teosta kirjoitettaessa 2014 velallisen itsensä osalta 19,90 euroa ja hänen elatuksensa varassa olevan puolison, oman lapsen ja puolison lapsen osalta 7,15 euroa päivässä seuraavaan palkan maksupäivään asti. Suojaosuus lasketaan kuukaudessa 30 päivältä. Määräjain maksettavasta palkasta tehtävät, ulosmittaamatta jätettävät määrät, määräytyvät ulosottokaaren 4 luvun 49 §:ssä. Saman luvun mukaan määräytyvästä tulopohjasta jätetään ulosmittaamatta velallisen suojaosuuden lisäksi kolmasosa suojaosuuden ylittävästä palkan osasta. Mikäli palkka on suurempi kuin kaksi kertaa velallisen suojaosuuden määrä, ulosmittaamatta jätetään kaksi kolmasosaa palkasta. Näistä säännöksistä on jo nähtävissä, että esitutkintaviranomainen ei pysty määrittämään suojaosuuden määrää yksittäistapauksessa, vaan se kuuluu täytäntöönpanoviranomaisen tehtäviin.

Vakuustakavarikkoa tulee käyttää vain silloin, kun se voidaan kohdentaa sellaiseen omaisuuteen, johon ulosotto voi lain mukaan kohdentaa täytäntöönpanotoimia. Tätä määrittelyä esitutkintaviranomainen ei kuitenkaan pysty tekemään, kuten edellä on havaittavissa. Sen vuoksi yhteistyö ulosottoviranomaisten kanssa on tarpeen.

Poliisihallituksen lähtökohtana on, että vakuustakavarikkoa käytetään nykyistä laaja-alaisemmin eri tunnusmerkistöjen yhteydessä ja erityisesti tilanteissa, joissa on kysymys asianomistajalle tulevasta vahingonkorvauksesta. Huomion arvoista erityisesti on, että pakkokeinona vakuustakavarikon käyttämiselle ei ole määriteltä mitään rangaistusrajaa, vaan pakkokeino on sovellettavissa kaikissa rikoksissa, pakkokeinon muiden edellytysten täytyessä. Vakuustakavarikossa ei myöskään ole minkään saatavan osalta mitään euromääräistä rajaa, vaan vakuustakavarikko on käytettävissä myös pienempien saatavien maksamisen turvaamiseksi.

6.1.13 Uudelleen vakuustakavarikkoon asettaminen

Toisin kuin takavarikon kohdalla (PKL 7:19), uudelleen vakuustakavarikkoon asettamisesta ei ole säännöstä. Uudelleen vakuustakavarikkoon asettaminen näyttäisi olevan mahdollista korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2007:73 annettujen linjausten mukaisesti. Korkein oikeus on ratkaisussaan todennut, että aikaisemalla pakkokeinoasiassa tehdyllä päätöksellä ei ole sellaista sitovaa vaikutusta, että se estäisi uuden samoihin perusteisiin nojautuvan hakemuksen tutkimisen. Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän hakiessa tällaisessa tilanteessa vakuustakavarikkoa uudelleen, hakemusta tulee kuitenkin arvioida samoin perustein, kuin jos hakija pyytäisi sen määräajan pidentämistä, jonka kuluessa syyte on nostettava, jotta pakkokeino pysyisi voimassa. Muussa tapauksessa hakija välttyisi määräajan jatkamiselta edellytettävien perusteiden selvittämiseltä. Tällöin pakkokeinon myöntämisen edellytykset olisivat helpommin täytettävissä kuin jos määräaikaa haettaisiin pidentäväksi, vaikka pakkokeinon vaikutukset molemmissa tapauksissa olisivat sen kohteelle samat.

Mikäli siis vakuustakavarikko jouduttaisiin tekemään jostain syystä uudelleen samaan omaisuuteen, niin tällöin perusteiksi täytyy edellä selostetun korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan kirjata sekä pakkokeinon edellytykset että syytteen nostamisen määräajan pidentämisen edellytykset uudestaan.

6.2 Vakuustakavarikosta päättäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:2 Vakuustakavarikosta päättäminen</p> <p>Vakuustakavarikosta päättää tuomioistuin.</p> <p>Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi myös asianomistaja.</p> <p>Vakuustakavarikkoasian tuomioistuinkäsittelyssä noudatetaan soveltuvin osin 3 luvun 1, 3, 5, 6 ja 18 §:n säännöksiä vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä.</p>	<p>PKL 3:2 Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta päättäminen</p> <p>Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta päättää tuomioistuin.</p> <p>Ennen syytteen vireille tuloa vaatimuksen omaisuuden panemisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon voi tehdä tutkinnanjohtaja tai syyttäjä. Syytteen vireille tultua vaatimuksen voi tehdä syyttäjä ja itselleen tulevan korvauksen maksamisen turvaamiseksi asianomistaja. (11.7.1997/693)</p> <p>Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta on soveltuvin kohdin voimassa, mitä 1 luvun 9, 12, 14, 15 ja 25 §:ssä on vangitsemisvaatimuksen tekemisestä ja käsittelystä säädetty.</p>

6.2.1 Toimivalta vakuustakavarikon tekemiseen esitutinnan aikana

Pakkokeinolain 6 luvun 2 §:n määrittää vakuustakavarikosta päättämisen. Säännös on jaettu kahtia rikosprosessin mukaisesti eli säännöksestä ilmenee päätöksentekotaho ennen syytteen vireille tuloa ja syytteen vireille tulon jälkeen.

Rikoksen asianomistajalla ei ole mahdollisuutta tehdä vakuustakavarikkovaatimusta ennen syytteen vireille tuloa²¹⁹. Tämän vuoksi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulisi virkansa puolesta tehdä vakuustakavarikkovaatimus, kun pakkokeinon edellytykset täyttyvät ja kohdehenkilöllä on omaisuutta, jonka osalta pakkokeino on täytäntöön pantavissa ulosoton toimesta.

Säännöksen mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi tehdä vaatimuksen. Ehdotonta pakkoa vaatimuksen tekemiseen ei siten ole, mutta asianomistajan etua ja oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ajatellen vaatimus lienee tehtävä, jos pakkokeinon yleiset ja erityiset edellytykset täyttyvät riittävän selvästi.

6.2.2 Päätös vai määräys

Ulosottokaari ei tunne määräystä täytäntöönpanoperusteena, vaan ulosottokaareissa täytäntöönpanoperusteet ovat päätöksiä. Pakkokeinolain mukaan tuomioistuimien päätää vakuustakavarikosta (PKL 6:2), ja pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää väliaikaisesta vakuustakavarikosta, jos edellytykset ovat olemassa (PKL 6:3).

Esitutkintaviranomaisen tulisi tehdä nimenomaan päätös omaisuutta väliaikaiseen vakuustakavarikkoon määrätessään, että ulosottoviranomaisella on täytäntöönpanokelpoinen päätös täytäntöönpanoa varten.

6.3 Väliaikainen vakuustakavarikko

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:3 Väliaikainen vakuustakavarikko</p> <p>Pidättämiseen oikeutettu virkamies voi päättää väliaikaisesta vakuustakavarikosta, jos asia ei siedä viivytystä ja jos 1 §:ssä säädetyt edellytykset ovat ilmeisesti olemassa. Kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ottaa mainitun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomaisen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi. (1146/2013)</p>	<p>PKL 3:3 Väliaikaistoimenpiteet</p> <p>Jos 1 §:ssä säädetyt edellytykset ilmeisesti ovat olemassa eikä asia siedä viivytystä, tutkinnanjohtaja tai syyttäjä saa panna siinä mainittua omaisuutta väliaikaisesti hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon, kunnes tuomioistuimien on päättänyt asiasta. Tämä toimenpide peräytyy, jos vaatimusta hukkaamiskiellostai vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa väliaikaisen määräyksen antamisesta.</p>

²¹⁹ Asianomistajalla on sinällään mahdollisuus hakea siviilikanteella oikeudenkäymiskaaren 7 luvun mukaista ns. siviilitakavarikkoa epäillyn omaisuuteen. Tällöin hakija joutuu yleensä asettamaan vakuuden (OK 7 luku 7 §). Verorikosasioissa asianomistaja voi käyttää myös ns. verotakavarikkoa (Laki verojen ja maksujen perimisen turvaamisesta 1 §, 18.5.1973/395). Tällöin poliisi selvittää verottajan asianvalvojan kanssa erikseen, hakeeko hän poliisin jäljittämään tai haltuun ottamaan omaisuuteen verotakavarikkoa. Menettelyn edellytyksenä on poliisin ja veroviranomaisten välinen yhteistyö.

<p>Väliaikainen vakuustakavarikko lakkaa olemasta voimassa, jos vaatimusta vakuustakavarikon määräämisestä ei tehdä tuomioistuimelle viikon kuluessa väliaikais määrärahan antamisesta.</p> <p>Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä ulosottoaaren (705/2007) 4 luvun 33 §:ssä tarkoitettu rekisteri-ilmoitus väliaikaisen vakuustakavarikon voimassaolon lakkaamisesta ja kumoamisesta sekä päätöksestä, jolla tuomioistuin on hylännyt vaatimuksen väliaikaisen vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden panemisesta vakuustakavarikkoon.</p> <p>Väliaikaisesta vakuustakavarikosta on ilman aiheutonta viivytystä laadittava pöytäkirja, jossa riittävästi mainitaan vakuustakavarikon tarkoitus, selostetaan siihen johtanut menettely ja yksilöidään kohteena oleva omaisuus. Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka omaisuuteen väliaikainen vakuustakavarikko kohdistuu.</p> <p>Jos 1 momentissa tarkoitettu syyttäjän päätös on lähetetty toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa (540/2005) tarkoitettuna jäädyttämispäätöksenä, toimenpide lakkaa olemasta voimassa kuitenkin vasta, jos vaatimusta vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa siitä, kun syyttäjä on saanut tiedon väliaikaistoimenpiteen täytäntöönpanosta. Voimassaolon lakkaamisesta syyttäjän on välittömästi ilmoitettava sille toisen jäsenvaltion viranomaiselle, jolle väliaikaistoimi on lähetetty täytäntöön pantavaksi.</p>	<p>.../... (27.6.2003/646)</p> <p>Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on heti ilmoitettava kiinteän omaisuuden väliaikaisesta hukkaamiskiellosta ja sen kumoamisesta omaisuuden sijaintipaikkakunnan tuomioistuimelle merkinnän tekemiseksi kiinnitysrekisteriin. Ulosottolain 4 luvun 28 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettun omaisuuden väliaikaisesta hukkaamiskiellosta tai vakuustakavarikosta ja väliaikaistoimenpiteen kumoamisesta on vastaavasti ilmoitettava sanotussa lainkohdassa mainitulle viranomaiselle. Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on ilmoitettava asianomaiselle viranomaiselle myös väliaikaistoimenpiteen peräytymisestä 1 momentin perusteella sekä päätöksestä, jolla tuomioistuin on hylännyt vaatimuksen väliaikaistoimenpiteen kohteena olleen omaisuuden panemisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon.</p> <p>Jos 1 momentissa tarkoitettu syyttäjän päätös on lähetetty toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa (540/2005) tarkoitettuna jäädyttämispäätöksenä, toimenpide peräytyy kuitenkin vasta, jos vaatimusta hukkaamiskiellosta tai vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa siitä, kun syyttäjä on saanut tiedon väliaikaistoimenpiteen täytäntöönpanosta. Peräytymisestä syyttäjän on välittömästi ilmoitettava sille toisen jäsenvaltion viranomaiselle, jolle väliaikaistoimi on lähetetty täytäntöön pantavaksi. (15.7.2005/541)</p>
--	---

6.3.1 Väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpano muuttuu

Väliaikaisen vakuustakavarikkopäätöksen laittaa täytäntöön ulosottoviranomainen (PKL 6:10). Poliisi voi ottaa väliaikaisen vakuustakavarikon kohteena olevan omaisuuden haltuunsa vain täytäntöönpanon turvaamiseksi. Poliisin suorittama haltuunotto saisi kestää enintään joitakin tunteja²²⁰. Väliaikaisen vakuustakavarikon käyttö edellyttää siten yhteistyötä ulosottoviranomaisten kanssa. Ulosottoviranomaisten kanssa on syytä keskustella päätöksen ajankohdasta jo etukäteen, jotta ulosottoviranomaiset voivat varautua omaisuuden haltuunottoon ja siihen liittyviin täytäntöönpanotoimiin. Lähtökohtaisesti yhteydenotot tehdään ulosoton alueellisiin erikoisperintäyksiköihin, jotka hoitavat viranomaisyhteistyön poliisin suuntaan ulosottoviranomaisissa.

220 HE 222/2010 vp s. 268–269.

Pakkokeinolain 6 luvun 10 §:ssä säädetään, että vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottokaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpanosta.

Ulosottokaaren 3 luvun 18–20 §:ssä säädellään ns. väliaikaismääräyksestä, jonka ulosotto voisi antaa esimerkiksi poliisille omaisuuden pitämiseksi viranomaisen hallussa. Jos väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpano tapahtuu siis virka-ajan ulkopuolella, niin ulosotolla on ko. sääntelyn nojalla mahdollisuus antaa poliisille lupa pitää omaisuutta hallussaan esim. virka-ajan alkamiseen asti. Joka tapauksessa sääntelyn lähtökohta on se, että omaisuus tulisi luovuttaa mahdollisimman pian ulosotolle täytäntöön pantavaksi.

Väli aikaista vakuustakavarikkoa koskeva asia on aina rikosasian tutkintasuunnitelmassa huomioitava toimenpide.

6.3.2 Pöytäkirjaaminen

Väli aikaisesta vakuustakavarikosta on pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan laadittava pöytäkirja. Jäljennös siitä on viivytyksettä toimitettava sille, jonka omaisuuteen toimenpide kohdistuu. Pöytäkirjassa on myös riittävästi mainittava pakkokeinon tarkoitus, selostettava siihen johtanut menettely ja yksilöitävä kohteena oleva omaisuus. Tämän uuden säännöksen mukaisesti on toimittu jo aikaisemminkin, joten uudistus vahvistaa noudatetun käytännön.

6.3.3 Tehtävät rekisteri-ilmoitukset

Säännöstä on muutettu myös rekisteriviranomaisille tehtävien ilmoitusten osalta siten, että säännöksessä viitataan ulosottokaaren 4 luvun 33 §:ään. Ilmoittamisvelvollisuus koskee ainoastaan väli aikaisen vakuustakavarikon voimassaolon lakkaamista ja kumoamista sekä päätöstä, jolla tuomioistuim on hylännyt vakuustakavarikkovaatimuksen asiassa, jossa on ollut väli aikainen vakuustakavarikko. Tästä huolimatta pidättämiseen oikeutetun virkamiehenkin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että poliisin haltuun ottaman väli aikaisen vakuustakavarikon kohteen pysyvyys turvataan. Jossakin tilanteissa poliisinkin lienee syytä tehdä siis rekisteri-ilmoitus ulosottokaaren säännöksen mukaisista kohteista, jos omaisuutta ei saada luovutettua ulosottomiehelle heti.

Ulosottokaaren 4 luvun 33 §:n mukaan ulosottomiehen tulee heti ilmoittaa:

- 1) kiinteistön ja kirjatun erityisen oikeuden sekä muun kiinnityskelpoisen omaisuuden ulosmittauksesta asianomaiselle rekisteriviranomaiselle,
- 2) patentin ja muun rekisteröidyn aineettoman oikeuden ulosmittauksesta asianomaiselle rekisteriviranomaiselle,
- 3) ulosmittauksesta sellaisen saatavan perimiseksi, jonka vakuudeksi on vahvistettu yrityskiinnitys, yrityskiinnitysrekisterin pitäjälle,
- 4) arvo-osuuden ja arvo-osuuteen kohdistuvan oikeuden ulosmittauksesta asianomaiselle arvo-osuusrekisterin pitäjälle,

- 5) vakioidun option ja termiinin ulosmittauksesta kyseistä johdannaistiliä hoitavalle välittäjälle ja muussa tapauksessa asianomaiselle optioyhteisölle,
- 6) muun omaisuuden ulosmittauksesta muulle rekisterinpitäjälle niin kuin erikseen säädetään.

Jos muuhunkin kuin edellä tarkoitettuun julkiseen rekisteriin voidaan tallettaa tieto ulosmittauksesta, ulosottomiehen tulee tarvittaessa ilmoittaa ulosmittauksesta asianomaiselle rekisterinpitäjälle. Rekisterinpitäjille tehtävistä ilmoituksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla on siten huomioida edellä selostettu ulosottokaaren säännös ja tehdä sen mukaiset ilmoitukset.

6.3.4 Väliaikainen vakuustakavarikko syyteharkintavaiheessa

Pakkokeinolain 6 luvun 2 §:n mukaan vaatimuksen turvaamistoimesta voi tehdä ennen syytteen vireille tuloa pidättämiseen oikeutettu virkamies ja syyttäjä ja asianomistaja tietyin edellytyksin sen jälkeen, kun syyte on tullut vireille. Samassa säännöksessä käytetään siis nimitystä pidättämiseen oikeutettu virkamies ja syyttäjä turvaamistoimen vaatimuksen tekijänä. Pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies voi tehdä väliaikaisen vakuustakavarikon ennen syytteen vireille tuloa, jos asia ei siedä viivytystä ja jos luvun 1 §:n edellytykset ovat ilmeisesti olemassa.

Säännökset aiheuttavat kysymyksen, voiko esitutkintaviranomainen pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä jatkossa tehdä väliaikaisen vakuustakavarikkopäätöksen sellaisen jutun osalta, joka on jo siirretty syyteharkintaan? Asiaa käsitellään seuraavaksi yksityiskohtaisemmin.

Vanhan pakkokeinolain lainvalmistelutöissä lausuttiin, että vakiintuneen periaatteen mukaan asian syyteharkintaan siirtäminen ei estä esitutkintaviranomaista käyttämästä myös sen jälkeen pakkokeinoja kiireellisissä tapauksissa oma-aloitteisestikin, mutta asiasta on ensi tilassa ilmoitettava syyttäjälle, joka päättää, jääkö toimenpide voimaan²²¹. Pakkokeinolain (806/2011) esitöissä ei ole vastaavaa tekstiä.

Esitutkintalain 5 luvun 2 §:n 2 momenttiin on otettu säännös ns. prosessivas- tuusta. Sen mukaan syyttäjä päättää esitutkintatoimenpiteistä asian siirryttyä hänelle esitutkinnan päättämisen jälkeen. Esitutkintayhteistyö tulee ylipäänsä korostumaan aikaisempaan verrattuna esitutkintalain 5 luvun sääntelyllä. Tämän mukaan esitutkintaviranomainen ei voi jatkossa tehdä päätöstä väliaikaisesta vakuustakavarikosta, jos juttu on siirtynyt syyteharkintaan. Päätöksen siitä saa tehdä tällöin syyttäjä pidättämiseen oikeutettuna virkamiehenä ja syytteen nostamisen jälkeen myös asianomistaja. Pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 1 momentissa todetaan, että väliaikaisen vakuustakavarikon kohteena oleva omaisuus voidaan kuitenkin ottaa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomaisen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Samantyyppinen säännös on takavarikoitavan tai jäljennettävän omaisuuden osalta pakkokeinolain 7 luvun 8 §:n 1 momentissa.

---

221 HE 52/2002 vp s. 48.

Yleisen prosessivastuun mukaisesti syyttäjä vastaa jutusta syyteharkintavaiheessa. Jos siis vakuustakavarikkoa pitäisi harkita siinä vaiheessa, kun juttu on jo syyteharkinnassa, niin tällöin siitä lähtökohtaisesti päättää esitutkintalain 5 luvun 2 §:n mukaan syyttäjä. Syyttäjään on mahdollisuus ottaa yhteyttä myös päivystysjärjestelmän kautta päätöksen saamiseksi virka-ajan ulkopuolellakin. Omaisuuden väliaikainen haltuunotto lienee mahdollista pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 1 momentin ja 7 luvun 8 §:n nojalla.

6.3.5 Väliaikainen vakuustakavarikko tehdään euromääräisenä

Ulosottoviranomainen toimii väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanijana. Tästä johtuen väliaikainen vakuustakavarikko pitää tehdä euromääräisenä. Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on siis toimivalta tehdä koko rikosvahinkoa koskeva väliaikainen vakuustakavarikkopäätös riippumatta siitä, kuinka paljon haltuun otettava omaisuus on löytynyt.

Ulosottoviranomainen voi kohdistaa täytäntöönpanonsa myös muuhun omaisuuteen, jos väliaikaisesti haltuun otettu omaisuus ei kata koko rikosvahinkoa, joka on mainittu väliaikaisessa vakuustakavarikkopäätöksessä euromääräisenä. Euroääräinen väliaikainen vakuustakavarikko turvaa siten osaltaan myös asianomistajan oikeuksia, koska tällöin sekä esitutkintaviranomainen että ulosottoviranomainen on voinut käyttää omia toimivaltuuksiaan rikoshyödyn löytymiseksi.

Esitutkintaviranomaisella on pidättämiseen oikeutetun virkamiehen väliaikaisen takavarikkomääräyksen nojalla toimivalta ottaa haltuun vain fyysisiä yksilöityjä omaisuusesineitä enintään perusteltavissa olevaan vahingonkorvauksen tai muun seuraamuksen euromäärään saakka täytäntöönpanon turvaamiseksi. Tämän esitutkintaviranomaisen haltuun ottaman omaisuuden täytäntöönpanosta huolehtii ulosotomies. Fyysisillä omaisuusesineillä tarkoitetaan tilillä olevia varoja ja esimerkiksi euromääräistä saatavaa toiselta yhtiöltä. Yritystoiminnassa ei ole lainkaan harvinaista, että väliaikaistoimenpiteen kohteeksi laitetaan jokin saatava toiselta yritykseltä.

Pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on pakkokeinolain perusteella toimivalta määrätä kiiretilanteessa, ilman esitutkintaviranomaisen haltuun ottamaa omaisuuttakin, euromääräinen väliaikainen vakuustakavarikko, jonka perusteella ulosottoviranomainen voi ryhtyä täytäntöönpanotoimenpiteisiin, mikäli omaisuutta löytyy.

Väliaikainen vakuustakavarikko on poliisin toimivalta sellaisia tilanteita varten, jolloin rikoksesta epäilty on lähdössä pakoon omaisuuden kanssa tai hävittämässä sitä. Jos omaisuutta löydetään, se voidaan ottaa lyhytaikaisesti poliisin haltuun enintään perusteltavissa olevaan vahingonkorvauksen ym. seuraamuksen euromäärään saakka, jos tämä on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Lain valmistelutöissä todetaan poliisin haltuun ottamisesta, että näitä tapauksia varten tarvittaisiin mahdollisuus ottaa väliaikaiseen vakuustakavarikkoon mahdollisesti pantava omaisuus lyhytaikaisesti esitutkintaviranomaisen haltuun. Tällainen hallussapito voisi kestää käytännössä enintään joitakin tunteja. Sana *tarpeen* osoittaa, että kynnys haltuunotolle ei olisi kovin korkea. Koska momentin toisessa virkkeessä puhutaan

haltuun ottamisesta, esitutkintaviranomaisen toimivalta koskee tältä osin ainoastaan fyysisistä omaisuuksinetta.²²²

Väliaikaisen ja lopullisen vakuustakavarikon edellytykset ovat samat (tietyn rahamäärän maksamisen turvaamiseksi). Väliaikaisen vakuustakavarikon osalta on olemassa vain pakkokeinolain 6 luvun 3 §:ssä mainittu *asia ei siedä viivytystä* -li-säedellytys. Pöytäkirjaan tulee selostaa vakuustakavarikon tarkoitus eli pakkokei-nolain 6 luvun 1 §:ssä mainittu sakko, rikokseen perustuvan vahingonkorvauksen tai hyvityksen taikka valtiolle menetettäväksi tuomittava rahamäärä maksamisen tur-vaamiseksi. Esineen haltuun ottamiselle ei ole perustetta, ellei ole edellä selostettua rahamääräistä saatavaa. Väliaikainen vakuustakavarikko on samoin euromääräinen, mutta esitutkintaviranomainen ottaa tiettyä omaisuutta haltuun tuon määrän maksa-misen turvaamista varten.

Ulosottoviranomaiset huolehtivat myös väliaikaisen vakuustakavarikon täytän-töönpanosta. Saattaa kuitenkin ilmetä kiireellisiä tilanteita, joissa saatavan täytän-töönpano on tarpeen turvata jo ennen täytäntöönpanoviranomaisten mukaan saamis-ta. Tämän vuoksi pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan pakkokeinon kohteena oleva omaisuus saadaan ennen väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöön-panoa ottaa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä esitutkintaviranomai-sen haltuun, jos se on tarpeen täytäntöönpanon turvaamiseksi.²²³

Tässä teoksessa ei voida ottaa kantaa siihen, miten ulosottoviranomainen laittaa väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöön. Pakkokeinolain 6 luvun 10 §:ssä tode-taan, että vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta on soveltuvin osin voimassa, mitä ulosottoakaan 8 luvussa säädetään turvaamis-toimipäätöksen täytäntöönpanosta. Väliaikainen vakuustakavarikko on voimassa ly-hyen ajan, mutta jos omaisuus, jonka esitutkintaviranomainen on saanut haltuun, ei riitä kattamaan euromääräistä saatavaa, mikään ei estäne ulosottoviranomaista laitta-masta väliaikaista vakuustakavarikkoa täytäntöön kohdistuen muuhun omaisuuteen.

Esitutkintaviranomaisen haltuun ottaman ja viivytyksettä ulosottoviranomaisel-le siirtämän omaisuuden lisäksi ulosottoviranomainen voinee kohdistaa pidättämi-seen oikeutetun virkamiehen tekemän väliaikaisen vakuustakavarikkomääräyksen myös muuhun omaisuuteen, mikäli esitutkintaviranomaisen haltuun ottama omai-suus ei kata väliaikaisessa takavarikkomääräyksessä mainittua euromääräistä saata-va kokonaisuudessaan.

---

222 HE 222/2010 vp s. 269.

223 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen, 2012 s. 955–956.

6.4 Toimenpiteen kumoaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:4 Toimenpiteen kumoaminen</p> <p>Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on kumottava väliaikainen vakuustakavarikko ennen tuomioistuinkäsittelyä ja tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko, kun sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä vakuus tai kun muuten ei enää ole syytä pitää turvaamistoimea voimassa. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on tehtävä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole.</p> <p>Tuomioistuimen on kumottava vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta neljän kuukauden kuluessa vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi määräajan pidentämistä koskevan asian käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.</p>	<p>PKL 3:4 Hukkaamiskielion ja vakuustakavarikon kumoaminen</p> <p>Tuomioistuimen on kumottava hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko, kun sakon, korvauksen tai menetettäväksi tuomittavan rahamäärän maksamisen vakuudeksi asetetaan riittävä pantti tai takaus taikka muuten ei ole enää syytä pitää sitä voimassa.</p> <p>Tuomioistuimen on kumottava hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko myös, jollei syytettä nosteta neljän kuukauden kuluessa hukkaamiskieltoa tai vakuustakavarikkoa koskevan määräyksen antamisesta. Tuomioistuin saa tutkinnanjohtajan tai syyttäjän edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa enintään neljällä kuukaudella kerrallaan. (27.6.2003/646)</p> <p>3 luku 3 § 1 mom.: Jos 1 §:ssä säädetyt edellytykset ilmeisesti ovat olemassa eikä asia siedä viivytystä, tutkinnanjohtaja tai syyttäjä saa panna siinä mainittua omaisuutta väliaikaisesti hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon, kunnes tuomioistuin on päättänyt asiasta. Tämä toimenpide peräytyy, jos vaatimusta hukkaamiskiellostai vakuustakavarikosta ei ole tehty tuomioistuimelle viikon kuluessa väliaikaisen määräyksen antamisesta. Jos väliaikainen hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko olisi 4 §:n 1 momentissa tarkoitettusta syytä kumottava ennen kuin tuomioistuin on alkanut käsitellä asiaa, tutkinnanjohtajan tai syyttäjän on kumottava väliaikaistoimenpide. (27.6.2003/646)</p>

6.4.1 Määräaikojen muuttuminen

Vakuustakavarikon kumoutumisen määräajat ovat muuttuneet siten, että pakkokeinonlain 6 luvun 4 §:n 2 momentin mukaan vakuustakavarikko kumoutuu, ellei tuomioistuin ole neljän kuukauden kuluessa pidentänyt syytteen nostamiselle varattua määräaikaa. Aiemmin riitti, että hakemuksen syytteen nostamisen määräajan pidentämiseksi teki määräajan kuluessa. Nyt hakemus pitää tehdä viimeistään viikkoa ennen määräajan eli ennen neljän kuukauden päättymistä ja tuomioistuimen on tuossa ajassa asia ratkaistava.

6.4.2 Väliaikaisen vakuustakavarikon kumoaminen

Pakkokeinolain mukaan pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on velvollisuus kumota väliaikainenkin vakuustakavarikko, kun pakkokeinon edellytyksiä ei enää ole. Lisäksi pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä on velvollisuus kumota pakkokeino, joissa turvaamistoimen vakuudeksi on asetettu riittävä vakuus. Käytännössä nämä ns. torjuntavakuuden asettamiset ovat hyvin harvinaisia. Mikäli vakuutta tarjotaan, niin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee varmistua siitä, että vakuus kattaa turvaamistoimenpiteen euromäärän. Aiemman lain ilmaisut *pantti tai takaus* on muutettu ilmaisuksi *vakuus*. Käytännössä vakuus pitää ottaa vastaan, ennen kuin tehty toimenpide kumotaan. Koska täytäntöönpano on jatkossa ulosottoviranomaisen tehtävänä, myös vakuus annetaan kohdehenkilön toimesta ulosottomiehelle.²²⁴

Vakuus on arvioitava ja on varmistettava, että se vastaa tehtyä turvaamistointa. Torjuntavakuus on mahdollisuus asettaa myös osasta rikosvahingosta. Tällöin vakuustakavarikko voidaan kohdentaa siihen euromäärään, josta ei ole olemassa vakuutta. Tieto torjuntavakuuden asettamisesta on kirjattava myös esitutkintapöytäkirjaan.

6.4.3 Esitys vakuustakavarikon kumoamisesta

Pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 1 momenttiin on säädetty pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle velvoite tehdä tuomioistuimelle esitys vakuustakavarikon kumoamisesta, jos sen edellytyksiä ei enää ole. Kyseessä on lakiin tullut selventävä säännös, joka vahvistaa aiemmin noudatetun käytännön. Kyse on myös yleisten esitutkintaperiaatteiden mukainen toimintatapa.

6.4.4 Kuuleminen määräajan pidentämistä koskevassa käsittelyssä

Pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n 2 momentti määrittää tuomioistuimen menettelytavat määräajan pidentämistä koskevassa asiassa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi syytteen määräajan pidentämistä koskevan käsittelyn yhteydessä. Asia voidaan ratkaista kuitenkin sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Lainvalmistelutöissä todetaan, että asian käsittely ja ratkaiseminen edellyttäisivät sitä, että paikalla on myös pidättämiseen oikeutettu virkamies²²⁵. Aikaisemman lain aikana käsittelyt ovat suurelta osin tapahtuneet ns. kansliamenettelyssä eli pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ei ole tarvinnut mennä paikalle henkilökohtaisesti. Käytäntö tulee näyttämään, edellyttävätkö tuomioistuimet jatkossa aina pidättämiseen oikeutettua virkamiestä henkilökohtaisesti paikalle. Jos tuomioistuin kutsuu pidättämiseen oikeutetun virkamiehen henkilökohtaisesti paikalle, on selvää, että sinne tulee mennä. Läsnäolo on sinänsä hoidettavissa videon välitykselläkin ja menettelystä keskusteleminen käräjäoikeuden kanssa on varmasti mahdollista.

---

224 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 961.

225 HE 222/2010 vp s. 270.

6.5 Vakuustakavarikon uudelleen käsittely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:5 Vakuustakavarikon uudelleen käsittely</p> <p>Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Vakuustakavarikkoa ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä.</p> <p>Asian uudelleen käsittelyn yhteydessä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.</p>	

6.5.1 Pakkokeinon edellytysten uudelleenarviointi

Uutta pakkokeinolain 6 luvun 5 §:n sääntelyä on, että kohdehenkilö saa koska tahansa vaatia vakuustakavarikon edellytysten uudelleen arviointia tuomioistuimessa. Tuomioistuimen on otettava vaatimus viikon sisällä käsiteltäväksi, ei kuitenkaan aiemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Säännös vastaa pakkokeinolain 7 luvussa käsiteltävän takavarikon uudelleen käsittelyn säännöksiä. On oletettavaa, että tämän pykälän mukaisia tuomioistuinkäsittelyjä tulee lukuisia, ja siten pidättämiseen oikeutetun virkamiehen työmäärä tulee lisääntymään.

6.6 Korvausasian erottaminen erilliseksi asiaksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:6 Korvausasian erottaminen erilliseksi asiaksi</p> <p>Jos tuomioistuin erottaa vahingonkorvausta koskevan vaatimuksen erikseen käsiteltäväksi, sen on erottamisesta päättäessään lausuttava, onko vakuustakavarikko pidettävä edelleen voimassa.</p>	<p>PKL 3:5 Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko erotettaessa korvausasia erilliseksi asiaksi</p> <p>Jos tuomioistuin erottaa korvausta koskevan vaatimuksen erilliseksi asiaksi, sen on siitä päättäessään lausuttava, onko hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko pidettävä voimassa.</p>

6.6.1 Säännös on sisällöllisesti ennallaan

Pakkokeinolain 6 luvun 6 §:n säännöksessä korvausasian erottamisesta erilliseksi asiaksi ei ole enää mainintaa hukkaamiskiellosta, koska kyseinen pakkokeino on poistunut laista. Pykälä vastaa käytännössä aiempaa sääntelyä asiassa.

6.7 Vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:7 Vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa</p> <p>Kun tuomioistuin tuomitsee sakon, vahingonkorvauksen, hyvityksen tai menettämisseuraamuksen, jonka maksamisen vakuudeksi vakuustakavarikko on määrätty, tuomioistuimen on päätettävä, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa, kunnes sakko, vahingonkorvaus, hyvitys tai menetetyksi tuomittu rahamäärä on maksettu, sen perimiseksi on toimitettu ulosmittaus tai asiasta toisin määrätään.</p> <p>Jos tuomioistuin 1 momentin nojalla päättää, että vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi määrätty vakuustakavarikko on pidettävä voimassa, se voi asettaa päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta laskettavan määräajan, jonka kuluessa täytäntöönpanoa on haettava uhalla, että vakuustakavarikko lakkaa olemasta voimassa.</p> <p>Tuomioistuin saa syytteen taikka vahingonkorvausta, hyvitystä tai menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen hylätessään määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.</p>	<p>PKL 3:6 Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta päättäminen pääasiaa ratkaistaessa</p> <p>Tuomitessaan sakon, korvauksen tai menettämisseuraamuksen, jonka maksamisen vakuudeksi on määrätty hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko, tuomioistuimen on päätettävä, onko hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko pidettävä voimassa kunnes sakko, korvaus tai menetetyksi tuomittu rahamäärä on maksettu, sen perimiseksi on laillisessa järjestyksessä toimitettu ulosmittaus taikka asiasta toisin määrätään. Kun tuomioistuin päättää, että korvauksen maksamisen turvaamiseksi määrätty hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko on pidettävä voimassa, se voi asettaa päätöksen täytäntöönpanokelpoiseksi tulemisesta laskettavan määräajan, jonka kuluessa täytäntöönpanoa on haettava uhalla, että hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko muuten peräytyy. Tuomioistuin saa syytteen taikka korvausta tai menettämisseuraamusta koskevan vaatimuksen hylätessään määrätä, että hukkaamiskiellon tai vakuustakavarikon täytäntöönpano peruutetaan vasta hylkäämistä koskevan ratkaisun saatua lainvoiman.</p>

6.7.1 Tuomioistuimen veloitteet

Pakkokeinolain 6 luvun 7 § määrittää vakuustakavarikon päättämisestä pääasiaa ratkaistaessa. Tuomioistuimelle asetetaan velvoite päättää, onko vakuustakavarikko pidettävä voimassa laissa määriteltyjen tilanteiden mukaisesti.

6.7.2 Vakuustakavarikon voimassa pysyminen

Pakkokeinolain 6 luvun 7 §:n 3 momentti turvaa rikosshyödyn pysymistä kohdehenkilön ulottumattomissa. Käytännön ongelmia on aiheutunut siitä, että kärjäoikeudet

eivät vaatimuksen hylätessään määrää pakkokeinoja pidettäväksi voimassa, kunnes muutoksenhakutuomioistuin on ratkaissut asian.²²⁶

Kun omaisuus palautuu rikoksesta epäillylle, tämä saattaa esimerkiksi hävittää omaisuuden. Tuolloin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen valituksella ei ole enää käytännön merkitystä. Näiden näkökohtien vuoksi pykälän viimeisen virkkeen sanamuotoa on muutettu siten, että tuomioistuin voi määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.

6.7.3 Vaatimuksen tekijä

Säännöksessä ei ole todettu, kuka tekee vaatimuksen siitä, että vakuustakavarikko pidetään pakkokeinolain 6 luvun 7 §:n 3 momentin mukaisesti voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi. Tuomioistuimen pitääkin viran puolesta harkita, pitääkö vakuustakavarikon voimassa säännöksen mukaisesti aina lainvoimaiseen tuomioon asti. Koko säännös kuitenkin koskee vakuustakavarikosta päättämistä itse pääasiassa ratkaistaessa. Sen vuoksi erillistä vaatimusta asiasta ei tarvitse tehdä, vaan tuomioistuimen tulee viran puolesta ratkaista asia. Säännöksessä olevasta *saa* -sanasta johtuu, ettei tuomioistuimella ole ehdotonta velvollisuutta pitää vakuustakavarikkoa voimassa ratkaisun lainvoimaiseksi tulon asti, mutta tämä kuvastanee vain tuomioistuimen harkintavaltaa asiassa.²²⁷

Vaikka vakuustakavarikon voimassa pitäminen tulee harkita tuomioistuimessa viran puolesta, on asian käsittelyssä hyvä tehdä asiasta vaatimus vaatimuksen esittäneen syyttäjän tai asianomistajan toimesta.

6.8 Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:8 Vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta</p> <p>Jos joku on vieraan valtion tuomioistuimen päätöksellä rikoksen johdosta tuomittu menettämään rahamäärä tai jos voidaan aiheellisesti olettaa, että joku tuomitaan vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa rikoksen johdosta menettämään rahamäärä, saadaan hänen omaisuuttaan panna kyseisen vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä vakuustakavarikkoon. Vaatimuksen omaisuuden panemisesta vakuusta-</p>	<p>PKL 3:6a (5.1.1994/10) Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta</p> <p>Jos joku on vieraan valtion tuomioistuimen päätöksellä rikoksen johdosta tuomittu menettämään rahamäärä taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että joku tuomitaan vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa rikoksen johdosta menettämään rahamäärä, saadaan hänen omaisuuttaan panna tuon vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon. Vaatimuksen</p>

226 HE 222/2010 vp s. 271.

227 HE 222/2010 vp s. 271.

<p>kavarikkoon voi tehdä pidättämiseen oikeutettu virkamies.</p> <p>Vakuustakavarikosta 1 momentissa tarkoitetussa tapauksessa päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna vakuustakavarikkoon, tai missä asian käsittely muuten voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta vakuustakavarikkoon, sen on samalla asetettava määräaika, jonka vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.</p> <p>Vakuustakavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä 1—3 §:ssä, 4 §:n 1 momentissa sekä 9 ja 10 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa (4/1994) säädetään.</p> <p>Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispyynnön osalta noudatetaan 1—3 momentin sijasta, mitä mainitussa laissa säädetään.</p>	<p>omaisuuden panemisesta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon voi tehdä tutkinnanjohtaja tai syyttäjä.</p> <p>Hukkaamiskiellostta ja vakuustakavarikosta päättää sen paikkakunnan käräjäoikeus, missä vastaajalla on omaisuutta, joka voidaan panna hukkaamiskieltoon alaiseksi tai vakuustakavarikkoon, taikka missä asian käsittely muutoin voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Kun tuomioistuin päättää panna omaisuutta hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon, on sen samalla asetettava määräaika, jonka hukkaamiskielto tai vakuustakavarikko on voimassa. Tuomioistuin saa 1 momentissa mainitun viranomaisen ennen määräajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää tätä määräaikaa.</p> <p>Hukkaamiskiellostta ja vakuustakavarikosta on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1—3 §:ssä, 4 §:n 1 momentissa sekä 7 ja 8 §:ssä säädetään sekä mitä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa (4/94) säädetään.</p> <p>Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitetun jäädyttämispyynnön osalta noudatetaan 1—3 momentin sijasta, mitä mainitussa laissa säädetään. (15.7.2005/541)</p>
---	---

6.8.1 Vaatimuksen tekijä

Pakkokeinolain 6 luvun 8 § määrittää vakuustakavarikosta päättämisen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta. Säännös on pääosin ennallaan, mutta vaatimuksen tekijää koskeva sääntely on muutettu. Aiemman lain ilmaisu *tutkinnanjohtaja tai syyttäjä* on muuttunut ilmaisuksi *pidättämiseen oikeutettu virkamies*.

6.8.2 Määräajan pidentäminen

Pakkokeinolain 6 luvun 8 §:n syytteen nostamista koskevan määräajan käsittely on muutettu vastaamaan pakkokeinolain 6 luvun 4 §:n mukaista sääntelyä eli vaatimus asiasta on tehtävä viimeistään viikkoa ennen ja tuomioistuimen on ratkaistava asia määräajan kuluessa.

6.9 Muutoksenhaku

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:9 Muutoksenhaku</p> <p>Vakuustakavarikkoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä omaisuuden panemista vakuustakavarikkoon tai pitämistä vakuustakavarikossa, ellei valitusta käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Ku-motessaan vakuustakavarikon tai väliaikaisen vakuustakavarikon tuomioistuin saa määrätä vakuustakavarikon pidettäväksi voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi.</p>	<p>PKL 3:7 Muutoksenhaku</p> <p>Tuomioistuimen hukkaamiskieltoa tai vakuustakavarikkoa koskevasta päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä omaisuuden panemista hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon, ellei valitusta käsittelevä tuomioistuin toisin määrää.</p>

6.9.1 Pakkokeinon voimassaolo muutoksenhaun yhteydessä

Pakkokeinolain 6 luvun 9 § määrittää muutoksenhaun vakuustakavarikon osalta. Säännökseen on lisätty tuomioistuimelle mahdollisuus määrätä vakuustakavarikko olemaan voimassa, kunnes ratkaisu tulee lainvoimaiseksi. Tämä turvaa jatkossa nykyistä paremmin rikosshyödyn pysymisen kohdehenkilön ulottumattomissa.

6.9.2 Vaatimuksen tekijä

Vaatimuksen tekijää koskevaa kysymystä on käsitelty myös kohdassa vakuustakavarikon päättämistä (PKL 6:7) koskevassa alaluvussa vaatimuksen tekijä. Pakkokeinolain 6 luvun 9 §:n sanamuodosta ei ilmene, tuleeko pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tehdä erikseen vaatimus siitä, että vakuustakavarikko pidetään voimassa ratkaisun lainvoimaiseksi tulon asti. Kuten tämän teoksen vakuustakavarikon voimassa pysymistä koskevassa kohdassa on todettu, tuomioistuimen tulee viran puolesta ratkaista se, pitääkö se vakuustakavarikon voimassa ratkaisun lainvoimaiseksi tulon asti. Säännöksessä oleva *saa* -sana antaa harkintavaltaa eli tuomioistuimella ei ole ehdotonta velvollisuutta pitää vakuustakavarikkoa voimassa ratkaisun lainvoimaiseksi tulon asti, mutta tämä kuvastanee vain tuomioistuimen harkintavaltaa asiassa.²²⁸

Teoksen vakuustakavarikon päättämistä koskevassa osiossa (PKL 6:7) on suositeltu, että vakuustakavarikkoa vaatinut syyttäjä tai asianomistaja myös esittäisi vaatimuksen vakuustakavarikon voimassa pitämisestä, kunnes ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi. Tämä vaatimus on hyvä esittää siitä huolimatta, että tuomioistuimen tulee ottaa asiaan viran puolesta kantaa.

²²⁸ HE 222/2010 vp s. 271.

6.10 Toimenpiteen täytäntöönpano

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:10 Toimenpiteen täytäntöönpano</p> <p>Vakuustakavarikon ja väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpanosta huolehtivat ulosottoviranomaiset noudattaen soveltuvin osin ulosottoakaaren 8 luvun säännöksiä turvaamistoi- mipäätöksen täytäntöönpanosta. Mainitun luvun 2 §:ssä tarkoitettua vakuutta ei tarvitse kuitenkaan asettaa siitä vahingosta, joka vakuustakavarikosta tai väliaikaisesta vakuustakavarikosta saattaa aiheutua vastaajalle, ellei tuomioistuin erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään vakuustakavarikon tälle tulevan vahingonkorvauksen tai hyvityksen maksamisen turvaamiseksi. (SK 1146/2013)</p> <p>Tuomioistuin voi vakuustakavarikon määrätessään samalla antaa tarkempia määräyksiä sen täytäntöönpanosta.</p>	<p>PKL 3:8 Viittaussäännös</p> <p>Hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta on muuten soveltuvin kohdin voimassa, mitä ulosottolaissa ja ulosottoasetuksessa on säädetty hukkaamiskiellosta ja takavarikosta. Panttia tai takausta ei kuitenkaan tarvitse asettaa siitä vahingosta, mikä tässä luvussa tarkoitetusta toimenpiteestä saattaa aiheutua vastaajalle, ellei tuomioistuin erityisestä syystä velvoita asianomistajaa asettamaan vakuutta määrätessään hukkaamiskiellon tai vakuustakavarikon tälle tulevan korvauksen maksamisen turvaamiseksi.</p>

6.10.1 Täytäntöönpanoviranomainen

Pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n mukaan ulosottoviranomainen laittaa täytäntöön myös väliaikaisen vakuustakavarikon. Tähän liittyviä ongelmia on käsitelty myös teoksen väliaikaista takavarikkoa (PKL 6:3) koskevassa alaluvussa *Väliaikaisen vakuustakavarikon täytäntöönpano muuttuu*.

6.10.2 Tuomioistuimelle toimivaltaa myös täytäntöönpanon osalta

Tuomioistuimella on pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan toimivaltaa antaa tarkempia määräyksiä vakuustakavarikon täytäntöönpanosta. Aiemman lain aikana tuomioistuin käytännössä päätti ainoastaan euromääräisesti vakuustakavarikon ja kaikki täytäntöönpanoon liittyvät päätökset teki ulosottoviranomainen. Uuden säännöksen perusteella tuomioistuin voi esimerkiksi päättää, mihin esineeseen tai omaisuuteen turvaamistoimi tulee kohdistaa. Aiemmin tästä on päättänyt yksiselitteisesti ulosottoviranomainen.²²⁹

Kohdehenkilö voi jatkossa ottaa vakuustakavarikon tuomioistuinkäsittelyssä esiin kysymyksen, mihin omaisuuteen hän haluaa pakkokeinon kohdistettavan. Piddättämiseen oikeutetun virkamiehen pitää valmistautua vastaamaan kyseisiin vaatimuksiin ja tätä varten poliisin pitää selvittää kohdehenkilön omaisuus ennen tuomioistuinkäsittelyä. Vaatimuksia vakuustakavarikon kohdentamisesta kohdehenki-

229 HE 222/2010 vp s. 271–272.

lön osoittamaan omaisuuteen ei pidä puoltaa, mikäli on vaarana, ettei omaisuus kata rikoshyötyä/rikosvahinkoa tai omaisuuden omistusoikeus on riittävä tai omaisuus on hankalasti realisoitavissa ym.

Ulosottokaaren 4 luvun 43 §:n mukaan täytäntöön pantu takavarikko tai muu turvaamistoimi ei estä ulosmittausta. Jos turvaamistoimi on määrätty sivullisen omistusoikeuden turvaamiseksi, omaisuus saadaan kuitenkin myydä vasta, kun turvaamistoimipäätöksen täytäntöönpano on peruutettu tai rauennut.

Ongelmallista on, miten ulosottokaaren 4 luvun 43 §:ää sovelletaan tilanteessa, jossa velallisella on muuta velkaa ulosotossa ja rikosasian korvauksen tai menettämisseuraamuksen vakuudeksi omaisuutta on asetettu vakuustakavarikkoon. Kyseisen ulosottosäännösten mukaan takavarikko ei lähtökohtaisesti estä ulosmittausta. Toisaalta pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuimien voi vakuustakavarikon määrätessään samalla antaa tarkempia määräyksiä sen täytäntöönpanosta. Antaako uusi säännös mahdollisuuden tuomioistuimelle antaa vielä tarkempia määräyksiä täytäntöönpanon osalta? Onko mahdollista, että tuomioistuimien määrää, että vakuustakavarikossa oleva omaisuus on käytettävä tietyn suuruisen asianomistajan vahingonkorvauksen maksamiseksi? Antaako säännös mahdollisuuden turvata paremmin asianomistajan saatavan, kun tietty omaisuus voitaisiin sitoa hänen saatavansa maksamisen vakuudeksi? Näihin kysymyksiin vastataan seuraavassa yksityiskohtaisemmin.

Tuomioistuimen antamat täytäntöönpanoperusteissa olevat määräykset (esim. saatavan määrä, sille määrätty korko, esineen palautusvelvollisuutta koskevat määräykset) sitovat lähtökohtaisesti ulosottomiestä täytäntöönpanoa suoritettaessa. Lähtökohtana on, että ulosottomies laittaa täytäntöön tuomioistuimen päätöksen siinä määrätyn mukaisesti. Mikäli turvaamistoimenpidettä koskevassa päätöksessä jokin tietty omaisuus on määrätty vakuustakavarikon kohteeksi, tämä sitoo ulosottomiestä. Ulosottokaaren 4 luvun 43 §:n säännöksessä on kysymys siitä, ettei ehdollisen saatavan turvaaminen voi estää jo tuomiolla vahvistettujen saatavien täytäntöönpanoa. Säännökset (UK 4:43 ja PKL 6:10,2) näyttävät siis olevan ristiriidassa keskenään.

Täytäntöönpanoperusteissa on mahdollista antaa määräys etusijasta (OK 7:2 ja UK 2:2). Tämä edellyttää vahvistuskanteella vaaditun paremman oikeuden vahvistamista. Näissä tilanteissa hakijan pitää saattaa todennäköiseksi, että hänellä on sanottuun esineeseen tai omaisuuteen parempi oikeus ja on oltava vaara, että vastapuoli kätkee, hävittää tai luovuttaa sanotun esineen tai omaisuuden tai menettelee muulla hakijan oikeutta vaarantavalla tavalla. Näin ollen ulosottokaaren 4 luvun 43 §:n sanamuodosta huolimatta etusijan antaminen takavarikolle voisi olla mahdollista pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin perusteella. Tämän etusijan olisi käytävä selvästi ilmi tuomioistuimen vakuustakavarikkopäätöksestä, jotta yksittäisessä asiassa voidaan tuomioistuimen päätöksellä ohittaa ulosottokaaren velkojien oikeus.

Toisaalta voidaan myös perustellusti kysyä, onko pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin säännös tällainen etusijan antava säännös. Selkeää ratkaisua tähän kysymykseen ei ole löydettävissä. Mikäli pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin säännös ei ole tällainen suoraan etusijan antava säännös, asianomistajan vahingonkorvaussaatava palaa täytäntöönpanossa kilpailemaan jako-osuuksista vakuusta-

kavarikkovaiheessa vireillä olleiden etuoikeudettomien velkojen kanssa. Samoin tulevat kohdelluksi toimenpiteen kohteena olleen tahon vaatimukset pakkokeinon kohdistamisesta tiettyyn omaisuuteen tai esineeseen. Tällöin tuomioistuimen pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin perusteella antamat tarkemmat määräykset täytäntöönpanosta jäisivät vaille merkitystä.

Pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momenttia koskevissa lainvalmistelutöissä ei mainita tuomioistuimen kannanottoja etusijaan tai paremman oikeuden vahvistamiseen. Esitöissä viitataan oikeudenkäymiskaaren vastaavan säännöksen perusteluihin ja käsitellään määräystä siitä, mihin esineeseen tai omaisuuteen turvaamistoimi tulee kohdistaa.²³⁰

Yksi tulkintatapa on, että pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momentin säännöstä tulkitaan suppeasti, koska lainsäätäjä ei ole nimenomaisesti todennut, että keskenraiseen esitutkintaan liittyvä mahdollinen saatava voisi estää jo todettujen velkojen maksun saantioikeuden. Tällöin myös kohdehenkilön esittämät toiveet maksun kohdentumisesta tiettyyn omaisuuteen jäävät vaille merkitystä, mikäli ulosotossa on muita kilpailevia saatavia.

Toinen tulkintatapa on kohdehenkilön ja asianomistajan oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä turvaava eli sanamuodon mukaisesti säännös olisi sovellettavissa sekä kohdehenkilön että asianomistajan oikeuksien turvaamiseksi. Tätä puoltaa se, että säännöksen soveltamisalaan ei ole tehty mitään rajauksia, eikä lainsäätäjä välttämättä ole muuallakaan lainvalmistelutöissä ottanut kaikkiin mahdollisiin asioihin kantaa. Viime kädessä oikeuskäytäntö osoittaa, miten pakkokeinolain 6 luvun 10 §:n 2 momenttia sovelletaan. Säännöksen soveltamisalan todentaminen edellyttää siis asiaa koskevien vaatimusten tekemistä käräjäoikeudelle.

6.10.3 Vakuuden asettaminen

Pakkokeinolain 6 luvun 10 § määrittää vakuuden asettamisesta. Uuden säännöksen sanamuodossa on eroja vanhaan säännökseen nähden vakuuden asettamisen osalta, mutta mitään muutosta käytäntöön ei ole tarkoitettu tehtäväksi. Säännöksen tarkoitama *erityinen syy* voi olla esimerkiksi se, että vahingon määrä on epäselvä ja se saattaa myöhemmin lisääntyä.²³¹

Oikeuskäytännöstä on löydettävissä ratkaisuja, joissa vakuuden asettamista on käsitelty. Näiden ratkaisujen mukaan vakuuden asettamisvelvollisuus on hyvin korkealla.²³²

Pääsääntöisesti vakuustakavarikon yhteydessä ei tarvitse esittää vakuutta.

6.10.4 Täytäntöönpanokulujen maksaja

Epäselvyyttä on aikaisemmin ollut siitä, joutuvatko poliisilaitokset maksamaan täytäntöönpanokuluja hakiessaan vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ulosottovi-

---

230 HE 222/2010 vp. s. 272.

231 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 960.

232 KKO 1993:71 ja KKO 2004:85.

ranomaiselta. Laki ulosottomaksuista (34/1995) 6 §:n mukaan muun muassa esitutkintaviranomaiset ovat vapaat ulosottomaksujen suorittamisesta. Poliisilaitosten ei tarvitse maksaa täytäntöönpanokuluja hakiessaan vakuustakavarikon täytäntöönpanoa ulosottoviranomaiselta.

6.10.5 Täytäntöönpano pääasian ratkaisun jälkeen

Epätietoisuutta on ollut siitä, miten poliisi osallistuu täytäntöönpanotoimiin pääasiassa annetun lainvoimaisen tuomion jälkeen. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672:2002) 4 luvun mukaan menettämisseuraamuksen panee täytäntöön kihlakunnan poliisilaitos. Poliisilaitokset ovat täytäntöönpanoviranomaisia menettämisseuraamusten osalta.

Oikeusrekisterikeskuksen tulee hakea menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa poliisilaitokselta. Poliisilaitoksilla ei ole sellaista ammattitaitoa täytäntöönpanoasioissa kuin ulosottoviranomaisella. Täytäntöön pantavaksi voi tästä huolimatta tulla kiinteistöjä ja muita omaisuuseriä, joiden täytäntöönpanoasioihin liittyy vaikeita oikeudellisia kysymyksiä. Täytäntöönpanotoimia ei tulisi antaa jutun tutkinnanjohtajana toimineen henkilön tehtäväksi, vaan kyseiset tapaukset soveltuvat paremmin poliisilaitosten oikeudellisten yksiköiden toimenkuvaan. Ulosottokaaressa ei ole virka-apupykälää, jonka mukaan ulosottoviranomainen voisi ylipäätään avustaa poliisia tässä asiassa. Siten virka-apua ei voitane antaa edes hyvän yhteistyön merkeissä.

6.11 Vahingonkorvausvastuu ja kulujen korvaaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 6:11 Vahingonkorvausvastuu ja kulujen korvaaminen</p> <p>Vakuustakavarikosta ja väliaikaisesta vakuustakavarikosta aiheutuneen vahingon ja asiassa aiheutuneiden kulujen korvaamisessa noudatetaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:ää.</p>	

6.11.1 Kokonaan uutta sääntelyä pakkokeinolaissa

Pakkokeinolain 6 luvun 11 § on kokonaan uusi pykälä, eikä vastaavaa sääntelyä ole ollut aikaisemmassa pakkokeinolaissa. Kohdehenkilöllä on oikeus saada korvaus asiassa oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:n mukaisesti. Säännöksen mukaan hakijan, joka on tarpeettomasti hankkinut turvaamistoimen, on korvattava vastapuolelle turvaamistoimesta ja sen täytäntöönpanosta aiheutunut vahinko ja asiassa aiheutuneet kulut.

Tämän säännöksen mukaisia vahingonkorvausvaateita tulee varmuudella esitettäväksi. Tämä johtuu jo siitä, että kynnys vakuustakavarikon vaatimiseen ja tuomitsemiseen on huomattavasti alempana kuin tuomitsemiskynnys itse pääasiaa ratkaistaessa. On siten selvää, että kaikki jutut, joiden yhteydessä on haettu vakuustakavarikkoa, eivät johda tuomioon pääasiaa ratkaistaessa. Tehokas pakkokeinojen käyttö aiheuttaa siten väistämättä sen, että osa vakuustakavarikoista todetaan jälkikäteen perusteettomiksi.

Käytännössä kohdehenkilön tulee esittää poliisilaitokselle tai POHA:lle vaatimus asiasta.²³³ Ensi sijassa se pyritään ratkaisemaan sovinnollisesti ja ellei sovintoa asiassa synny, kohdehenkilö voi saattaa sen riita-asiain käsittelyjärjestyksessä ratkaistavaksi käräjäoikeuteen. Poliisilaitosten tulisi tarpeen mukaan antaa siviiliriita-asian ajaminen tuomioistuimessa asianajajan tehtäväksi, ellei asian katsota kuuluvan yksiöiden oikeudellisen osaston hoidettavaksi.

6.11.2 Vahingonkorvausvastuun kohdentuminen

Sanamuodon mukaan oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 11 §:n säännös hakijasta tarkoittaisi pidättämiseen oikeutettua virkamiestä. Hän on kuitenkin hoitanut vain virkaansa tehdessään juttuun liittyvän vakuustakavarikkovaatimuksen tai tehnyt päätöksen väliaikaisesta vakuustakavarikosta. Hän ei voi siten työoikeudellisten säännösten mukaisesti henkilökohtaisesti tulla vahingonkorvausvelvolliseksi asiassa, ellei hän ole hakiessaan turvaamistointa suoraan syyllistynyt vähäistä suurempaan virkavirheeseen tai -rikokseen. Vahingonkorvausvaatimus on siten lähtökohtaisesti turvaamistoimen kohteen ja yksikön tai Poliisihallituksen välinen asia, joskin pidättämiseen oikeutettu virkamies joutuu omalta osaltaan toimenpiteensä asiassa perustelemaan.

Vahingonkorvausvastuu asiassa ei siten kohdistu vaatimuksen tehneeseen virkamieheen vaan valtioon.

---

233 Vahingonkorvausasioita käsitellään POHA ohje - Sisäinen laillisuusvalvonta (2020/2012/318) s. 10.

7 TAKAVARIKOIMINEN JA ASIAKIRJAN JÄLJENTÄMINEN

Kaarle Lönnroth ja Satu Rantaeskola

7.1 Takavarikoimisen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:1 Takavarikoimisen edellytykset Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa; 2) se on rikoksella joltakulta viety; tai 3) se tuomitaan menetetyksi. <p>Mitä 1 momentin 1 ja 2 kohdassa säädetään, koskee myös tietoa, joka on teknisessä laitteessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (<i>data</i>). Tässä luvussa asiakirjasta säädettyä sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.</p> <p>Tässä luvussa esineestä säädettyä sovelletaan myös aineeseen. Esineestä voidaan irrottaa osa takavarikoitavaksi todisteena käyttämistä varten, jos tutkintatoimenpidettä ei voida muuten suorittaa ilman suuria vaikeuksia.</p>	<p>PKL 4:1 (11.5.2007/541) Takavarikon edellytykset Esine tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että se voi olla todisteena rikosasiassa tai on rikoksella joltakulta viety taikka että tuomioistuimien julistaa sen menetetyksi.</p> <p>Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietoa, joka on tietokoneessa tai muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla (<i>data</i>).</p> <p>Mitä tässä luvussa säädetään asiakirjasta, sovelletaan myös datan muodossa olevaan asiakirjaan.</p> <p>4 luku 18 § Täydentäviä säännöksiä Mitä tässä luvussa säädetään esineestä, koskee myös ainetta. Esineen sijasta voidaan takavarikoida todisteena käytettäväksi esineestä irrotettu osa, jos jotakin tutkintatoimenpidettä ei voida muuten suorittaa ilman suuria vaikeuksia.</p>

7.1.1 Takavarikon soveltamisalan laajentuminen

Takavarikkoa koskevat edellytykset on kuvattavissa myös jaottelemalla takavarikon kohteet seuraavasti:

Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että:

- sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa *tai*
- se on rikoksella joltakulta viety *tai*
- se tuomitaan menetetyksi.

Teknisessä laitteessa tai vastaavassa tietojärjestelmässä oleva tieto, data voidaan takavarikoida, jos on syytä olettaa, että:

- sitä voidaan käyttää todisteena rikosasiassa *tai*
- se on rikoksella joltakulta viety.

Pakkokeinolain 7 luvun 1 § määrittää takavarikoinnin edellytykset, jotka suurimmalta osalta pysyvät ennallaan. Takavarikon soveltumisala laajenee pykälään kirjatun yksittäisen *omaisuus* -sanan johdosta. Soveltamisalan laajentuminen tarkoittaa, että jatkossa voidaan takavarikoida myös kiinteää omaisuutta ja pankkitilillä olevia varoja. Siten osa sellaisesta omaisuudesta, johon on aiemman lain aikana soveltunut ainoastaan vakuustakavarikon tai hukkaamiskiellon käyttö, voidaan jatkossa takavarikoida. Tältä osin viitataan tämän teoksen vakuustakavarikon edellytyksiä käsittelevään kohtaan tässä teoksessa.

Lainvalmistelutöiden mukaan aiemman lain *esine* -sana on liian suppea käsite, eikä se ole mahdollistanut kiinteän omaisuuden takavarikoimista. Samoin käsite on soveltunut huonosti pankkitilillä oleviin varoihin, joita voidaan luonnehtia lähinnä saamisoikeuksiksi.²³⁴

Omaisuus -ilmaisulla kattaa kaikki em. asiat ja siten jatkossa voidaan takavarikoida myös kiinteistöjä ja tilillä olevia varoja edellyttäen, että takavarikon perusteeseen liittyvä osuus on erotettavissa rikoksesta epäillyn muista käteisvaroista tai tilillä olevista rahoista.²³⁵

Tilillä olevien varojen osalta tulisi pankkitiedusteluin selvittää, onko siellä takavarikoitavia varoja. Jos tilioitteesta pystyy havaitsemaan, että tilillä on riittävä määrä varoja rikosvahinkoon nähden, mutta tilitapahtumista ilmenee, ettei tilillä ole enää kyseisellä rikoksella vietyjä varoja, on jatkossakin käytettävä vakuustakavarikkoa takavarikon sijaan. Varat ovat takavarikoitavissa, vaikka niitä olisi siirretty useampaan kertaan eri tilien tai henkilöiden välillä. Tämä edellyttää vain riittävää selvitystä siitä, että kyse on juuri rikoksella viedyistä varoista tai varoista, jotka voidaan tuomita menetetyksi. Ns. ”korvamerkityn” rahan ongelma on siten helpottunut tilillä olevien varojen osalta, mutta poistunut se ei ole, koska edelleen pitää näyttää se, että takavarikon kohteena ovat nimenomaan rikoksesta peräisin olevat varat.

Esimerkiksi tapauksessa, jossa henkilö A on kavaltanut työpaikkansa kassasta 10 000 euroa siirtämällä varat omalle tililleen. Tämän jälkeen A on siirtänyt varat edelleen omalta tililtään tyttärensä B tilille. Poliisin pitää hankkia tässä tapauksessa tilioitteet sekä A:n että B:n tilistä ja jos rikoksella viedyt varat ovat edelleen B:n tilillä, niin ne voidaan takavarikoida *rikoksella viety* -perusteella. Tältä osin pitää muistaa siis hyödyn menettämistä koskeva säännös, että rikoksen tuottama taloudellinen hyöty on tuomittava valtiolle menetetyksi (RL 10:2,1). Kolmannen tilille kohdistettava pakkokeino edellyttää, että hyödyn menettämisen edellytykset täyttyvät. Hyödyn menettämiseen voidaan tuomita rikoksesta hyötynyt tekijä, osallinen tai se, jonka puolesta tai hyväksi rikos on tehty.

7.1.2 Tekninen laite

Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 2 momentissa datatakavarikon osalta on aiemman lain *tietokone* -sana korvattu *tekninen laite* -sanalla. Kyseessä on paremmin sopiva yleis-

---

234 HE 222/2010 vp s. 91.

235 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 898.

nen ilmaisu ja soveltuu myös matkapuhelimiin, telepäätelaitteisiin ja muihin vastaaviin laitteisiin²³⁶.

7.1.3 Asianomistajan asema

Koska takavarikon käyttö tulee aiempaa laajemmin sovellettavaksi, myös asianomistajan asemaa pystytään suojaamaan paremmin suhteessa kohdehenkilön ulosotossa oleviin velkoihin. Asiaa on käsitelty myös tässä teoksessa vakuustakavarikon edellytyksiä (PKL 6:1) koskevassa alaluvussa asianomistajan oikeuksien turvaaminen. Vakuustakavarikkoon otettu omaisuus ei lähtökohtaisesti saa mitään etusijaa suhteessa esimerkiksi kohdehenkilön ulosotossa oleviin velkoihin. Asianomistajan etua ajatellen kohdeomaisuus kannattaa ensisijaisesti ja edellytysten niin salliessa takavarikoida *rikoksella viety* -perusteella, jos sen käyttöedellytykset ovat vain olemassa. Näin toimimalla asianomistaja saa oikeasti takaisin rikoksen johdosta kärsimänsä euromääräisen vahingon. Edellä mainitulla tavalla on mahdollisuus toimia jatkossa entistä useammin, kun takavarikon soveltamisala laajenee. Koska takavarikon panee täytäntöön poliisi, tieto takavarikoidusta omaisuudesta ei mene suoraan myöskään ulosottoviranomaiselle.

7.1.4 Soveltamisalan laajentumisen vaikutus poliisin toimintaan

Takavarikon soveltamisalan laajentuessa tulee käsiteltäväksi myös kokonaan uusia oikeudellisia ongelmia. Aiemmin on käytännössä turvaamistoimenpitein otettu pois sellaista omaisuutta, joka on esimerkiksi valeoikeustoimin tai ulosottokaaren (705/2007) 4 luvun 14 §:n tarkoittamin keinotekoisin järjestelyin siirretty toisiin nimiin. Koska turvaamistoimen täytäntöönpano on tapahtunut ulosottoviranomaisen toimesta, on heidän asiantuntemustaan pystynyt käyttämään arvioitaessa sitä, täytyykö valeoikeustoimen tai keinotekoisin järjestelyn tunnusmerkit.

Esitutkintaviranomaisen tulee takavarikkoa täytäntöön laittaessaan harkita takavarikon kohdetta myös siltä kannalta, voidaanko sivullisen näennäinen omistusoikeus sivuuttaa valeoikeustoimen tai keinotekoisin järjestelyn avulla. Takavarikon tehokas käyttö edellyttää valeoikeustoimen ja ulosottokaaren 4 luvun 14 §:n mukaisen keinotekoisin järjestelyn käsitteen tuntemista. Ainakin rikosyhödyn jäljitystä päätoimenaan tekevien on jatkossa mahdollista konsultoida tällaisissa tilanteissa ulosoton erikoispe-rintäyksiköiden henkilöstön kanssa ja saada siten apua päätöksentekoon.

7.1.5 Omaisuuden palautus ilman takavarikkoa

Rikoksella viety esine, omaisuus tai asiakirja voidaan palauttaa asianomistajalle selvissä ja riidattomissa tapauksissa ns. nopeutetussa menettelyssä ilman täydellistä pöytäkirjaamisvelvoitetta. Toimenpiteen yksityiskohtaisemmista edellytyksistä on selostettu lainvalmisteluasiakirjoissa.

---

236 HE 222/2010 vp s. 274.

Rikoksella joltakulta viety esine, omaisuus tai asiakirja voidaan välittömästi ilman takavarikoimista palauttaa omistajalleen tai muulle siihen oikeutetulle henkilölle, jos takavarikoitua kohdetta

- ei ole tarpeen takavarikoida todisteena rikosasiassa (PKL 7:1,1/1 kohta) tai
- ei ole tarpeen takavarikoida sen vuoksi, että se tuomitaan menetetyksi (PKL 7:1,1/3 kohta) ja
- jos ei ole aihetta olettaa, että kohteeseen liittyy riitaisuuksia siten, että useat vaativat esinettä itselleen (PKL 7:23).²³⁷

Tällaisesta palauttamisesta on tehtävä merkintä esitutkinnasta laadittavaan asiakirjaan (esimerkiksi rangaistusvaatimusilmoitukseen tai esitutkintapöytäkirjaan), jotta tarvittaessa voidaan jälkikäteen todeta, mikä esine, omaisuus tai asiakirja on joutunut poliisin haltuun ja mitä sille on tapahtunut. Menettely soveltuu ainoastaan niihin tapauksiin, joissa poliisi on ottanut haltuun rikoksella joltakulta vietyä omaisuutta, esimerkiksi jonkin tietyn esineen.²³⁸

Lainvalmistelutöissä kuvatulla tavalla kannattaa menetellä etenkin vähäisemmissä asioissa. Näin esitutkintaviranomaisen työaikaa säästyy, kun varsinaista pöytäkirjaa haltuunotosta tai takavarikosta ei tarvitse tehdä. Vaikka edellä mainitussa tapauksessa ei tarvitse laatia pöytäkirjaa, asia on kuitenkin kirjattava siten, että voidaan jälkikäteen todeta, mitä poliisin hallussa on ollut ja mitä sille on tapahtunut. Menettelyä on mahdollista käyttää ainoastaan ns. riidattomissa ja selvissä tapauksissa. Lain soveltajan kannalta olisi ollut toivottavaa, että asiasta olisi kirjattu lakiin selkeä säännös.

7.1.6 Takavarikoinnin siirtäminen

Takavarikointi on myös sellainen esitutkintatoimenpide, johon sovelletaan esitutkintatoimenpiteen siirtämistä koskevaa säännöstä (ETL 3:12). Takavarikointia voidaan pykälässä säädetyin edellytyksin siirtää myöhäisemmiksi lähinnä tutkintataktisista syistä ja lisäedellytyksinä on, ettei toimenpiteestä aiheudu vaaraa hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa.²³⁹

Takavarikointia voidaan tutkintataktisista syistä siirtää myöhäisemmäksi, mikäli esitutkintalain 3 luvun 12 §:n edellytykset täyttyvät. Takavarikoiminen välittömästi sen edellytysten täytyessä, ei ole välttämättä kaikissa tilanteissa rikostutkinnallisesti tarkoituksenmukaista. Tämä liittyy siihen, että takavarikon suorittaminen saattaa paljastaa rikoksesta epäillyille poliisin olemisen heidän jäljillään. Tämä puolestaan

237 HE 222/2010 vp s. 272–273.

238 HE 222/2010 vp s. 272–273.

239 HE 222/2010 vp s. 273. ETL 3:12:ssä säädetään, että esitutkintatoimenpiteiden suorittamista saadaan tutkinnanjohtajan päätöksellä siirtää myöhempään ajankohtaan, jos siirtäminen on välttämätöntä tutkittavana olevan rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi ja jos siirtämisestä ei aiheudu vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Kuten ehdotettavan esitutkintalain perusteluissa todetaan, se laki yleislakina koskisi kaikkia esitutkinnan yhteydessä tehtäviä toimenpiteitä siltä osin kuin niistä ei erikseen säädetä. Tämä koskisi myös takavarikoimista. Takavarikoiminen olisi näin ollen ETL 3:12:ssä tarkoitettu esitutkintatoimenpide, jonka siirtäminen olisi siis pykälässä mainituin edellytyksin mahdollista.

saattaa vaarantaa kysymyksessä olevan rikoksen tai siihen liittyvän rikoksen selvittämistä, esimerkiksi epäiltyjen karkuun lähtemisen tai todisteiden hävittämisen. Käytännössä onkin esiintynyt tapauksia, joissa takavarikko on jätetty tutkinnallisista syistä tekemättä.

7.1.7 Takavarikointi teknisen rikostutkinnan yhteydessä

Teknisen rikostutkinnan yhteydessä haltuun otettuja esineitä, joille tehdään jatkokutkimuksia poliisin tiloissa, ei ole pääsääntöisesti takavarikoitu. Esineisiin tehdään siis jatkokutkimuksia ja niitä voidaan mahdollisesti käyttää sittemmin todisteena rikosprosessissa. Mikäli esinettä sellaisenaan tarvitaan myöhemmin rikosprosessissa, esineen takavarikointi on välttämätöntä.

Teknisen tutkinnan osalta ei ole mitään erityissääntelyä ja tätä varten tältäkin osin pitää noudattaa takavarikkoa koskevaa sääntelyä selvien irtainten esineiden osalta. Esimerkiksi erilaiset kuitunäytteet, jalanjäljet tai sormenjäljet eivät ole sellaisia irtaimia esineitä, joihin takavarikkoa koskevia säännöksiä pitäisi soveltaa. Sen sijaan selkeät esineet tulee takavarikoida, kun ne ovat teknisen tutkinnan kohteena. Lainvalmistelutyöt eivät käsittele teknistä tutkintaa tältä osin²⁴⁰.

Teknisen rikostutkinnan yhteydessä poliisin haltuun ottaman selvän irtaimen esineen, omaisuuden tai asiakirjan osalta tulee noudattaa takavarikkoa koskevaa sääntelyä. Lähtökohtaisesti kaikista teknisen tutkinnan taltioimista esineistä tulee laatia takavarikkopöytäkirja. Esineiden kirjaaminen pelkästään TEK-pöytäkirjaan ei riitä.

Takavarikkovelvoitteen kohteena tarkoitetaan selkeästi esineoikeudellisesti esi-neeksi luokiteltavia teknisen tutkinnan kohteita. Sormen- ja jalanjälkiin sekä kuitunäytteisiin tai muotojalkien ja taltioitujen näytteiden takavarikointia ei edellytetä. Osalla tällaisista näytteistä ei ole edes omistajaa.

7.1.8 Datan takavarikon edellytykset

Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan datan voi takavarikoida 2 momentin mukaisesti ainoastaan *todisteena rikosasiassa* tai *rikoksella joltakulta viety*-perusteilla. *Menettämiskaatus*-peruste ei siten ole mahdollinen datan osalta, koska säännöksessä ei viitata takavarikoimisen 3 -kohdan *menetetyksi tuomitseminen*-perusteeseen. Tämä on lainsäädännöllinen ongelma niissä tilanteissa, kun data on jossakin muualla kuin tekijän hallussa olevassa tietojärjestelmässä tai sen tallennus-alustalla. Jos data on tällaisessa laitteessa, koko erillinen laite kuten tietokone, puhelin tai muistitikku on takavarikoitavissa ja siten data saadaan takavarikoitua samalla.

Jos data ei ole laitteessa, joka on epäillyn hallussa, tilanne on ongelmallinen. Data saattaa olla pilvipalvelimella, eikä laite tai tallennusala ole silloin epäillyn hallinnassa. Joissain tilanteissa data on mahdollista saada kokonaisuudessaan pois esimerkiksi pilvipalvelimelta ja tällöin nimenomaan data tulisi takavarikkoa koskevien säännösten kohteeksi. Mikäli data on itsessään laitonta materiaalia (esim. lap-

---

240 HE 222/2010 vp s. 92, 96 ja 274.

sipornoa) data pitäisi takavarikoida paitsi *todisteena rikosasiassa* -perusteella, myös *voidaan tuomita menetetyksi* -perusteella. Viimeksi mainittu peruste ei kuitenkaan ole lain mukaan mahdollinen.

Lainsäädännön mukaan tilanne on siis se, että poliisi ei voi takavarikoida dataa *menettämiskaatimus*-perusteella. Jos poliisi kuitenkin on takavarikoinut datan *todisteena rikosasiassa* -perusteella, niin syyttäjä voinee esittää sitä koskevan menettämiskaatimuksen rikoslain 10 luvun 9 §:n nojalla ja tuomioistuimien voinee tuomita menettämiskaatimuksen samaisen luvun 5 §:n nojalla. Tämä johtuu siitä, ettei syyttäjä tai tuomioistuin ole sidottu niihin perusteisiin, joilla esitutkintaviranomainen on takavarikoinut aineiston.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2010:32 henkilö A on tuomittu sukupuolisiveellisyttä loukkaavan lasta esittävän kuvan hallussapidosta. A:n tietokoneen kovalevyllä on muiden tiedostojen ohella ollut valokuvatiedostoja, joihin tuomio on perustunut. A on tuomittu rikoslain 10 luvun 5 §:n 1 momentin nojalla menettämään rikoksen kohteena olleet valokuvatiedostot valtiolle. Kovalevy oli rikoslain 10 luvun 4 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu esine, jota oli käytetty hallussapidossa. Sen menetetyksi tuomitsemista rikoksentekeväliseinä ei kuitenkaan katsottu tarpeelliseksi.

Korkein oikeus on perustellut kovalevyn menetetyksi tuomitsematta jättämistä sillä, että tietokoneen kovalevy on tavallinen tiedostojen ja ohjelmistojen tallennusalusta. Se on helposti ja suhteellisen halvalla hankittavissa oleva osa tietokonetta. Vaikka kovalevyllä on mahdollista tallentaa myös laittomia tiedostoja, kovalevyä ei ole perusteltua katsoa esineenä erityisen soveliaaksi juuri rikosten tekemiseen. Lisäksi ratkaisun perusteluissa on todettu, että laittomat kuvatiedostot olisivat poistettavissa kovalevyltä.

Korkeimman oikeuden ratkaisun antamisen jälkeen on ilmennyt, että kuvatiedostojen poistaminen ei ole helppo toimenpide, eikä ylipäätään voida olla varmoja siitä, että tiedostot ovat poistuneet.

Lisäksi asiaa käsiteltäessä tulee huomioida, että pääsääntöinen toimintamalli pakkokeinolain 7 luvun 2 §:n mukaan on, että asiakirja jäljennetään, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. Tässä tapauksessa jäljentäminen ei ole mahdollista jäljentämisen tavoitteen eli aineiston omistajalleen palauttamisen näkökulmasta. Esitutkintaviranomainen ei voi jäljentämisen jälkeen palauttaa laitonta aineistoa takaisin omistajalleen tai jättää sitä omistajan haltuun sen laittomuuden vuoksi.

7.2 Asiakirjan jäljentäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:2 Asiakirjan jäljentäminen</p> <p>Asiakirjan takavarikoiminen 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti todisteena käytettäväksi on korvattava sen jäljentämisellä, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta.</p> <p>Asiakirja on jäljennettävä ilman aiheetonta viivytystä sen haltuunottamisen jälkeen. Jäljentämisen jälkeen asiakirja on viipymättä palautettava sille, jolta se on otettu haltuun.</p> <p>Jos asiakirjaa ei voida viivytyksettä jäljentää asiakirjan tai asiakirja-aineiston laadun tai laajuuden vuoksi, asiakirja on takavarikoitava.</p>	

7.2.1 Uusi pakkokeino

Pakkokeinolain 7 luvun 2 §:n säännös asiakirjan jäljentämisestä on kokonaan uusi pakkokeinolaissa. *Todisteena rikosasiassa* -perusteella suoritettava asiakirjan takavarikko on siis korvattava jäljentämisellä, jos se on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta. Jäljentäminen on tässä tapauksessa ensisijainen toimenpide suhteessa takavarikkoon. On huomattava, että asiakirjalla tarkoitetaan tässä myös pakkokeinolain 7 luvun § 2 momentin tarkoittamassa teknisessä laitteessa, muussa vastaavassa tietojärjestelmässä taikka sen tallennusalustalla olevia asiakirjoja.

7.2.2 Todistelun luotettavuuden vuoksi tehtävä takavarikointi

Säännöksen sanamuodon mukaisesti jäljentäminen korvaa takavarikoimisen ainoastaan silloin, kun jäljentäminen on riittävää todistelun luotettavuuden kannalta. Siten pitää tapauskohtaisesti harkita sitä, milloin takavarikointi on kuitenkin ensisijainen todistelun luotettavuus huomioiden.

Käytännössä yksittäistapauksittain joudutaan harkitsemaan, voidaanko jäljennöstä pitää riittävänä todisteena. Esimerkiksi väärennettyihin tai väärennetyksi epäiltyihin asiakirjoihin jäljentäminen ei sellaisenaan sovellu. Harkinnan suorittaa tutkinnanjohtaja ja tarvittaessa esitutkintayhteistyössä syyttäjän kanssa.

Esimerkkinä tästä tapauksesta voidaan mainita kirjanpitoaineiston takavarikointi sitä varten, että rikostarkastaja tulee tekemään ko. aineistoon rikosperustaisen erityistarkastuksen. Tällöin todistelun luotettavuus edellyttää sitä, että rikostarkastaja voi tehdä tarkastuksen alkuperäiseen kirjanpitoon, eikä sen jäljennökseen. Muutoin todistelu oikeudessa saattaa vaarantua, mikäli ilmenee, että jokin tosite on jäänyt epähuomiossa jäljentämättä. Muitakin vastaavia esimerkkejä varmaan löytyy,

jossa takavarikointi pitää tehdä kuitenkin jäljentämisen sijaan todistelun luotettavuuden vuoksi.

7.2.3 Jäljentämisen ajankohta

Pakkokeinolain 7 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan asiakirja on jäljennettävä ilman aiheutonta viivytystä sen haltuun ottamisen jälkeen. Hyväksyttävänä ei voida pitää sitä, että aineisto jäisi poliisin haltuun kovin pitkäksi aikaa ilman varmuutta siitä, miten sen kanssa menetellään. Takavarikoimiseen liittyvänä eräänlaisena käytännön rajana voidaan pitää muutamaa päivää. Mikäli poliisin haltuun ottaman aineiston määrä on suuri tai perustellusta syystä sitä ei voida seuloa muutaman päivän aikana, tulee aineisto takavarikoida. Takavarikointi pitää näissäkin tapauksissa aineiston seulomisen jälkeen korvata mahdollisuuksien mukaan jäljentämisellä.²⁴¹

Ellei päätöstä jäljentämisestä pystytä tekemään esimerkiksi seulottavien asiakirjojen suuren määrän takia muutamassa päivässä, aineisto pitää takavarikoida. Takavarikko tulee tämän jälkeen taas korvata jäljentämisellä, kun siihen on seulomisen jälkeen mahdollisuus.

7.2.4 Takavarikointi kahdella perusteella

Monesti esitutkinnassa tulee vastaan tilanne, jossa esimerkiksi asiakirja voidaan takavarikoida sekä *rikoksella joltakulta viety* -perusteella että *todisteena rikosasiassa* -perusteella. Lain sanamuodon mukaan jäljennös korvaa yleensä takavarikoinnin. Voiko takavarikoidusta asiakirjasta ottaa takavarikoinnin lisäksi jäljennöksen esimerkiksi esitutkintapöytäkirjaan todisteena liitettäväksi? Säännöksessä puhutaan jäljentämisestä ainoastaan niissä tapauksissa, kun haltuunoton tai takavarikko on tehty *todisteena rikosasiassa* -perusteella.

Jäljentämistä koskeva säännös ei säätele jäljennösten lukumäärää. Jos takavarikointi siis suoritetaan kahdella eri perusteella, asiakirjasta voidaan ottaa myös jäljennös, vaikka takavarikko muulla perusteella pysyy voimassa. Tällöin jäljentäminen pitää kirjata siten kuin pakkokeinolain 7 luvun 12 §:ssä säädetään.

7.2.5 Jäljennösten lukumäärä

Tulkinnanvarasta on, voiko asiakirjoja jäljentää useaan kertaan? Käytännössä pitkäkestoisessa tutkinnassa tutkitaan rikosasioita usein ryhmänä, jolloin kaikilla tutkijoilla pitää olla käytettävissään samat tiedot, jotta esitutkinta tulee suoritetuksi parhaalla mahdollisella tavalla. Tämä edellyttää, että kaikki tutkijat saavat kopion jäljennetyistä aineistosta. Koska laissa ei säädellä jäljennöksestä otettavien työkalupaleiden lukumäärää, niitä voidaan ottaa tarpeen mukaan.

Mikäli jäljennös määrätään tuomioistuimen toimesta hävitettäväksi, hävitysmääräys koskee myös työkalupaleita. Virkamiehen oikeusturvan takia lienee syytä

---

241 HE 222/2010 vp s. 274.

kirjata, milloin viimeinen jäljennös asiakirjasta hävitetään. Mikäli tällainen hävitettäväksi määrätty asiakirja esitetään rikosasian yhteydessä tuomioistuimelle, tuomioistuimen tulisi olla tietoinen tehdystä hävittämismääräyksestä.

Toisaalta hävitettäväksi määrättyä asiakirjaa ei saa käyttää todisteena, joten tuomioistuimen tulee joka tapauksessa ratkaista asia siten kuin asiakirjaa ei olisi sille esitetty.

7.2.6 Jäljennöksestä otetun valokopion luovuttaminen edelleen

Poliisi on luovuttanut aiemman lain aikana takavarikoidusta aineistosta valokopioita yhteistyöviranomaiselle siltä osin kuin valokopiot ovat palvelleet kyseisen viranomaisen virkatoimintaa ja tiedonvaihtoon on ollut oikeus. Uuden jäljentämistä koskevan pykälän myötä herää kysymys, rajoitetaanko säännöksellä viranomaisten välistä tiedonkulkua. Näin ei tapahdu, koska jäljentämistä koskevia säännöksiä sovelletaan ainoastaan jäljennettäessä asiakirjoja rikosprosessuaalisiin tarkoituksiin. Asiakirjoista voi siten jatkossakin antaa muille viranomaisille tietoa tiedonvaihtosäännösten niin salliessa. Suositeltavana voidaan pitää sitä, että annettu tieto ja sen vastaanottaja kirjataan johonkin esitutkinta-asiakirjaan. Samalla periaatteella asiakirjoista voi kirjata tietoa poliisiin omiin järjestelmiin (esim. EPRI-rekisteri).

7.3 Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:3 Läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuteen ja -oikeuteen liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot</p> <p>Rikoksesta epäillyn tai häneen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi asiakirjaa, joka sisältää epäillyn ja sanotun henkilön taikka mainitussa suhteessa epäiltyyn olevien henkilöiden välisen viestin. Tällaisen asiakirjan saa kuitenkin takavarikoida tai jäljentää, jos tutkittavana olevasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.</p> <p>Asiakirjaa ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi, jos sen voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai mainitun luvun 24 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu</p>	<p>PKL 4:2 Asiakirjan takavarikko</p> <p>Rikoksesta epäillyn tai häneen oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettussa suhteessa olevan henkilön hallusta ei saa takavarikoida todisteena käytettäväksi asiakirjaa, joka sisältää epäillyn ja sanotun henkilön taikka mainitussa suhteessa epäiltyyn olevien henkilöiden välisen tiedonannon. Tällaisen asiakirjan saa kuitenkin takavarikoida, jos tutkittavana olevasta rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta.</p> <p>Asiakirjaa ei saa takavarikoida todisteena käytettäväksi, jos sen voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:ssä tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai saman luvun 24 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu henkilö saa kieltäytyä</p>

<p>henkilö saa kieltäytyä kertomasta, ja asiakirja on edellä tarkoitetun henkilön tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.</p> <p>Asiakirja saadaan kuitenkin 2 momentin estämättä takavarikoida tai jäljentää, jos henkilö voidaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 3 momentin nojalla velvoittaa todistamaan tai 24 §:n 4 momentin nojalla velvoittaa vastaamaan kysymykseen ja jos tutkittavana on tämän pykälän 1 momentissa tarkoitettu rikos.</p> <p>Asiakirja saadaan 1 ja 2 momentin estämättä pitää takavarikoituna tai jäljennettynä, jos sen irrottaminen muusta takavarikon kohteesta ei ole mahdollista.</p>	<p>kertomasta, ja asiakirja on edellä tarkoitetun henkilön tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty. Asiakirja saadaan kuitenkin takavarikoida, jos edellä tarkoitettu henkilö olisi esitutkinnassa oikeutettu tai velvollinen todistamaan asiakirjaan sisältyvästä seikasta esitutkintalain 27 §:n 2 momentin nojalla.</p>
--	---

7.3.1 Säännös on pääosin ennallaan

Pakkokeinolain 7 luvun 3 § määrittää läheisiin henkilöihin sekä vaitiolovelvollisuuden ja -oikeuteen liittyvät takavarikointi- ja jäljentämiskiellot. Pääosiltaan säännös on pysynyt ennallaan.

7.3.2 ”Viesti”-sana

Säännöksen ensimmäisessä momentissa on vanhan lain ”tiedonanto”-sana korvattu ”viesti”-sanalla. Sanalla rajattaisiin täsmällisemmin takavarikoimisen ulkopuolelle kaikki kyseisten henkilöiden välinen viestien vaihto riippumatta siinä yhteydessä annetuista tiedoista.²⁴²

7.3.3 Soveltamisala

Pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 2 momenttiin on lisätty, että hallussapitoa koskeva edellytys koskee vaitiolovelvollisten ohella myös vaitiolo-oikeutettuja. Samoin säännös koskee nyt takavarikoimisen lisäksi myös jäljentämistä.

7.3.4 Takavarikoimiskiellon laajuus

Takavarikoimiskiellon laajuus on ongelmallinen tilanteessa, mikäli oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:n²⁴³ mukaisesti läheisessä suhteessa toisiinsa olevat henki-

242 HE 222/2010 vp s. 275.

243 Säännöksen tarkoittamia henkilöitä ovat se, joka on tai on ollut avioliitossa tahi on kihloissa jommankumman asianosaisen kanssa, se, joka on asianosaisen suoraan etenevässä tai takenevassa polvessa oleva sukulainen tahi joka on tai on ollut naimisissa asianosaiseen sanotunlaisessa sukulaisuussuhteessa olevan henkilön kanssa ja asianosaisen sisarusia tai näiden aviopuolisoita tahi asianosaisen ottovanhempia tai ottolapsia.

löt ovat kumpikin rikoksesta epäillyn asemassa. Takavarikoimiskielto on yksiselitteisesti voimassa tällöinkin²⁴⁴.

7.3.5 Takavarikointi, jos irrottaminen ei ole mahdollista

Pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 4 momentti on uusi säännös ja sen mukaan asiakirjan takavarikointi on kuitenkin mahdollista säännöksen 1 ja 2 momentin asettaman takavarikointikiellon estämättä, jos asiakirjan irrottaminen muusta takavarikon kohteesta ei ole mahdollista.

Käytännössä siis esimerkiksi datan osalta voi olla tilanne se, että takavarikon kohteena on sekä hyödynnettäviä todisteita että hyödyntämiskiellon alaisia todisteita. Tällöin data voidaan takavarikoida, mutta tästä huolimatta on noudatettava säännöksen 1 ja 2 momentin määräyksiä hyödyntämiskielloista.

Samantilainen tilanne on käsillä, mikäli takavarikoitu aineisto on ollut niin laaja, että vasta jälkikäteen seulonnassa paljastuu takavarikointikiellon alainen asiakirja. Tällöin asiakirjan takavarikko on kumottava ja asiakirja on palautettava omistajalleen heti, kun asia huomataan. On selvää, ettei asiakirjaa saa tällöinkään hyödyntää esitutkinnassa.

7.4 Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:4 Telekuunteluun, televalvontaan ja tukiasematietoihin liittyvät takavarikoimis- ja jäljentämiskiellot</p> <p>Viestintämarkkinalain (393/2003) 2 §:n 21 kohdassa tarkoitetun teleyrityksen (teleyritys) tai sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 11 kohdassa tarkoitetun yhteisötilaajan (yhteisötilaaja) hallusta ei saa takavarikoida tai jäljentää asiakirjaa tai dataa, joka sisältää tämän lain 10 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun viestiin liittyviä tietoja taikka mainitun luvun 6 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tunnistamistietoja tai 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tukiasematietoja.</p> <p>Poikkeuksesta 1 momentissa tarkoitettuun takavarikoimiskieltoon säädetään 10 luvun 4 §:n 1 momentissa.</p>	

244 HE 222/2010 vp s. 275.

7.4.1 Teleyritystä ja yhteisötilaajaa koskeva takavarikointi ja jäljentämiskielto

Pakkokeinolain 7 luvun 4 § on kokonaan uutta sääntelyä. Säännöksen 1 momentissa teleyrityksen tai yhteisötilaajan hallusta takavarikoimiselle säädetty kielto on selvyden vuoksi tarpeen sen korostamiseksi, että takavarikolla ei saa kiertää telepakkokeinojen käytölle laissa asetettua korkeaa kynnystä²⁴⁵. Käytännössä tämä tulkinta on ollut aikaisemminkin ilman erillistä säännöstä.

7.5 Lähetyksen takavarikoiminen ja jäljentäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:5 Lähetyksen takavarikoiminen ja jäljentäminen</p> <p>Rikoksesta epäillylle tarkoitettu tai häneltä lähtöisin oleva kirje, paketti tai muu vastaava lähetyksen saadaan ennen sen saapumista vastaanottajalle takavarikoida tai jäljentää, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja lähetyksen voidaan tämän lain mukaan takavarikoida tai jäljentää vastaanottajan hallusta.</p> <p>Jos takavarikoidun tai jäljennetyn lähetyksen sisältö voidaan rikoksen selvittämistä haittaamatta ilmoittaa kokonaan tai osittain vastaanottajalle, lähetyksen tai muun selvityksen sisällöstä on toimitettava hänelle viipymättä.</p>	<p>PKL 4:3 Postilähetyksen ja sähkösanoman takavarikko</p> <p>Epäillylle tarkoitetut tai häneltä lähtöisin olevat kirjeet ja muut postilähetykset sekä sähkösanomat, jotka ovat posti- ja telelaitoksen hallussa, saa takavarikoida ainoastaan, milloin rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta ja ne tämän lain mukaan voitaisiin takavarikoida vastaanottajan hallusta.</p> <p>Jos takavarikoidun postilähetyksen tai sähkösanoman sisältö voidaan rikoksen selvittämistä haittaamatta kokonaan tai osittain ilmoittaa vastaanottajalle, jäljennös tai ote siitä on lähetettävä hänelle viipymättä.</p>

7.5.1 Vastaanottaja

Pakkokeinolain 7 luvun 5 § määrittää lähetyksen takavarikoimisen ja jäljentämisen. Aiemmin edellytettiin, että takavarikoitavien kohteiden tuli olla posti- ja telelaitoksen hallussa. Uudessa laissa takavarikointi on mahdollinen ennen kohteen saapumista vastaanottajalle.²⁴⁶

²⁴⁵ HE 222/2010 vp s. 276.

²⁴⁶ HE 222/2010 vp s. 277: Nykyisessä säännöksessä mainittua posti- ja telelaitosta ei ole enää olemassa. Postipalvelujen tarjoamisesta säädetään Postilaissa (29.4.2011/415). Lain 3 §:ssä ja 4 §:ssä säädetään toimilupaa edellyttävästä postitoiminnasta ja kirjelähetyksiä koskeva postitoiminta edellyttää toimilupaa. Valtioneuvosto myöntää toimiluvan määräajaksi, enintään kymmeneksi vuodeksi. Toistaiseksi ainoa toimiluvan haltija on Itella Oyj.

7.5.2 Pakkokeinon kohde

Aiemman lain kirjeet ja muut postilähetykset sekä sähkösanomat -ilmaisu on pakkokeinolain 7 luvun 5 §:n 1 momentissa korvattu kirje, paketti tai muu vastaava lähetyks -ilmaisulla. Säännöksen soveltamisalaa ei ole perusteltua rajata tietyn lähetysten toimittajan toimittamiin lähetyksiin, joskin postilähetyksiksi katsottavat lähetykset olisivat edelleen keskeisiä pykälän soveltumisalaa kuuluvia lähetyksiä.²⁴⁷

7.5.3 Jäljentämisen soveltuminen säännökseen

Pakkokeinolain 7 luvun 5 § velvoittaa pohtimaan, riittääkö jäljentäminen pakkokeinona vai pitääkö asiakirjat takavarikoida. Jäljentämisen edellytysten osalta viitataan asiakirjan jäljentämistä koskevaan teoksen osioon (PKL 7:2).

7.6 Lähetyksen pysäyttäminen takavarikoimista tai jäljentämistä varten

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:6 Lähetyksen pysäyttäminen takavarikoimista tai jäljentämistä varten</p> <p>Jos on syytä olettaa, että kirje, paketti tai muu vastaava lähetyks, joka voidaan takavarikoida tai jäljentää, on tulossa postitoimistoon, rautateiden liikennepaikkaan tai lähetysten kuljetusta ammatikseen liikennöinnin yhteydessä tai muuten harjoittavan toimipaikkaan taikka on jo siellä, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa määrätä lähetyksen pidettäväksi postitoimistossa, liikennepaikassa tai toimipaikassa, kunnes takavarikoiminen tai jäljentäminen on ehditty suorittaa.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettu määräys annetaan enintään yhden kuukauden määräajaksi, joka alkaa siitä, kun postitoimiston, liikennepaikan tai toimipaikan esimies on saanut tiedon määräyksestä. Lähetystä ei saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen lupaa luovuttaa muulle kuin hänelle tai hänen määräämälleen henkilölle.</p> <p>Postitoimiston, liikennepaikan tai toimipaikan esimiehen on heti ilmoitettava määräyksen antajalle lähetyksen saapumisesta. Tämän on ilman aiheutonta viivytystä päätettävä lähetyksen takavarikoimisesta tai jäljentämisestä.</p>	<p>PKL 4:4 Lähetyksen pysäyttäminen takavarikkoa varten</p> <p>Jos on syytä olettaa, että kirje, muu postilähetyks, sähkösanoma tai tavaralähetyks, joka voidaan takavarikoida, on tulossa posti- ja telelaitoksen toimipaikkaan, rautateiden liikennepaikkaan taikka linjaliikennettä moottoriajoneuvolla, laivaliikennettä, lentorahtiliikennettä tai tällaisessa liikenteessä kuljetettavan tavarankäsittelyä harjoittavan toimipaikkaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies saa määrätä, että lähetyks on pidettävä toimipaikassa, kunnes takavarikko on ehditty toimittaa.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettu määräys annetaan tietyksi ajaksi, ei kuitenkaan pidemmäksi kuin yhdeksi kuukaudeksi siitä, kun toimipaikan esimies on saanut määräyksestä tiedon. Lähetystä ei saa ilman tutkinnanjohtajan tai syyttäjän lupaa luovuttaa muulle kuin heille tai heidän määräämälleen henkilölle.</p> <p>Toimipaikan esimiehen on viipymättä ilmoitettava määräyksen antajalle lähetyksen saapumisesta toimipaikkaan. Tämän on välittömästi päätettävä lähetyksen takavarikoimisesta.</p>

247 HE 222/2010 vp s. 277.

7.6.1 Säännös on pääosin ennallaan

Pakkokeinolain 7 luvun 6 § määrittää lähetyksen pysäyttämisen takavarikoimista tai jäljentämistä varten. Säännös on pääosin pysynyt ennallaan, mutta siihen on tehty tarkennuksia.

7.6.2 Pakkokeinon kohde

Pakkokeinon kohteeksi on pakkokeinolain 7 luvun 6 §:ssä nyt kirjattu *kirje, paketti tai muu vastaava lähetyks*-ilmaisu, joka vastaa luvun 5 §:n sääntelyä.

7.6.3 Lähetyksen pysäyttämistä koskevan määräyksen kohde

Lähetyksen pysäyttämistä koskevan kohdepaikan määrittelyä on samoin laajennettu ja nyt se on kirjattu muotoon *postitoimistoon, rautateiden liikennepaikkaan tai lähetyksien kuljettamista ammatikseen liikennöinnin yhteydessä tai muuten harjoittavan toimipaikkaan*. Aiemman lain säännöstä voitiin pitää suppeana, koska sen ulkopuolelle jäivät muut lähetyksien kuljetusta ammatikseen harjoittavat.²⁴⁸

7.6.4 Muut lisäykset säännökseen

Lähetyksen pysäyttämistä voidaan jatkossa käyttää myös sellaiseen lähetykseen, joka jo on toimipaikassa. Säännöksen soveltumisalaan on lisätty myös lähetyksen pysäyttäminen jäljentämistä varten. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pitää jatkossa tehdä päätös takavarikoinnista tai jäljentämisestä ilman aiheetonta viivytystä, kun aiemmin päätös oli tehtävä välittömästi.

7.7 Takavarikoimisesta ja asiakirjan jäljentämisestä päättävä viranomais

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 7:7 Takavarikoimisesta ja asiakirjan jäljentämisestä päättävä viranomais	PKL 4:5 Takavarikoimisesta päättävä viranomais
Takavarikoimisesta tai asiakirjan jäljentämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tuomioistuimien saa päättää siitä syytettyä käsitellessään.	Takavarikoimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Tuomioistuimien saa päättää siitä syytettyä käsitellessään.

248 HE 222/2010 vp s. 277.

7.7.1 Jäljentämisestä päättävä viranomainen

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää pakkokeinolain 7 luvun 7 §:n mukaan esitutinnan aikana myös asiakirjan jäljentämisestä. Käytännössä tämä lisää virkamiesten työtä, koska esitutkinnassa on monesti välttämätöntä käyttää tätä pakkokeinoa. Säännöksen sanamuoto on myös ehdoton; asiakirjan takavarikoiminen on korvattava jäljentämisellä, jos jäljennös on riittävä todistelun luotettavuuden kannalta.

7.7.2 Normaali päätöksenteko suhteessa uudelleen päättämiseen

Pakkokeinolain 7 luvun 7 §:n takavarikoimisesta ja asiakirjan jäljentämisestä päättävä viranomainen suhteessa pakkokeinolain 7 luvun 19 §:ään, jossa säädetään uudelleen takavarikoimisesta tai jäljentämisestä, voidaan nähdä ongelmallisena.

Tuomioistuin kuitenkin päättää uudelleen takavarikoimisesta tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämisestä käytettäväksi todisteena eräissä tapauksissa riippumatta siitä, onko syyte nostettu vai ei. Tämä koskee asioita, joissa tuomioistuin on aikaisemmin kumonnut takavarikon tai päättänyt, että asiakirjan jäljennöstä ei säilytetä käytettäväksi todisteena. Uudelleen takavarikoimisesta päättäminen edellyttää, että aikaisemman ratkaisun jälkeen tietoon on tullut asiaan vaikuttava seikka.²⁴⁹

7.8 Haltuunottaminen takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:8 Haltuunottaminen takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten</p> <p>Poliisimies saa rikoksesta epäillyn kiinniottamisen tai etsinnän yhteydessä ottaa haltuunsa esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimista tai jäljentämistä varten ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystäkin. Poliisimies saa tehdä sen ilman määräystä muissakin tapauksissa, jos asia ei siedä viivytystä.</p> <p>Haltuunottamisesta on viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on ilman aiheetonta viivytystä päätettävä, onko esine, omaisuus tai asiakirja takavarikoitava tai onko asiakirja jäljennettävä. Poliisimies voi ilmoitusta tekemättä välittömästi palauttaa haltuunottamisen kohteen, jos on käynyt ilmi, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytyksiä ei kuitenkaan ilmeisesti ole.</p>	<p>PKL 4:6 Takavarikoitavan esineen haltuunottaminen</p> <p>Kun poliisimies ottaa rikoksesta epäillyn kiinni taikka toimittaa kotietsinnän tai henkilöön kohdistuvan etsinnän, hän saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräystäkin ottaa haltuunsa takavarikoimista varten esineen, joka silloin tavataan. Poliisimies saa muulloinkin, kun asia ei siedä viivytystä, ottaa haltuunsa takavarikoitavan esineen, ei kuitenkaan posti- ja telelaitoksen hallussa olevaa lähetystä.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettu esineen haltuunottamisesta on viipymättä ilmoitettava pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle, jonka on heti päätettävä, onko esine takavarikoitava.</p>

249 HE 222/2010 vp s. 278.

7.8.1 Poliisimiestä koskeva toimivallan lisäys

Pakkokeinolain 7 luvun 8 § määrittää haltuun ottamisesta takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä varten. Säännöksessä poliisimiehelle annetaan mahdollisuus kohteen haltuun ottamiseen rikoksesta epäillyn kiinniottamisen yhteydessä tai etsinnän yhteydessä ja myös muissa tapauksissa, jos asia ei siedä viivytystä.

Jatkossa poliisimies saa siis ottaa kiireellisissä tapauksissa haltuunsa esineen, omaisuuden tai asiakirjan myös posti- ja telelaitoksen hallusta. Tämä on siten toimivallan lisäys yksittäiselle poliisimiehelle, joskin säännöstä tultaneen soveltamaan melko harvoin.

Pakkokeinolain 7 luvun 8 § koskee johdonmukaisesti myös haltuun ottamista asiakirjan jäljentämistä varten.

7.8.2 Haltuun ottamisen välitön peruuttaminen

Mikäli haltuun otetun kohteen osalta ilmenee, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytyksiä ei kuitenkaan ilmeisesti ole, poliisimies voi pakkokeinolain 7 luvun 8 §:n 2 momentin loppuosan uuden sääntelyn perusteella ilmoitusta tekemättä välittömästi palauttaa haltuun otetun kohteen. Kysymyksessä on uusi sääntely ja tämä helpottaa toimintaa tapauksissa, joissa ilmeisesti on otettu turhaan haltuun omaisuutta.

Poliisimies voi siis jättää ilmoituksen haltuunotosta tekemättä pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle ja palauttaa haltuun ottamisen kohteen heti. Haltuunotto on näissäkin tilanteissa syytä kuitenkin kirjata johonkin asiakirjaan. Tämä on tarpeellista jälkikäteen tehtyjen väitteiden varalta ja siten poliisimiehen oman oikeusturvan takia.

7.8.3 Päätettävä ilman aiheetonta viivytystä

Haltuun ottamisesta ilmoittamisen jälkeen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä päätettävä, onko esine, omaisuus tai asiakirja takavarikoitava tai onko asiakirja jäljennettävä. Joissakin tapauksissa pidättämiseen oikeutettu virkamies joutuu harkitsemaan jonkin verran haltuun ottamisen ja takavarikoimisen edellytysten olemassaoloa.²⁵⁰

Käytännön poliisitoiminnassa pidättämiseen oikeutettu virkamies on saatavissa aina puhelimen päähän yleisjohtajärjestelmän kautta, mutta käytännössä hän ei ole rikosasioiden tutkinnanjohtaja, eikä voi tietää yksittäisestä rikostapauksesta paljoakaan. Käytännössä ongelmallista aikaa on siten virka-ajan ulkopuolinen aika, jolloin jutun tutkinnanjohtajat eivät yleensä ole töissä.

Voidaan lähteä siitä, että pääsäännön mukaan yleisjohtotehtävissä toimivat pidättämiseen oikeutetut tekevät päätöksen asiassa, kun saavat ilmoituksen asiasta poliisimieheltä. Mikäli tapaus on epäselvä ja päätöksen tekeminen asiassa edellyttäisi kyseiseen juttuun tutustumista, voidaan puoltaa tulkintaa, jonka mukaan yleisjohtaja voi siirtää päätöksenteon asiassa virka-aikana töihin tulevalle jutun tutkinnanjohtajalle

---

250 HE 222/2010 vp s. 97.

7.9 Ilmoitus haltuunottamisesta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:9 Ilmoitus haltuunottamisesta</p> <p>Esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona esine, omaisuus tai asiakirja on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla haltuunoton tapahtuessa. Tarvittaessa haltuunottamisesta on ilmoitettava muullekin henkilölle, jonka esineestä, omaisuudesta tai asiakirjasta on kyse. Siitä on ilmoitettava myös kirjeen, paketin tai muun vastaavan lähetyksen vastaanottajalle ja lähettäjälle, jos heidän osoitteensa on tiedossa.</p> <p>Ilmoituksen tekemistä voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä siirtää enintään viikko haltuunottamisesta, jos tärkeä tutkinnallinen syy sitä vaatii. Sen jälkeen tuomioistuimella on mainitun virkamiehen pyynnöstä päättää ilmoituksen siirtämisestä enintään kaksi kuukautta kerrallaan. Ilmoitus on kuitenkin tehtävä viipymättä esitutinnan päätyttyä. Määräajan pidentämistä koskeva pyyntö on tehtävä tuomioistuimelle viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.</p>	<p>PKL 4:7 Ilmoitus takavarikosta ja haltuunottamisesta</p> <p>Jollei se, jonka luona esine takavarikoidaan tai otetaan haltuun, ole saapuvilla, hänelle on viipymättä ilmoitettava takavarikosta tai haltuunottamisesta. Posti- tai tavaralähetyksen taikka sähkösanoman vastaanottajalle ja lähettäjälle, jos hänen osoitteensa on tiedossa, on ilmoitettava takavarikosta niin pian kuin siitä ei voi aiheutua haittaa rikoksen selvittämiseksi.</p>

7.9.1 Ilmoittamisen kohde

Pakkokeinolain 7 luvun 9 § määrittää esineen, omaisuuden tai asiakirjan haltuunottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten tehtävästä ilmoittamisesta.

Pakkokeinolain Ilmoittamisen kohteen osalta on lakiin tehty muutos. Aiemman lain mukaan asiasta piti ilmoittaa vain sille, jonka luona esine takavarikoidaan tai otetaan haltuun. Pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan haltuunottamisesta pitää tarvittaessa ilmoittaa myös sille, jonka esineestä, omaisuudesta tai asiakirjasta on kyse ja kirjeen, paketin tai muun vastaavan lähetyksen vastaanottajalle ja lähettäjälle. Tämä tarkoittaa ilmoitusvelvollisuuden laajentumista.

Lähtökohtana edelleen voidaan pitää sitä, että ilmoitus takavarikon tai jäljentämisen kohdetta hallussaan pitäneelle on riittävä, jolloin hänen vastuullaan on mahdollisen jatkoilmoituksen tekeminen esimerkiksi esineen omistajalle.²⁵¹

251 HE 222/2010 vp s. 278–279.

Jos poliisilla on kuitenkin oikean omistajan tiedot, hänelle pitää ilmoittaa. Jos sivullisen omistusoikeus katsotaan perustuvan valeoikeustoimeen tai ulosottokaaren 4 luvun 14 §:n mukaiseen keinotekoiseen järjestelyyn, tulisi tieto toimenpiteestä ilmoittaa myös sille, jota poliisi pitää todellisena omistajana.

7.9.2 Haltuunoton kohde

Pakkokeinolain 7 luvun 9 §:ssä on aikaisemmin mainitun esineen lisäksi nyt myös omaisuus ja asiakirja, joita koskevasta haltuun ottamisesta takavarikoimista tai jäljentämistä varten pitää viipymättä ilmoittaa.

Huomion arvoista on, että johdonmukaisesti säännökseen on lisätty, että haltuunotto voidaan tehdä myös saman luvun 2 §:n mukaista jäljentämistä varten.

7.9.3 Ilmoittamisen siirtäminen

Pakkokeinolain 7 luvun 9 §:n 2 momentissa annetaan poliisille tietyin edellytyksin mahdollisuus olla ilmoittamatta tehdystä haltuunotosta. Kysymyksessä on uusi sääntely. Käytännössä momentin soveltamisala jää melko suppeaksi ajatellen sitä, että suurin osa haltuunotoista suoritetaan kotietsinnän yhteydessä ja kotietsinnästä on joka tapauksessa ilmoitettava kohdehenkilölle. Yleensä kotietsinnässä paikalla ollut saa tietoonsa myös sen, mitä sen yhteydessä on otettu poliisin haltuun.

Kotietsinnän yhteydessä tehtävästä takavarikosta ei tarvitse ilmoittaa kohdehenkilölle, jos tämän säännöksen mukaiset ilmoittamatta jättämisen edellytykset täyttyvät. Tyypillinen tapaus, jossa ilmoitusta siirretään, voisi olla huumausaineen maastokätkön haltuunotto. Tällaisissa tilanteissa on yleensä vielä tärkeitä tutkinnallisia intressejä, joiden vuoksi haltuunottoa ei haluta paljastaa rikoksesta epäiltynä oleville.²⁵²

Tärkeä tutkinnallinen syy -edellytys mahdollistaisi sen, että asian arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon samaan rikoskokonaisuuteen liittyviä rikoksia ja niiden toisiinsa liittyviä tutkintatarpeita. Sana *tutkinnallinen* kuitenkin tarkoittaisi sitä, että esitutkinnan täytyy olla jo käynnissä.²⁵³

7.9.4 Ilmoittamisen siirtämisen määräajat

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä saadaan ilmoitus jättää tekemättä tärkeästä tutkinnallisesta syystä enintään viikoksi haltuun ottamisesta. Tämän jälkeen asia pitää viedä tuomioistuimeen, joka voi aina jatkaa määräaikaa kahdella kuukaudella. Ilmoituksen tekoa voidaan siirtää tällä tavalla esitutkinnan päättymishetkeen asti, jolloin ilmoitus on tehtävä viipymättä. Tuomioistuinkäsittelyä koskevat

252 HE 222/2010 vp s.279: Jos takavarikoiminen tai asiakirjan jäljentäminen on tapahtunut kotietsinnässä tai paikanetsinnässä, toimenpide saattaa ainakin välillisesti ilmetä etsintäilmoituksesta. Kysymyksessä olevaa momenttia voitaisiin kuitenkin soveltaa esimerkiksi tilanteissa, joissa paikkaan on menty muussa kuin etsintätarkoituksessa (esimerkiksi kuuntelulaitteiden asentaminen huoneistoon) tai haltuunottaminen ei ole tapahtunut paikkaan kohdistuvassa etsinnässä.

253 HE 222/2010 vp s. 279.

määräajat vastaavat takavarikon kumoamista (PKL 7:14) olevaa sääntelyä eli jatko-hakemus on tehtävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä ja tuomioistuimen on ratkaistava asia myös määräajan kuluessa.

Tältä osin on huomattava, että ensimmäistä kertaa asiaa tuomioistuimeen vietäessä ei liene mahdollista edes huomioida viikon määräaika, koska ilmoittamisen siirtäminen ei voi ylipäänsä kestää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä kuin viikon. Tällöin hakemusta tuomioistuimeen ei voi tehdä viimeistään viikkoa ennen. Säännöstä on siis luettava siten, että ensimmäistä kertaa asiaa tuomioistuimeen vietäessä hakemus lienee tehtävä mahdollisimman varhain, kuitenkin ennen viikon päättymistä. Ensimmäisen tuomioistuimen ratkaisun jälkeen on mahdollista noudattaa säännöksessä mainittua viikon määräaika ja näin tuleekin tehdä.

7.10 Rekisteri-ilmoitus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:10 Rekisteri-ilmoitus</p> <p>Toimenpiteestä päättäneen viranomaisen on tehtävä takavarikoimisesta ja takavarikon kumoamisesta ulosottokaaren 4 luvun 33 §:ssä tarkoitettu rekisteri-ilmoitus, jos takavarikon kohteena on mainitussa pykälässä tarkoitettu esine tai omaisuus.</p>	

7.10.1 Rekisteri-ilmoitukset

Rekisteri-ilmoituksia koskeva pakkokeinolain 7 luvun 10 § on kokonaan uusi säännös, jonka mukaan nyt myös takavarikosta pitää tehdä ilmoitukset rekisteriviranomaisille ulosottokaaren säännöksen mukaisesti. Asiallisesti säännös vastaa 6 luvun 3 §:ssä säädettyä rekisteri-ilmoituksen tekemistä väliaikaisesta vakuustakavarikosta.

Ulosottokaaren 4 luvun 33 §:n mukaan ulosottomiehen tulee heti ilmoittaa:

- 1) kiinteistön ja kirjatun erityisen oikeuden sekä muun kiinnityskelpoisen omaisuuden ulosmittauksesta asianomaiselle rekisteriviranomaiselle;
- 2) patentin ja muun rekisteröidyn aineettoman oikeuden ulosmittauksesta asianomaiselle rekisteriviranomaiselle;
- 3) ulosmittauksesta sellaisen saatavan perimiseksi, jonka vakuudeksi on vahvistettu yrityskiinnitys, yrityskiinnitysrekisterin pitäjälle;
- 4) arvo-osuuden ja arvo-osuuteen kohdistuvan oikeuden ulosmittauksesta asianomaiselle arvo-osuusrekisterin pitäjälle;
- 5) vakioidun option ja termiinin ulosmittauksesta kyseistä johdannaistiliä hoitavalle välittäjälle ja muussa tapauksessa asianomaiselle optioyhteisölle;
- 6) muun omaisuuden ulosmittauksesta muulle rekisterinpitäjälle niin kuin erikseen säädetään.

Jos muuhunkin kuin edellä tarkoitettuun julkiseen rekisteriin voidaan tallettaa tieto ulosmittauksesta, ulosottomiehen tulee tarvittaessa ilmoittaa ulosmittauksesta asianomaiselle rekisterinpitäjälle. Rekisterinpitäjille tehtävistä ilmoituksista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla on siten huomioida ko. ulosottoaaren säännös ja tehdä ilmoitukset silloin, kun hän on toimenpiteestä päättänyt. Säännös tulee sovellettavaksi aiempaa useammin, koska takavarikon käyttöalaa laajennetaan ja takavarikoiduksi tulee entistä useammin ulosottoaaren säännöksessä mainittua omaisuutta. Merkinnät rekisteri-ilmoitusten tekemisistä on kirjattava esitutkinnan yhteydessä siten, että ne tulevat myös syyttäjän tietoon.

7.11 Eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:11 Eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen</p> <p>Takavarikoidun tai takavarikoimista varten haltuunotetun suljetun kirjeen tai muun suljetun yksityisen asiakirjan saa avata vain tutkinnanjohtaja, syyttäjä tai tuomioistuin taikka tutkinnanjohtajan määräyksestä poliisimies.</p> <p>Datan muodossa olevan asiakirjan avaamisessa saa tarvittaessa tutkinnanjohtajan päätöksellä avustaa toimenpiteen kohteena olevan tietojärjestelmän tai sen tallennusalan asiantuntija.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden ja tuomioistuimen lisäksi avattua yksityistä asiakirjaa saa tarkastella vain tutkittavana olevan rikoksen tutkija sekä tutkinnanjohtajan, syyttäjän tai tuomioistuimen osoituksen mukaan asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna rikoksen selvittämisessä tai jota muuten kuullaan asiassa.</p>	<p>PKL 4:8 Eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen</p> <p>Takavarikoidun suljetun kirjeen tai muun suljetun yksityisen asiakirjan saa avata vain tutkinnanjohtaja, syyttäjä tai tuomioistuin. Heidän lisäksi saavat tällaista asiakirjaa tai sähkösanomaa tarkemmin tutkia vain asianomaisen rikoksen tutkijat. Kuitenkin asiantuntija tai muu, jota käytetään apuna rikoksen selvittämisessä tai jota muuten asiassa kuullaan, saa tutkinnanjohtajan, syyttäjän tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tarkastaa sitä.</p>

7.11.1 Kohde ja avaamisoikeus

Pakkokeinolain 7 luvun 11 § vastaa hyvin paljon edellisen pakkokeinolain sisältöä. Säännökseen on tehty lähinnä joitakin sanamuutoksia sekä uusi dataa koskeva 2 momentti verrattuna aiempaan lakiin.

Ensinnäkin säännös soveltuu nyt takavarikoidun kohteen ohella myös takavarikoimista varten haltuun otettuun kohteeseen. Säännöksen muutos on johdonmukainen niin, ettei takavarikointia tarvitse tehdä, mikäli selvityksen perusteella on havaittavissa, ettei edellytyksiä siihen ole.

Toinen muutos on se, että nyt myös tutkinnanjohtajan määräämä poliisimies saa avata säännöksessä tarkoitetun suljetun kirjeen. Muun suljetun asiakirjan käsite tarkoittaa esimerkiksi tietokoneessa tai muussa teknisessä laitteessa olevaa sähköpostiviestiä tai muuta vastaavaa sähköisessä muodossa olevaa asiakirjaa, joka on suojattu käyttäjätunnuksella tai salasanalla.²⁵⁴

Liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 7 §:n mukaan moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa voidaan toimittaa yleinen kotietsintä tai paikanetsintä paljastinlaitteen löytämiseksi sen estämättä, mitä pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä säädetään. Tämä on mahdollista, mikäli on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty paljastinlaiterikkomus. Näissä tilanteissa saatetaan joutua tilanteeseen, että liikennevalvontatilanteessa havaitaan, että autossa on suljettu kirjekuori. Tällöin tulee menetellä pakkokeinolain 7 luvun 11 §:n mukaisesti.

7.11.2 Asiantuntijan käyttö

Pakkokeinolain 7 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan voidaan jatkossa käyttää tarvittaessa asiantuntijaa esimerkiksi sähköisessä muodossa olevan asiakirjan suojaamiseen liittyvien käyttäjätunnusten tai salasanojen kiertämisessä. Kysymyksessä on uusi sääntely.

Asiantuntija voi olla niin poliisihallinnon tai sen ulkopuolinenkin henkilö. Asiantuntijan tehtävä on vain avustaa eikä hän saa tarkastella avattavaa asiakirjaa. Asiakirjan tutkimiseen liittyen on huomioitava myös pakkokeinolain 8 luvun 13 §, joka rajaa tarkastusoikeutta silloin, kun asiakirja on haltuun otettu erityisen kotietsinnän yhteydessä.²⁵⁵

7.11.3 Yksityinen asiakirja

Lainvalmistelutöiden mukaan muulla suljetulla yksityisellä asiakirjalla tarkoitetaan esimerkiksi tietokoneessa tai muussa teknisessä laitteessa olevaa sähköpostiviestiä tai muuta vastaavaa sähköisessä muodossa olevaa asiakirjaa, joka on suojattu käyttäjätunnuksella tai salasanalla²⁵⁶. Pakkokeinolain säännös ja lainvalmistelutyöt lähes tyvät asiaa yksittäisen asiakirjan kautta. Tästä voisi vetää sen johtopäätöksen, että jokainen asiakirja olisi oltava suljettu erillisenä asiakirjana. Useimmilla ihmisillä on tietokoneissaan omat tiedostot ja sähköpostit käyttäjätunnuksen ja salasanan takana siten, että normaalitilanteessa vain tietämällä nämä, pääsee näkemään ja käsittelemään kyseisen henkilön tiedostoja. Edellä mainitun perusteella tällainen käyttäjätunnuksen ja salasanasuojauksen käyttäminen ei vielä tekisi henkilön tiedostoista suljettuja asiakirjoja. Jos hänellä on kuitenkin tallennettuna koneellaan yksittäinen suojattu asiakirja, tämä olisi säännöksen tarkoittama muu suljettu yksityinen asiakirja.

---

254 HE 222/2010 vp s. 280.

255 HE 222/2010 vp s. 280.

256 HE 222/2010 s. 280.

Muu suljettu yksityinen asiakirja voi siis olla yksittäinen salattu tiedosto tai sähköpostiviesti. Salatuista tiedostosta ei tosin voi ilman sen aukaisua todeta mitä se pitää sisällään. Näin ollen se voi sisältää yhden tai vaikka useita tuhansia yksittäisiä tiedostoja ja viestejä. Tässä tilanteessa sitä käsitellään yksittäisenä muuna suljettu- na yksityisenä asiakirjana. Tietoteknisessä tutkinnassa löydetty todisteet ovat usein sähköposti- tai tekstiviestejä. Lainvalmistelutöiden määritelmän mukaan ne pitäisi olla suojattuja (esim. salattuja), jotta niitä pidettäisiin muuna suljettuina yksityisenä asiakirjana. Pelkästään se, että ne näyttävät olevan lukemattomia ei siis tekisi niistä suljettuja asiakirjoja.

7.11.4 Miten salattu asiakirja avataan

Salatun asiakirjan avaamisen sisällön säilymisen kannalta on erityisen tärkeää, että tiedostetaan, mitä ollaan tekemässä. Asiakirjan avaamisen yhteydessä saatetaan toimia väärin ja hävittää aineistoa tai muuttaa sitä. Lähtökohta on, että salattu tiedosto avataan tutkinnanjohtajan määräyksestä ja avaamisen tekee poliisimies, mikäli hänellä on asiaan riittävä asiantuntemus tai poliisimiehen virassa oleva IT-tutkija.

Siviili IT-tutkija saa avustaa poliisimiestä salatun asiakirjan avaamisessa. Siviilivirkansa vuoksi tällainen IT-tutkija ei saa nähdä asiakirjan sisältöä, ellei hän ole tähän asiaan määrätty tutkija tai erikseen tutkinnanjohtajan osoittama asiantuntija. Siviili IT-tutkijana virkamies on rikoksen tutkija, kun hänet on poliisiasiain järjestelmään merkitty tutkijaksi. Tutkinnanjohtajan osoittamana asiantuntijana voi toimia myös hallinnon ulkopuolinen taho tai muu asiantunteva todistaja myös poliisihallinnon sisältä. Toimivin käytäntö on ollut, että IT-tutkijat merkitään poliisiasiain tietojärjestelmään ko. asian tutkijoiksi. Mikäli asian vastaava IT-tutkija on poissa, hänen sijaisensa lisätään tutkijaryhmän jäseneksi.

7.12 Pöytäkirja

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:12 Pöytäkirja</p> <p>Esineen, omaisuuden ja asiakirjan takavarikoimisesta sekä asiakirjan jäljentämisestä on ilman aiheutonta viivytystä laadittava pöytäkirja. Siinä on riittävästi mainittava takavarikoimisen tai jäljentämisen tarkoitus, selostettava takavarikoimiseen tai jäljentämiseen johtanut menettely, yksilöitävä takavarikon kohde tai jäljennetty asiakirja sekä ilmoitettava oikeudesta saattaa takavarikko tai jäljentäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.</p>	<p>PKL 4:9 Pöytäkirja ja todistus</p> <p>Takavarikosta on laadittava pöytäkirja. Siinä on mainittava takavarikon tarkoitus ja toimituksen kulku sekä luetteloitava takavarikoidut esineet. Takavarikon toimittajan on annettava takavarikosta todistus sille, jonka hallussa esine on ollut.</p>

Jäljennös pöytäkirjasta on viivytyksettä toimitettava sille, jonka esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikoitu tai jäljennetty. Pöytäkirjan jäljennöstä ei toimiteta sinä aikana, jona ilmoitus haltuunottamisesta on siirretty 9 §:n 2 momentin nojalla.	
--	--

7.12.1 Pöytäkirjaaminen

Asiakirjan jäljentämisestä pitää pakkokeinolain 7 luvun 12 §:n mukaan laatia pöytäkirja ilman aiheetonta viivytystä. Pakkokeinolain 7 luvun 2 §:n perusteella on todettavissa, että aineisto on takavarikoitava, ellei sen jäljentämisestä ole voitu päättää parin päivän kuluessa haltuun ottamisesta. Pöytäkirjaamiseen on siis ryhdyttävä heti, kun siihen on mahdollisuus ja kun aineisto on erittäin laaja, siihen kuluu aikaa enimmillään useita päiviä. Pöytäkirjan sisältö on myös aiempaa täsmällisemmin kirjattu säännökseen.

7.12.2 Takavarikon tai jäljentämisen kohteen yksilöiminen riittävällä tarkkuudella

Takavarikon kohde on määritettävä niin tarkasti, että tuomioistuin voi määrätä menettämisseuraamuksesta riittävän yksilöidysti ja että menettämisseuraamus voidaan tuomion perusteella panna täytäntöön. Asiakirjojen osalta yksilöintiin ei välttämättä vaikuta, onko kyse niiden takavarikoimisesta vai jäljentämisestä. Jäljentämisen jälkeen kohdehenkilön intressissä voi olla saada tietoonsa, mitä jäljennöksiä poliisin hallussa on todistelutarkoituksessa käyttämistä varten. Erikseen todetaan, että laajan asiakirja-aineiston osalta ei yleensä voida edellyttää jokaisen asiakirjan erillistä luettelointia. Kohteen arvo ei vaikuta yksilöintivelvollisuuteen.²⁵⁷

Aiemman lain sanamuoto luetteloitava takavarikoidut esineet on muuttunut tiukempaan muotoon *yksilöitävä takavarikon kohde tai jäljennetty asiakirja*. Jatkossa siis yksilöinti pitää olla nykyistä tarkempaa, mutta mitään yksittäistapauksellista ohjetta ei yksilöinnistä voi antaa, koska tapaukset vaihtelevat niin paljon. Laajoissa jutuissa ei edelleenkään edellytetä kuitenkaan jokaisen asiakirjan yksilöintiä.

Takavarikon kohde tai jäljennetty asiakirja pitää entistä täsmällisemmin kirjata pakkokeinon käytöstä laadittavaan pöytäkirjaan.

7.12.3 Pöytäkirjajäljennöksen viivytyksettä toimittaminen

Oikeuskirjallisuudessa todetaan, että jäljennös pöytäkirjasta on annettava heti, kun se on mahdollista²⁵⁸. Tältä osin on huomioitava myös pakkokeinolain 7 luvun 9 §:ssä

257 HE 222/2010 vp s. 281: Mitä tulee asiakirjojen yksilöimiseen muuten, AOA:n eräässä ratkaisussa (27.11.1995, Dnro 323/4/95) on esimerkiksi katsottu, että merkintöjä ”pun. muovitasku sis. asiakirjoja” ja ”sininen säilytystasku, jossa kauppakirjoja ym.” ei ole pidettävä riittävinä. Sinällään laajan asiakirja-aineiston kohdalla ei yleensä voida edellyttää jokaisen asiakirjan erillistä luettelointia. Yksilöinnin kannalta merkitystä on siltäkin, onko asiakirja-aineisto tietyssä järjestyksessä vai ei.

258 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 931.

säädetty mahdollisuus ilmoittamisen siirtämiseen. Pöytäkirjan jäljennöstä ei toimiteta sinä aikana, jona ilmoitus haltuun ottamisesta on siirretty (PKL 7:12,2).

Jäljennös pöytäkirjasta toimitetaan viivytyksettä säännöksessä tarkoitetulle taholle sen valmistuttua, ellei ole olemassa edellytyksiä ilmoituksen tekemisen siirtämiseen (PKL 7:9).

7.12.4 Oikeus saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi

Pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaan sillä, jota asia koskee, on oikeus saattaa takavarikko tai jäljentäminen tuomioistuimen tutkittavaksi. Pakkokeinolain 7 luvun 12 §:n pöytäkirjan sisältöä koskevassa osiossa on johdonmukaisesti, että takavarikkoa tai jäljentämistä koskevasta pöytäkirjasta on ilmentävä oikeus saattaa takavarikko tai jäljentäminen tuomioistuimen tutkittavaksi.

7.13 Takavarikon kohteen säilyttäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:13 Takavarikon kohteen säilyttäminen</p> <p>Takavarikon toimittajan on otettava takavarikoitu esine, omaisuus ja asiakirja haltuunsa tai pantava se varmaan säilöön.</p> <p>Takavarikon kohde voidaan jättää haltijalleen, jollei se vaaranna takavarikon tarkoitusta. Haltijaa on tällöin kiellettävä luovuttamasta, hukkaamasta ja hävittämästä kohdetta. Kohde on myös tarvittaessa merkittävä siten, että se selvästi havaitaan takavarikoiduksi. Haltijaa voidaan kieltää käyttämästä kohdetta.</p> <p>Takavarikon kohde on säilytettävä sellaisenaan ja sitä on hoidettava huolellisesti. Poliisilaitoksen päällikkö tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö voi määrätä kohteen myytäväksi heti, kun ilmenee, että se on helposti pilaantuva, pian häviävä, arvoltaan nopeasti aleneva tai erittäin kallishoitoinen. Todistelutarkoitukseen takavarikoidulle kohteelle saadaan tehdä kokeita, jos se on tarpeen rikoksen selvittämiseksi.</p>	<p>PKL 4:10 Takavarikoidun esineen säilyttäminen</p> <p>Takavarikon toimittajan on otettava takavarikoitu esine haltuunsa tai pantava se sinetöityyn säilöön. Esine voidaan kuitenkin jättää haltijalleen, jollei sen voida katsoa vaarantavan takavarikon tarkoitusta. Haltijaa on tällöin kiellettävä myymästä esinettä tai muuten luovuttamasta taikka hukkaamasta sitä. Milloin katsotaan tarpeelliseksi, esine on lisäksi merkittävä sinetillä tai muulla tavoin siten, että se selvästi nähdään takavarikoiduksi. Haltijaa saadaan tarvittaessa kieltää käyttämästä esinettä.</p> <p>Takavarikoitu esine on säilytettävä sellaisenaan. Esinettä on hoidettava niin, ettei sitä käytetä väärin. Kuitenkin voi poliisipiirin päällikkö määrätä takavarikoidun esineen heti myytäväksi, jos se on helposti pilaantuva, pian häviävä, arvoltaan nopeasti aleneva tai erittäin kallishoitoinen. Todisteena käytettäväksi takavarikoidulle esineelle saadaan tehdä kokeita, milloin se on tarpeen rikoksen selvittämiseksi.</p>

7.13.1 Takavarikon kohteen määrittely

Vanhaan lain säännöksen verrattuna pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n on tullut esineen lisäksi takavarikon kohteeksi myös omaisuus ja asiakirja. Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n yhteydessä on käsitelty takavarikon soveltumisalan laajentuminen aiemmasta.

Soveltamisalan laajentuminen tarkoittaa, että takavarikon kohteen säilyttämistä koskevaa sääntelyä joudutaan jatkossa soveltamaan entistä useammin.

7.13.2 Kohteen säilyttäminen

Takavarikosta vastaavan virkamiehen vastuulla on se, että takavarikon kohde pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentin mukaisesti säilytetään sellaisenaan ja sitä hoidetaan huolellisesti. Säännös on kirjoitettu sanamuodoltaan ehdottomaksi: *on säilytettävä*. Yksikössä ei saa muodostua sellaista tilannetta, että esitutkintaviranomaisen tiloihin kertyy omaisuutta, jonka osalta ei ole laillista takavarikointipäätöstä. Samoin pitää huolehtia siitä, etteivät takavarikot aiheettomasti vanhene.

Lisäksi syyttäjää tulee informoida takavarikon sisältävistä jutuista, vaikka takavarikko ei olekaan juuri vanhenemassa. Riittävän näkyvä merkintä esitutkintapöytäkirjan kansilehdellä on välttämätön, että takavarikoinnin aiheeton vanhentuminen pystytään estämään. Juuri vanhenemassa olevaa takavarikkoa ei saa vain siirtää syyttäjälle siten, ettei tällä ole tietoa vanhenemisesta, eikä tosiasiallista mahdollisuutta hakea pakkokeinolle jatkoja. Näissä tilanteissa tulee tehdä esitutkintayhteistyötä, kumpi viranomaisena hakee vanhenemassa olevalle pakkokeinolle jatkot.

7.13.3 Takavarikon täytäntöönpanokulut

Takavarikon soveltumisalan laajentuessa tulee takavarikoitavaksi muun muassa kiinteistöjä. Pakkokeinolain 7 luvun 13 § on kuitenkin sääntelyltään entisellään ja soveltuu parhaiten edelleen esineiden, omaisuuden ja asiakirjan säilyttämiseen, niiden ollessa takavarikoinnin kohteena.

Kiinteistön takavarikoinnin yhteydessä voi tulla ratkaistavaksi esimerkiksi, kuka vastaa takavarikon aikana kiinteistön lämmityskuluista, vesimaksuista, jätehuollosta, pakollisista tai kiireellisistä korjauksista ja lumenajoista. Laissa ei ole sääntelyä näistä täytäntöönpanokulujen velkomisesta epäillyltä ja tämän vuoksi ne jäävät valtion maksettavaksi. Täytäntöönpanokulujen määrää onkin etukäteen syytä arvioida ja suhteuttaa ne omaisuuden arvoon. Lakiin olisi tulevaisuudessa syytä saada erillinen säännös täytäntöönpanokulujen velkomisesta pakkokeinon kohdehenkilöltä, jotta tällaisilta ongelmilta vältyttäisiin²⁵⁹.

Pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentin mukaan poliisilaitoksen päällikkö tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö voi määrätä kohteen myytäväksi heti, kun ilmenee, että se on erittäin kallishoitoinen. Tämä säännös soveltuu kuitenkin

---

259 POLAMK lausunto 8.10.2013: Tätä on ehdotettu tuomalla esille vaihtoehdot omaisuuden jättämisestä takavarikkokohteen haltijan hoidettavaksi ja näin omaisuuden haltija vastaisi takavarikoidun omaisuuden ylläpitokustannuksista. Lausunnossa on ehdotettu myös toimitsijan määräämistä kantamaan takavarikkokohteesta kertyvät tulot ja niiden käyttämisestä takavarikkokohteen ylläpidosta aiheutuviin kustannuksiin. Ehdotus ei kuitenkaan johtanut lainsäädännön muutokseen.

huonosti takavarikoidun kiinteän omaisuuden myymiseen, koska kiinteistöön on voitu vahvistaa velan maksamisen tai erityisen oikeuden vakuudeksi kiinnityksiä²⁶⁰.

Kiinteistöjen osalta voi täytäntöönpanon yhteydessä tulla ratkottavaksi muitakin siviilioikeudellisia kysymyksiä. Esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisi takavarikoi kiinteistön ja kiinteistössä vuokralla oleva henkilö toimii siten, että hänen vuokrasuhteensa pitäisi purkaa ja hänet pitäisi häätää asunnosta. Ilmeisimmin poliisille tulee toimintavelvollisuus asiassa, koska poliisilla on velvollisuus takavarikon täytäntöönpanijana pitää huolta kiinteistöstä siten, ettei sen arvo alene. Muitakin vastaavanlaisia siviilioikeudellisia ongelmia saattaa tulla vastaan. Jutun tutkinnanjohtajilla ei yleensä ole sellaista siviilioikeudellisten asioiden osaamista, että he kykenisivät hoitamaan kaikki eteen tulevat tilanteet. Tätä varten tällaisten asioiden hoitaminen ei pitäisikään kuulua tutkinnanjohtajille vaan ennemminkin poliisilaitosten lakimiehille.

Jos takavarikon kohde on helposti pilaantuva, pian häviävä, arvoltaan nopeasti aleneva tai erittäin kallishoitoinen, poliisilaitoksen tai poliisin valtakunnallisen yksikön päällikkö voivat määrätä sen myytäväksi. Myymisestä päättäminen kuuluu poliisiin ja syyttäjän välisen esitutkintayhteistyön piiriin. Koska säännöksen mukaan myymisestä päättää muu kuin jutun tutkinnanjohtaja, niin säännös laajentaa esitutkintayhteistyötä tehtäväksi myös syyttäjän ja poliisilaitoksen tai valtakunnallisen yksikön päällikön välillä.

Säännöstä kohteen myymisestä on syytä käyttää soveltamisedellytysten täytyessä. Edellytyksiä harkittaessa esitutkintayhteistyö yksikön ja syyttäjän välillä on kuitenkin rikoskokonaisuus huomioon ottaen perusteltua.²⁶¹

7.13.4 Takavarikon täytäntöönpano lainvoimaisen tuomion jälkeen

Poliisi joutuu tekemään myös takavarikon osalta täytäntöönpanotoimia vielä pääasiassa annetun lainvoimaisen tuomion jälkeen. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 4 luvun mukaan menettämisseuraamuksen panee täytäntöön kihlakunnan poliisilaitos. Oikeusrekisterikeskuksen tulee hakea menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoa kihlakunnan poliisilaitokselta. Poliisilaitoksilla ei ole sellaista ammattitaitoa täytäntöönpanoasioissa kuin ulosottoviranomaisella. Pantavaksi täytäntöön voi tästä huolimatta tulla kiinteistöjä ym. omaisuuseriä, joiden täytäntöönpanoasioihin liittyy vaikeita oikeudellisia kysymyksiä. Täytäntöönpanotoimia ei tulisi antaa jutun tutkinnanjohtajana toimineen henkilön tehtäväksi, vaan kyseiset tapaukset soveltuvat paremmin poliisilaitosten oikeudellisten yksiköiden toimenkuvaan.

---

260 Polamk lausunto 8.10.2013: Lausunnossa on ehdotettu, että luvan takavarikoidun kiinteistön, toisen maalla olevan rakennuksen sekä kiinteistön hallintaan oikeuttavien osakkeiden myymiseen antaisi tuomioistuimien pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta. Myyntilupa voitaisiin antaa sillä perusteella, että takavarikon kohde olisi erittäin kallishoitoinen tai että takavarikoidun omaisuuden haltija ei huolehdi-kaan omaisuudesta. Ehdotus ei kuitenkaan johtanut lainsäädännön muutokseen.

261 HE 222/2010 vp s. 281–282

7.13.5 Takavarikon kohteen tutkiminen

Pakkokeinolain 7 luvun 13 §:n 3 momentin loppuosan mukaan todistelutarkoituksessa takavarikoidulle kohteelle saadaan tehdä kokeita, jos se on tarpeen rikoksen selvittämiseksi. Teknisen rikostutkinnan yhteydessä esimerkiksi voidaan joutua tekemään tällaisia kokeita, ja tämä säännös oikeuttaa niihin. Myös muutoin rikostutkinnassa voidaan joutua tekemään erilaisia testejä esitutkinnan suorittamiseksi.

7.14 Takavarikon kumoaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:14 Takavarikon kumoaminen</p> <p>Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen.</p> <p>Takavarikko on kumottava myös, jos syytetty sen perusteena olevasta rikoksesta ei nosteta neljässä kuukaudessa esineen, omaisuuden tai asiakirjan takavarikoimisesta. Tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen pyynnöstä pidentää määräaika enintään neljä kuukautta kerrallaan, jos takavarikoimisen edellytykset ovat edelleen olemassa eikä takavarikon voimassapitäminen takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen ole kohtuutonta. Kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi määräaika voidaan pidentää enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi. Takavarikko voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös, jos sen kohteena olevan esineen, omaisuuden tai asiakirjan hallussapito on kielletty.</p> <p>Edellä 2 momentissa tarkoitettu pyyntö on esitettävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Tuomioistuimen on otettava määräajan pidentämistä koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.</p>	<p>PKL 4:11 Takavarikon kumoaminen</p> <p>Takavarikko on kumottava niin pian kuin se ei ole enää tarpeen.</p> <p>Takavarikko on kumottava myös, jollei syytetty sen aiheuttaneesta rikoksesta nosteta neljässä kuukaudessa esineen takavarikoimisesta. Tuomioistuimien saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen edellä tarkoitettuna määräaikana tekemästä pyynnöstä pidentää tätä aikaa korkeintaan neljäsi kuukaudeksi kerrallaan. (11.7.1997/693)</p>

7.14.1 Muutos takavarikon kohteeseen

Aiemmassa takavarikon kumoamista koskevassa säännöksessä mainitun esineen lisäksi on pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n 2 momentissa takavarikon kohteena mainittu nyt myös omaisuus ja asiakirja.

7.14.2 Määräaikoihin liittyvät muutokset

Takavarikon määräaikoihin on tullut muutoksia. Aiemman neljän kuukauden normaalin jatkohakemuksen lisäksi on myös mahdollista rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi pidentää määräaikaa enintään vuosi kerrallaan tai päättää, että takavarikko on voimassa toistaiseksi.

Lisäedellytyksinä määräajan pidentämiseksi enintään vuodeksi kerrallaan tai takavarikon määräämiseksi olemaan voimassa toistaiseksi ovat kysymyksessä olevan rikosasian laatuun ja selvittämiseen liittyvät erityiset syyt. Takavarikko voitaisiin määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös, jos sen kohteena olevan esineen, omaisuuden tai asiakirjan hallussapito on kielletty. Lähtökohtana uudenkin säännöksen mukaan olisi määräajan pidentäminen enintään neljä kuukautta kerrallaan.²⁶²

Takavarikon määrääminen määräajaksi tai toistaiseksi voimassa olevaksi olisi mahdollista myös tilanteessa, jossa epäilty on etsintäkuulutettuna, eikä hänen nopea tavoittamisensa ole todennäköistä. Samoin esineen alkuperän selvittäminen saattaa viedä runsaasti aikaa ja siksi tavallista pitemmän takavarikointiajan määrääminen on perusteltua.

Määräajan pidentämistä koskevat kohtuullisuusnäkökohdat liittyvät pakkokeinojen käyttöä ohjaaviin periaatteisiin. Ajan kuluessa takavarikon kohteen olemisesta poliisin hallussa saattaa aiheutua kohteen omistajalle tai muulle siihen oikeutetulle vahinkoa tai haittaa, minkä vuoksi asiaa on tarvittaessa arvioitava vähimmän haitan periaatteen valossa. Lisäksi asiaa on tarkasteltava pidentämistapauksissakin suhteellisuusperiaatteen kannalta. Takavarikon kohtuullisuutta arvioitaessa tärkeässä asemassa on takavarikoimisen peruste. Pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan peruste liittyy todisteena rikosasiassa käyttämiseen, rikoksella viedyn esineen palauttamiseen siihen oikeutetulle tai menetetyksi tuomitsemiseen. Todistelutarkoitusta varten esinettä saatetaan joutua pitämään takavarikoituna pitkiäkin aikoja. Sama saattaa koskea oikeudenkäyntiä odotettaessa myös esinettä, jonka takavarikoimisen tarkoituksena on menettämisseuraamuksen toteuttamisen turvaaminen. Henkilölle palautettavan omaisuuden pitäminen pitkän aikaa poliisin hallussa ilman mainittuja tarkoituksia voi osoittautua kohtuuttomaksi.²⁶³

262 HE 222/2010 vp s. 282–283.

263 HE 222/2010 vp s. 282–283: Tämä voisi käytännössä koskea vain tapauksia, joissa takavarikon voimassa pitämisestä ei aiheudu sen kohteeseen oikeutetulle vahinkoa tai haittaa. Kysymys olisi yleensä tilanteista, joissa esitutkinta ei etene epäillyn puuttumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Tällaisissa tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista tietyin väliajoin saattaa takavarikon voimassapitämistä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Takavarikko voitaisiin määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös siis, kun kohteen hallussapito on kielletty. Takavarikon voimassaolon jatkaminen yli neljäksi kuukaudeksi tai määrääminen toistaiseksi voimassa olevaksi edellyttäisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen sitä koskevaa pyyntöä. Hän voisi määräajan pidentämistä koskevassa pyynnössään esittää eri vaihtoehtoja.

Tuomioistuin voi siis määräjän pidentämisen sijasta päättää takavarikon olemisesta voimassa toistaiseksi. Tämä voi käytännössä koskea vain tapauksia, joissa takavarikon voimassa pitämisestä ei aiheudu sen kohteeseen oikeutetulle vahinkoa tai haittaa. Kysymys on yleensä tilanteista, joissa esitutkinta ei etene epäillyn puutumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi. Tällaisissa tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista tietyin väliajoin saattaa takavarikon voimassapitämistä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Takavarikko voidaan määrätä toistaiseksi voimassa olevaksi myös silloin, kun kohteen hallussapito on kielletty. Takavarikon voimassaolon jatkaminen yli neljäksi kuukaudeksi tai määrääminen toistaiseksi voimassa olevaksi edellyttää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen sitä koskevaa pyyntöä. Hän voi määräjän pidentämistä koskevassa pyynnössään esittää eri vaihtoehtoja.²⁶⁴

Pakkokeinolain 7 luvun 14 § antaa selkeästi mahdollisuuden siihen, että takavarikko määrätään olemaan voimassa enintään vuosi kerrallaan tai toistaiseksi. Mikäli esitutkintaviranomainen havaitsee, että tavallista neljän kuukauden aikaa pitemmän takavarikointiajan vaatiminen saattaisi olla ajankohtaista, hakemus kannattaa tehdä. Hakemuksessa kannattaa tuoda esille myös vaihtoehtoisia vaatimuksia perustelui-neen. Mikäli kysymyksessä olevaan rikosasiaan ja selvittämiseen liittyvien erityisten syiden vuoksi pidemmän ajan määrääminen on mahdollista, käräjäoikeudella ei liene ole mitään syytä olla ratkaisematta asiaa hakemuksen mukaisesti. Sillä, jota asia koskee, on aina mahdollisuus pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaisesti saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi, onko takavarikko pidettävä voimassa.

7.14.3 Takavarikon kumoaminen kun sen edellytykset on arvioitu tuomioistuimen toimesta

Takavarikon edellytykset voidaan saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaan. Tuossa arvioinnissaan tuomioistuin ottaa kantaa siihen, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa.

Pakkokeinolain 7 luvun 17 §:n mukaan pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää takavarikon kumoamisesta myös tässä tilanteessa, vaikka tuomioistuin on ottanut kantaa takavarikon voimassa pitämiseen tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämiseen. Säännöksen lainvalmistelutöissä todetaan yksiselitteisesti, että myös tässä tilanteessa takavarikon kumoaminen määräytyy pääsäännön mukaisesti eli pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä²⁶⁵.

---

264 HE 222/2010 vp s. 282–283:

265 HE 222/2010 vp s. 283.

7.14.4 Takavarikon kumoaminen poliisin toimesta silloin, kun rikosasia on syyteharkinnassa

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee kumota takavarikko, jos syytetä ei nosteta määräajassa taikka jos tuomioistuin ei jatka määräaikaa tai määrää takavarikkoa olemaan voimassa toistaiseksi. Toimivalta perustuu tällöin pakkokeinolain 7 luvun 17 §:n 1 momenttiin. Poliisi voi joutua siten joskus kumoamaan sellaisenkin takavarikon, jonka osalta rikosasia on syyteharkinnassa.²⁶⁶

ETY-ohjeessa käsitellään myös tätä asiaa. Esitutkintalain 5 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan syyttäjä päättää esitutkintatoimenpiteistä asian siirryttyä hänelle esitutkinnan päättämisen jälkeen. Koska tällaisen toimenpiteen täytäntöönpano on esitutkintaviranomaisen tehtävä myös esitutkinnan päättämisen jälkeen, on esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välisen yhteistyön jatkuttava tarvittaessa myös asian siirryttyä syyteharkintaan. Kysymys on yleensä siitä, että syyttäjä pyytää lisätutkintaa esille nousseen uuden tarpeen vuoksi. Tarve lisätutkinnalle saattaa syntyä myös oikeudenkäyntivaiheessa. Esitutkintaviranomaisen on suoritettava syyttäjän syyteharkinta- tai oikeudenkäyntivaiheessa tekemä lisätutkinta- tai muu toimenpide. Tällainen asia on usein erityisen kiireellinen. Ennen pyynnön tekemistä syyttäjän tulee tarvittaessa keskustella tutkinnanjohtajan kanssa. Keskustelu on tarpeen erityisesti, jos harkittavana oleva toimenpide on suuritöinen, taikka siitä aiheutuvat kustannukset saattaisivat olla epäsuhteessa tutkittavana olevan asian laatuun nähden. Syyttäjän tehtävänä on myös päättää, teettääkö hän lisätutkinnan asianosaisen tekemän lisätutkintapyynnön johdosta. Asiaa koskeva harkinta on tehtävä objektiivisesti, vaikka syyttäjä on syytteen nostamisen jälkeen rikosasian asianosainen. Syyttäjän ja tutkinnanjohtajan on tarvittaessa ennen tuomioistuimen pääkäsittelyä keskusteltava varautumisesta mahdollisiin kiireellisiin lisätutkintapyyntöihin ja muihin pääkäsittelyn vaatimiin toimenpiteisiin.²⁶⁷

7.14.5 Vaatimuksen teko- ja ratkaisuaikajankohta

Pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n 3 momentissa määräajan pidentämistä koskevan jatkamispyyntöön esittämis- ja ratkaisemisajankohta on uudistunut aiempaan lakiin verrattuna. Nyt pyyntö on esitettävä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä ja tuomioistuimen on ratkaistava se määräajan kuluessa. Tuomioistuimen tulee varata tilaisuus tulla kuulluksi sellaiselle henkilölle, jota asia koskee. Asia on tästä huolimatta ratkaistavissa, mikäli henkilöä ei tavoiteta.

---

266 ETY-ohje s. 26.

267 ETY-ohje s. 26.

7.15 Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:15 Takavarikon tai jäljentämisen saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi</p> <p>Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena. Voimassa pitämisen tai säilyttämisen edellytyksenä on, että takavarikoimisen tai jäljentämisen edellytykset ovat edelleen olemassa. Lisäksi takavarikon voimassa pitäminen ei saa olla takavarikoimisen peruste ja takavarikosta aiheutuva haitta huomioon ottaen kohtuutonta. Tuomioistuin voi vaatimuksesta päättää myös, että asiakirja on takavarikossa pitämisen asemesta jäljennettävä.</p> <p>Ennen syytteen käsittelemisen alkamista tehty 1 momentissa tarkoitettu vaatimus on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöksen säilyttämistä ei kuitenkaan tarvitse ottaa uudelleen käsiteltäväksi aikaisemmin kuin kahden kuukauden kuluttua asian edellisestä käsittelystä. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.</p>	<p>PKL 4:13 Takavarikon saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi</p> <p>Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko takavarikko pidettävä voimassa. Vaatimus, joka on tehty tuomioistuimelle ennen kuin se on ryhtynyt käsittelemään syytettä, on otettava käsiteltäväksi viikon kuluessa sen saapumisesta tuomioistuimelle. Sen käsittelystä on soveltuvin kohdin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä on 1 luvun 9 ja 12 §:ssä säädetty. Tuomioistuimen on varattava niille, joita asia koskee, tilaisuus tulla kuulluksi, mutta kenenkään poissaolo ei estä asian ratkaisemista.</p>

7.15.1 Edellytysten uudelleen arviointi

Pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaisesti se, jota asia koskee (takavarikon kohteen omistaja tai muu oikeudenomistaja) voi viedä takavarikon tai jäljentämisen edellytykset aina uudelleen tuomioistuimen arvioitavaksi. Ennen syytteen käsittelyn alkamista tehty vaatimus pitää ottaa käsiteltäväksi viikon kuluessa, ei kuitenkaan aiemmin kuin kahden kuukauden kuluttua aiemmasta käsittelystä. Säännös vastaa vakuustakavarikkoa koskevaa sääntelyä.

7.15.2 Säännöksen soveltuminen myös jäljentämiseen

Pakkokeinolain 7 luvun 15 §:ää sovelletaan jatkossa myös asiakirjan jäljentämiseen eli myös jäljentämisen edellytykset voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Mikäli tuomioistuin toteaa, ettei jäljentämiseen ole ollut edellytyksiä, asiakirja tulee

pakkokeinolain 17 luvun 16 §:n mukaisesti hävittää. Tuomioistuin voi myös päättää, että asiakirja pitää takavarikoimisen sijasta jäljentää.

Tilanteessa, jossa tuomioistuin ratkaisee, onko takavarikko pidettävä voimassa tai onko asiakirjan jäljennös säilytettävä käytettäväksi todisteena, pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee huomioida vaatimuksessaan olevat eri vaihtoehdot. Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee tarvittaessa tehdä vaatimus asiakirjan jäljentämisestä takavarikoimisen sijaan. Tuomioistuimella tulee olla käytettävissään kaikki mahdollisuudet asian ratkaisemiseen eli myös rikostutkintaa palvelevat näkökohdat.

7.15.3 Kuuleminen

Pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n 3 momentti määrittää tuomioistuinkäsittelyä koskevat menettelytavat. Sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Aiempaan lakiin verrattuna kuulemissäännökseen on lisätty, että asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilö kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

7.15.4 Tuomioistuimen ratkaisu asiassa ja sen vaikutukset

Ongelmia saattavat tulevaisuudessa aiheuttaa tapaukset, joissa tuomioistuin katsoo, ettei esimerkiksi jäljentämisen edellytyksiä ole enää olemassa. Itse rikosasia saattaa päätöstä tehtäessä olla vielä esitutkinnassa tai jo syyteharkinnassa. Monesti jäljennetty asiakirja on todistusarvoltaan sellainen, että se on saatettu laittaa myös esitutkintapöytäkirjan liitteeksi. Mikäli jutun yhteydessä on käytetty loppulausuntomenettelyä, kyseessä oleva jäljennös on saattanut päätyä asianosaisjulkisuuden kautta myös kaikille jutun asianosaisille.

Jos tuomioistuin päättää, ettei jäljentämisen edellytyksiä enää ole, poliisin tulee liittää tuomioistuimen ratkaisu arkistossa olevaan esitutkintapöytäkirjaan. Arkistossa olevaa esitutkintapöytäkirjaa ei ”revitä” auki, eikä jäljennöstä poisteta alkuperäisestä arkistoidusta esitutkintapöytäkirjasta. Käräjäoikeus kuulee jäljentämistä koskevassa käsittelyssä asianosaistahoja asiaan nähden riittävällä tavalla. Esitutkintaviranomaisen ei tarvitse erikseen velvoittaa näitä tahoja palauttamaan jäljennöksiä, koska heillä on tieto käräjäoikeuden päätöksestä. Tuomioistuin ei voi ottaa todisteenä vastaan asiakirjaa, joka on määrätty hävitettäväksi. Asiakirja on todisteena hyödyntämiskiellossa.

7.15.5 Käsittelyn julkisuuskysymyksiä

Käsittely yleisön läsnä olematta ja aineiston salassapito määrätään pyynnöstä YTJulkL 15 §:n ja 9 §:n perusteella. Pakkokeinokäsittelyjä koskevaa YTJulkL:n 16 § ei ole tältä osin muutettu, vaan näissäkin tilanteissa joudutaan toimimaan yleisten säännösten perusteella. Sääntely ei ole johdonmukainen, koska näissä pakkokeinoissa on kysymys samantyyppisestä tilanteesta kuin YTJulkL:n 16 §:ssä, jossa käsitellään

tiettyjen pakkokeinojen salassa pitoa. Kun nyt käsiteltäviä pakkokeinoja ei ole lisätty YTJulkL:n 16 §:n listaan, toimitaan yleisten säännösten perusteella.

Diaaritietojen salaamiseen ei myöskään ole säännöstä. YTJulkL 5 § 1 momentin mukaan perustiedot tulevat julkisiksi asian saavuttua käräjäoikeuteen. Perustiedot tarkoittanevat hakijaa ja epäiltyä tekoa tekoaikoineen. Takavarikoinnin kohde ja epäillyn henkilötiedot eivät liene ole perustietoja.

Takavarikon tai jäljentämisen saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi tehdään juttulista ja asia huudetaan sisään saliin. Tämä tarkoittaa, että mahdollinen yleisö ja toimittajat saavat tulla sisälle saliin. Mikäli tutkinnanjohtaja tämän jälkeen pyytää asian käsittelyä yleisön läsnä olematta ja aineiston salassapitoa, käräjäoikeus tekee asiasta ratkaisun. Mikäli perusteet käsittelylle yleisön läsnä olematta ja asiakirjojen määräämiselle salassa pidettäviksi on perusteet, käräjäoikeus hyväksynee pyynnön. Hyvä lähtökohta on arvioida asiaa jo hakemusta tai vastausta laadittaessa ja tehdä takavarikkoa tai jäljentämisestä koskeva hakemus tai vastaus tältä pohjalta.

Lähtökohtana on, että sellaiselle henkilölle, jota asia koskee, on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista sanottua henkilöä kuulematta, jollei häntä tavoiteta.

Esitutkintalain 4 luvun 15 § on lähtökohtaisesti esitutkintaviranomaiselle annettu mahdollisuus rajoittaa asianosaisjulkisuutta esitutkinnassa. Tutkinnanjohtaja voi joutua tekemään myös esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaisen esitutkintapäätöksen, jonka hän saa jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämiseksi. Vaikka esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä on kysymys esitutkintaviranomaisesta, tässä nimenomaisessa tilanteessa, voitaneen lähteä siitä, että kyseinen pakkokeino esitutkintatoimenpiteenä on edellytyksiltään esitutkinnan aikana tuomioistuimen käsiteltävänä. Tuomioistuimien voinee esitutkintaviranomaisen pyynnöstä antaa päätöksen asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta, mikäli tietojen antamisesta voisi joiltakin osin aiheutua haittaa asian selvittämiseksi. Tällainen tilanne on poikkeuksellinen, koska pääsäännön mukaan asianosaisen tiedonsaantioikeus omassa asiassaan on laaja. Jos takavarikon tai jäljentämisen saattamista koskeva hakemus tuomioistuimelle on tehty enemmänkin tiedonsaantitarkoituksessa kuin toimenpiteen oikeellisuuden arvioinnin näkökulmasta, tuomioistuimella tulee olla harkittavanaan myös tutkinnan haittaamista koskevan näkökulman arviointi.

7.16 Asiakirjan jäljennöksen hävittäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:16 Asiakirjan jäljennöksen hävittäminen</p> <p>Jos 2 §:n nojalla valmistettu asiakirjan jäljennös osoittautuu tarpeettomaksi tai jos tuomioistuimien päätää, että sitä ei säilytetä käytettäväksi todisteena, jäljennös on hävitettävä. Hävittämistä voidaan lykätä, kunnes tuomioistuimen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi.</p>	

7.16.1 Hävittämistä koskeva uusi säännös

Pakkokeinolain 7 luvun 16 § määrittää asiakirjan jäljennöksen hävittämisestä. Kysymys on uudesta sääntelystä ja koskee ainoastaan jäljennöstä. Säännöksessä ei ole määritelty jäljennöksen hävittämisen ajankohtaa muutoin kuin että hävittämistä voidaan lykätä, kunnes tuomioistuimen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi. Hallituksen esityksen mukaan lähtökohtana on, että jäljennös hävitetään heti päätöksen tekemisen jälkeen²⁶⁸. Heti päätöksen tekemisen jälkeistä hävittämistä ei voida pitää hyvänä lähtökohtana. Jos kyse on tuomioistuimen ratkaisusta, jäljennöksen saa säilyttää asian lainvoimaiseksi tuloon asti. Näin turvataan vastaaminen rikosprosessin aikana mahdollisesti esille tuleviin väitteisiin.

7.16.2 Hävittämisen kirjaaminen

Pakkokeinolaki tai sen lainvalmistelutyöt eivät lausu asiakirjan jäljennöksen hävittämisen kirjaamisesta mitään. Hävittämisen kirjaaminen ei ole myöskään sellainen esitutkintapäätös, josta esitutkintalain 11 luvun 1 §:n nojalla pitäisi tehdä kirjallinen päätös. Käytännössä esitutkinnassa tulee vastaan tilanteita, joissa pitäisi jälkikäteen pystyä selvittämään, onko poliisilla vielä hallussaan jäljennös vai onko se hävitetty. Tämä ei ole mahdollista ilman, että hävittäminen on kirjattu poliisiasiain tietojärjestelmään. Siten suositellaan etenkin vähäistä suurempien rikosasioiden osalta sitä, että hävittäminen kirjattaisiin myös tietojärjestelmään. Kirjaaminen asianmukaisella tavalla on tarpeellista myös poliisin oman oikeusturvan kannalta, mahdollisten väitteiden varalta.

7.16.3 Hävittämisen ajankohta

Pakkokeinolain 7 luvun 16 §:n mukaan jäljennös on hävitettävissä, kun se osoittautuu tarpeettomaksi tai jos tuomioistuin päätää, että sitä ei säilytetä käytettäväksi

²⁶⁸ HE 222/2010 vp s. 284.

todisteena. Hävittämistä voidaan säännöksen mukaan kuitenkin lykätä, kunnes tuomioistuimen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi.

Hävittämisen ajankohdasta ei voida antaa kaikissa tilanteissa pätevää suositusta. Virkamiehen oikeusturvanäkökohdista käsillä voi olla tilanteita, joissa aineistoa olisi tarpeen säilyttää vielä lainvoimaiseksi tulemisen jälkeenkin, koska kantelut saattavat ajankohtaistua vasta ratkaisun antamisen jälkeen. Hävittämisen ajankohtaa tulee lainsäädännön antamissa rajoissa harkita tapauskohtaisesti.

Tämän teoksen laitteen haltuun ottamista koskevassa kohdassa (PKL 8:22) käsitellään myös sitä, kun kysymys on data muodossa olevan aineiston jäljentämisestä. Tietokoneen koko sisällöstä otetusta jäljennöksestä (ns. varmuuskopio) jäävät esitutkintapöytäkirjaan ne kohdat, jotka taktisessa tutkinnassa todetaan tarpeellisiksi todisteena. Muilta osin tietokoneen koko sisältöä koskeva jäljennös on hävitettävissä pakkokeinoin lain 7 luvun 16 §:n mukaisesti tarpeettomana. Mikäli esitutkinnassa on havaittavissa, että tietokoneen koko sisällön käyttämiselle myöhemmin prosessissa saattaa olla tarvetta, hävittämistä voidaan lykätä, kunnes tuomioistuimen ratkaisu on tullut lainvoimaiseksi. Pelkästään pelko siitä, että tarve koko aineiston tutkimiseen voi tulla oikeudenkäynnin aikana, ei ole riittävä. Eri asia, jos esitutkinnan aikana ilmenee tähän viittaavia seikkoja. Tietoaineiston säilyttämiselle lainvoimaiseksi asti täytyy olla perusteltu syy.

7.17. Takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä päättävä viranomaisen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:17 Takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä päättävä viranomaisen</p> <p>Takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä todisteeksi päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Syyteharkinnan aikana päätöksen saa tehdä vain syyttäjä paitsi, jos kysymys on ainoastaan takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta siihen oikeutetulle.</p> <p>Tuomioistuin määrää takavarikon kumoamisesta tai asiakirjajäljennöksen säilyttämättä jättämisestä, jos se on päättänyt takavarikoimisesta tai asiakirjan jäljentämisestä taikka jos oikeudenkäynnissä on esitetty takavarikoituun esineeseen, omaisuuteen tai asiakirjaan kohdistuva vaatimus.</p>	<p>PKL 4:14 Takavarikon kumoamisesta päättävä viranomaisen</p> <p>Takavarikon kumoamisesta päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Milloin tuomioistuin on päättänyt takavarikoimisesta tai määrännyt 13 §:ssä tarkoitetusta vaatimuksesta antamallaan päätöksellä takavarikon pidettäväksi voimassa taikka oikeudenkäynnissä on esitetty takavarikoituun esineeseen kohdistuva vaatimus, asiasta päättää kuitenkin tuomioistuin.</p>

7.17.1 Päätöksenteko-oikeus prosessin eri vaiheissa

Pakkokeinolain 7 luvun 17 § määrittää takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä päättävästä viranomaisesta. Päätöksenteko on jaettu johdonmukaisesti esitutkinnan ja syyteharkinnan aikaan. Syyteharkinnan aikana pidättämiseen oikeutettu virkamies voi tehdä ratkaisun takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta siihen oikeutetulle.

Säännös koskee uudessa muodossaan myös asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämistä. Syyteharkinnan aikana toimivalta on jatkossa ainoastaan syyttäjällä, ellei kyse ole ainoastaan edellä mainitusta takavarikoidun esineen ym. palauttamisesta siihen oikeutetulle. Asiaa on käsitelty myös tämän teoksen takavarikon kumoamista koskevassa osiossa. Poliisiin tulisi esitutkintayhteistyössä tarvittaessa neuvotella syyttäjän kanssa takavarikon kumoamiseen ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämiseen liittyvistä kysymyksistä. Erityisen tärkeää on, että tieto välittyy varmuudella syyttäjälle. Tältä osin esitutkintapöytäkirjan kanteen tehtävien merkintöjen tärkeyttä ei voi korostaa liikaa.

On myös mahdollista, että syyttäjä epähuomiossa jättää esittämättä vaatimuksen tuomioistuimelle takavarikon kohteesta. Näissä tilanteissa syyttäjän tulisi ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle siitä, miten takavarikon kohteen kanssa menetellään. Päinvastaisessa tapauksessa tietojärjestelmiin jäisi avoimeksi takavarikkoja, joihin ainakin poliisin sisäisessä laillisuusvalvonnassa kiinnitettäisiin huomiota. Mikäli takavarikon osalta on epäselvyyttä, esitutkintaviranomaisen tulisi tiedustella syyttäjältä takavarikon osalta tehtyä ratkaisua.

7.17.2 Tuomioistuimen ratkaisut takavarikosta

Pakkokeinolain 7 luvun 17 §:n mukaan tuomioistuin saa päättää kahdessa tapauksessa takavarikon kumoamisesta ja asiakirjan jäljennöksen säilyttämättä jättämisestä. Ensinnäkin tuomioistuin tekee asiassa päätöksen kumoamisesta, kun se itse on päättänyt takavarikoinnista tai asiakirjan jäljentämisestä. Toiseksi tuomioistuin päättää kumoamisesta myös, kun sille on tehty takavarikoituun esineeseen kohdistunut vaatimus.²⁶⁹

Tyypillinen tällainen vaatimus on vaatimus esineen määräämisestä valtiolle menetetyksi. Joskus rikosasian käsittelyn yhteydessä saattaa myös syntyä riita paremmasta oikeudesta takavarikoituun esineeseen. Tuomioistuin voi päättää takavarikon kumoamisesta myös, jos asianosainen sitä vaatii (PKL 7:15), esimerkiksi, jos syytetty ei ole nostettu takavarikosta johtuvassa neljän kuukauden määräajassa (KKO 1998:148), eikä pidättämiseen oikeutettu virkamies ole takavarikkoa kumonnut.²⁷⁰

Pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää takavarikon kumoamisesta myös niissä tapauksissa, joissa tuomioistuin on antamallaan päätöksellä määrännyt pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaisen vaatimuksen perusteella takavarikon pidettäväksi voimassa.²⁷¹

269 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 924.

270 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 924.

271 HE 222/2010 vp s. 284.

7.18 Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkääminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:18 Esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisen lykkääminen</p> <p>Kumotessaan takavarikon tai määrätessään, että takavarikkoa ei ole enää pidettävä voimassa, tuomioistuimien saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että takavarikot tuetaan esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa ei palauteta siihen oikeutetulle ennen tuomioistuimen samalla asettaman määräajan kulumista tai tuomioistuimen ratkaisun tulemistakin lainvoimaiseksi.</p>	

7.18.1 Takavarikko voimassa tarpeen mukaan

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vastuulla on pakkokeinolain 7 luvun 18 §:n perusteella jatkossa vaatia takavarikkoa pidettäväksi voimassa niin kauan kuin asiassa on lainvoimainen ratkaisu tai muuten omaisuus joudutaan luovuttamaan pois. Samoin voidaan pyytää tiettyä määräaika ennen omaisuuden luovuttamista²⁷². Kyseisellä säännöksellä turvataan poliisin toimintamahdollisuuksia omaisuuden suhteen ja myös asianomistajan oikeuksia.

Eriytinen asetettava määräaika liittyisi tilanteisiin, joissa takavarikon tarve on poistumassa, mutta takavarikon kohdetta on tarpeen vielä pitää lyhyt aika poliisin hallussa. Tällaisen määräajan tulisi olla merkittävästi lyhyempi kuin ns. normaali neljän kuukauden määräaika, käytännössä enintään joitakin viikkoja.²⁷³

Lykkääminen ratkaisun lainvoimaiseksi tulemiseen asti puolestaan liittyisi tilanteisiin, joissa takavarikon kohteen välitön palauttaminen aiheuttaisi takavarikon toteutumisen vaarantumisen siinä tapauksessa, että muutoksenhaku tuomioistuimen päätymisen esineen, omaisuuden tai asiakirjan pitämiseen takavarikossa. Vaatimuksen esittäjän tulisi esittää selvitystä tällaisesta vaarantamisesta. Muuten tältä osin voidaan viitata myös siihen, mitä jäljempänä todetaan syyteasian ratkaisua koskevan pakkokeinolain 7 luvun 20 §:n perusteluissa.²⁷⁴

272 HE 222/2010 vp s. 284–285.

273 HE 222/2010 vp s. 284–285.

274 HE 222/2010 vp s. 284–285.

7.19 Uudelleen takavarikoiminen tai jäljentäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:19 Uudelleen takavarikoiminen tai jäljentäminen</p> <p>Jos takavarikko on kumottu tai jos on päätetty, että asiakirjan jäljennöstä ei säilytetä käytettäväksi todisteena, ratkaisun tehnyt viranomaisiin saa määrätä esineen, omaisuuden tai asiakirjan pantavaksi uudelleen takavarikkoon tai muuttaa asiakirjan jäljennöstä koskevaa ratkaisuaan. Edellytyksenä on aikaisemman ratkaisun jälkeen tietoon tullut asiaan vaikuttava seikka.</p> <p>Tuomioistuimessa asia käsitellään pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta noudattaen soveltuvin osin 15 §:n 2 momenttia.</p>	

7.19.1 Edellytykset

Pakkokeinolain 7 luvun 19 §:ssä on uusi säännös vanhaan lakiin verrattuna. Uudelleen takavarikoimisen ja jäljentämisen edellytyksenä on se, että aiemman ratkaisun jälkeen on täytynyt tulla tietoon uusi asiaan vaikuttava seikka.

Uusi asiaan vaikuttava seikka voi olla esimerkiksi se, että esitutinnan edistyesä käsitys jonkin esineen merkityksestä todisteena muuttuu tai esineeseen liittyvistä henkilöistä tulee uutta tietoa, joka vaikuttaa edellytyksiin määrätä esine valtiolle menetetyksi.²⁷⁵

Säännöksen sanamuodoissa ja lain esitöissä ei puhuta mitään niistä tapauksista, joissa takavarikko on unohduksen tai muun erehdyksen kautta vanhentunut. Säännöksen sanamuodon mukaisesti takavarikkoa ei voisi tällöin uusida.

Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2007:73 todennut, ettei aikaisemmalla päätöksellä ole pakkokeinoasiassa sellaista sitovaa vaikutusta, että se estäisi uuden samoihin perusteisiin nojautuvan hakemuksen tutkimista. Tutkinnanjohtajan tai syyttäjän hakiessa tällaisessa tilanteessa vakuustakavarikkoa tai takavarikkoa uudelleen, hakemusta tulee kuitenkin arvioida samoin perustein kuin jos hakija pyytäisi sen määräajan pidentämistä, jonka kuluessa syyte on nostettava, jotta pakkokeino pysyisi voimassa. Muussa tapauksessa hakija välttyisi määräajan jatkamiselta edellytettävien perusteiden selvittämiseltä. Tällöin pakkokeinon myöntämisen edellytykset olisivat helpommin täytettävissä kuin jos määräaika haettaisiin pidennettäväksi, vaikka pakkokeinon vaikutukset molemmissa tapauksissa olisivat sen kohteelle samat.

KKO:n päätöstä annettaessa ei ollut kuitenkaan olemassa nyt voimassa olevaa säännöstä uudelleen takavarikoimisesta, joten on ilmeistä, ettei tämän ratkaisun mu-

²⁷⁵ HE 222/2010 vp s 96.

kaisesti voida suoraan enää toimia takavarikon osalta. Ilmeisimmin päätöksen yleisiä perusteita voidaan edelleenkin soveltaa tapauksiin, joissa takavarikko kumoutuu sen takia, että syytteen nostamiselle säädetty määräaika on erehdyksessä kulunut umpeen. Sen lisäksi tulee huomioida aikaisemman ratkaisun jälkeen tietoon tullut asiaan vaikuttava seikka. Tällöin uudessa takavarikkopäätöksessä täytyy perustella sekä takavarikon edellytykset että myös syytteen nostamisen määräajan pidentämisen edellytykset. Sen lisäksi uudelleen takavarikointi pitää pystyä perustelemaan jollakin uudella perusteella. Mikäli asiassa pystytään uudelleen takavarikointi näin perustelemaan, voidaan kohde takavarikoida uudelleen. Viime kädessä oikeuskäytäntö tulee osoittamaan, voidaanko kyseisen KKO:n päätöksen perusteluja soveltaa esitellyllä tavalla uuden lain voimassa ollessa.

7.19.2 Päättävä viranomainen

Prosessin vaiheesta riippuen päätöksen uudesta takavarikosta tai jäljentämisestä tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies, syyttäjä tai tuomioistuimien. Päätöksen tekee pidättämiseen oikeutettu virkamies tai syyttäjä niissäkin tapauksissa, joissa tuomioistuimien on käsitellyt ja pitänyt toimenpiteen voimassa sen vaatimuksesta, jota asia koskee (PKL 7:15), mutta joissa mainittu virkamies on sittemmin kumonnut toimenpiteen (PKL 7:17,1). Vaikka uuden päätöksen tekijä olisi tuomioistuimien, poliisimies saisi kuitenkin pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräyksestä tai pakkokeinonlain 7 luvun 8 §:n 1 momentin mukaisissa tapauksissa ilman määräystäkin ottaa esineen, omaisuuden tai asiakirjan väliaikaisesti haltuun, kunnes asiaan saadaan tuomioistuimien ratkaisu.²⁷⁶

7.20 Takavarikon voimassaolosta päättäminen syyteasiaa ratkaistaessa

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:20 Takavarikon voimassaolosta päättäminen syyteasiaa ratkaistaessa</p> <p>Tuomioistuimien on syyteasian ratkaistessaan päätettävä, onko takavarikko edelleen pidettävä voimassa, kunnes menettämisseuraamus-paneena täytäntöön tai asiasta toisin määrätään.</p>	<p>PKL 4:15 Takavarikon voimassaolosta päättäminen syyteasiaa ratkaistaessa</p> <p>Tuomioistuimien on syyteasian ratkaistessaan päätettävä, onko takavarikko pidettävä edelleen voimassa, kunnes asiasta toisin määrätään.</p>

²⁷⁶ HE 222/2010 vp s. 285.

7.20.1 Takavarikon voimassaolo rikosasian edetessä

Pakkokeinolain 7 luvun 20 §:ään on määritelty mistä asioista tuomioistuimen tulee takavarikon yhteydessä lausua syyteasian ratkaistessaan. Säännöksessä on aikaisemmin ollut takavarikon voimassa olemisesta ilmaisu *kunnes asiasta toisin määrätään*. Nyt tuomioistuimen on syyteasian ratkaistessaan päätettävä, onko takavarikko edelleen pidettävä voimassa, kunnes *menettämisseuraamus pannaan täytäntöön tai asiasta toisin päätetään*. Käytännössä sanojen lisäys ei vaikuta esitutkintaviranomaisen toimintaan mitenkään. Säännös edellyttää, että syyttäjä esittää tuomioistuimelle vaatimuksen takavarikon kohteen osalta. Mikäli syyttäjä unohtaa esittää vaatimuksen, tulee syyttäjän ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle, miten takavarikon kohteen kanssa menetellään. Päinvastaisessa tapauksessa tietojärjestelmiin jää avoimeksi takavarikkoja, joihin ainakin poliisin sisäisessä laillisuusvalvonnassa kiinnitettäisiin huomiota.

Esitutkintapöytäkirjan kannen merkinnät takavarikon osalta ovat erityisen tärkeitä. Syyttäjä ei voi lukea esitutkintapöytäkirjoja kokonaisuudessaan uuden juttupinon saadessaan. Syyttäjän pitää pystyä luottamaan esitutkintapöytäkirjan kansilehden merkintöihin pakkokeinojen osalta. Uudet jutut menevät aikajärjestysperiaatteen mukaisesti syyttäjän käsittelyjonossa viimeiseksi, ellei pöytäkirjasta ilmene jotakin syytä, minkä vuoksi se tulisi käsitellä kiireellisenä ja ennen muita. Voimassa oleva takavarikko on yksi tällaisista syistä.

7.21 Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:21 Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta</p> <p>Esine, omaisuus, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa tai se on rikoksella joltakulta viety. Esine, omaisuus tai asiakirja voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä määrätty rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan määräämään rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa.</p> <p>Takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa päätöksestä saatettava takavarikoimista koskeva päätös sen paikkakunnan käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikoiminen on suoritettu. Vahvistamisesta</p>	<p>PKL 4:15a (5.1.1994/10) Takavarikosta päättäminen vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta</p> <p>Esine, asiakirja tai data voidaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä takavarikoida, jos se voi olla todisteena pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa taikka se on rikoksella joltakulta viety. Esine voidaan takavarikoida, jos se on vieraan valtion tuomioistuimen antamalla päätöksellä julistettu rikoksen johdosta menetetyksi taikka jos voidaan aiheellisesti olettaa, että esine tullaan julistamaan rikoksen johdosta menetetyksi vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa asiassa. (11.5.2007/541)</p> <p>Takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen on viikon kuluessa saatettava takavarikoimista koskeva päätös sen paikkakunnan käräjäoikeuden vahvistettavaksi, missä takavarikointi on toimitettu. Päättäessään vahvistaa takavarikon</p>

päättävän tuomioistuimen on samalla määrättävä takavarikon voimassaoloaika. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen ennen takavarikon voimassaoloajan päättymistä tekemästä pyynnöstä pidentää kyseistä aikaa. Takavarikosta voi päättää myös rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 66 §:n 2 momentissa tai rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsittelevä tuomioistuin. Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava takavarikkopäätöksestä takavarikkoasiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle.

Jos esine, **omaisuus** tai asiakirja on takavarikoitu käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen pyynnöstä päättää, että **takavarikon kohde** saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että kohde on palautettava sen jälkeen, kun sitä ei enää tarvita todisteena asiassa.

Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että esinettä, **omaisuutta** tai asiakirjaa ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi selvästi epätarkoituksenmukaista.

Tämän pykälän mukaisesta takavarikosta on muuten soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1–13 §:ssä, 14 §:n 1 momentissa, 15, 17 ja 22 §:ssä, 23 §:n 3 ja 4 momentissa sekä 25 §:ssä ja 3 luvun 1 §:n 2 momentissa sekä 5 ja 6 §:ssä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa säädetään. **Tämän luvun asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä saadaan soveltaa, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.**

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämisestä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitettun jäädyttämispyynnön osalta noudatetaan 1, 2 ja 4 momentin sijasta, mitä mainitussa laissa säädetään. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimelle tehtävän 3 momentissa tarkoitettun pyynnön voi esittää esitutkintaviranomainen tai syyttäjä.

on tuomioistuimen samalla asetettava määräaika, jonka takavarikko on voimassa. Tuomioistuin saa takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen nosta pidentää tätä määräaika. Takavarikosta voi päättää myös rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 66 §:n 2 momentissa tai rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 63 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa käsittelevä tuomioistuin. Syyttäjän on tarvittaessa ilmoitettava takavarikkoasiaa aiemmin käsitelleelle viranomaiselle. (21.12.2007/1387)

Jos esine tai asiakirja on takavarikoitu käytettäväksi todisteena vieraan valtion viranomaisen käsiteltävänä olevassa rikosasiassa, voi tuomioistuin takavarikoimisesta päättäneen viranomaisen pyynnöstä päättää, että esine tai asiakirja saadaan tarvittaessa luovuttaa pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle velvoituksin, että esine tai asiakirja on palautettava sen jälkeen ennen määräjän päättymistä tekemästä pyynnöksistä ei enää tarvita todisteena asiassa.

Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että esinettä tai asiakirjaa ei tarvitse palauttaa, jos palauttaminen olisi ilmeisesti epätarkoituksenmukaista.

Takavarikosta on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 1–10 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa, 13, 14 ja 16–19 §:ssä sekä 1 luvun 9 §:n 2 momentissa sekä 14 ja 15 §:ssä säädetään sekä mitä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa (4/94) säädetään. Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen, omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämisestä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa annetussa laissa tarkoitettun jäädyttämispyynnön osalta noudatetaan 1, 2 ja 4 momentin sijasta, mitä mainitussa laissa säädetään. Tällaisessa tapauksessa tuomioistuimelle tehtävän 3 momentissa tarkoitettun pyynnön voi esittää syyttäjä tai esitutkintaviranomainen. (15.7.2005/541)

Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen todisteiden luovuttamismääräyksen osalta 2 ja 3 momentissa tarkoitettu pyyntö tehdään eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi

<p>Euroopan unionin jäsenvaltiosta saapuneen todisteiden luovuttamismääräyksen osalta 2 ja 3 momentissa tarkoitettu pyyntö tehdään eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (729/2010) 10 §:n 2 momentissa tarkoitettulle tuomioistuimelle.</p>	<p>rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (729/2010) 10 §:n 2 momentissa tarkoitettulle tuomioistuimelle. (27.8.2010/730)</p>
---	--

7.21.1 Takavarikon kohteiden lisäys

Pakkokeinolain 7 luvun 21 §:n säännös takavarikosta päättämisestä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta on säilynyt lähes ennallaan. Säännöksen takavarikon kohteeksi on lisätty esineen lisäksi myös omaisuus ja asiakirja. Lisäksi jatkossa voidaan myös tämän pykälän osalta soveltaa asiakirjajäljennöksiä koskevia säännöksiä, jos se on oikeusapupyynnön tai oikeusavun antamista koskevien säännösten mukaan mahdollista.

7.22 Muutoksenhaku

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:22 Muutoksenhaku</p> <p>Takavarikkoa tai asiakirjan jäljennöstä koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä takavarikoimista tai asiakirjan jäljentämistä.</p> <p>Takavarikon voimassaoloajan pidentämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.</p>	<p>PKL 4:16 § Muutoksenhaku</p> <p>Tuomioistuimen takavarikkoa koskevasta päätöksestä saa valittaa erikseen. Valitus ei estä esineen takavarikoimista.</p> <p>Takavarikon voimassaoloajan pidentämistä koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta.</p>

7.22.1 Säännös on asiallisesti ennallaan

Pakkokeinolain 7 luvun 22 §:n säännös on pysynyt asiallisesti ennallaan. Ainoa sanallinen muutos aiempaan on se, että tässäkin säännöksessä huomioidaan nyt asiakirjan jäljentäminen.

Tämän lisäksi on huomioitava, että tämä säännös viittaa osaltaan myös pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaiseen takavarikon ja jäljentämisen edellytysten saatamiseen tuomioistuimen tutkittavaksi. Tämä säännös huomioiden on oletettavaa, että sen soveltamismäärä tulee kasvamaan aiempaan verrattuna. Myös pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tulee siis esitutkinnan aikana huomioida muutoksenhaku-mahdollisuus ja käyttää sitä, kun siihen on aihetta.

7.23 Takavarikoidun esineen omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:23 Takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttaminen</p> <p>Jos syyteasian käsittelyn yhteydessä useat vaativat takavarikoitua palautettavaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa itselleen, tuomioistuimen on määrättävä, että riita paremmasta oikeudesta käsitellään erikseen riita-asiaain oikeudenkäynnistä säädettyssä järjestyksessä. Tuomioistuimen on samalla määrättävä, minkä ajan kuluessa kanne on nostettava. Tuomioistuin voi kuitenkin tutkia parempaa oikeutta koskevan kysymyksen syyteasian käsittelyn yhteydessä, jollei tutkiminen viivytä asian käsittelyä.</p> <p>Jos syytetty ei nosteta ja jos useat vaativat takavarikoitua palautettavaa esinettä, omaisuutta tai asiakirjaa itselleen, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi asettaa 1 momentissa tarkoitetun määräajan kanteen nostamista varten. Omaisuus on tuomioistuimen tai pidättämiseen oikeutetun virkamiehen asetettua määräajan pidettävä poliisin hallussa, kunnes parempaa oikeutta koskeva asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai hallussapito on ennen sitä osoittautunut muuten tarpeettomaksi. Jollei kannetta sanotussa ajassa nosteta, omaisuuden suhteen saadaan menetellä 3 momentissa säädetyllä tavalla.</p> <p>Jos takavarikoitu esine, omaisuus tai asiakirja on takavarikon kumoamisen jälkeen palautettava omistajalleen tai muulle henkilölle, jolla on siihen oikeus, eikä tämä nouda takavarikon kohdetta kolmen kuukauden kuluessa poliisin ilmoituksesta, esineen, omaisuuden tai asiakirjan omistusoikeus siirtyy valtiolle tai kohteen ollessa löytötavara esineen löytäjälle löytötavaralaissa (778/1988) säädetyllä tavalla.</p> <p>Jos palautettavan esineen, omaisuuden tai asiakirjan omistaja tai muu henkilö, jolla on siihen oikeus, ei ole poliisin tiedossa, poliisin on selvitettävä kysymystä mahdollisuuksien mukaan. Tarvittaessa on käytettävä julkista kuulutusta. Jos kukaan ei vaadi takavarikon kohdetta itselleen kuuden kuukauden kuluessa kuuluttamisesta, esine siirtyy valtiolle tai kohteen ollessa löytötavara esineen löytäjälle löytötavaralaissa säädetyllä tavalla. Tarkemmat määräykset kuuluttamisesta antaa Poliisihallitus.</p>	<p>PKL 4:17 (26.8.1988/779) Takavarikoidun esineen palauttaminen</p> <p>Jos takavarikoitu esine on takavarikon kumoamisen jälkeen palautettava omistajalleen tai sille, jolla on oikeus esineeseen, eikä tämä nouda esinettä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun poliisi on ilmoittanut, että esine on noudettavissa, esineen omistusoikeus siirtyy valtiolle, taikka jos esine on löytötavara, esineen löytäjälle niin kuin siitä on löytötavaralaissa (778/88) säädetty. Jos useimmat ovat vaatineet esinettä itselleen, esine on takavarikon kumoamisesta huolimatta pidettävä edelleen poliisin hallussa, kunnes riita paremmasta oikeudesta siihen on ratkaistu. Jos palautettavan esineen omistajaa tai muuta, jolla on oikeus esineeseen, ei ole tiedossa, poliisin on julkisella kuulutuksella kehotettava häntä ilmoittautumaan. Jos kukaan ei vaadi esinettä itselleen kuuden kuukauden kuluessa kuuluttamisesta, esine siirtyy valtiolle, taikka jos esine on löytötavara, esineen löytäjälle niin kuin siitä on löytötavaralaissa säädetty. Tarkemmat määräykset kuuluttamisesta antaa Poliisihallitus. (26.6.2009/511)</p>

7.23.1 Takavarikon kohde

Pakkokeinolain 7 luvun 23 §n säännökseen takavarikoidun esineen, omaisuuden tai asiakirjan palauttamisesta on lisätty takavarikon kohteeksi esineen lisäksi myös omaisuus ja asiakirja luvun 1 §:n mukaisesti.

7.23.2 Määräajan asettaminen

Pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 1 ja 2 momentti ovat uutta lainsäädäntöä ja näistä poliisia koskettaa lähinnä säännöksen 2 momentti. Sen mukaan tutkinnanjohtaja voi asettaa asianosaisille määräajan kanteen nostamiseksi riidanalaisen omaisuuden omistusoikeudesta sillä uhalla, että muutoin menetellään löytötavaraan sovellettavalla, 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Näin tuleekin menetellä, koska muutoin poliisin haltuun kertyy omaisuutta, jota ei voi luovuttaa kenellekään. Pidättämisen oikeutetun virkamiehen tulee siten valvoa takavarikoitaan ja asettaa viivytyksettä määräaika kanteen nostamiselle.

Pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 3 momentin osalta on huomattava, että kolmen kuukauden määräaika alkaa vasta siitä, kun takavarikon kohteen omistaja tai se, jolla on muuten oikeus siihen, on tosiasiallisesti saanut tiedon poliisin ilmoituksesta.

7.23.3 Omaisuutta vaativan henkilön omistajuudessa epäselvyyttä

Pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 2 momentissa käsitellään ainoastaan tilannetta, jolloin useat henkilöt vaativat omaisuutta itselleen. Käytännössä on myös tilanteita, joissa on ainoastaan yksi vaatija, mutta poliisin näkökulmasta henkilön omistusoikeutta ei voida pitää selvänä tai on jopa perustellumpaa arvioida, ettei henkilö omista omaisuutta (esim. omaisuuden omistusmerkinnät on poistettu).

Lähtökohtana siis on, että poliisin ei tule antaa omaisuutta sitä vaatineelle takaisin, jos poliisi vaatimuksen esittäneen omistusoikeus omaisuuteen on kyseenalaistettavissa edellä kerrotulla tavalla. Tilanteeseen voidaan hakea johtoa myös pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 4 momentin lauseesta ”henkilö, jolla esineeseen on oikeus, ei ole poliisin tiedossa”. Tämä pitää sisällään myös esillä olevan tilanteen: ”henkilö, jolta omaisuus on takavarikoitu, ei poliisin epäilemin perustein, väittämällänsä tavalla omista omaisuutta”.

Omistusoikeus pyritään selvittämään normaaleja irtaimen esineen siviilioikeudellisia säännöksiä noudattaen. Irtaimen esineen hallinta luo omistajaolettaman, ellei toisin pystytä osoittamaan. Rekisteröintivelvoitteen alaisen omaisuuden osalta rekisteriin merkittyä henkilöä pidetään lähtökohtaisesti esineen omistajana. Omistussuhteiden selvittämisen osalta noudatetaan normaalia rikostutkintaa omistusoikeutta selvitettyä. Epäselvässä tilanteessa omaisuuden omistajaksi ilmoittautuneelta pyydetään luotettavaa selvitystä omistusoikeutensa tueksi.

Tämä ei kuitenkaan poista ongelmaa tavallisen irtaimen omaisuuden osalta, jossa irtaimen esineen hallintaa koskevan omistajaolettaman mukaisesti henkilö ilmoittaa omistavansa omaisuuden, mutta tästä on olemassa järkevä epäily. Näitä ovat siis lukuisat tapaukset, joissa varastetuksi epäiltyä omaisuutta jää poliisin haltuun, mutta

esitutkinnassa ei löydetä näyttöä rikoksesta. Omaisuudesta saattaa olla esimerkiksi kaikki sarjanumerot viilattu pois tai tehty muita omaisuuden omistussuhdetta epäselventäviä toimenpiteitä.

Säännöksen toisessa momentissa puhutaan ainoastaan tilanteesta, jolloin useimmat vaativat omaisuutta itselleen. Käytännössä on myös tilanteita, joissa on ainoastaan yksi vaatija, mutta poliisin näkökulmasta henkilön omistusoikeutta ei voida pitää selvänä tai on jopa perustellumpaa arvioida, ettei henkilö omaisuutta omista, kuten edellä on todettu.

Oikea menettely on tällöinkin asettaa vaatimuksen tekijälle määräaika, jonka kuluessa tämän tulee nostaa kanne omistusoikeuden osalta. Jos hän ei näin menettele, menetellään löytötavaraa koskevalla, 3 momentissa kuvatulla tavalla. Omistusoikeutta koskevassa oikeudenkäynnissä on tällaisissa tilanteissa vastapuolena valtio ja henkilötasolla ajateltuna joku poliisilaitoksen virkamiehistä. Käytännössä tällainen tehtävä soveltuisi parhaiten poliisilaitosten lakimiehille.

Yksittäisen vaatijan saantoa ei tule kuitenkaan riitauttaa, ellei ole olemassa riittäviä perusteita epäillä saannon tai omistusoikeuden oikeellisuutta.

7.23.4 Kuulutusmenettely

Pakkokeinolain 7 luvun 23 §:n 4 momentti liittyy tilanteisiin, joissa omaisuuden omistaja tai siihen oikeutettu ei ole poliisin tiedossa, mutta omaisuus pitäisi palauttaa. Poliisin velvollisuutena on tällöin selvittää mahdollisuuksien mukaan takavarikon kohteen omistaja tai muu henkilö, jolla on siihen oikeus. Tässä selvitystyössä pitää tarvittaessa käyttää kuulutusmenettelyä. Kuulutusmenettelyä tulisi käyttää vain silloin, kun omaisuuden arvo on vähäistä suurempi ja omaisuus on yksilöitävissä. Kuuluttaminen olisi hyvä toteuttaa tällöin siten, että kuulutus julkaistaan virallisen lehden ohella myös alueen pääsanomalehdessä.

Jos kukaan ei vaadi omaisuutta itselleen kuuden kuukauden kuluessa, esine siirtyy valtiolle, tai jos kysymyksessä on löytötavara, löytäjälle löytötavaralain mukaisesti. Säännöksen mukaan kuuden kuukauden määräaika alkaa kuuluttamisesta. Aiemmin säännöksessä kuitenkin jo mainitaan, että kuuluttaminen tehdään vain tarvittaessa. Siten kuuluttaminen ei ole pakollinen toimenpide vaan määräaika alkaa siitä hetkestä, kun riittävä selvitystyö omistajan tai muun siihen oikeutetun osalta on suoritettu.

7.24 Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 7:24 Takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide</p> <p>Vähäarvoinen esine tai esine, jonka hallussapito on rangaistavaa, voidaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä takavarikoimisen sijasta hävittää, ottaa valtion käyttöön tai myydä, jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi eikä sitä tarvita oikeudenkäynnissä todisteena.</p> <p>Syyttäjä voi määrätä 1 momentissa tarkoitetun toimenpiteen, jos hän on tehnyt oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla syyttämättäjäätämispäätöksen ja jos esine ilmeisesti tuomittaisiin valtiolle menetetyksi.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettu toimenpide on tehtävä todistettavasti ja siitä on viipymättä ilmoitettava sille, jolta tai jonka luona esine on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla esinettä haltuun otettaessa.</p> <p>Edellä 1 momentissa tarkoitettuun toimenpiteeseen ja asianosaisen oikeuteen saada korvausta sovelletaan soveltuvin osin sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 4 luvun säännöksiä. Toimenpiteestä on laadittava pöytäkirja tai tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan.</p>	

7.24.1 Vähäarvoisia esineitä koskeva uusi säännös

Pakkokeinolain 7 luvun 24 § on uusi säännös, ja se mahdollistaa sellaisten vähäarvoisten esineiden ja esineiden, joiden hallussapito on rangaistavaa, hävittämisen, ottamisen valtion käyttöön tai myymisen, jos on ilmeistä, että esine tultaisiin tuomitsemaan valtiolle menetetyksi. Tehdyt toimenpiteet on kirjattava ja toimenpide on ilmoitettava sille, jolta tai jonka luona esine on otettu haltuun, jos hän ei ole ollut paikalla esinettä haltuun otettaessa.

Ilmoitusvelvollisuus voidaan täyttää tavallisen kirjeen lähettämällä ja ilmoitusvelvollisuus koskee ainoastaan tapauksia, joissa henkilö on tavoitettavissa eli hänen osoitteensa tai muut yhteystiedot ovat esitutkintaviranomaisen tiedossa tai hankittavissa. Sellaista esinettä, jota saatetaan tarvita oikeudenkäynnissä todisteena,

ei saa mennä hävittämään. Säännös soveltuu käytettäväksi sekä rangaistusmääräysmenettelyssä että tuomioistuinkäsittelyssä ratkaistaviin rikosasioihin.²⁷⁷

Takavarikoimisen sijasta suoritettavana toimenpiteenä tulee kysymykseen jo esitutkintavaiheessa myös esineen ottaminen valtion käyttöön tai myyminen. Tämä on johdonmukaista sen kanssa, että nämä ovat hävittämisen ohella vaihtoehtoja myös silloin, kun esine tuomitaan valtiolle menetetyksi. Menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä säädetään sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 luvussa.²⁷⁸

Käytännössä kysymyksessä olevat vähäarvoiset esineet ovat harvoin sellaisia, että niiden käyttöön ottaminen myymisestä puhumattakaan olisi tarkoituksenmukaista. Sama koskee pääsääntöisesti myös esineitä, joiden hallussapito on rangaistavaa. Valtion käyttöön ottaminen voi tapahtua esimerkiksi koulutustarkoituksia varten. Yleensä käyttöön ottaminen tai myyminen tulee kysymykseen vasta tuomioistuimen ratkaisun jälkeen, jolloin sakon täytäntöönpanosta annetun lain 4 luvun säännökset tulevat suoraan sovellettaviksi. Ei ole kuitenkaan syytä sulkea pois tällaisia vaihtoehtoja myöskään tuomioistuinkäsittelyä edeltävässä vaiheessa.²⁷⁹

7.24.2 Vähäarvoinen esine

Mikä on euromääräisesti vähäarvoinen esine? Tähän kysymykseen ei ole mitään yksiselitteistä vastausta. Kysymyksessä on kuitenkin käytännön tasolla jokapäiväinen ratkaisua edellyttävä kysymys.

Vähäisen arvon osalta ei voida asettaa mitään kiinteää eurorajaa tai muutamaankin yleisesti sovellettavaa arviointiperustetta²⁸⁰. Oikeuskirjallisuudessa mainitaan vähäarvoisena ainakin löytötavaralain 3 §:ssä mainitut esineet²⁸¹. Raja-arvona mainitaan 20 euroa ja esineellä ei tule olla omistajalle erityistä käyttö-, tunne- tai muuta henkilökohtaista arvoa.

On epäselvää, voidaanko tässä yhteydessä puhua realisaatiohinnasta vai ainoastaan ostohinnasta. Joka tapauksessa rahan arvon muuttuminen ja käytettävissä olevan rahan lisääntyminen ovat vuosien varrella muuttaneet määritelmää vähäarvoisuudesta ja oikeampaa olisi arvioida vähäarvoisuuden rajan olevan korkeammalla kuin 20 euroa tapauksesta riippuen. On huomattava, ettei vähäarvoisuuden vaatimus koske niitä esineitä, joiden hallussapito on rangaistavaa. Huomion arvoista on, että esimerkiksi valokuva-albumeja ei ole pidettävä niiden sisältämän tunnearvon vuoksi vähäarvoisina.

---

277 HE 222/2010 vp s. 289.

278 HE 222/2010 vp s. 288.

279 HE 222/2010 vp s. 288.

280 HE 222/2010 vp s. 287–289.

281 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 939.

7.24.3 Vahingonkorvaus

Jos tuomioistuimen ratkaisu pääasiassa on sellainen, ettei menettämisseuraamusta ole määrätty ja esine on jo ehditty hävittää takavarikoimisen sijasta suoritettava toimenpide perusteella, kohdehenkilöllä on oikeus vaatia korvausta siitä. Korvaukseen sovelletaan sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ja sen 45 §:n mukaan korvausta haetaan kirjallisesti Oikeusrekisterikeskukselta ja korvaukseen tyytymättömällä on oikeus ajaa kannetta riita-asiain järjestyksessä oikeudessa.

7.25 Viittaussäännös

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 7:25 Viittaussäännös Tämän luvun säännösten lisäksi on noudatettava, mitä takavarikosta ja takavarikoimisen sijasta tapahtuvasta hävittämisestä erikseen laissa säädetään.	PKL 4:19 Viittaussäännös Takavarikosta on tämän luvun säännösten lisäksi noudatettava, mitä siitä on erikseen säädetty.

7.25.1 Muu lainsäädäntö

Pakkokeinolain 7 luvun 25 §:ään on otettu lisäyksenä viittaus takavarikoimisen sijasta tapahtuvasta hävittämisestä erikseen laissa säädetyistä. Takavarikosta ja sen sijasta tehtävästä hävittämisestä säännellään erikseen muun muassa seuraavissa laeissa:

- Laki Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa 23 § (4/1994)
- Laki omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan Unionissa 9 § (540/2005)
- Huumausainelaki 43 § (373/2008)
- Eläinsuojelulaki 47 § (247/1996)
- Löytötavaralaki 16 § (778/1988)
- Järjestyslaki 21 § (612/2003)
- Ampuma-aselaki 104a § (1/1998)

8 ETSINTÄ

Kaarle Lönnroth, Teemu Saukonieni, Sanna Springare ja Satu Rantaeskola

Paikkaan kohdistuva etsintä

8.1 Etsintä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:1 Määritelmät</p> <p>Tämän luvun mukaisia paikkaan kohdistuvia etsintöjä ovat kotietsintä, joka voi olla yleinen tai erityinen kotietsintä, sekä paikanetsintä.</p> <p>Yleisellä <i>kotietsinnällä</i> tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitetussa kotirauhan suojaamassa paikassa toimitettavaa etsintää.</p> <p><i>Erityisellä kotietsinnällä</i> tarkoitetaan etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai josta mainitun luvun 24 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettu henkilö saa kieltäytyä kertomasta ja johon ei tämän lain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä.</p> <p>Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin 2 tai 3 momentissa tarkoitetussa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy siihen on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo.</p>	

8.1.1 Kolme kotietsinnän määritelmää

Yleinen kotietsintä on sidoksissa kotirauha-käsitteeseen ja erityinen kotietsintä oikeudenkäymiskaaren vaitiolovelvollisuuteen sekä kieltäytymisoikeuteen. Sanalla *tila* tarkoitetaan seinin ja katon rajattua paikkaa. Tiloja ovat rakennukset, niiden osat ja niihin liittyvät säilytyspaikat. *Paikka* tarkoittaa yläkäsitettyä, joka käsittää tilat ja muut paikat. Muita paikkoja ovat lähinnä ulkoalueet.

Paikkaan kohdistuvien etsintöjen jaottelulla selostetulla tavalla pyritään ensinnäkin siihen, että kotietsinnän kohteena jatkossa olisi *koti* sanan varsinaisessa merki-

tyksessä ja eräät siihen välittömästi liittyvät tilat ja muut paikat. Jaottelulla pyritään toisaalta siihen, että etsinnän erityistyyppejä ovat salassapitovelvollisen tai salassapitoon oikeutetun luona tehtävä etsintä siihen liittyvien erityispiirteiden vuoksi. Jaottelun muut paikkaan kohdistuvat etsinnät, niin suljettuun kuin yleisölle avoimeen tilaan ja muuhun paikkaan kohdistuvat, muodostavat kolmannen ryhmän.²⁸²

Paikkaan kohdistuva etsintä koskee usein tiloja, joiden piiriin kuuluvat paikat puolestaan ovat rakennuksia, niiden huoneita taikka huoneissa olevia tai niihin liittyviä säilytyspaikkoja (esimerkiksi komero). Säilytyspaikaltakaan ei enää edellytetäisi vanhan lain tapaan sitä, että sen tulee olla suljettu.²⁸³

Tutkimuspaikan eristämistä käytetään turvaamaan teknisen tutkinnan suorittamista rikospaikalla. Tutkimuspaikan eristämistä koskevan säännöksen (PKL 9:1) mukaan rikoksen selvittämisen turvaamiseksi voidaan sulkea rakennus tai huone tai määritellä kieltoja lainkohdassa mainitulla tavalla. Tutkimuspaikan eristämistä koskeva säännös ei anna kuitenkaan toimivaltaa mennä kotirauhan suojaamaan paikkaan sisälle. Yksityiskohtaisemmin tutkimuspaikan eristämistä on käsitelty teoksen asiaa käsittelevässä kohdassa.

8.1.2 Yleinen kotietsintä

Kotirauhan suojaamia paikkoja (RL 24 luvun 11 §) ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Säännöksessä käytetyillä ilmaisuilla *asunto* ja *loma-asunto* on yleensä melko vakiintunut sisältö. Asuntoihin luetaan muun ohessa kerros- ja rivitalohuoneistot, omakotitalot ja niiden osat. Loma-asunnoista yleisimpiä ovat kesämökit ja ympärivuotisesti käytössä olevat mökit. Kulkuvälineisiin liittyen asunnoiksi on katsottava esimerkiksi asuntoautot ja rekka-auton nukkumiseen tarkoitettut osat.²⁸⁴

Kulkuvälineissä, joissa on edellä mainittuja nukkumiseen tarkoitettuja alueita, on myös kuljettamiseen tarkoitettu alue. Tällaisissa kulkuvälineissä myös kuljettamiseen tarkoitettu alue nauttii kotirauhan suojaa.

Kotirauhan suojaa koskevan säännöksen liittäminen etsintää koskeviin säännöksiin tuo säännöksen soveltamisalaan mielenkiintoisia tilanteita. Lähtökohtaisesti teltta nauttii kotirauhan suojaa ja sen vuoksi telttaan kohdistuvassa etsinnässä tulisi noudattaa kotietsinnän muotomääräyksiä. Oma mielenkiintoinen kysymyksensä on, onko sillä merkitystä kotietsinnän näkökulmasta, onko teltta luvallisella vai luvattomalla alueella. Lähtökohtaisesti luvattomalla alueella oleva teltta voidaan määrätä poistettavaksi sitä koskevien omien säännöstensä mukaisesti. Jos luvattomalla paikalla olevaan telttaan kohdistetaan kotietsintä ennen sen poistamista, noudatetaan kotietsinnän säännöksiä menettelyjen osalta. Mikäli joku väittää asuvansa esimerkiksi henkilöautossa, jossa hänellä on yöpymistarvikkeita, olisi väite otettava

282 HE 222/2010 vp s. 290–292.

283 HE 222/2010 vp s. 290.

284 HE 222/2010 vp s. 290.

huomion arvioitaessa yleistä kotietsintää / paikanetsintää tehtäessä. Esimerkiksi ulkomaalaiset, jotka tulevat Suomeen kesäisin, leiriytyvät erilaisiin paikkoihin ja tosiasiallisesti asuvat autossa. Tällöin kyseeseen tulisi yleinen kotietsintä.

Yleisen kotietsinnän piiriin kuuluva paikka on vakinainen tai satunnainen asuinpaikka. Olennaista on se, että siellä asutaan parhaillaan tai että se on ainakin asumiseen tarkoitettu. Tällainen kohde kuuluu yleisen kotietsinnän piiriin, vaikka esitutkintaviranomaisella olisi aihetta olettaa, että siellä ei etsinnän toimittamisaikaan ole ketään (esimerkiksi ainoastaan kesäkäyttöön tarkoitettu mökki talvella). Tilan omistus- tai hallintasuhteilla ei olisi merkitystä arvioitaessa sitä, onko kysymyksessä yleisen kotietsinnän piiriin kuuluva paikka.²⁸⁵

Kotietsinnän piiriin kuuluu myös paikka, jota ei yleensä käytetä asumiseen mutta jota kysymyksessä olevassa tapauksessa kuitenkin siihen käytetään. Esimerkkinä viimeksi mainitusta tapauksesta voidaan mainita se, että henkilö luvallisesti asuu jossakin varastorakennuksen huoneessa, jota ei ole alun perin asumiseen tarkoitettu. Tällöin tilassa on yleensä henkilön yöpymistarvikkeita ja muita tavaroita, joista voidaan päätellä hänen asuvan tilassa momentin edellyttämällä tavalla. Asumiseksi ei voida näissäkään tapauksissa katsoa tilapäistä esimerkiksi yön yli kestävää oleskelua tai ainoastaan joitakin päiviä kestävää oleskelua.²⁸⁶

Edellä selostetut periaatteet edellyttävät etukäteistä harkintaa, kun etsintään ollaan ryhtymässä. Esimerkiksi varaston käyttötarkoitukseen tulee kiinnittää siinä vaiheessa huomioita, kun mietitään, mitä etsintää ollaan tekemässä. Tilan tosiasiallinen käyttötarkoitus selviää vasta kohteessa.

Kotirauhan suojaamia paikkoja ovat myös porraskäytävät. Sillä ei ole merkitystä, onko kerrostalon porraskäytävän ovi lukittu vai ei. Poliisilla on oltava mielessään oikea toimivaltuussäännös mentäessä kerrostalon porraskäytävään. Jos sinne mennään suorittamaan poliisilain mukaista tehtävää, tulevat toimivaltuudet poliisilaista, eikä etsintää koskevia säännöksiä tarvitse ensivaiheessa miettiä. Silloin, kun porraskäytävään mennään suorittamaan esitutkintaa ja etsimään jotain, pitää toimivaltuutta miettiä etsintää koskevien sääntöjen kautta ja tällöin lähtökohtana on yleinen kotietsintä, koska porraskäytävä nauttii kotirauhan suojaa.

Mitä tiloja sitten kerrostalon tai rivitalon kellarikomero-, vintti-, pyörävarasto-, kerho- ym. tilat ovat? Omakotitalokiinteistöjen kaikki erilliset varastorakennukset pihapiirissä nauttivat kotirauhan suojaa kotirauhan säännöstä koskevan määrittelysäännöksen perusteella. RL 24 luvun 11 §:n mukaan "pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen" kuuluvat kotirauhan piiriin. Sen sijaan kerrostalojen ja rivitaloasuntojen kellarikomero-, vintti-, pyörävarasto-, kerho- ym. tiloja ei pidetä sen asukkaiden kotirauhan piiriin kuuluvina tiloina²⁸⁷.

Oikeuskirjallisuuden mukaan kerrostalossa asuvan henkilön kotirauhan suoja ei ulotu tämän asuntoon kuuluviin erillisiin kellaritiloihin eikä ullakolla sijaitseviin vinttikomeroihin. Käsitys perustuu siihen, että kotirauhassa suojan kohteena on

---

285 HE 222/2010 vp s. 291.

286 HE 222/2010 vp s. 291.

287 Näin on todettu tätä kirjoitettaessa, vielä Poliisihallituksessa valmisteilla olevassa etsintää koskevassa yleisessä ohjeessa.

yksilön kotirauha, ei omaisuus, jonka säilytyspaikkoja kellari- ja ullakkotilat ovat. Mainitut tilat eivät myöskään liity välittömästi asuntoon, eivätkä palvele sen käyttö-tarkoitusta ”kodin jatkeena” rappukäytävän tai vaikkapa saunan tapaan.²⁸⁸

Edellä mainitun vallitsevan käsityksen mukaan kerrostalon tai rivitalon kellari-komero-, vintti-, pyörävarasto-, kerho- ym. tilat eivät siis kuulu yleisen kotietsinnän piiriin vaan paikanetsinnän piiriin. Asialla ei sinänsä ole käytännön kannalta suurta merkitystä, koska samat menettelylliset säännökset koskevat sekä kotietsintää että paikanetsintää. Toisaalta pakkokeinojen edellytyksissä on eroja. Sen sijaan suurempi kysymys on yksilön näkökulmasta näiden paikkojen erilainen käsittely riippuen siitä, ovatko ne omakotitalon vai kerrostalon tai rivitalon yhteydessä.

Voitaisiin helposti todeta vastakkainenkin tulkinta, että eri asumismuotoja tulisi käsitellä yhdenvertaisesti ja tulkinnat erilaisten varastotilojen osalta tulisi olla yhteneväiset asumismuodosta riippumatta.

Oman kysymyksensä muodostavat autojen säilytyspaikat. Mikäli kyseessä on yksittäisen osakkaan hallinnassa oleva autotalli, toteutetaan samanlaista määrittelyä kuin varastotilojen osalta. Autotalli kuuluu kotirauhan määritelmän kautta yleisen kotietsinnän piiriin, mikäli se on välittömästi asukkaan yksityisalueella olevan pihan välittömästi kuuluvana rakennuksena. Näin on yleensä omakotitalokiinteistöllä. Rivitaloasunnon osalta autotalli nauttinee kotirauhan suojaa vain ollessaan aivan rivitaloasunnon kotioven vieressä. Mikäli autotallista on välitön kulku porraskäytävään, autotalli kuulunee kotirauhan piiriin tällä perusteella. Tällainen tilanne on ilmeisesti kovin harvinainen. Kerrostalon ja rivitalon osalta kysymyksessä on yleensä paikanetsintä, kun autotalli sijaitsee yleisellä piha-alueella. Jos siis autotalli on yhtenäinen autojen säilytystila tai kyseessä on pelkkä autokatos, eivät nämä tilat nauti kotirauhan suojaa, vaan niihin toteutettu etsintä on paikanetsintää.

Mikäli kotietsintä tehdään rivitalon piha-alueella, kotirauhan käsite aiheuttaa monia tulkintaongelmia. Ns. yleiset alueet eivät nauti kotirauhan suojaa, ja niille toimitettu etsintä on paikanetsintää. Mikäli etsintä kohdistuu tietyn rivitaloasunnon hallinnassa olevalle alueelle, kysymyksessä on kotirauhan piiriin kuuluva alue, jolloin etsinnässä tulee noudattaa kotietsinnän muotomääräyksiä. Toisaalta, jos kysymyksessä on tilanne, että epäilty on juossut rivitalon vierustaa ja tiputtanut esineen, esimerkiksi huumenyssäkän jonkun rivitalon pihaan ja esine vain poimitaan mukaan tekemättä sen enempää etsintää, etsinnän muotomääräyksiä ei tarvitse noudattaa. Mikäli pihamaille palataan suorittamaan varsinaista etsintää, silloin tulee soveltaa etsinnän säännöksiä. Jokainen piha nauttii omaa kotirauhaa, joten kaikkia rivitalon pihoja koskevaa yleistä päätöstä ei voi tehdä.

Vastaavanlainen tilanne on, jos poliisikoira jäljestää epäiltyä tämän kulkureitillä merkkäämatta mitään paikkaa liikkuen useiden rivitaloalueiden tai omakotitalopihojen läpi. Näissäkään tilanteissa ei tarvitse noudattaa kotietsinnän muotomääräyksiä, ellei poliisikoira merkkää tiettyä pihaa etsinnän kohteeksi. Jos koira merkkää tietyn pihan, silloin etsintä henkilön löytämiseksi kohdistuu tiettyyn pihaan ja etsinnän muotomääräyksiä tulee noudattaa.

---

288 Ruuska 2008 s. 63.

Edellä selostetut menettelysäännökset aiheuttavat sen, että esimerkiksi rivitalon asukas saa tiedon siitä, ketä tai mitä hänen pihamaaltaan on etsitty ja toisaalta rikoksesta epäilty saa tiedon kuka osoitteessa asuu. Oikeus kotietsintään liittyviin asiakirjoihin saattaa johtaa esitutkintalain 11 luvun 5 §:n mukaiseen ilmaisukieltoon. Säännöksen ongelmallisuus on kuitenkin siinä, että se voidaan antaa vain esitutkin- nassa läsnä olevalle. Lienee kuitenkin lähdettävä siitä, että kotietsinnän yhteydessä läsnäoloon oikeutettu taho on esitutkinnassa läsnä oleva, vaikka säännöksen säätä- misen yhteydessä tällaista tilannetta ei ole tiedostettu. Tilanne on varmasti harvina- nen, mutta sillä pystytään estämään tietojen leviäminen tutkinnan aikana.

Poliisille tulee usein ilmoituksia esimerkiksi kannabiksen hajusta kerrostalon porraskäytävässä. Tällöin poliisimiehellä on oikeus päästä kotirauhan tai julkisrau- han suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan, koska on perusteltua syytä olettaa, että terveyden vaaraa aiheuttava teko on käynnissä (PoL 2:6). Lisäksi toimenpide on välttämätön vaaran tai vahingon estämiseksi.

Hotellihuoneet ainakin pitempiaikaiseen asumiseen käytettyinä kuuluvat perus- tustalain turvaaman kotirauhan piiriin²⁸⁹. Oikeutus hotellihuoneen käyttämiseen alkaa kirjautumisella sisään hotelliin ja päättyy, kun hotellista kirjaututaan ulos. Tämän si- sään kirjautumisen ulkopuolisen ajan eli kun huoneeseen ei ole kukaan kirjautunee- na sisään, hotellihuone ei nauti kotirauhan suojaa. Hotellihuone tyhjänä ollessaan ei nauti kotirauhan suojaa ennen kuin se on jonkun asumiskäytössä ja kotina²⁹⁰. Mikäli tällaiseen asumattomaan tilaan tulee tarve etsinnän tekemiselle, kysymyksessä on paikanetsintä. Esimerkiksi kyseeseen saattaisi tulla tilanne, että huumausainerikok- sesta epäillyn henkilön käyttämään hotellihuoneeseen tehdään paikanetsintä, hen- kilön hotellista uloskirjautumisen jälkeen. Tällöin tulee noudattaa paikanetsinnän muotomääräyksiä. Epäilty ei ole enää paikan haltija, joten hänelle ei tarvitse varata tilaisuutta olla läsnä pakkokeinolain 8 luvun 14 §:n viittaussäännöksen mukaisesti saman luvun 5 §:n perusteella. Läsnäolo-oikeus varataan hotellin edustajalle. Hänen osaltaan tulee harkittavaksi ilmaisukiellon määrääminen. Pakkokeinolain 8 luvun 19 §:n mukaan etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotiet- sinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Pöy- täkirjasta on annettava pyynnöstä jäljennös sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee. Täs- sä tapauksessa tämä muu henkilö olisi epäiltynä oleva henkilö.

Yhteisasumisen osalta kotirauhan määritelmä (RL 24:11) tarkoittaa, että asun- not ja muut asumiseen käytettävät tilat ovat kotirauhan suojaamia paikkoja. Asunto- na käytettävän huoneen lisäksi tämä tarkoittaa siihen kuuluvia yhteisiä tiloja, kuten keittiötä ja kylpyhuonetta, silloin kun kyseessä on soluasunto²⁹¹.

---

289 PeVL 8/1994 vp PeVL 2/1996 vp s. 1–3.

290 Ruuska 2007 s. 63.

291 Ruuska 2007 s. 102.

8.1.3 Erityinen kotietsintä

Erityinen kotietsintä liittyy tiloihin, joissa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa ja lain 17 luvun 24 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa ja saa kieltäytyä kertomasta.

8.1.3.1 Todistamiskielto

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 § 1 momentin mukaan todistaa ei saa:

- 1) *virkamies tahi julkista tehtävää tai asiaa toimittamaan valittu tai määrätty siitä, mitä hänen tässä toimessaan on salassa pidettävä;*
- 2) *kukaan siitä, mikä valtakunnan turvallisuuden tähden tai sen oikeuksien tahi etujen suojelemiseksi on vieraalta valtiolta pidettävä salassa;*
- 3) *lääkäri, apteekkari tai kätilö tahi heidän apulaisensa siitä, mitä he aseman-
sa perusteella ovat saaneet tietää ja mitä asian laadun vuoksi on salassa
pidettävä, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, todistami-
seen suostu;*
- 4) *asiamies tai oikeudenkäyntiavustaja siitä, mitä päämies on hänelle asian
ajamista varten uskonut, ellei päämies todistamiseen suostu;*
- 5) *riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomio-
istuimissa annetussa laissa tarkoitettu sovittelija tai sovittelijan avustaja
riita-asiassa siitä, mitä hän tehtävässään on saanut tietää soviteltavasta
asiasta, jolleivät erittäin tärkeät syyt vaadi, että häntä siitä kuulustellaan,
tai se, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus on säädetty, todistamiseen suostu.*

Edellä säännöksessä virkamiestä koskevan todistamiskiellon katsotaan koskevan virkamiestä, julkisyhteisön työntekijää, julkista valtaa käyttävää tai julkista luottamustehtävää hoitavaa henkilöä, joista säädetään rikoslain 40 luvun 11 §:ssä. Olennaista on virka- tai työsuhde julkisyhteisöön tai julkisen vallan käyttäminen taikka luottamustehtävä julkisyhteisössä. Jos salassapitovelvollisuus on säädetty yksityiselle taholle kuten pankille, joka ei käytä julkista valtaa, ei tästä seuraa todistamiskieltoa tämän lainkohdan nojalla. Todistamiskieltoa ei näissä tapauksissa synnytä sekään, että salassapitovelvollisuuden rikkomisesta säädetään rangaistus rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:ssä.²⁹²

Sinänsä voidaan pitää selvänä, että todistamiskielto ulottuu julkisyhteisön palveluksessa olevaan tai luottamustehtävää hoitavaan. JulkL:n 23 §:n 1 momentin mukaan näillä henkilöillä on salassapitovelvollisuus. JulkL:n 23 §:n 2 momentin mukaan sama koskee myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annetusta luvasta muuta johdu, tai jolle viranomainen on ilmoittanut momentissa mainittuja tietoja. Edellä mainittu henkilö

---

292 OM 69/2012, s 94.

voi olla esimerkiksi tietojenkäsittelyjärjestelmän ylläpitäjä. Johdonmukaisuus edellyttää, että todistamiskielto koskee myös mainittuja henkilöitä.²⁹³

Huomion arvoista on, että kyse ei aina ole erityisestä kotietsinnästä, kun kohteena on virkamies, mutta kyse saattaa olla erityisestä kotietsinnästä. Virkamiehillä ei ole samassa määrin työhuoneessaan salassa pidettävää aineistoa kuin esimerkiksi asianajajalla²⁹⁴, mutta tämäkin näkökulma tulee ottaa huomioon. Etsintämuotoon vaikuttaa se, mitä etsintäpäätöksen perusteella paikasta etsitään ja mitä siellä tutkitaan²⁹⁵. Siis myös esitutkintaviranomaisen virkahuoneessa saattaa olla salassa pidettävää materiaalia ja kysymys saattaa olla erityisestä kotietsinnästä.

8.1.3.2 Viestinnän lähdesuoja

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 § 2 ja 3 momentit määrittävät viestinnän lähdesuojan:

Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetussa laissa tarkoitettu yleisön saataville toimitetun viestin laatija taikka julkaisija tai ohjelmatoiminnan harjoittaja saa kieltäytyä vastaamasta kysymykseen, kuka on antanut viestin perusteena olevat tiedot, samoin kuin kysymykseen, johon ei voi vastata paljastamatta tietojen antajaa. Sama oikeus on sillä, joka on saanut tiedon edellä mainituista seikoista ollessaan asianomaisen viestin laatijan taikka julkaisijan tai ohjelmatoiminnan harjoittajan palveluksessa.

Edellä 2 momentissa mainittu henkilö saa kieltäytyä vastaamasta myös kysymykseen, kuka on laatinut yleisön saataville toimitetun viestin, samoin kuin kysymykseen, johon ei voi vastata paljastamatta viestin laatijan henkilöllisyyttä.

Lähdesuojaan oikeutettujen osalta lienee tyypillisesti sellainen tilanne, ettei etsinnällä ylipäänsä yritetä löytää juuri säännöksessä tarkoitettuja tietoja vaan muunlaisia todisteita rikokseen. Jos siis etukäteen tiedetään, ettei säännöksessä tarkoitettuja tietoja tarvita esitutkinnassa, ei erityistä kotietsintää tarvitse miettiä, vaan lähdesuojaan oikeutetunkin kotiin voidaan mennä yleisellä kotietsinnällä. Näissä tilanteissa tulee kuitenkin käyttää tarkkaa harkintaa. Mikäli perustellusti päädytään ratkaisuun, ettei kyse ole erityisen kotietsinnän tilanteesta, mutta etsinnän aikana ilmenee muuta, tulee etsinnän muoto muuttaa kesken etsinnän erityiseksi kotietsinnäksi.

8.1.3.3 Etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa

Ilmaisu *etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa* tarkoittaa sitä, että etsinnän arvioiminen erityiseksi kotietsinnäksi on tietyn kynnyksen takana. Tämä kynnys riippuu siitä, onko kysymyksessä salassapitoon velvollisen tai oikeutetun työhuone, liiketila tai muu vastaava ammatinharjoittamispaikka vai onko kysymyksessä muu tila. Jos kysymys on ammatinharjoittamispaikasta ja jos etsinnän kohteena ovat paikassa olevat asiakirjat ja tiedot, tulee ennen etsinnän aloittamista tarkkaan harkita,

---

293 OM 69/2012, s.94.

294 HE 222/2010 s. 292.

295 HE 222/2010 s. 292.

onko kysymyksessä erityinen etsintä. Mikäli päädytään siihen, että etsintä kohdistuu suojattavaan tietoon, tällöin lähtökohdaksi otetaan etsinnän katsominen erityisesti kotietsinnäksi. Muiden tilojen osalta tulee olla nimenomaista tietoa siitä, että sieltä saattaa löytyä kysymyksessä olevaa tietoa. Kuten edellä on viitattu, kumpienkin paikkojen kohdalla vaikuttaa se, mitä etsintäpäätöksen perusteella paikasta etsitään ja mitä siellä tutkitaan. Lisäksi kynnykseen saattaa vaikuttaa se, minkälaisen henkilön salassapitovelvollisuudesta tai -oikeudesta on kysymys. Esimerkiksi virkamiehillä ei välttämättä ole työhuoneessaan samassa määrin salassa pidettävää tietoa kuin asianajajalla. Jos alkuperäinen arvio tilojen luonteesta osoittautuu vääräksi, etsintä voi muuttua erityiseksi kotietsinnäksi kesken etsinnän toimittamisen, mihin liittyvästä päätöksenteosta ja etsintävaltuutetun määräämisestä säädetään pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 2 momentissa.²⁹⁶

Tilan korostunut liityntä salassapitovelvollisuuteen tai -oikeuteen todetaan ilmaisulla *etsintää sellaisessa tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa*. Tämä ilmaisu tarkoittaa sitä, että paikkaan kohdistuvan etsinnän määrittäminen erityiseksi kotietsinnäksi ei riipu kategorisesti siitä, mihin tarkoitukseen kyseessä olevaa paikkaa yleensä tai pääasiallisesti käytetään. Erityisen kotietsinnän piiriin saattaa tulla esimerkiksi asianajajan asunto, jos hän tekee töitä siellä tai jos siellä muuten on hänen työhönsä liittyviä asiakirjoja. Toisaalta asianajotoimistoon kohdistuva etsintä saatetaan rajata siten, että tietoon ei ilmeisesti tule salassa pidettäviä tietoja (esimerkiksi henkilön etsiminen tai tietyn esineen etsiminen todistelutarcoitusta varten), jolloin ei ole myöskään kysymys erityisestä kotietsinnästä. Koska tarkoituksena on tältä osin suojata salassapitovelvollisuutta tai -oikeutta eikä tiettyjä tiloja, erityisen kotietsinnän kohteena olevan tilan määrittely jäisi pakostakin josakin määrin avoimeksi ja kotietsintäpäätöstä valmisteltaessa tehtävän huolellisen harkinnan yhteydessä yksityistapauksellisesti määritettäväksi.²⁹⁷

Mikäli yleisen kotietsinnän aikana ilmenee, että etsintä muuttuu erityiseksi kotietsinnäksi, etsintä tulee keskeyttää ja tehdä päätös erityisestä kotietsinnästä. Tämä päätös on tehtävissä kiireellisenä tai hakemalla ratkaisu tuomioistuimesta. Mikäli erityisen kotietsinnän tila on selkeästi rajattavissa, yleistä kotietsintää voidaan jatkaa muissa tiloissa. Selkeä erityisen kotietsinnän tilan määrittäminen edellyttää kuitenkin, että erityisen kotietsinnän kohde on rajattavissa selkeästi ja siten, ettei myöhemmin ole tehtävissä väitettä erityisen kotietsinnän jatkamisesta yleisen kotietsinnän ohella.

Erityistä etsintää koskevan säännöksen lopussa on ilmaisu *johon ei tämän lain 7 luvun 3 §:n nojalla saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä*. Säännöksen loppuosalla viitataan tarkemmin pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 2 momentin menettelysäännöksiin. Asiakirjaa ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi, jos sen voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta nyt käsiteltävänä oleva taho ei saa todistaa oikeudenkäynnissä tai saa kieltäytyä kertomasta ja asiakirja on tämän henkilön tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus tai -oikeus on säädetty

---

296 HE 222/2010 vp s. 292.

297 HE 222/2010 vp s. 291.

(PKL 7:3,2). Selvyyden vuoksi todettakoon, että tällä viittauksella pakkokeinolain 7 luvun 3 §:ään ei tarkoiteta tuoda oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä tarkoitettuja henkilötahoja erityisen kotietsinnän piiriin.

Yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän yhteydessä saatetaan joutua tekemään teknistä tutkintaa (sormenjäljet ym.) asiakirjoihin, jotka kuuluisivat erityisen kotietsinnän piiriin. Pitääkö tällöin koko etsintä tehdä erityisenä kotietsintänä? Vastausta kysymykseen tulee arvioida näkökulmasta, käytetäänkö itse asiakirjaa todisteena rikosasiassa. Jos asiakirjasta haetaan siis esim. sormen- tai jalkineenjälkiä tai DNA:ta, niin tällöin itse asiakirjaa ei tarvita todisteena, vaan em. seikoista saadaan erillinen lausunto, joka liitetään esitutkintapöytäkirjaan. Sen vuoksi tässä tilanteessa ei tarvitse arvioida erityisen kotietsinnän muotomääräyksiä. Jos sen sijaan epäillään asiakirjassa olevan esimerkiksi väärennetty allekirjoitus, niin tällöin itse asiakirjaa käytetään todisteena mahdollisesti oikeudenkäynnissä. Tällöin tilannetta tulee arvioida erityisen kotietsinnän kautta.

8.1.3.4 Takavarikointi- ja jäljentämiskiellon merkitys

Tässä yhteydessä on syytä käsitellä toisaalta asianajajan tai asiamiehen todistamiskielloa ja toisaalta tämän päämiehen luokse tehtävä etsintää ja näiden toimenpiteiden välistä yhteyttä keskenään.

Todistamiskiellon alaisen aineiston takavarikointi ja jäljentämiskiellossa on kysymys eri asiasta kuin erityisestä kotietsinnästä.

Erityisestä kotietsinnästä on kysymys tilanteesta, jossa etsintää suoritetaan sellaisessa tilassa ja etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö ei saa todistaa. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentin 4) kohdan mukaan asiamies tai oikeudenkäyntiavustaja ei saa todistaa siitä, mitä päämies on hänelle asian ajamista varten uskonut, ellei päämies todistamiseen suostu. Erityinen kotietsintä antaa suojaa nimenomaan esim. asianajajan luokse tehtävässä etsinnässä, koska siellä saattaa tällaista salassa pitovelvollisuuden alaista tietoa olla. Erityisen kotietsinnän säännöksessä viitataan nimenomaan tähän todistamiskielloa koskevaan säännökseen.

Lainvalmistelutöissä ei ole missään todettu, että asiamiehen tai oikeudenkäyntiavustajan päämiehen luokse tehtävä etsintä muuttuisi erityiseksi kotietsinnäksi sen vuoksi, että tällä on ollut avustaja ja hänen luonaan tai hänen tietokoneellaan on tähän toimeksiantoon liittyvää aineistoa²⁹⁸. Mikäli lainsäätäjä olisi tarkoittanut, että tällä perusteella myös päämiehen luona tehtävät etsinnät olisivat erityisiä kotietsintöjä, siitä olisi varmuudella maininta lainvalmistelutöissä. Huomionarvoista on, että jos näin olisi, erityisten kotietsintöjen määrä olisi pääsääntö eli lähes kaikkien epäiltyjen kohdalla kyseeseen tulisi erityinen kotietsintä, mikäli tällä on ylipäätään ollut yhteys avustajaan.

Asia ei ole kuitenkaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen lähtökohdista ongelmallinen. Päämiehen näkökulmasta asia tulee turvatuksi pakko-

---

298 Katso esimerkiksi HE 222/2010 vp s. 290 – 292.

keinolain 7 luvun 3 §:n säännöksellä. Sen mukaan etsintäpaikassa tai esimerkiksi tietokoneella voi olla asiakirjoja, joita ei saa takavarikoida tai jäljentää todisteena käytettäväksi, jos asiakirjan voidaan olettaa sisältävän sellaista, josta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö (tässä tapauksessa asiamies tai avustaja) ei saa todistaa oikeudenkäynnissä ja asiakirja on edellä tarkoitettun henkilön hallussa tai sen hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus tai –oikeus (tässä tapauksessa päämiehen) on säädetty. Tällaiset asiakirjat ovat takavarikointikielossa.

8.1.3.5 Etsintää suunniteltaessa

Erityisen kotietsinnän edellytyksiä mietittäessä ei ole riittävää, että otamme huomioon ainoastaan jutun rikoksesta epäillyn ja hänen ammattinsa ja asemansa. Jos etsintää suunnitellaan hänen kotiinsa tai toimistoonsa, niin mahdollisuuksien mukaan on selvitettävä myös se, kenen kanssa hän asuu tai ketä muita henkilöitä hänen toimistossaan työskentelee. Vaikka siis rikoksesta epäilty ei olisi esim. lakimies, mutta jos hänen asuinkumppaninsa on asianajaja, pitää epäillyn kotiin tehtävää etsintää arvioida erityisen kotietsinnän näkökulmasta.

8.1.4 Paikanetsintä

Paikanetsinnän piiriin kuuluvat siis *muut* kuin yleisen kotietsinnän ja erityisen kotietsinnän paikat. Esimerkkeinä paikoista, joihin on yleinen pääsy, ovat myymälät, varastot ja kahvilat. Näiden ollessa suljettuna ne kuuluvat myös paikanetsinnän piiriin, vaikka pääsy olisi estetty toimittamisajankohtana. Muita paikkoja, jonne yleisöllä ei ole pääsyä, ovat esimerkiksi henkilökunnan pukuhuoneet, etsintähetkellä suljettu virastorakennus, puutarhat tai teollisuuslaitoksen aidattu alue. Kulkuneuvo kuuluu myös paikanetsinnän piiriin riippumatta onko se suljettu vai ei.²⁹⁹

Aikaisemman lain paikantarkastus on muuttunut siten, että suljettu säilytyspaikka ja kulkuneuvo ovat paikanetsinnän piirissä aikaisemmin kotietsinnän sijaan. Samoin paikanetsinnän piiriin kuuluvat huone tai rakennus, joka ei nauti rikoslain (RL 24:11) mukaista kotirauhaa, vaikka sinne ei olisi yleisöllä pääsyä. Näin etsinnän edellytykset ovat matalammalla, koska paikanetsinnässä ei ole edellytyksenä epäiltävälle rikokselle rangaistusmaksimia.

Edelleen paikanetsinnän piiriin kuuluvat henkilöiden työpaikat, varastot siltä osin kuin kyse ei ole kotirauhan piiriin kuuluvasta kohteesta.

Kulkuneuvon siirtyminen paikanetsinnän alle tarkoittaa käytännössä sitä, että sen osalta tehdään erillinen paikanetsintäpäätös riippumatta siitä, missä kulkuneuvo sijaitsee. Paikanetsintä ei sisälly missään tilanteessa yleiseen tai erityiseen kotietsintään. Tilanteen mukaan voidaan päätökset tarkoituksenmukaisuussyistä tehdä samalle kirjalliselle päätökselle. Tällöin tulee kuitenkin huomioida sekä yleisen kotietsinnän että paikanetsinnän lainkohtien kirjaaminen sekä kohteiden riittävä yksi-

---

299 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012, s. 967.

löiminen päätöksentekohetkellä käsillä olevilla tiedoilla. Usein tarkoituksenmukaisempaa muun muassa jälkikäteisen dokumentoinnin vuoksi saattaa olla tehtyjen päätösten kirjaaminen erillisiksi.

Merkitystä on toisaalta tietysti myös sillä, missä kulkuneuvo sijaitsee. Jos etsintä kohdistuu esimerkiksi koko omakotitalokiinteistöön, jonka pihalla on ajoneuvo, ajoneuvon osalta tehdään vain eri päätös paikanetsinnästä, mutta etsintä kohdistuu kiinteistön ohella myös ajoneuvon. Ajoneuvo ei kuulu kotirauhan piiriin, eikä kotietsinnän piiriin, vaan erikseen lueteltuna kohteena paikanetsinnän piiriin, ellei kysymyksessä ole asuntoauto.

Jos etsinnän kohteena oleva kulkuneuvo sijaitsee naapurin piha-alueella, ajoneuvon toimitetaan paikanetsintä. Toimivaltuus mennä tekemään etsintä naapurin pihalla sijaitsevaan autoon on paikanetsinnän pakkokeinolla olemassa, mikäli autoon kohdistettavan paikanetsinnän edellytykset täyttyvät. Tällöin on huomioitava se, että paikanetsinnällä ei ole mitään perustetta tehdä muunlaista etsintää naapurin piha-alueella ja rakennuksissa, vaan etsittävän ajoneuvon tulee olla pihalla näkyvillä ilman erillistä etsintää. Jos ajoneuvoa itseään joudutaan etsimään naapurikiinteistöltä, tulee yleisen kotietsinnän edellytysten täytyä. Tämä johtuu siitä, että silloin on kyseessä yleinen kotietsintä muun kuin epäillyn hallinnassa olevaan paikkaan ja sen edellytykset ovat tiukemmat kuin sellaisella yleisellä kotietsinnällä, joka kohdistetaan epäillyn hallinnassa olevaan paikkaan. Naapurin pihalla olevaan etsinnän kohteena olevaan, ei naapurin omistamaan ajoneuvon tehtävä etsintä, on tehtävissä kuulematta tätä naapurikiinteistön omistajaa. Vaikkei laki siihen velvoitakaan, on tutkittavaan asiaan nähden ulkopuolisen kiinteistön omistajan informointi poliisin toimenpiteistä asiallista viranomaistoimintaa ja siten suositeltavaa. Tässä informoinnissa tulee luonnollisesti huomioida salassapitosäännökset. Oikealla tavalla toteutetulla informomisella vältytään myös mahdollisilta väärinkäsityksiltä, mikäli esimerkiksi siviilivaatteissa olevat poliisimiehet joutuvat avaamaan ajoneuvon ovet voimakkein.

Etsinnän kohdistuessa saman etsinnän aikana useisiin ajoneuvoihin, suositellaan kirjattavaksi yksi ajoneuvo yhdelle pöytäkirjalle, koska yleensä ajoneuvojen omistavat tahot ovat eri henkilöitä. Mikäli kyseessä on saman henkilön omistuksessa olevat ajoneuvot, voidaan harkita myös, että kyseessä on yksi paikanetsintäpäätös ja etsinnästä kirjataan yksi pöytäkirja.

Pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momentin määritelmän mukaisesti kulkuneuvon kohdistuvassa etsinnässä on kysymys paikanetsinnästä. Mikäli kulkuneuvoa käytetään asumiseen, on kyse taas yleisestä kotietsinnästä.

Pakkokeinolain 8 luvun 14 §:ssä paikanetsinnässä sovellettavista säännöksistä ei mainita erikseen kulkuneuvoa. Kulkuneuvojenkin osalta sovelletaan kuitenkin soveltuvin osin pykälässä mainittuja säännöksiä. Soveltuvin osin tarkoittaa tältä osin sitä, että lähtökohtaisesti kulkuneuvossa kuljettajana toimivaa voidaan pitää kulkuneuvon haltijana.

Jos kyseeseen tulee esimerkiksi asianajajan tai lääkärin auto ja sieltä etsitään työhön liittyviä asiakirjoja, on kyse erityisestä kotietsinnästä. Erityisessä kotietsinnässä huomio tulee kiinnittää juuri siihen tilaan ja siihen, mitä sieltä etsitään. Tämä

tarkoittaa, että paikanetsintäkin voidaan joutua toimittamaan erityisen etsinnän muotomääräyksiä noudattaen.

Julkisrauhan piiriin kuuluvia paikkoja, joihin yleisöllä on pääsy, ovat rikoslain 24 luvun 3 §:n mukaan muun muassa virastot, toimistot, tuotantolaitokset, kokoustilat, koulu, liikuntalaitos, kulttuurilaitos, museo, sairaala, vankila, harrastustilat, kasarmialue, liikehuoneistot. Kauppakeskus ei siis ole julkisrauhalla suojattu paikka, mutta kauppakeskuksen liikehuoneistot ovat, vaikka liikehuoneistot ovat samalla myös yleisiä paikkoja silloin, jos niihin on yleisöllä vapaa pääsy.

Paikanetsinnän kohdistuessa paikkaan, jonne yleisöllä ei ole pääsyä tai se on rajoitettu, tulee silti soveltaa läsnäoloa (PKL 8:5), menettelyä (PKL 8:6), yksityisen asiakirjan avaamista ja tutkimista (PKL 8:13), kotietsintäpäätöstä (PKL 8:16) ja pöytäkirjaa (PKL 8:19) koskevia säännöksiä.

Huomionarvoista on, että yleisiin kohteisiin esimerkiksi maastoon, poliisi voi yleensä edelleen tehdä etsinnän ilman etsintää koskevia muotomääräyksiä.

Yleisiin kohteisiin tehtävissä etsinnoissa, esimerkiksi maastossa, tulee kuitenkin huomioida voiko etsintä aiheuttaa maaperän omistajalle vahinkoa eli vahingonkorvausoikeudelliset näkökulmat tulee huomioida. Esimerkiksi ruumiin etsintä kaivinkoneella kaivaen jonkun maanomistajan omistamalla kiinteistöllä voi aiheuttaa maastoon huomattavan paljon muutoksia. Tällaiset erilaiset kaivamistoimenpiteet aiheuttanevat entisöintivelvollisuuden ja mahdollisesti vahingonkorvausvelvollisuuden. Ennen toimenpiteisiin ryhtymistä tällaiset näkökulmat tulee ottaa huomioon. Maastoon tehtävä etsintä voi, yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän tavoin, aiheuttaa maa-alueen omistajalle sellaista vahinkoa, että suosituksena voidaan todeta olevan tarve etsinnän toteuttamiseen paikanetsinnän muotomääräyksiä noudattaen. Hyvänä arvioinnin lähtökohtana, maaperälle aiheutuvien vahinkojen toteutumisen osalta, voidaan pitää jokamiehen oikeuksilla toimimista. Mikäli ylitetään jokamiehen oikeuksilla toimiminen, esitutkintaviranomaisen tulisi noudattaa paikanetsinnän toimivaltuutta ja huomioida vahingonkorvausoikeudelliset näkökulmat. Tämä tarkoittaa, että mikäli ei voida toimia jokamiehen oikeuksilla, edellytetään maanomistajan kuulemistä ja etsinnän menettelyllisten muotomääräysten noudattamista soveltuvin osin. Edellä mainitun esimerkin yhteydessä maanomistajaa on kuultava, kun maaperään tai kasvustoon joudutaan tekemään muutoksia, joita ei voida välittömien toimenpitein saattaa ennalleen.

8.1.5 Etsintä ja tekninen tutkinta

Teknisen tutkinnan toimivaltakysymystä on käsitelty tämän teoksen tutkimuspaikan tai –kohteen eristämistä koskevassa luvussa. Lähtökohtana on, että tekninen tutkinta tehdään etsinnän toimivaltuudella. Tällöin tulevat myös etsinnän menettelyä koskevat säännökset sovellettavaksi.

Etsintää koskevia säännöksiä tulkittaessa on kysytty, voiko asianomistajan suostumuksella toimia siten, ettei kaikkia etsinnän muotovaatimuksia tarvitsisi noudattaa. On olemassa laillisuusvalvojen ratkaisuja, joissa on katsottu, ettei epäily suostumuksella yleensä voida toimia. Epäily pystyy aina jälkikäteen kyseenalaistamaan sen,

onko hän antanut suostumuksensa vapaaehtoisesti. Asianomistajan asema on kuitenkin toisenlainen. Otetaan esimerkiksi tilanne, jossa asianomistajan kotiin tai liikkeeseen on murtauduttu ja hän pyytää poliisia tulemaan paikalle ja selvittämään rikoksen. Pitääkö tällöin noudattaa kaikkia kotietsinnän menettelyllisiä muotovaatimuksia vai voidaanko toimenpiteet tehdä ilman, että asiasta tehdään etsintää koskevia pöytäkirjoja? Ennen tähän kysymykseen vastaamista asiaa on käsiteltävä hieman laajemmin.

Tekninen rikostutkinta voi kohdistua paikkaan, joka on rikoksesta epäillyn hallinnassa tai paikkaan, joka ei ole epäillyn hallinnassa, kun siihen sovelletaan etsinnän toimivaltuutta. Pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n säännös jaottelee etsinnän kohteet sen mukaisesti kohdistuuko etsintä epäillyn hallinnassa olevaan paikkaan vai muun tahon hallinnassa olevaan paikkaan. Lähtökohtaisesti säännöksen muu taho pitää sisällään kaikki muut henkilötahot kuin epäillyn henkilön. Säännös ei ota siis kantaa rikosprosessin asianosaisen asemaan millään tavoin. Pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 2 momentin ilmaisu *paikka, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa*, mutta *rikos on tehty siellä*, pitää sisällään murtopaikan, pahoinpitelypaikan, tuhopolttopaikan, raiskauspaikan jne. Tämä sama paikka on monta kertaa myös sellainen, josta *epäilty on otettu kiinni* tai sieltä voi *erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnässä löytyy pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka*. Lainsäätäjä on halunnut näillä erityisillä perusteilla korostaa pakkokeinon toteuttamisen edellytysten erityistä harkintaa silloin, kun toimenpide kohdistuu muun tahon kuin epäillyn hallinnassa olevaan paikkaan.

POHA on antanut ohjeen POL-2014-5364, joka on tullut voimaan 1.7.2014. Ohjeessa on kysymys teknisen tutkinnan toimittamisesta. Sen mukaan, jos teknisen rikostutkinnan kohteena on rikoksesta epäillyn hallinnassa oleva paikka (esim. asunto), sovelletaan etsintää koskevia menettelyllisiä määräyksiä kaikilta osin. Samoin menetellään, kun tutkinnan kohteena oleva paikka on rikoksesta epäillyn ja asianomistajan tai rikokseen nähden ulkopuolisen henkilön yhteishallinnassa. Edelleen etsintää koskevia menettelyllisiä määräyksiä sovelletaan kaikilta osin silloinkin, kun teknisen rikostutkinnan kohteena oleva paikka on rikokseen nähden ulkopuolisen henkilön hallinnassa. Vielä samoin menetellään tutkinnan kohteena olevan paikan ollessa ulkopuolisen henkilön ja asianomistajan yhteishallinnassa.³⁰⁰

Pohan ohjeen mukaan, jos tekninen rikostutkinta kohdistuu asianomistajan tai asianomistajien yksinomaisessa hallinnassa olevaan paikkaan, ei kyseessä lähtökohtaisesti ole pakkokeino, eikä teknisen rikostutkinnan suorittamisessa sovelleta pakkokeinolain 8 luvun etsintää koskevia säännöksiä. Tämä tulkinta soveltuu tilanteisiin, joissa asianomistajan hallinnassa olevaan tilaan mennään hänen nimenomaisesta pyynnöstään tai suostumuksella. Jos asianomistaja kieltäytyy tai on vastentahtoinen teknisen rikostutkinnan suorittamiseen, sovelletaan etsintää koskevia menettelyllisiä määräyksiä kaikilta osin.³⁰¹

Asianomistajan suostumuksesi voidaan Pohan asiaa koskevan ohjeen mukaan katsoa muun muassa tilanne, kun asianomistaja pyytää poliisin rikospaikalle tai hä-

---

300 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364.

301 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364.

lytys tulee automaatin tms. kautta. Jos ilmoittajana on joku muu kuin asianomistaja, poliisin tulee pyrkiä tavoittamaan asianomistaja tämän suostumuksen varmistamiseksi. Erityisen tärkeää suostumuksen selvittäminen on silloin, kun teknistä rikostutkintaa ollaan suorittamassa kotirauhan suojapiirin ydinalueella, esimerkiksi asutussa asunnossa. Ellei asianomistajaa tavoiteta, tulee tilanteessa toimia asianomistajan oikeuksia parhaiten toteuttavalla tavalla siten, että mahdollisen todistusaineiston säilyminen turvataan.³⁰²

Todettakoon tässä yhteydessä, että tilaan meneminen saattaa joissakin tilanteissa tapahtua myös poliisilain 2 luvun 6 §:ssä mainitulla toimivaltuudella esimerkiksi akuutin murron yhteydessä ja jos kyseessä on huomattava omaisuusvahinko. Näitä poliisilain kyseisen säännöksen asettamia kriteereitä on vaikeaa tietää tilanteen alkuvaiheessa ja säännös edellyttääkin, että on perusteltua syytä olettaa, että henkeä, terveyttä tai henkilökohtaista vapautta vaarantava tai huomattavaa omaisuus- tai ympäristövahinkoa aiheuttava teko tai tapahtuma on välittömästi uhkaamassa tai käynnissä.

Laissa ei ole säännöksiä rikospaikan ”varmistamisesta” ennen etsinnän tai eristämisen tekemistä. Tämä on kuitenkin työturvallisuuden näkökulmastakin keskeistä, jotta mahdollinen etsintä tai tekninen tutkinta voidaan suorittaa turvallisesti.

Laillisuusvalvonnassa on ratkaisussa AOA 1155/4/13 todettu hyväksyttävää olevan, että partio oli ottanut autotallin ja siihen liittyvän varaston haltuun, yrittämättä tavoitella asunnon omistajaa puhelimitse. Ratkaisussa korostetaan, että tällainen haltuunotto tarkoittaa vain sen varmistamista, että tilassa ei ole ketään, joka voisi esimerkiksi hävittää todistusaineistoa. Edelleen ratkaisussa todetaan, että varsinaista etsintää ei vielä tulisi tehdä. Kun tila on ”varmistettu”, poliisin tulisi ottaa yhteyttä paikan haltijaan, jotta voitaisiin selvittää, onko hänellä tai hänen todistajallaan mahdollisuutta olla etsinnässä läsnä. Sinänsä tämä ”haltuunotto” on osa kotietsintää ja kotietsinnän edellytysten on oltava käsillä ennen tilaan menemistä.³⁰³

AOA:n ratkaisusta lienee vedettävissä johtopäätös, että tilan varmistamista voidaan pitää asianmukaisena menettelynä ennen jatkotoimien arviointia, kunhan edellytykset etsintää säätelevien toimivaltuusnormien osalta ovat olemassa.

Tämän alaluvun alussa esitettyyn kysymykseen, voidaanko tekninen tutkinta suorittaa asianomistajan suostumuksella, voidaan Pohan antamaa ohjetta noudattaen vastata myöntävästi. Näissä tilanteissa ei tarvitse Pohan antaman ohjeen mukaisesti noudattaa etsinnän muotomääräyksiä. Mikäli asiassa on minkäänlaisia viitteitä siitä, että asianomistajan asema saattaa muuttua rikoksesta epäillyn asemaan, tulee tilanteessa noudattaa etsinnän muotomääräyksiä. Tämä johtuu siitä, ettei etsinnällä saadun todistusaineiston osalta joudutaan myöhemmin prosessissa harkitsemaankaan aineiston hyödyntämiskieltoon joutumista.

Etsinnästä laaditaan aina pöytäkirja kotietsinnästä ja takavarikosta. Lisäksi teknisestä rikostutkinnasta laaditaan teknisen tutkinnan pöytäkirja. Teknisen tutkinnan pöytäkirjaan kirjataan mahdollinen asianomistajan pyyntö / suostumus teknisen ri-

---

302 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364

303 AOA päätös 1155/4/13.

kostutuksen suorittamiseen tilanteissa, joissa tutkinnan kohteena oleva paikka on yksinomaan asianomistajan hallinnassa.³⁰⁴

Tekninen tutkinta on todisteiden hankkimisen kannalta yksi tärkeimpiä esitutkinnan toimenpiteitä. Sen vuoksi asioiden kirjaaminen erityisen tarkasti on välttämätöntä. Esineiden löytöpaikka ja esineiden sijaitseminen löytöpaikassaan on hyvin usein merkityksellistä, kun todisteita ja niiden näyttöarvoa käsitellään käräjäoikeudessa. Pöytäkirjaaminen on virkamiehen oikeusturvankin kannalta välttämätöntä. Erityisesti sen vuoksi, että jutun epäillylle pystytään osoittamaan etsinnän / teknisen tutkinnan asianmukainen kulku eli minkä vuoksi hänelle ei ole varattu tilaisuutta olla läsnä (esim. epäilty ei ole ollut tiedossa) ja miksi muiden henkilöiden liikkumista on etsintäpaikalla rajoitettu (esim. teknisen tutkinnan toteuttaminen PKL 8:6). Lisäksi asianomistajakin voi hyvin olla myöhemmin eri mieltä asiasta, onko hän ylipääntään ollut suostuvainen toimenpiteisiin. Näiden tilanteiden varalta toimenpiteiden edellytyksien harkitseminen ja jo suoritetun toimenpiteen menettelyn todentaminen asiakirjoihin siten kuin se on oikeasti tapahtunut, on välttämätöntä.

8.2 Kotietsinnän edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:2 Kotietsinnän edellytykset</p> <p>Yleinen tai erityinen kotietsintä saadaan toimittaa rikoksesta epäillyn hallinnassa olevassa paikassa, jos:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvittävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja 2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä: <ol style="list-style-type: none"> a) 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto; b) 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja; c) vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus; tai d) seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. <p>Paikassa, joka ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, saadaan kotietsintä toimittaa 1 momentin 1 kohdassa säädettyin edellytyksin vain, jos rikos on tehty siellä tai epäilty on otettu siellä kiinni</p>	<p>PKL 5:1 (27.6.2003/646) Kotietsintä esineen löytämiseksi</p> <p>Jos on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai jos selvittävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat, saadaan rakennuksessa, huoneessa taikka suljetussa säilytyspaikassa tai suljetussa kuluneuvossa, joka on sen hallinnassa, jota on syytä epäillä rikoksesta, toimittaa kotietsintä takavarikoitavan tai väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi taikka muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.</p> <p>Paikassa, joka ei ole sen hallinnassa, jota on syytä epäillä rikoksesta, saadaan kotietsintä toimittaa vain, kun rikos on tehty siellä tai epäilty on siellä otettu kiinni taikka muuten voidaan erittäin pätevin perustein olettaa, että etsinnällä löydetään takavarikoitava tai väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantava esine tai omaisuus taikka muutoin saadaan selvitystä rikoksesta.</p>

304 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364.

taikka jos muuten voidaan erittäin pätevin perusteiden olettaa, että etsinnässä löytyy 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka. (SK 1146/2013)	
---	--

8.2.1 Edellytysten jaottelu selkeämmäksi

Pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n määrittämät kotietsinnän edellytykset on jaoteltu selkeämmin vanhaan lakiin verrattuna. Suuria muutoksia edellytyksiin ei ole tehty. Yleisen kotietsinnän (esineellinen) edellytykset on jaettavissa yleisiin edellytyksiin ja erityisiin edellytyksiin seuraavasti:

Yleiset edellytykset

Yleisiin edellytyksiin kuuluvat rikokseen liittyvät syy, miksi etsintä tehdään sekä etsinnän kohteena oleva paikka.

Yleinen ja erityinen kotietsintä saadaan tehdä, kun

- *on syytä epäillä*, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään *kuusi kuukautta* vankeutta (PKL 8:2,1) *tai*
- selvitetävänä ovat yhteisöskakon tuomitsemiseen liittyvät seikat (PKL 8:2,1)

JA

kohteena oleva kotirauhan suojaama paikka:

- on rikoksesta epäillyn hallinnassa (PKL 8:2,1) *tai*
- ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, mutta rikos on siellä tehty (PKL 8:2,2) *tai*
- ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, mutta hänet on otettu sieltä kiinni (PKL 8:2,2) *tai*
- ei ole rikoksesta epäillyn hallinnassa, mutta voidaan olettaa erittäin pätevin perustein löytyvän esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka (PKL 8:2,2).

Erityiset edellytykset

Erityiset edellytykset liittyvät etsinnän tuloksellisuuden arviointiin ja erityisen kotietsinnän osalta vielä lisäksi etsinnän toimittamista koskevaa tilaa koskevaan erityisvaatimukseen

Yleinen ja erityinen kotietsintä saadaan tehdä, jos etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä:

- takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto, jota pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetaan *tai*
- takavarikoimisen sijasta jäljennettävä asiakirja PKL 7:2 mukaan *tai*

- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus *tai*
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Erityisen kotietsinnän osalta edellytetään lisäksi, että etsintä toimitetaan tilassa, jossa etsinnän kohteeksi on syytä olettaa joutuvan tietoa, josta

- henkilö ei saa todistaa oikeudenkäynnissä (OK 17:23,1) ja tietoon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä (PKL 7:3) *tai*
- henkilö saa kieltäytyä kertomasta (OK 17:24,2 tai OK 17:24,3) ja tietoon ei saa kohdistaa takavarikkoa tai asiakirjan jäljentämistä (PKL 7:3).

8.2.2 Tuloksellisuus ”voidaan olettaa löytyvän”

Pakkokeinolain etsintää koskevissa 8 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan edellytyksissä (erityiset edellytykset) on asetettu etsinnän toimittamiselle kynnys: *voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen* liittyvä takavarikoitava esine jne. Tällaista kynnystä ei ole ollut aiemmassa lainsäädännössä. Kysymys ei välttämättä ole tosiasiallisen tilanteen muuttumisesta vaan pikemminkin sääntelyn selventämisestä. Kynnys tarkoittaa sitä, että täytyy olla kotietsinnän menestykselliseen toimitamiseen liittyviä perusteltuja ennako-odotuksia, jotka liittyvät käytettävissä oleviin tietoihin epäilystä rikoksesta ja rikoksesta epäilystä.³⁰⁵

Esiin on tullut myös tapauksia, joiden osalta eduskunnan apulaisoikeusmies on pitänyt toimitettuja kotietsintöjä kyseenalaisina niiden liittyessä henkilön aikaisempaan rikollisuuteen tai rikosepäilyn asemesta tiedustelutyypin tiedon hankkimiseen. Tässä yhteydessä onkin syytä kiinnittää huomiota konkreettisen, jo tehtyyn rikokseen liittyvän epäilyn olemassaoloon. Kotietsinnän ei pitäisi perustua pelkkään vihjetietoon, vaan sen pitäisi olla myös muuta rikosepäilyä tukevaa selvitystä tai tietoa.³⁰⁶

Jo aikaisempien säännösten mukaan syyttäjällä oli toimivalta päättää kotietsinnästä ja hänellä on nykyisten säännösten mukaan toimivalta päättää yleisestä kotietsinnästä. Tämä tarkoittaa sitä, että esitutkintayhteistyön puitteissa kysymys kotietsinnän toimittamisesta voidaan saattaa syyttäjän harkittavaksi ja päätettäväksi. Tärkeää tämä on silloin, kun on epätietoisuutta siitä, ovatko kotietsinnän edellytykset olemassa.³⁰⁷

Säännöksessä käytettävää ilmaisua *voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan*, on käsitelty EOA:n tapauksessa, jossa kotietsintä henkilön tavoittamiseksi oli toimitettu liiketiloissa sillä perusteella, että etsintäkuulutetun auto oli ollut sen rakennuksen pihassa, jossa tilat sijaitsevat. Ratkaisussa todetaan, että mainittu laissa asetettu kynnys on varsin korkea ja edellyttää esitettyä konkreettisempia havaintoja etsityn henkilön olinpaikasta. Ratkaisun mukaan asian arvioinnissa on merkitystä sillä, onko kysymys rikoslain 24 luvun 11 §:ssä määritellystä kotirauhan suojaamasta paikasta.³⁰⁸

305 HE 222/2010 vp s. 293. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus 8 artikla 1 ja 2 kohta korostaa yksilön oikeutta nauttia yksityis- ja perhe-elämää ja kotiin kohdistuvaa kunnioitusta ja koskemattomuutta.

306 HE 222/2010 vp s. 292.

307 HE 222/2010 vp s.294.

308 EOA 18.8.2008, Dnro 636/4/07.

Edellä selostetussa ratkaisussa tarkoitettu etsintä kuuluu liiketilana jatkossa paikanetsinnän piiriin. Siinä ei ole erottelua sen suhteen, onko tutkittava paikka etsitävän henkilön hallinnassa vai ei. Ratkaisun perustelut ovat kuitenkin ajankohtaiset muun kuin epäillyn hallinnassa olevassa paikassa toimitettavan etsinnän edellytyksiä harkittaessa.

8.2.3 Paikan hallinnan selvittäminen

Rakennus on omistajansa hallinnassa ainakin silloin, kun hän ei ole luovuttanut kenellekään sen yksinomaista hallintaa tai yksinomaista käyttöoikeutta vuokra- tai muunkaan sopimuksen perusteella. Yhteisomistajista taikka yhteisen vuokra- tai käyttöoikeuden haltijoista jokaisen on katsottava olevan koko rakennuksen haltija kotietsintäsäännöksessä tarkoitettussa mielessä, paitsi jos he ovat sopineet rakennuksen eri osien jakamisesta kunkin yksinomaiseen hallintaan.

Selvänä voidaan pitää myös, ettei rakennus ole tietyn henkilön hallinnassa vielä sen perusteella, että sen omistaja tai haltija on uskonut tälle henkilölle sen avaimen siinä tarkoituksessa, että tämä pääsee hänen kanssaan sovitulla tavalla rakennukseen myös hänen poissa ollessaan esimerkiksi postilähetysten talteen ottamista tai muita huoltotoimenpiteitä varten. Kysymys oikeushenkilön lakimääräisen edustajan hallintasuhteesta oikeushenkilön omistamaan tai hallitsemaan rakennukseen aiheuttaa kotietsintäsäännöstä sovellettaessa rajanvetotilanteita, joiden ratkaisemisessa on kiinnitettävä päähuomio edustajan mahdolliseen osallistumiseen oikeushenkilön toimintaan ja sen johtamiseen. Kokonaisarvosteluun vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa oikeushenkilön tiloissa vietetyn ajan osuus hänen ajankäytöstään sekä hänen mahdollinen omistusosuutensa oikeushenkilöstä.³⁰⁹

Suljetuista säilytyspaikoista komeroiden ja kaappien on yleensä katsottava olevan saman tai samojen henkilöiden hallinnassa kuin niiden sijaintihuonekin on, jolleivät niiden lukitseminen ja avainten hallintasuhteet selvästi osoita muuta. Kirjoituspöydän tai lipaston laatikoiden, arkkujen tai lippaiden hallintasuhteet voidaan vastasyiden puuttuessa olettaa irtaimeen omaisuuteen sovellettavien esineoikeudellisten periaatteiden mukaisiksi. Säilytys- tai tallelokeron haltijana on yleensä pidettävä sen vuokraamisesta tehdyn sopimuksen mukaista vuokralle ottajaa tai vuokralle ottajia. Kysymys oikeushenkilön edustajan hallintasuhteesta oikeushenkilölle vuokrattuun säilytys- tai tallelokeroon on arvioitava samantapaisista lähtökohdista kuin hänen suhteensa oikeushenkilön hallitsemiin rakennuksiin ja huoneisiin kiinnittäen myös huomiota siihen, onko tämä henkilö tosiasiaassa asioinut kyseisellä lokerolla.³¹⁰

Ajoneuvon hallinnan selvittämiseen liittyviä kysymyksiä käsitellään tämän teoksen *Paikanetsinnän edellytyksiä* käsittelevässä kohdassa.

---

309 HE 52/2002 vp s. 58.

310 HE 52/2002 vp s. 58.

8.3 Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:3 Yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi</p> <p>Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa esitutkintaan noudettavan, kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan tai sinne rikosasian vastaajaksi haastettavan taikka henkilönlkatsastukseen toimitettavan löytämiseksi hänen hallinnassaan olevassa paikassa.</p> <p>Yleinen kotietsintä saadaan toimittaa muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa paikassa vain, jos etsittävän henkilön voidaan erittäin pätevin perustein olettaa olevan siellä.</p>	<p>PKL 5:2 (27.6.2003/646) Kotietsintä henkilön löytämiseksi</p> <p>Edellä 1 §:n 1 momentissa mainitussa etsittävän hallinnassa olevassa paikassa saadaan toimittaa kotietsintä kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan, tuomioistuimeen tuotavan taikka sinne rikosasiassa haastettavan vastaajan taikka henkilönlkatsastukseen toimitettavan tavoittamiseksi.</p> <p>Muualla kuin etsittävän henkilön hallinnassa olevassa paikassa saadaan kotietsintä toimittaa vain, jos etsittävän henkilön erittäin pätevin perustein voidaan olettaa oleskelevan siellä. Tästä riippumatta etsintä saadaan toimittaa paikassa, johon yleisöllä on pääsy tai jossa rikoksenteijöillä on tapana oleskella.</p> <p>Poliisilaki 13 § Etsintä henkilön kiinniottamiseksi</p> <p>Sen lisäksi mitä pakkokeinolain 5 luvun 1 §:ssä säädetään, poliisimiehellä on oikeus päällystöön kuuluvan poliisimiehen määräyksestä toimittaa kuulusteluun noudettavan henkilön tavoittamiseksi etsintä hänen luonaan taikka muussa rakennuksessa, huoneessa tai kulkuneuvossa, jossa erittäin painavin perustein hänen voidaan olettaa oleskelevan.</p> <p>Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös poliisin muulle viranomaiselle antamaa laissa säädettyä virka-apua henkilön kiinniottamiseksi.</p>

8.3.1 Esitutkintaan noudettava

Yleistä kotietsintää henkilön löytämiseksi koskevaa säännökseen on lisätty tilanne *esitutkintaan noudettava*, jolloin myös pakkokeinolain 8 luvun 3 §:n mukainen yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi on mahdollinen. Aikaisemmin tämä etsinnän kohde oli edellisen poliisilain 13 §:ssä. Nykyinen poliisilain säännös henkilön kiinniottamisen etsinnästä koskee vain poliisitutkintaan noudettavaa henkilöä.

Henkilön tavoittamiseksi tehtävä etsintä tulee toteuttaa yksinomaan henkilön löytämiseksi, eikä tässä yhteydessä paikkaa saa tutkia laajemmalti kuin mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi – ihmistä pienempien laatikoiden availu ei ole sallittua yleisessä kotietsinnässä henkilön tavoittamiseksi, vaan kyseessä olisi silloin esine-

den ym. löytämiseksi tehtävä yleinen kotietsintä, jonka pakkokeinon edellytysten täytyy täyttyä.³¹¹

Huomion arvoista on, että säännöksessä ei ole mainintaa poliisitutkintaan noudettavasta tahosta. Poliisitutkintaan noutamisen osalta noudatetaan poliisilain 2 luvun 4 §:n säännöstä, jonka mukaan poliisimiehellä on oikeus poliisitutkintaan noudettavan henkilön löytämiseksi toimittaa kotietsintä tai paikanetsintä siten kuin pakkokeinolain 8 luvussa säädetään.

Poliisilaisissa on määritelty lisäksi etsintäkuulutetun kiinniottamisesta poliisilain 2 luvun 3 §:ssä ja etsinnästä henkilön kiinniottamiseksi poliisilain 2 luvun 4 §:n 3 momentin mukaisissa virka-apu asioissa. Poliisilain 2 luvun 3 § koskee tapauksia, joissa henkilö jää kiinni jonkun muun syyn takia kuin etsinnällä. Virka-apua annettavassa kiinniotto asiassa tulee soveltaa pakkokeinolain 8 luvun säännöksiä soveltuvin osin, poliisilain 2 luvun 4 §:n 3 momentin viittaussäännöksen perusteella.

Poliisilain 2 luvun 7 §:n mukaan etsintäpäätöstä ja pöytäkirjaa ei välttämättä tarvita, vaan riittää, että tällaisissa asioissa tehdään vastaava merkintä muuhun asiakirjaan.

8.3.2 Yleinen oleskelu

Aikaisemman pakkokeinolain mukaan kotietsintä henkilön löytämiseksi oli tehtävissä myös paikassa, johon yleisöllä on pääsy tai jossa rikoksenteijöillä on tapana oleskella (PKL – 1987 5:2,1). Tätä koskeva oleskelupaikka on lain muutoksen myötä muuttunut. Muutos tarkoittaa, että jatkossa ei ns. murjuihin voi mennä tällä perusteella, vaan kyse on paikanetsinnästä ja sen edellytyksillä tehtävästä etsinnästä henkilön löytämiseksi.

8.4 Paikanetsinnän edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 8:4 Paikanetsinnän edellytykset Paikanetsintä saadaan toimittaa esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyin edellytyksin ja 3 §:n 1 momentissa tarkoitettun henkilön löytämiseksi.	PKL 5:8 (27.6.2003/646) Paikantarkastus Muualla kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettussa paikassa saadaan, vaikkei yleisöllä ole sinne pääsyä, toimittaa rikoksesta säädetystä rangaistuksesta riippumatta paikantarkastus takavarikoitavan tai väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi taikka muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä

311 EOA 18.8.20018, Dnro 636/4/07 on todettu, että käytettävissä olevan selvityksen mukaan kyseinen jääkaappi on ollut niin suuri, että mies olisi voinut piiloutua sinne. Näin ollen jääkaapin sisälle katsominen on selvityksen valossa ollut perusteltua ja sallittua henkilön etsimiseksi tehdyssä kotietsinnässä.

	rikoksen selvittämisessä. Paikantarkastus saadaan vastaavasti toimittaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön tavoittamiseksi. Paikantarkastuksesta päättää syyttäjä, tutkinnanjohtaja tai tutkija. Paikantarkastukseen ei sovelleta 3–7 §:n säännöksiä kotietsinnästä.
--	---

8.4.1 Paikantarkastus paikanetsinnäksi

Pakkokeinolain 8 luvun 4 §:n mukaan paikanetsinnän edellytykset vastaavat aikaisemmin voimassa olleen lain 5 luvun 8 §:n mukaisia paikantarkastuksen edellytyksiä sillä muutoksella, että pykälässä viitattavan 3 §:n 1 momentin mukaan yleinen kotietsintä voidaan toimittaa muiden tavoiteltavien henkilöiden lisäksi myös esitutkintaan noudettavan löytämiseksi.³¹²

Paikanetsintä voi olla esineellistä paikanetsintää tai paikanetsintää henkilön löytämiseksi. Nämä molemmat voidaan jakaa edellytyksiltään kahtia, epäiltävän rikoksen sekä perusteen (syy toimenpiteelle) mukaan.

Esineellinen paikanetsintä

Yleinen edellytys

Paikanetsintä saadaan toimittaa esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi (PKL 8:4).

Erityinen edellytys

Paikanetsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä (PKL 8:4 ja 8:2,1):

- takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto, jota pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitetaan *tai*
- takavarikoimisen sijasta jäljennettävä asiakirja, jota pakkokeinolain 7 luvun 2 §:ssä tarkoitetaan *tai*
- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus *tai*
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

Paikanetsintä henkilön löytämiseksi

Yleinen edellytys

Paikanetsintä toimitetaan henkilön löytämiseksi (PKL 8:4).

---

312 HE 222/2010 vp s. 294.

Erityinen edellytys

Etsinnän kohteena oleva henkilö on (PKL 8:4 ja 8:3,1)

- esitutkintaan noudettava *tai*
- kiinni otettava *tai*
- pidätettävä *tai*
- vangittava *tai*
- tuomioistuimeen tuotava *tai*
- tuomioistuimeen rikosasian vastaajaksi haastettava *tai*
- henkilökatsastukseen toimitettava.

Paikanetsintä saadaan toimittaa esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi osin samoilla edellytyksillä kuin yleinen tai erityinen kotietsintä (PKL 8:2,1/2) ja henkilön löytämiseksi tehtävä yleinen kotietsintä (PKL 8:3,1). Paikanetsinnässä ei ole edellytystä, että epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Paikanetsintää ei voida tehdä yhteisösaikon tuomitsemiseen liittyvien seikkojen selvittämiseksi.

Paikanetsintä on entistä paikantarkastusta laajempi pakkokeino. Työpaikat, liikekiinteistöt, ajoneuvot kuuluvat uuden lain mukaan paikanetsinnän piiriin ja edellytykset näiden osalta siten helpottuvat.

Paikanetsinnässä, jonne yleisöllä ei ole pääsyä tai se on rajoitettu, tulee soveltaa pakkokeinolain läsnäoloa (PKL 8:5), menettelyä kotietsinnässä (PKL 8:6), yksityisen asiakirjan avaamista ja tutkimista (PKL 8:13), kotietsintäpäätöstä (PKL 8:16) ja pöytäkirjaamista (PKL 8:19) koskevia säännöksiä soveltuvin osin.

Viittaussäännöksissä ei ole mainintaa pakkokeinolain 8 luvun 18 §:stä, jossa on kysymys kotietsinnän saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi. Kun sellaista mahdollisuutta ei ole lainsäädännössä asetettu, paikanetsinnän jälkikäteinen arviointi tuomioistuimen taholta ei ole mahdollista. Ilmeisesti arviointi on tehty sen mukaisesti, että paikanetsinnässä ei ole kyse kotirauhan piiriin kuuluvasta tilasta.

8.4.2 Ajoneuvon hallinnan selvittäminen

Kulkuneuvon on yleensä katsottava olevan omistajansa hallinnassa. Jos rekisteröidylle moottoriajoneuvolle on merkitty rekisteriin haltija, ajoneuvo ei yleensä ole samanaikaisesti omistajansa hallinnassa. Rahoitusliikkeen omistaman ajoneuvon, jonka haltijaksi on rekisteriin merkitty työnantaja tai muu taho, on kotietsintäsäännösten kannalta katsottava olevan työntekijän tai tosiasiallisen haltijan hallinnassa silloin, kun tällä on työsuhteesta johtuvana etuna pysyvä käyttöoikeus ajoneuvoon (esimerkiksi autoetu).³¹³

---

313 HE 52/2002 vp s. 58. Lainvalmistelutöissä puhutaan suljetusta kulkuneuvosta, mutta muutoin aiemman lain valmistelutöiden perustelut ovat nykyisen paikanetsinnän näkökulmasta päteviä.

Vuokratun ajoneuvon on katsottava olevan vuokralle ottajan hallinnassa sen ajan, minkä ajoneuvo on sopimuksen perusteella hänen yksinomaisessa määräämisvallassaan, ja sen jälkeenkin kotietsintäsäännösten kannalta hänen tosiasiallisessa hallinnassaan, kunnes auto on palautettu vuokranantajalle taikka joutunut vuokralle ottajasta riippumattomasta syystä pois tämän hallinnasta. Sama koskee soveltuvin osin vastikkeetta lainaksi saatua ajoneuvoa. Ajoneuvon ei toisaalta ole katsottava olevan sen hallinnassa, joka työsuhteen perusteella tai muuten toimii sen kuljettajana toisen lukuun, koska tässä tilanteessa ajoneuvo on rinnastettavissa kuljettajan työpaikkaan. Periaatteellisesti ongelmallinen kysymys siitä, onko ajoneuvon katsottava oikeudellisesti olevan sen luvatta haltuunsa ottaneen henkilön hallinnassa, ei yleensä liene kovin merkityksellinen, koska näissä tapauksissa ajoneuvo usein on samalla tutkittavan rikoksen tekopaikka tai rikosentekijän kiinniottopaikka.³¹⁴

8.4.3 Paikanetsinnän kohdistuminen

Paikanetsinnän edellytykset vastaavat lainvalmistelutöiden mukaan aiemman pakkokeinolain 5 luvun 8 §:n mukaisia paikantarkastuksen edellytyksiä vain sillä muutoksella, että säännöksessä viitattavan yleisen kotietsinnän toimittamislaajennuksen myötä, paikanetsintä voidaan toimittaa myös esitutkintaan noudettavan löytämiseksi³¹⁵.

Paikanetsinnän edellytyksissä viitataan pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan edellytyksiin ja saman luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön löytämiseksi. Paikanetsinnällä tarkoitetaan etsintää, joka toimitetaan muussa kuin yleisen kotietsinnän tai erityisen kotietsinnän kohteena olevassa paikassa, vaikka siihen ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy on siihen rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana, taikka jonka kohteena on kulkuneuvo.

Paikanetsintä on siis tehtävissä sekä epäillyn hallinnassa olevassa paikassa että paikassa, joka ei ole epäillyn hallinnassa. Pakkokeinolain 8 luvun 4 §:n paikanetsinnän edellytyksillä ei ole tarkoitettu rajata paikanetsinnän kohdetta, vaan määritellään paikanetsinnän edellytykset. Paikanetsinnän määritelmä määrittää paikan, johon paikanetsintä voi kohdistua.

---

314 HE 52/2002 vp s. 58.

315 HE 222/2010 vp s. 294.

8.5 Läsäolo kotietsinnässä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:5 Läsäolo kotietsinnässä</p> <p>Kotietsinnässä tulee mahdollisuuksien mukaan olla paikalla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja.</p> <p>Sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan, tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevälle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja. Tilaisuutta ei tarvitse varata, jos se viivyttäisi toimitusta merkittävästi. Jollei kukaan mainituista henkilöistä eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, kotietsinnästä sekä 6 §:n mukaisesta oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätöksen jäljennös, 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös on viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona etsintä on toimitettu. (SK 1146/2013)</p> <p>Etsinnän toimittaja saa käyttää kotietsinnässä apunaan asianomistajaa, hänen asiamiestään, asiantuntijaa tai muuta henkilöä, joka voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Etsinnän toimittajan on kuitenkin valvottava, ettei kyseinen henkilö saa salassa pidettävistä ja muista seikoista enempää tietoa kuin on välttämätöntä.</p> <p>Erityistä kotietsintää ei saa toimittaa ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa.</p>	<p>PKL 5:4 Läsäolo kotietsinnässä</p> <p>Kotietsintää toimitettaessa tulee mahdollisuuksien mukaan olla saapuvilla toimitusmiehen kutsuma todistaja. Toimitusmies saa, jos hän harmitsee tarpeelliseksi, pitää apunaan asiantuntijaa tai muuta henkilöä.</p> <p>Sille, jonka luona kotietsintä pidetään, tai hänen poissa ollessaan jollekin hänen talonväkeensä kuuluvalla paikalla olevalla on annettava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla ja kutsua siihen todistaja, jollei se viivyttä toimitusta. Jollei kukaan mainituista eikä heidän kutsumansa todistaja ole ollut toimituksessa läsnä, on etsinnästä viipymättä ilmoitettava sille, jonka luona se on toimitettu.</p> <p>Asianomistajan tai hänen asiamiehensä voidaan sallia olla läsnä toimituksessa antamassa tarpeellisia tietoja. Toimitusmiehen on kuitenkin valvottava, ettei asianomistaja tai asiamies saa etsinnässä ilmenevistä seikoista enempää selkoa kuin on välttämätöntä.</p>

8.5.1 Paikassa asuva, työskentelevä tai luvallisesti oleskelevä

Ilmaisu *talonväkeensä kuuluvalla* korvattiin ilmaisulla *paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevälle*. Sanamuodon muutoksella on tarkoituksena tältä osin nykyaikaisemman ilmauksen käyttäminen ja säännöksen täsmentäminen. Viimeksi mainittuun liittyy ensinnäkin se, että kotietsintä voitaisiin toimittaa muissa kuin varsinaisen kodin piiriin kuuluvissa paikoissa, esimerkiksi asianajotoimistossa.³¹⁶

Lisäksi kotietsintätiloissa voi oleskella paikanhaltijan luvalla muitakin kuin siellä asuvia tai työskenteleviä henkilöitä, joilla on kiinteä yhteys paikanhaltijaan.

³¹⁶ HE 222/2010 vp s. 295.

Esimerkkinä voidaan mainita pitkäaikaisemmin oleskelevat vieraat. Lyhytaikaisella ja tilapäisellä oleskelulla (esimerkiksi liiketiloissa oleskelevat asiakkaat) ei olisi merkitystä säännöksen soveltamisen kannalta.³¹⁷

8.5.2 Varattava tilaisuus

Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n edellyttää, että sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle on varattava tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla.

Aikaisemman lain ilmaus *annettava tilaisuus* on korvattu ilmaisulla *varattava tilaisuus*. Tältä osin vanhan lain ilmaisua voidaan pitää suhteellisen voimakkaana, kun asiallisesti kysymys on siitä, että kotietsinnän kohteena olevan paikan haltijan tai muun vastaavan henkilön sallitaan olla paikalla etsintää toimitettaessa ja että tarvittaessa ensin ilmoitetaan poissa olevalle haltijalle aloitettavasta etsinnästä. Lisäksi tilaisuuden varaamisesta voitaisiin poiketa vain, jos se merkittävästi viivyttäisi toimitusta.³¹⁸

On huomattava, että säännöksessä puhutaan henkilöstä yksikkömuodossa. Siten paikalla ei tarvitse kutsua kaikkia niitä henkilöitä, jotka asunnossa asuvat. Lähtökohtaisesti paikalle otetaan epäilty, jos kyse on hänen hallinnoimastaan asunnosta. Jos hän on tavoittamattomissa, niin tällöin paikalle kutsutaan lähtökohtaisesti yksi paikassa asuva, työskentelevä tai oleskelevä henkilö. Mikäli epäilty kohdistuu useampiin samassa asunnossa asuviin henkilöihin, heillä kaikilla on lähtökohtainen oikeus olla läsnä kotietsinnällä omassa asiassaan. Huomion arvoista on, että läsnäolo-oikeus on sillä, jonka luona kotietsintä toimitetaan. Epäillyllä ei siis ole oikeutta olla läsnä muiden tahojen hallitsemassa paikassa.

Voidaanko sen henkilön, jonka luona kotietsintä toimitettaisiin tai hänen kutsumansa todistajan läsnäolo estää tai rajoittaa sillä perusteella, että kyseinen henkilö käyttäytymisellään haittaisi tai häiritsisi etsinnän toimittamista? Laillisuusvalvojan ratkaisukäytännön mukaan näissä tapauksissa saattaa tulla kysymykseen toimituksen viivästyminen. Tämä kuitenkin edellyttää apulaisoikeusasiamiehen mukaan varmuutta tai ainakin erittäin vahvaa todennäköisyyttä tällaisen käyttäytymisen suhteen. Lähtökohtana tulisikin olla, että paikanhaltijan ja hänen kutsumansa todistajan sallitaan olla läsnä toimituksessa. Tämä liittyy siihen, että on yleensä melko vaikeaa luotettavasti ennustaa sitä, miten henkilö tulee kotietsinnässä käyttäytymään. Jos henkilö sitten aiheuttaa häiriötä, hänet saataisiin poistaa paikalta (PKL 8:6,3).³¹⁹

Perusteista, joilla henkilö poistetaan etsintäpaikalta tai joilla hänen liikkumistaan siellä rajoitetaan, säädetään pakkokeinolain 8 luvun 6 §:ssä.

Tilaisuuden varaamiseen liittyviä näkökohtia on kootusti EOA:n kertomuksessa vuodelta 2004. Siinä viitataan ensinnäkin siihen, että jos henkilö, jonka luona kotietsintä pidetään, on kotietsinnän aloittamishetkellä kiinniotettuna, pidätettynä tai vangittuna, tulee poliisin antaa hänelle tilaisuus olla läsnä etsinnässä ja kutsua siihen todistaja. Kertomuksessa tuodaan esiin se, että kotietsinnästä ei yleensä voida

317 HE 222/2010 vp s. 295.

318 HE 222/2010 vp s. 295.

319 EOA 28.10.2003 Dnro 642/4/02).

ilmoittaa etukäteen etsinnän tarkoitusta vaarantamatta. Lakia ei voida tulkita siten, että poliisilta olisi tarkoitus edellyttää erityisiä toimenpiteitä yhteyden saamiseksi paikan haltijaan, jos hän ei ole kohteessa läsnä tai helposti tavoitettavissa kohteen läheisyydestä, esimerkiksi tarkastuksen kohteena olevan omakotitalon pihamaalta tai tarkastettavista toimistotiloista. Esimerkiksi matkapuhelinten yleistymisen vuoksi mahdollisuudet tavoittaa paikanhaltija tarvittaessa nopeastikin ovat kuitenkin olennaisesti paremmat kuin aikaisemmin voimassa olleen lain säätämisen aikoihin.³²⁰

Mikäli asiaan liittyy useita epäiltyjä ja he kaikki asuvat samassa osoitteessa, läsnäolon toteuttaminen on ongelmallista. Molempia puolisoita tai avioliitonomaisissa olosuhteissa tai muuten samassa asunnossa asuvia voidaan epäillä samasta rikoksesta ja heidän välilleen on voitu asetettu yhteydenpidon rajoittamista koskeva kielto. Lähtökohtaisesti molemmilla oikeus olla läsnä omassa asiassaan tehtävässä kotietsinnässä, mutta miten tämä oikeudet on toteutettavissa? Tähän kysymykseen pyritään antamaan vastaus seuraavassa kappaleessa.

Epäillyille tulee varata tilaisuus olla läsnä kotietsinnällä, mutta samaan aikaan heidän välilleen asetettua yhteydenpidon rajoittamista on pystyttävä valvomaan. Tässä tilanteessa, riippuen etsittävän kohteen koosta, heitä ei välttämättä kohtuullisin toimenpitein voida pitää erillään. Mikäli henkilöiden pitäminen erillään ei ole mahdollista, joudutaan arvioimaan erilaisia vaihtoehtoja, miten etsintä toteutetaan. Tilanteessa saattaa olla käsillä toimituksen viivästyminen, koska etsinnän toimittamisessa joudutaan huomioimaan yhteydenpidon rajoittamista koskevan päätöksen sisältö ja valvonta. Mikäli yhteydenpidon rajoittamisen kohteeksi määrätyt kommunikoivat keskenään, tulee soveltaa pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin henkilön poistamista paikalta, koska tämä haittaa käyttäytymisellään etsinnän toimittamista. Lisäksi yksittäistapauksessa saattaa olla mahdollista, että henkilöiden liikkumista voi olla tarpeen rajoittaa saman säännöksen perusteella, etteivät he saa tietoonsa salassa pidettäviä tietoja.

Rikoksesta epäilty ei ole säännöksen tarkoittamassa mielessä poissa oleva, mikäli hän on esimerkiksi pidätettynä. Tämä on lähtökohtana ottaen huomioon laillisuusvalvojien ja ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut. Sanamuodon mukaan säännöstä voisi tulkita toisinkin, mutta poliisin tulee lähtökohtaisesti varata epäillylle tilaisuus olla etsinnässä saapuvilla, mikäli tämä on menettänyt vapautensa poliisin toimenpiteiden johdosta. Mikäli etsintä tehdään johonkin muuhun kohteeseen, kuin epäillyn hallitsemaan paikkaan, epäillylle ei tarvitse varata tilaisuutta olla paikalla.

Pelkästään asianosaisjulkisuuden rajoittaminen esitutkinnassa (ETL 4:15,2) ei anna oikeutta poiketa kotietsinnän muotovaatimuksista. Läsnäolon poistamista ei siten voi perustella pelkästään sillä, että tietojen antamisesta asianosaiselle on haittaa asian selvittämiselle. Lähtökohtana pidetään, että henkilö saa olla *riittävästi läsnä*. Hän ei siis saa seurata etsijän perässä, vaan olla kyseissä tilassa. Läsnäolo-oikeuden perusteena on valvoa, ettei kotirauhan suojaamalle alueelle tapahdu esimerkiksi vahinkoa. Lähtökohtana voidaan pitää, että jos on vaarana, että poliisin tekniset tai taktiset menetelmät paljastuvat tai asianosainen saa liikaa tietoa, otetaan koko aineisto

---

320 EOA kertomus 2004 s. 121 ja 122.

haltuun ja tutkinta tehdään laitoksella. Lisäksi henkilön liikkumista voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi (PKL 8:6).

Porraskäytävän rinnastaminen kotirauhan suojaa koskeviin tiloihin³²¹ aiheuttaa kysymyksen, onko kaikille rappukäytävän asukkaille varattava tilaisuus olla läsnä teknisen rikostutkinnan / kotietsinnän suorittamisen aikana.

Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentissa läsnäolo-oikeutta määrittävässä säännöksessä on käytetty ilmaisuja *jonka luona kotietsintä toimitetaan* sekä *paikassa asuvalle*.

Poliisihallitus on linjannut, että rappukäytävä on paikka, jossa ei sanan varsinaisessa merkityksessä asu kukaan. Lisäksi Poliisihallitus on todennut, että läsnäolomahdollisuuden varaaminen rappukäytävän kaikille asukkaille viivästyttäisi merkittävästi teknisen rikostutkinnan suorittamista. Sen vuoksi rappukäytävään kohdistuvassa etsinnässä ei Poliisihallituksen tulkinnan mukaan ole tarkoituksenmukaista noudattaa pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n läsnäoloa koskevaa säännöstä.³²²

8.5.3 Merkittävä viivytys

Mahdollisuuksien mukaan tulisi selvittää, onko paikanhaltija kotietsintäkohteen läheisyydessä ja viivytyksettä paikalle saatavissa. Viimeksi mainittuun näkökohtaan liittyy se, että myös käsiteltävässä momentissa merkitystä tilaisuuden varaamisen osalta on sillä, onko paikanhaltija ja hänen kutsumansa todistaja saatavissa paikalle ilman toimituksen viivyttämistä. Etsinnän viivästyminen on myös ainoa peruste rajoittaa paikanhaltijan tai hänen todistajaksi nimeämän henkilön läsnäoloa. Käytännössä läsnäolo on saatettu lainvastaisesti estää esimerkiksi nimetyn henkilön rikostaustan vuoksi.³²³

Pakkokeinolain mukaan tilaisuuden antamisesta olla läsnä saadaan poiketa, jos se viivyttää toimitusta. Tältä osin muutoksella on haluttu korostaa sitä, että aina on tarkkaan harkittava sitä, kuinka kiire kotietsinnän toimittamisella on ja kuinka kauan tilaisuuden varaamiseen menee. Arviointi on hyvin tapauskohtaista, esimerkiksi rikostutkinnalliset syyt saattavat edellyttää hyvinkin pikaisesti toimitettavaa kotietsintää. Tällaiset syyt eivät yksinään oikeuttaisi poikkeamaan tilaisuuden varaamisvelvollisuudesta. Toisaalta kommunikaatioteknologian kehittyminen esimerkiksi matkapuhelimien myötä mahdollistaa sen, että henkilön voi tavoittaa hyvinkin nopeasti.³²⁴

---

321 Asiaa on käsitelty tarkemmin kotietsinnän määrittelyä käsittelevässä luvussa 8.1.

322 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364.

323 EOA kertomus 2004 s. 121 ja 122. PKL 8:6,2 perusteella toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta tai hänen liikkumistaan voidaan rajoittaa. Tällöinkin henkilö on kuitenkin jo lähtökohtaisesti ollut etsinnän toimittamispaikalla läsnä.

324 HE 222/2010 vp s. 295. Momentissa nyt selvästi todettaisiin se ainoa tapaus, jonka perusteella etsinnän toimittaja voisi poiketa todistajanhankkimisvelvollisuudesta. Sanalla ”nimeämä” korvattaisiin sana ”kutsuma” ensiksi mainitun kuvatessa paremmin etsinnän toimittajan virkavelvollisuutta huolehtia todistajan hankkimisesta paikalle. Momenttiin liittyy OKa:n ratkaisu, jonka mukaan kotietsinnän toimitustodistajan tulee pidättäytyä osallistumasta itse toimitukseen (OKa kertomus 2005, s. 94).

Lain esitöissä ei ole kuvattu sisällöllisesti sitä, mitä tällä *viivytys*-ilmaisulla lähemmin tarkoitetaan. Sanamuotonsa mukaan viivytys viittaa senkaltaiseen tilanteeseen, jossa esitutkintaviranomaisen toimenpiteitä jouduttaisiin lykkäämään henkilön tai todistajan tavoittamiseksi ja/tai hänen paikalle saapumisensa odottamiseksi. Merkityksetön viivytys ei oikeuta tinkimään läsnäolo-oikeudesta tai todistajan kutsumisesta.

Kiinniotetun henkilön oikeus olla läsnä etsinnällä on siis pääsääntö (hänen hallinnoimansa asunnon osalta). Toisaalta etsinnän viivästyminen saattaa tulla ajankohdattaiseksi silloin, kun etsinnän kohde on etäällä kiinniotetun henkilön säilytyspaikasta. Mikäli etäisyys on huomattava, tulee arvioitavaksi, onko viivästyminen merkityksellinen rikoksen selvittämisen osalta ja voidaanko etsintää siirtää rikostutkintaa vaarantamatta.

8.5.4 Kotietsinnän kohteen haltijan sijoittuminen kotietsinnällä

Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n säännös oikeudesta olla läsnä kotietsinnällä on säädetty turvaamaan etsinnän haltijan oikeutta muun muassa arvioida, ettei hänen omaisuuttaan rikota. Tämän oikeuden toteuttamiseksi kotietsintää toteutettaessa tulee arvioida, mihin kotietsinnän kohteen haltija sijoitetaan kotietsinnän toimituspaikalla.

Haltijalla ei läsnäolo-oikeuden perusteella ole oikeutta saada tietoa poliisin teknisistä ja taktisista menetelmistä. Lisäksi esitutkintaviranomaisella on oikeus rajoittaa asianosaisen oikeutta saada tietoa esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämislle (ETL 4:15). Edelleen henkilön liikkumista voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi (PKL 8:6).

Nämä näkökulmat tulee huomioida arvioitaessa etsinnän kohteen haltijan sijoituspaikkaa etsinnällä. Selvää on, että asunnon haltijalla ei ole oikeutta seurata koko ajan etsijän/etsijöiden perässä huoneesta toiseen. Mikäli etsintä toimitetaan tehokkaasti useamman etsijän toimesta, lähtökohtaisesti ei ole mahdollista, että asunnon haltija pystyisi olemaan jokaisessa huoneessa läsnä, jossa etsintää suoritetaan. Tällöin haltija voidaan sijoittaa parhaalla mahdollisella tavalla. Haltijan omaa näkemystä sijoituspaikastaan voi myös tiedustella.

8.5.5 Jäljennös

Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan sille, kenen luona etsintä on toimitettu, pitää ilmoittaa oikeudesta saada pyynnöstä etsintäpäätös- ja pöytäkirjajäljennös sekä oikeudesta saattaa kotietsinnän edellytykset tuomioistuimen tutkittavaksi. Nämä mainitut jäljennökset lähetetään vasta pyynnöstä.

8.5.6 Muiden läsnäolo

Vanhan pakkokeinolain mukaan muiden henkilöiden mukana olon salliminen kotietsinnässä riippuu siitä, onko se tarpeellista tai antavatko he tarpeellisia tietoja. Nyt edellytykseksi säädetään pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 3 momentissa, että ulkopuolinen henkilö *voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja*. Tällä korostettaisiin sitä, että ulkopuolisten tuomista kotietsinnän toimittamispaikkaan tulee harkita huolellisesti. Osallistuminen tulee sallia vain tapauksissa, joissa poliisin ei voi olettaa selviävän etsinnästä menestyksellisesti ilman kyseisen henkilön osallistumista. Kysymys voi tällöin olla esimerkiksi tietyn esineen tunnistamisesta tai säilytyspaikan osoittamisesta taikka etsittävään tietoon tai tiedonsäilytyspaikkaan (esimerkiksi tietokone) liittyvästä erityisestä asiantuntemuksesta.³²⁵

8.5.7 Valvominen

Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 3 momentissa on säännelty etsinnän toimittajalle oikeus käyttää kotietsinnässä apunaan asianomistajaa, hänen asiamiestään, asiantuntijaa tai muuta henkilöä, joka voi antaa etsinnän tarkoituksen saavuttamiseksi välttämättömiä tietoja. Uutta verrattuna vanhaan säännökseen on sen valvominen, että kaikki edellä mainitut henkilöt eivät saa salassa pidettävistä ja muista seikoista enempää tietoa kuin on välttämätöntä. Vanhassa laissa tämä koski ainoastaan asianomistajaa ja hänen asiamiestään ja niin, että erikseen korostamisen arvoisia salassa pidettäviä seikkoja ei mainittu erikseen. Kysymyksessä saattavat olla ehdottomasti salassa pidettävien tietojen lisäksi esimerkiksi tiedot, joita rikostutkinnallisista syistä ei ole aiheutta esitutkinnan aikana saattaa asianomistajan tietoon. Yleisen kotietsinnän yhteydessä on erityisesti syytä varoa yksityiselämän piiriin kuuluvien seikkojen tietoon tulemista.³²⁶

8.5.8 Etsintävaltuutettu

Erityistä kotietsintää ei saa pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 4 momentin mukaan suorittaa ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa. Laki on ehdoton eli etsintää ei voida suorittaa ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa. Ennen erityisen kotietsinnän suorittamista on hyvä olla yhteydessä syyttäjään.

8.5.9 Kotietsinnästä ilmoittaminen

Laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että jo vanhankin lain aikaan *velvollisuus ilmoittaa* kotietsinnästä siitä poissa olleelle oli *ehdoton*. Käytännössä ilmoitus on saatettu jättää tekemättä esimerkiksi sillä perusteella, että siihen ei ole katsottu olevan tarvetta tai että ilmoitus tuntuu ilmoittajan mielestä kohtuuttomalta. Ilmoitus on tehtävä myös sellaisessa tapauksessa, jossa etsintä on erehdyksessä toimitettu väärässä kohteessa. Laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty huomiota myös

---

325 HE 222/2010 vp s. 296.

326 HE 222/2010 vp s. 296.

*ilmoituksen riittävään yksilöintiin kotietsinnän perusteiden kannalta. Paikanhaltijan on kyettävä sen perusteella arvioimaan kotietsinnän edellytysten olemassaoloa.*³²⁷

8.5.10 Todistaja

Kotietsinnässä tulee pakkokeinoin lain 8 luvun 5 §:ssä mainitulla tavalla mahdollisuuksien mukaan olla paikalla etsinnän toimittajan nimeämä todistaja. Asunnon haltijalla on myös oikeus saada paikalle todistaja. Rikokseen osallista ei tarvitse hyväksyä todistajaksi, mutta rikollisella taustalla ei ole merkitystä todistajan kelpoisuudessa. On siis huomattava, että kotietsintäpaikalla voi olla kahdenlaisia todistajia: toimitusmiehen todistaja ja asunnon haltijan nimeämä todistaja.

Poliisiin tulee *oma-aloitteisesti ilmoittaa* laissa säädetystä oikeudesta kutsua paikalle oma todistaja. Tämä liittyy pyrkimykseen ylläpitää luottamusta poliisin toiminnan asianmukaisuuteen ja ehkäistä ennalta väitteitä poliisin väärinkäytöksistä toimituksen aikana.³²⁸

8.5.11 Asunnon omistussuhteet

Kotietsintä suoritetaan sen luona, jonka koti asunto on riippumatta siitä, onko kysymyksessä omistusasunto vai vuokra-asunto.

Jos kotietsinnän kohteena on vuokra-asunto, vuokranantajalla ei ole oikeutta pelkästään vuokrasuhteen perusteella olla läsnä kotietsinnässä. Hänellä saattaa olla oikeus olla läsnä, mikäli hän asuu samoissa tiloissa tai läsnäoloon on jokin muu peruste.

8.5.12 Läsnäolon suhde asianosaisjulkisuuteen

Esitutkintalain 4 luvun 15 §:n³²⁹ mukaan asianosaisella on esitutkinnan aloittamisen jälkeen oikeus saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista sekä esitutkinta-aineistosta, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaisella ei ole edellä tarkoitettua oikeutta ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämiseksi. Asianosaisella ei ole edellä tarkoitettua oikeutta myöskään, jos tiedon antamatta jättäminen on välttämätöntä erittäin tärkeän yleisen tai yksityisen edun turvaamiseksi. Asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa JulkL:n 11 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitetuista yhteystiedoista. Säännöksen mukaan kun harkitaan asianosaisen oikeutta saada tietoja tai sen rajoittamista, arvioinnissa on otettava huomioon asianosaisen oikeus puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

---

327 HE 222/2010 vp s. 296.

328 EOA 19.2.2008 Dnro 2294/4/06.

329 HE 71/2014 ETL 4:15 säännöstä on ehdotettu muutettavaksi Tiedonsaantioikeus direktiivin (2012/13/EU) perusteella. Tätä kirjoitettaessa säännöksen voimaan tulo ajankohta ei ole tiedossa.

Toisaalta pakkokeinolain 8 luvun 5 § antaa sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan oikeuden olla läsnä etsinnässä.

Vielä pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan kotietsintäpaikalla olevan henkilön liikkumista voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja tai pakkokeinolain 9 luvun 1 §:ssä tarkoitetun tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

Näiden oikeuksien yhteensovittamisessa on kysymys kahden tärkeän oikeuden (esitutinnan turvaaminen ja asianosaisen tietojen saantioikeuden) yhteensovittamisesta.

Esitutkintalain asianosaisjulkisuutta koskeva 4 luvun 15 §:n mukainen säännös on tiukempi kuin aiemman esitutkintalain 11 § vastaavasta asiasta. Tutkinnanjohtajan pitää pystyä perustelemaan se haitta, joka tiedon antamisesta aiheutuisi. Lähtökohta on, että ketään ei voida poistaa kotietsintäpaikalta esitutkintalain 4 luvun 15 §:ään vedoten vaan asiaa pitää lähestyä pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n säännöksiin, jossa säädetään henkilön poistamisesta kotietsintäpaikalta tai henkilön liikkumisen rajoittamisesta siellä. Kohdehenkilön liikkumista toimittamispaikalla voidaan edellä kuvatun mukaisesti rajoittaa silloin, kun pystytään perustelemaan se, että hän muutoin saisi kotietsinnällä sellaista tietoa, että se voisi vaikeuttaa esitutinnan suorittamista.

8.6 Menettely kotietsinnässä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:6 Menettely kotietsinnässä</p> <p>Kotietsintää aloitettaessa on paikalla olevalle 5 §:n 2 momentissa tarkoitetulle henkilölle kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Jos kirjallista etsintäpäätöstä ei vielä ole, henkilölle on ilmoitettava oikeudesta saada pyynnöstä päätöksen jäljennös. Lisäksi hänelle on ilmoitettava 18 §:n mukaisesta oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi ja 19 §:n mukaisesta oikeudesta saada pöytäkirjan jäljennös. (SK 1146/2013)</p> <p>Kotietsinnässä on noudatettava etsintäpäätöksen määräyksiä. Etsintä on toimitettava niin, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä. Etsinnän kohteena oleva tila saadaan tarvittaessa avata voimakeinoja käyttäen. Avattu tila on etsinnän päätyttyä suljettava sopivalla tavalla.</p>	<p>PKL 5:5 Kotietsinnän toimittaminen</p> <p>Kotietsintää aloitettaessa on kirjallinen etsintämääräys esitettävä paikalla olevalle, 4 §:n 2 momentissa tarkoitetulle henkilölle. Jollei kirjallista määräystä ole, etsinnän tarkoitus on suullisesti esitettävä.</p> <p>Kotietsintä on toimitettava siten, että siitä ei aiheudu haittaa tai vahinkoa enempää kuin on välttämätöntä.</p> <p>Huone tai säilytyspaikka saadaan, jos se on tarpeellista, avata voimakeinoja käyttäen. Toimituksen päätyttyä on sillä tavoin avattu paikka sopivalla tavalla jälleen suljettava.</p> <p>Kotietsintää ei erityisellä aiheella saa toimittaa kello 21:n ja 6:n välisenä aikana.</p>

Kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö saadaan poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Hänen liikkumistaan toimittamispaikalla voidaan myös rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule lain nojalla salassa pidettäviä tietoja, tai 9 luvun 1 §:ssä tarkoitetun tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Poistamisen ja rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi. (SK 1146/2013)

Kotietsintää ei saa ilman erityistä syytä toimittaa kello 22:n ja 7:n välisenä aikana.

8.6.1 Etsinnällä kerrottavat asiat ja jäljennöksen antaminen etsintäpäätöksestä

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:ssä määritetään menettely kotietsinnällä. Säännöstä on vielä muutettu nykyiseen muotoonsa ennen lain voimaantuloa.

Paikalla olevalle (sille, jonka luona kotietsintä toimitetaan tai hänen poissa ollessaan jollekin paikassa asuvalle, työskentelevälle tai muuten luvallisesti oleskelevalle) on pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n mukaan kerrottava etsinnän tarkoitus ja annettava etsintäpäätöksen jäljennös. Lisäksi hänelle on ilmoitettava oikeudesta saada jäljennös pöytäkirjasta sekä ilmoittaa oikeudesta saattaa kotietsintä tuomioistuimen tutkittavaksi.

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 1 momentista ilmenee, että sillä, jonka luona kotietsintä toimitetaan, on oikeus saada jäljennös etsintäpäätöksestä. Kirjallista etsintäpäätöstä ei tarvitse luvun 16 §:n 2 momentin mukaan tehdä kiireellisissä tapauksissa ennen etsinnän toimittamista, sellainen päätös on kuitenkin siis tehtävä jälkikäteen.³³⁰

Kotietsintäpäätöksessä olevat määräykset eivät voi käytännössä yleensä olla niin yksityiskohtaisia tai kattavia, että kotietsintää suorittaville poliisimiehille ei jää mitään harkintaa sen suhteen, mitä ja miten kohteessa tutkitaan. Näissä tapauksissa korostuukin, paitsi pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 1 momentissa mainitun sääntelyn merkitys, myös kotietsinnän tarkoitus. Kotietsinnässä ei tulisi tutkia tiloja, joista etsinnän kohteena olevaa esinettä, omaisuutta, asiakirjaa, tietoa tai henkilöä ei voida olettaa löytyvän.³³¹ Toisaalta tämä ei poista poliisimiehen oikeutta tehdä paikalla havaintoja, joiden perusteella saattaa ilmetä tarve laajentaa etsittävää kohdetta. Esimerkiksi henkilöä etsittäessä havaitaan huumausaineita tai niiden käyttövälineitä asunnossa olevalla pöydällä ja tällä perusteella onkin syytä epäillä myös huumausainerikosta. Etsinnän laajentuessa tulee olla yhteydessä asiasta päättäneeseen henkilöön, jotta tehtyä päätöstä voidaan laajentaa muuttuneen tilanteen mukaan.

330 HE 222/2010 vp s. 297.

331 HE 222/2010 vp s. 297.

8.6.2 Paikalta poistaminen

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentti on vanhaan lakiin verrattuna uusi. Sen mukaan kotietsinnän toimittamispaikalla oleva henkilö (kuka tahansa) saadaan poistaa paikalta, jos poistaminen on välttämätöntä sen vuoksi, että hän käyttäytymisellään haittaa etsinnän toimittamista tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen.³³²

Esimerkkinä momentin soveltamistapauksista voidaan mainita se, että kotietsintäpaikalla oleva henkilö poliisimiehen tielle asettumalla estää pääsyn johonkin tilaan tai säilytyspaikkaan. Tällainen henkilö saattaa myös etsinnän estämistarkoituksessa pyrkiä käyttämään jotakin etsinnän kohteena olevaa esinettä tai laitetta. Etsinnän tarkoituksen toteutumisen vaarantuminen voi liittyä esimerkiksi siihen, että henkilö ryhtyy hävittämään paikalla olevia todisteita. Säännöksessä tarkoitettu haitanteko voisi ilmetä myös poliisimiehen työturvallisuuden vaarantumisena.³³³

Kontaminaatiovaara on myös yksi esimerkki siitä, kun ylimääräisten henkilöiden läsnäolo saattaa vaarantaa etsinnän tarkoituksen toteutumisen. Tämä tulee käytännössä huomioitavaksi teknisen tutkinnan yhteydessä.

Tietyn aineen tai esineen etsintään koulutetun koiran käyttäminen apuna etsinnässä ei suoraan oikeuta poikkeamaan läsnäoloa koskevista säännöksistä. Joissain tapauksissa koira ei kuitenkaan pysty toimimaan kunnolla, jos paikalla on ylimääräisiä henkilöitä ja tällöin voi olla säännöksen mainitsemat perusteet henkilöiden poistamiseksi paikalta, jotta etsinnän tarkoitus ei vaarantuisi.

Henkilön liikkumista toimittamispaikalla voidaan rajoittaa sen estämiseksi, ettei hänen tietoonsa tule salassa pidettäviä tietoja tai tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi.

Salassa pidettävien tietojen osalta voidaan todeta, että JulkL:n 24 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan salaisia ovat, kyseisessä pykälässä tarkemmin säädetyin edellytyksin, muun muassa esitutkintaa varten saadut ja laaditut asiakirjat, kunnes asia on ollut esillä tuomioistuimen istunnossa tai kun asia on jätetty sikseen. Samoin JulkL:n 24 §:n 1 momentti määrittää huomattavan määrän muita erilaisia asiakirjoja ja tietoja eri asteisesti salassa pidettäviksi. Paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä voi tulla eteen säännöksissä tarkoitettuja asiakirjoja. Edelleen esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä säädetään esitutkinnan asianosaisjulkisuudesta. Kyseisen säännöksen mukaan asianosaisella ei ole oikeutta saada tietoa esim. esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista ennen tutkinnan lopettamista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämislle. Paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä saattaa tyypillisesti tulla eteen sellaisia todisteita, joiden paljastumisesta rikoksesta epäillylle saattaisi olla haittaa asian selvittämislle. Tällöin olisi siten perusteet rajoittaa henkilön liikkumista kotietsintäpaikalla sen estämiseksi, ettei tämän tietoon tule salassa pidettäviä tietoja.

Sekä poistamisen että rajoittamisen edellytyksenä on, että se on välttämätöntä poistamisen tai rajoittamisen tavoitteen saavuttamiseksi.

---

332 HE 222/2010 vp s. 297.

333 HE 222/2010 vp s. 297.

Mikäli poliisin työturvallisuuden vaatimuksilla rajoitetaan toimenpiteen kohteen läsnäolo-oikeutta, tulisi tällaiset poikkeamat perustella niin hyvin, että ulkopuolinenkin tulee vakuuttuneeksi rajoitustarpeesta.

Poliisilain yleisten periaatteiden mukaisesti haitantekotilanteessa tulisi pyrkiä sovinnolliseen ratkaisuun kysymyksessä olevan henkilön puhuttamisella ilman poistamiseen turvautumista. Poistamisen osaltakin tulisi soveltaa vähimmän haitan periaatetta. Jos poistettu henkilö pyrki palamaan paikalle, se tulisi sallia, jos hänen rauhoittumisestaan tai muuten on pääteltävissä, ettei haittaa etsinnälle tule enää aiheutumaan. Lisäksi poistamistarvetta arvioitaessa olisi otettava huomioon mahdollisuudet turvata etsintä pakkokeinolain 9 luvun 1 §:n mukaisella tutkimuspaikan tai -kohteen eristämällä.³³⁴

8.6.3 Kello 22–07 kielto

Kotietsintää ei saa pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 4 momentin mukaan suorittaa kello 22–07 ilman erityistä syytä. Aikaisemman lain mukaiset ajat olivat 21–06. Nyt ajat vastaavat esitutkintalain 7 luvun 5 §:ssä määriteltyä aikaa, jolloin kuulustelun saa toimittaa vain laissa määritellyillä tietyillä perusteilla.

Suoritettu etsintä yöaikana tulee merkitä pöytäkirjaan. Kyseeseen voi tulla esimerkiksi kiireellinen etsintä huumausainerikoksessa, johon liittyen on epäily, että huumausaineet hävitetään, mikäli etsintää ei tehdä.

8.6.4 Liikkumisvapaus

Kotietsinnässä etsinnän toimittamispaikalla voi olla pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n mukaisesti etsinnän toimittavien virkamiesten lisäksi useita henkilöitä, joilla on lähtökohtaisesti oikeus olla toimittamispaikalla ja liikkua siellä sekä tehdä havaintoja etsintätoimenpiteistä. Kotietsinnän yhteydessä henkilön tietoon saattaa tulla tietoja, jotka lain nojalla kuuluvat salassapitovelvollisuuden piiriin tai joiden salassapidosta voidaan ainakin tapauskohtaisesti lain nojalla päättää. Tämä voi koskea esimerkiksi seikkoja, joiden ilmitulo haittaa asian selvittämistä, salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyviä tietoja taikka esitutkintaviranomaisen taktisia ja teknisiä menetelmiä. Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen puolestaan perustuu siihen, että eristetyssä paikassa tai eristetyn kohteen lähellä ei saa liikkua.³³⁵

Kotietsintä tulisi pyrkiä toimittamaan niin, että paikalla olevan henkilön tietoon ei tule salassa pidettävää tietoa, jolloin liikkumisen rajoittamiseen ei tarvitse mennä. Vähimmän haitan periaatteesta johtuu, että liikkumisvapautta tulisi tämän säännöksen perusteella rajoittaa mahdollisimman vähän. Olisi ensinnäkin riittävästi ja asianmukaisesti arvioitava sitä, voiko etsinnässä tulla paikalla laillisesti olevan henkilön tietoon näkö- tai kuulohavaintojen kautta salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaan tietoa. Jos näin arvioidaan olevan ja jos rajoittaminen on vält-

---

334 HE 222/2010 vp s. 297.

335 HE 14/2013 vp s. 40.

tämätöntä, liikkumisrajoitus tulisi rajata mahdollisimman suppeaksi. Tutkimuspai-
kan tai -kohteen eristämisen osalta jo itse eristämisestä ja sen piiriin kuuluvasta pai-
kasta tai kohteesta päätettäessä on otettava huomioon vähimmän haitan periaate.³³⁶

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentissa oleva välttämättömyyttä koskeva
edellytys koskee myös liikkumisen rajoittamista. Kysymys tämän edellytyksen osal-
ta on siitä, että etsinnän toimittamista tai eristämistä ei voida turvata taikka salassa
pidettävien tietojen paljastumista estää muulla kohdehenkilön oikeusasemaan vä-
hemmän puuttuvalla keinolla.³³⁷

Pakkokeinolain 8 luvun 19 §:n 1 momentin mukaan kotietsintäpöytäkirjassa on
selostettava etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Tämä tarkoittaa myös mahdol-
listen liikkumisrajoitusten ja niiden perusteiden kirjaamista.³³⁸

8.7 Etsintävaltuutettu

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:7 Etsintävaltuutettu</p> <p>Erityistä kotietsintää varten on määrättävä etsin- tävaltuutettu huolehtimaan siitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon.</p>	

8.7.1 Etsintävaltuutetusta

Etsintävaltuutetun määrääminen tulisi kysymykseen erityisen kotietsinnän tilanteis-
sa, joissa pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti on syytä olettaa
etsinnän kohteeksi joutuvan tietoa, jota koskee velvollisuus tai oikeus kieltäytyä
todistamasta. Tämä saattaa ilmetä paitsi jo ennen etsintää, myös vasta yleisen ko-
tietsinnän tai paikanetsinnän jo alettua. Jälkimmäisessä tapauksessa etsintä on kes-
keytettävä, jotta etsintävaltuutettu saadaan osallistumaan etsintään. Tätä tilannetta
käsitellään tarkemmin paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättämistä koskevassa
kohdassa (PKL 8:15). Etsintävaltuutetun määrää tapauksesta riippuen tuomioistuin
tai pidättämiseen oikeutettu virkamies.³³⁹

Tässä yhteydessä on syytä korostaa sitä, että etsintään on katsottava kuuluvan
asiakirjojen sisällön seulonta esimerkiksi tapauksissa, joissa asiakirja-aineistoa ei
sen laajuuden vuoksi ole mahdollista käydä riittävällä tarkkuudella läpi etsinnän

336 HE 14/2013 vp s.40.

337 HE 14/2013 vp s. 40.

338 HE 14/2013 vp s. 40.

339 HE 222/2010 vp s. 298.

toimittamispaikalla. Etsintävaltuutetun määräämistä koskeva päätös koskee myös tällaisen seulonnan suorittamista.³⁴⁰

Tarvittaessa etsintävaltuutetuksi voidaan määrätä useampi kuin yksi henkilö. Tämä koskee esimerkiksi tapauksia, joissa läpi käytävä aineisto on poikkeuksellisen laaja tai joissa joltakin osin tarvitaan erityistä asiantuntemusta tai eri alojen asiantuntemusta.³⁴¹

Tuomioistuin päättää pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 1 momentin mukaan etsintävaltuutetun määräämisestä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen hakemuksesta. Pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 2 momentin mukaan jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä.

Mikäli yleisen kotietsinnän yhteydessä tulee tilanne, että kyseessä olisi erityinen kotietsintä, on etsintä keskeytettävä ja paikalle on saatava etsintävaltuutettu.

Etsintävaltuutetulla ei ole asianosaisen asemaa siinä tuomioistuimenmenettelyssä, jossa päätetään sinetöidystä aineistosta. Hän ei voi myöskään hakea muutosta sinetöityä aineistoa koskevaan tuomioistuimen päätökseen.³⁴²

Etsintävaltuutetulle on varattava kuitenkin pakkokeinolain 8 luvun 12 §:n 3 momentin mukaisesti tilaisuus tulla kuulluksi sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittelyssä. Asia voidaan ratkaista kuitenkin etsintävaltuutettua kuulematta, jollei häntä tavoiteta. Säännöksessä ei ole mainittuna mitään muuta tilannetta, jossa etsintävaltuutettua ei tarvitsisi kuulla. Etsintävaltuutetun kuulematta jättäminen esimerkiksi sillä perusteella, että sen harkitaan olevan selvästi tarpeetonta, olisi käyttökelpoisempi peruste. Tällaista mahdollisuutta lainsäädännössä ei ole.

8.8 Etsintävaltuutetun kelpoisuudet

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:8 Etsintävaltuutetun kelpoisuudet</p> <p>Etsintävaltuutetuksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai ylempään korkeakoulututkinnon suorittanut muu henkilö, joka asiantuntemuksensa ja käytännön kokemuksensa perusteella on etsinnän kohde huomioon ottaen sopiva toimimaan etsintävaltuutettuna kyseessä olevassa tapauksessa. Etsintävaltuutetuksi ei saa määrätä henkilöä, joka on epäiltynä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan etsintävaltuutetun tehtävässä.</p>	

340 HE 222/2010 vp s. 298.

341 HE 222/2010 vp s. 298.

342 Fredman 2013 s. 500–501.

Etsintävaltuutetun yksittäistapaukseen liittyvien kelpoisuusvaatimusten osalta noudatetaan soveltuvin osin, mitä esitutkintalain (805/2011) 11 luvun 3 §:ssä säädetään avustajan kelpoisuusvaatimuksista.

Etsintävaltuutettu ei saa ilman hänet määränneen viranomaisen lupaa asettaa toista sijaansa. Hänelle annettu määräys voidaan pätevistä syistä peruuttaa.

8.8.1 Kelpoisuudet

Erityisen kotietsinnän kohteena olevien mahdollisten paikkojen piiri edellyttää, että etsintävaltuutetuksi tulee voida määrätä *muukin henkilö* kuin *asianajaja* tai *julkisen oikeusavustaja*, vaikka heidän määräämisensä on oikeudellisen asiantuntemuksen korostumisen vuoksi lähtökohtana. Korkeakoulututkinnon lisäksi edellytetään muulta henkilöltä siis etsinnän kohteeseen liittyvää *asiantuntemusta ja käytännön kokemusta*. Jotta etsintäasiamies kykenee asianmukaisesti selviytymään tehtävästään, hänellä tulee olla riittävä kuva kysymyksessä olevan ammatinharjoittajan tai muun etsinnän kohteena olevan henkilön toiminnan käytännön järjestämiseen liittyvistä kysymyksistä. Lisäksi saatetaan tarvita esimerkiksi tietoteknistä asiantuntemusta teknisen laitteen toimintoihin liittyvistä kysymyksistä, jos erityisen kotietsinnän aikana tullaan etsimään tietoja teknisestä laitteesta.³⁴³

Etsintävaltuutetuksi voidaan määrätä myös virkamies. Huomioon tulee siinäkin tapauksessa ottaa kuitenkin pakkokeinolain 8 luvun 8 §:n 2 momentin mukaisesti uuden esitutkintalain 11 luvun 3 §:n mukaan määräytyvät kelpoisuusehdot. Mainitun esitutkintalain säännöksen 2 momentin 6 kohdan perusteella etsintävaltuutettuna ei voisi toimia se, joka on virkamiehenä tai muuten julkista valtaa käyttäen osallistunut toimenpiteisiin tutkittavassa tai siihen välittömästi liittyvässä rikoksessa taikka tällaista rikosta koskevassa asiassa.³⁴⁴

Säännöksessä ei säädetä erikseen etsintävaltuutetuksi määrättävän kuulemisesta tehtävään määräämisen yhteydessä. Kuuleminen tapahtuu suostumuksen hankkimisen yhteydessä. Vaikka etsintävaltuutetun määräämisessä hyödynnetään henkilöluetteloa, josta ilmenevät tehtävään halukkaat ja sopivat henkilöt, suostumus on kutakin tapausta varten hankittava erikseen.³⁴⁵

Lainvalmistelutoissa todetaan, että käytännössä suostumuksen hankkimisesta ja siihen liittyvästä kuulemisesta huolehtisi pidättämiseen oikeutettu virkamies niissäkin tapauksissa, joissa tuomioistuin päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä³⁴⁶. Tältä osin on todettava, että esitutkintaviranomainen ei voi hankkia tällaista suostumusta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin

343 HE 222/2010 vp s. 298.

344 HE 222/2010 vp s. 298–299.

345 HE 222/2010 vp s. 299.

346 HE 222/2010 vp s. 299. Tällaiset lainvalmistelutoissa edellytetyt henkilöluettelot olisivat välttämättömiä etsintävaltuutetun määräämistä koskevan prosessin nopeuttamiseksi.

periaatteita noudattaen. Lähtökohtana on, että tuomioistuimien määrää etsintävaltuutettun ilman esitutkintaviranomaisen esivalmisteluja.

Esitutkintalain 11 luvun 3 §:n mukaan avustajana ei saa toimia se, joka toimii tai on toiminut tutkittavaa tai siihen välittömästi liittyvää rikosta koskevassa asiassa pakkokeinolain 8 luvun 7 §:n tarkoitettuna etsintävaltuutettuna tai harjoittaa oikeudellisten toimeksiantojen hoitamista yhdessä sellaisen henkilön kanssa, joka etsintävaltuutetuksi annetun määräyksen perusteella ei saisi toimia asianosaisen avustajana. Tämä tarkoittaa, että etsintävaltuutetuksi määrääminen jäävää rikosasiassa esteelliseksi toimia avustajana kaikki muut samassa toimistokokonaisuudessa työskentelevät lakimiehet.

Etsintävaltuutetuksi ei saa määrätä henkilöä, joka on epäiltyä, syytteessä tai tuomittu rikoksesta, joka on omiaan vähentämään hänen luotettavuuttaan etsintävaltuutetun tehtävässä.³⁴⁷

8.9 Etsintävaltuutetun velvollisuudet

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:9 Etsintävaltuutetun velvollisuudet</p> <p>Etsintävaltuutetun tehtävänä on huolellisesti ja ilman aiheetonta viivytystä valvoa sitä, että takavarikko tai asiakirjan jäljentäminen ei kohdistu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon. Etsintävaltuutetun on oltava läsnä erityistä kotietsintää toimitettaessa ja seurattava etsintätoimenpiteiden suorittamista.</p> <p>Etsintävaltuutettu ja siihen tehtävään pyydetty eivät saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, josta he ovat tehtävänsä vuoksi tai siihen pyydettyessä saaneet tiedon.</p>	

8.9.1 Velvollisuudet

Etsintävaltuutetun tulee riittävän tarkasti seurata etsintätoimenpiteiden suorittamista kyetäkseen havaitsemaan, mistä kohteista voi löytyä sellaisia asiakirjoja tai tietoja, joiden takavarikoimiseen tai jäljentämiseen kohdistuu rajoituksia. Etsintävaltuutetun tehtävään ei muuten kuulu etsinnän asianmukaisen toimittamisen valvonta. Etsintävaltuutetun tehtävän mukaisen huolellisuusvelvoitteen käytännön sisältö riippuu

³⁴⁷ HE 222/2010 vp s. 299, jossa todetaan, että sääntely poikkeaa julkista asiamiestä koskevasta sääntelystä. Julkisen asiamiehen osalta rajoitusta ei ole tarvittu lakiin, koska sellaisena asiamiehenä voivat toimia ainoastaan erityisen valvonnan alaisina olevat asianajajat ja julkiset oikeusavustajat.

tapauksesta, esimerkiksi etsinnän kohteena olevien asiakirjojen laadusta ja asiakirja-aineiston laajuudesta.³⁴⁸

Etsintävaltuutetulla ei siis ole toisaalta oikeutta, mutta ei myöskään velvollisuutta etsinnän tekemiseen. Etsintävaltuutetun on oltava läsnä ja seurattava etsintätoimenpiteiden suorittamista. Tämä tarkoittaa, ettei esitutkintaviranomainen voi käskää etsintävaltuutettua tekemään etsintää puolestaan ja toisaalta esitutkintaviranomainen on velvollinen kieltämään etsintävaltuutettua niin toimimasta, mikäli etsintävaltuutettu oma-alotteisesti ryhtyy suorittamaan etsintää.

Rikostutkinnallisista syistä myös erityinen kotietsintä on yleensä syytä toimittaa ripeästi. Tällaisesta etsinnästä myös aiheutuu haittaa sen kohteena olevalle henkilölle. Etsintävaltuutetun osallistumisen etsintään ei tulisikaan aiheettomasti viivyttaa sen toimittamista ja loppuun saattamista. Tämän vuoksi pakkokeinolain 8 luvun 9 §:ssä säädetään, että etsintävaltuutetun on toimittava ilman aiheetonta viivytystä. Jo etsintävaltuutettua valittaessa tulee kiinnittää huomiota siihen, kykeneekö hän riittävän nopeasti osallistumaan erityiseen kotietsintään. Poikkeuksellisesti erityinen kotietsintä voidaan keskeyttää siksi ajaksi, kun etsintävaltuutettu joutuu hoitamaan muuta työtehtävää (esimerkiksi toisen asian käsittely tuomioistuimen istunnossa). Etsintävaltuutetun etsintään osallistumisen kesto on suhteutettava läpikäytävän aineiston laatuun ja laajuuteen. Näin ollen kesto riippuu tapauskohtaisista olosuhteista. Jos etsintävaltuutettu ei toimi ilman aiheetonta viivytystä, hänelle annettu määräys voidaan pätevästä syystä peruuttaa (PKL 8:8,3).³⁴⁹

Etsintävaltuutetun, samoin kuin etsinnän toimittajankin, tulee ottaa huomioon pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 4 momentti, jonka mukaan asiakirja saadaan sen pykälän 1 tai 2 momentin estämättä pitää takavarikoituna tai jäljennettynä, jos sen irrottaminen muusta takavarikon kohteesta ei ole mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, että takavarikoimaan saatetaan joutua muun aineiston ohessa salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvaa aineistoa. Myös tällaisissa tapauksissa tulee soveltaa pakkokeinolain 8 luvun 11 §:ää etsintävaltuutetun käsityksen huomioonottamisesta ja kiistanalaisen aineiston sinetöinnistä.³⁵⁰

Kuten aikaisemmin jo todettiin, etsintävaltuutetun määräys käsittää myös asiakirja-aineiston jälkikäteisen seulomisen tapauksissa, joissa tarkka tutkiminen etsinnän toimittamispaikalla ei ole mahdollista. Seulonta saattaa tulla vastaan myös tapauksissa, joissa etsintä muuttuu luonteeltaan erityiseksi kotietsinnäksi vasta etsinnän toimittamispaikalla tehtyjen havaintojen perusteella. Huolellisuus-, läsnäolo- ja seuraamisvelvollisuus koskee myös seulontaa.³⁵¹

Jotta etsintävaltuutettu voisi hoitaa tehtävänsä asianmukaisesti, hänelle on ennen etsinnän toimittamista annettava tarvittavat tiedot etsinnän tarkoituksesta ja kohteesta. Etsintävaltuutetulle on tällöin myös varattava tarvittaessa tilaisuus

---

348 HE 222/2010 vp s. 299.

349 HE 222/2010 vp s. 300.

350 HE 222/2010 vp s. 300.

351 HE 222/2010 vp s. 300.

keskustella sen henkilön kanssa, jonka luona erityinen kotietsintä toimitetaan esimerkiksi arkaluonteisen aineiston sijainnin selvittämistä varten.³⁵²

Edellä mainitussa arvioinnissa tulee arvioida asiaa myös esitutkinnan näkökulmasta, ettei anneta enempää tietoa kuin mikä on välttämätöntä etsintävaltuutetun tehtävän suorittamiseksi. Toisaalta on huomioitava myös se, että pakkokeinolain 8 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan etsintävaltuutettu ei saa oikeudettomasti paljastaa seikkaa, josta hän on tehtävänsä vuoksi tai siihen pyydettyä saatut tiedon.

Salassapitovelvollisuus koskee siis myös pyyntövaiheessa etsintävaltuutetuksi pyydetyn tietoon tulleita seikkoja. Salassapitovelvollisuuden turvaamiseksi etsintävaltuutetulle pitää pyynnön esittämisvaiheessa kertoa niin vähän kuin mahdollista sel-laisia tietoja, joiden eteenpäin ilmaisemisella voidaan vaarantaa etsinnän tarkoitus.³⁵³

Salassapitovelvollisuus koskee etsinnän yhteydessä tietoon tulleiden asiaa koskevien yksityiskohtien lisäksi sitä, että erityinen kotietsintä tullaan toimittamaan. Kotietsinnän tavoitteiden saavuttamista vaarantaa se, että siitä ilmoitetaan etukäteen etsintäpaikan haltijalle tai henkilölle, jonka kautta tieto saattaa tulla paikanhaltijan tietoon. Erityisen kotietsinnän toimittaminen tulee paikanhaltijan tietoon vasta siinä vaiheessa, kun hänelle varataan pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti tilaisuus olla läsnä etsinnässä. Paikanhaltijaa ei myöskään kuulla etsintävaltuutetun määräämisen yhteydessä.³⁵⁴

8.9.1 Etsintävaltuutettu rinnastetaan virkamieheksi

Etsintävaltuutetun tehtävä sisältää sellaista päätöksentekoa ja päätöksen valmistelua, jota tarkoitetaan rikoslain 40 luvun 11 §:n 1 momentin 5 kohdassa. Etsintävaltuutettu on kohdassa tarkoitettu julkista valtaa käyttävä henkilö, johon saman luvun 12 §:n 1 momentin mukaan sovelletaan virkamiestä koskevia rikoslain 40 luvun säännöksiä. Tehtävässään häneen sovelletaan sen mukaisesti muun ohessa lahjuksen ottamista koskevia säännöksiä samoin kuin virka-aseman väärinkäyttämistä ja salassapitovelvollisuuden rikkomista koskevia säännöksiä. Tehtävään sisältyvä huolellisuusvelvollisuus ilmenee pakkokeinolain 8 luvun 9 §:n 1 momentista ja salassapitovelvollisuus säännöksen 2 momentista.³⁵⁵

---

352 HE 222/2010 vp s. 300.

353 HE 222/2010 vp s. 300.

354 HE 222/2010 vp s. 300–301.

355 HE 222/2010 vp s. 300.

8.10 Etsintävaltuutetun palkkio ja korvaus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:10 Etsintävaltuutetun palkkio ja korvaus</p> <p>Etsintävaltuutetulle maksetaan valtion varoista palkkio ja korvaus noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeusapulain (257/2002) 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkiosta ja korvauksesta.</p> <p>Päätökseen, jolla etsintävaltuutetulle on määrätty palkkio tai korvaus, saa hakea muutosta. Muutosta haettaessa noudatetaan, mitä valittamisesta asianomaisen tuomioistuimen päätöksestä säädetään.</p>	

8.10.1 Etsintävaltuutetun palkkio

Etsintävaltuutetun palkkion ja kulujen korvaaminen voi olla ongelmallinen, erityisesti niissä tapauksissa, joissa poliisi on kiiretilanteessa määrännyt etsintävaltuutetun.

Pakkokeinolain 8 luvun 10 §:n mukaan etsintävaltuutetulle maksetaan palkkio ja korvaus noudattaen soveltuvin osin mitä oikeusapulain (257/2002) 17 ja 18 §:ssä säädetään avustajan palkkiosta ja korvauksesta. Mainituissa säännöksissä määritellään tuomioistuin palkkion maksajaksi tuomioistuimessa käsiteltävissä asioissa ja oikeusaputoimisto sellaisissa asioissa, joita ei käsitellä tuomioistuimessa.

Lähtökohtana tulee pitää sitä, että etsintävaltuutetun tarve ennakoidaan ja haku toimitetaan käräjäoikeudelle niissä tilanteissa kuin se on mahdollista.

8.11 Etsintävaltuutetun käsityksen huomioon ottaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:11 Etsintävaltuutetun käsityksen huomioon ottaminen</p> <p>Erityisen kotietsinnän toimittajan on otettava asianmukaisesti huomioon etsintävaltuutetun käsitys tiedon soveltuvuudesta takavarikon tai asiakirjan jäljentämisen kohteeksi. Jos etsinnän yhteydessä takavarikoidaan, jäljennetään tai muuten otetaan haltuun aineistoa, jonka takavarikoimista, jäljentämisestä tai haltuunottamista etsintävaltuutettu on vastustanut, mainittua aineistoa ei saa enemmälti tutkia ja se on sinetöitävä.</p>	

Kiistanalainen aineisto on rajattava tavalla, joka on tarkoituksenmukainen tuomioistuinkäsittelyn kannalta ja riittävä vaitiolovelvollisuuden ja -oikeuden toteutumisen kannalta.	
---	--

8.11.1 Käsityksen huomioiminen

Etsintävaltuutetun käsitys on huomioitava erityistä kotietsintää suoritettaessa. Kun asiakirja-aineistoa seulotaan etsinnällä ja vastaan tulee asiakirja, joka pitäisi takavarikoida tai jäljentää rikosasiaa varten, asiakirjasta pitää kysyä etsintävaltuutetun mielipidettä. Harkintaa voi käyttää siinä, että jos asiakirja on selvästi sellainen, ettei siihen voi liittyä mitään vaitiolovelvollisuus- tai vaitiolo-oikeusasiaa, niin tällaista asiakirjaa ei ilmeisimmin ole velvollisuutta myöskään esittää etsintävaltuutetulle. Asiakirja esitetään etsintävaltuutetulle ja tämä voi esittää kannanottonaan, ettei kyseistä asiakirjaa voi takavarikoida tai jäljentää vaitiolovelvollisuus- ja vaitiolo-oikeussäätely huomioiden. Mikäli etsinnän suorittaja on asiasta eri mieltä, etsintävaltuutetun kanta kirjataan pöytäkirjaan tältä osin ja asiakirja sinetöidään. Jos etsinnän suorittaja mukautuu etsintävaltuutetun käsitykseen, tarvetta asiakirjan sinetöintiin ei ole, koska asiakirjan takavarikoimisesta tai jäljentämisestä ei tällöin ole erimielisyyttä. Jos etsintävaltuutettu sen sijaan on sitä mieltä, ettei estettä takavarikoimiseen tai jäljentämiseen ole, toimitaan sen mukaisesti.

Pakkokeinolain 7 luvun 7 §:n mukaisesti asiakirjan takavarikoimisesta tai jäljentämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja saman lain 7 luvun 8 §:n 1 momentin mukaisesti asiakirjan haltuun ottamisesta takavarikoimista tai jäljentämisestä varten poliisimies. Etsintävaltuutetun esittämät väitteet on kuitenkin asianmukaisesti arvioitava. Huomion kiinnittämistä etsintävaltuutetun käsitykseen korostaa se, että pakkokeinolain 8 luvun 19 §:n 1 momentin mukaisesti kotietsintäpöytäkirjaan on kirjattava tai liitettävä hänen lausumansa tarpeellisessa laajuudessa. Pakkokeinolain 8 luvun 11 §:ssä säädetty tutkimiskielto pitää sisällään kaikenlaisen aineiston tarkastelun ja sen lukemisen. Säännöksessä viitataan myös tuomioistuinkäsittelyyn, jolla tarkoitetaan sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittelyä.³⁵⁶

Aineiston sinetöimisellä tarkoitetaan sen sijoittamista tai säilyttämistä niin, että siihen perehtyminen ei ole mahdollista. Toimintatapa tämän tavoitteen saavuttamiseksi jäisi esitutkintaviranomaisen harkintaan.³⁵⁷

Sinetöinnistä ei ole tarkemmin säädelty laissa. Se on järjestettävä siten, ettei sinetöityyn aineistoon pääse tutustumaan ennen sen tuomioistuinkäsittelyä jutun tutkinnanjohtaja, tutkija, epäilty avustajineen tai etsintävaltuutettu. Yksi järkevä tapa voisi olla laittaa aineisto esim. kassakaappiin, johon avain on vain esim. poliisilaitoksen esikunnan tai oikeusyksikön henkilöstöllä. Jokin muu lukittava kaappi käy yhtä hyvin.

---

356 HE 222/2010 vp s. 301.

357 HE 222/2010 vp s. 301.

8.12 Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:12 Sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittely</p> <p>Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä ja viimeistään kolmen päivän kuluttua 11 §:ssä tarkoitettua sinetöimisestä saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, saadaanko sinetöityä aineistoa tutkia tai hyödyntää. Asia saatetaan tuomioistuimessa vireille kirjallisella hakemuksella, jossa asia on selostettava riittävässä tarkkuudella ja johon on sinetöidyn aineiston lisäksi liitettävä 19 §:ssä tarkoitettu pöytäkirja.</p> <p>Sinetöityä aineistoa koskevasta asiasta päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista asiasta saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena ollut paikka sijaitsee. Asiaa käsitellessään käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.</p> <p>Tuomioistuien on otettava sinetöityä aineistoa koskeva asia käsiteltäväksi viipymättä ja viimeistään seitsemän päivän kuluttua asian saapumisesta tuomioistuimeen. Tuomioistuimen on varattava etsintävaltuutetulle ja sille, jota asia muuten koskee, tilaisuus tulla kuulluiksi. Asia voidaan kuitenkin ratkaista mainittuja henkilöitä kuulematta, jollei heitä tavoiteta.</p> <p>Tuomioistuimen on päätettävä siitä, voidaanko aineisto tai sen osa takavarikoida tai jäljentää. Sinetöityä aineistoa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa erikseen. Jos tuomioistuimen päätöksestä valitetaan, valituksen kohteena oleva aineisto on pidettävä sinetöitynä, kunnes asia on lainvoimaisesti ratkaistu. Valitus on käsiteltävä kiireellisenä.</p>	

8.12.1 Tuomioistuinkäsittely

Pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on viipymättä ja viimeistään kolmen päivän kuluttua sinetöinnistä, saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, saadaanko sinetöityä aineistoa tutkia tai hyödyntää. Asiaa on mahdollista miettiä myös esitutkintayhteistyössä syyttäjän kanssa.

Lyhyen määräajan puolesta puhuvat toisaalta rikostutkinnalliset intressit, koska aineistoa ei voida tutkia sinetöinnin aikana, ja toisaalta salassapitovelvollisuuden tai -oikeuteen liittyvät asianosaisten intressit. Selostaminen riittävässä tarkkuudessa tar-

koittaa sitä, että hakemuksesta on ilmentävä, miltä osin aineisto on kiistanalaista sekä minkälaista on kiistanalaiseen osaan liittyvä esitutkintaviranomaisen ja etsintävaltuutetun argumentaatio. Etsintävaltuutetun näkemys voi pääosin ja jopa kokonaan ilmetä hakemukseen liitettävästä pöytäkirjasta.³⁵⁸

Lainsäädännön selkeyden vuoksi pakkokeinolain 8 luvun 12 §:n 1 momentin ensimmäinen virke on siinä olevalla tavalla, vaikka käytännössä kiistanalainen aineisto on yleensä jo takavarikoitu tai jäljennetty ja on siten takavarikoituna tai jäljennettynä poliisin hallussa. Jos tuomioistuimien päättyy siihen, että aineistoa tai osaa siitä koskee salassapitovelvollisuus tai -oikeus, takavarikko on määrättävä kumottavaksi tai on tehtävä päätös siitä, että asiakirjan jäljennöstä ei säilytetä käytettäväksi todisteena. Aineiston osalla tarkoitetaan tässä yhteydessä tapauksesta riippuen asiakirjaa tai sen osaa.³⁵⁹

Kysymyksessä oleva säännös on sinetöidyn aineiston osalta ensisijainen suhteessa pakkokeinolain 7 luvun 15 §:ään, jossa säädetään takavarikon tai jäljentämisen saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi. Kyseisen aineiston osalta sen, jota asia koskee, intressi tulee turvattua pidättämiseen oikeutetun virkamiehen velvollisuudella saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi. Sille, jota asia koskee, on myös 3 momentin mukaisesti varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Jos kysymys on muusta aineistosta tai tapauksesta, jossa tuomioistuimen ratkaisun perusteella sinetöinti on poistettava, asianosaisella on oikeus saattaa asia tuomioistuimeen pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n mukaisesti. Sinetöinnin poistamistapauksessa uuden vaatimuksen menestymismahdollisuudet käytännössä kuitenkin riippuvat siitä, onko asianosaisella esittää uusia perusteita vaatimuksensa tueksi. Se, jota asia koskee, voi saattaa asian tuomioistuimen tutkittavaksi pakkokeinolain 7 luvun 15 §:n nojalla myös sellaisessa tapauksessa, jossa esitutkintaviranomainen on katsonut, että kysymyksessä ei ole erityinen kotietsintä, minkä vuoksi etsintävaltuutettua ei ole määrätty eikä takavarikoitua tai jäljennettyä asiakirja-aineistoa sinetöity. Samaan aikaan vireillä olevien pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tuomioistuimeen saattaman asian ja asiakirjaan oikeutetun henkilön tuomioistuimeen saattaman asian käsittelyt on tarkoituksenmukaista mahdollisuuksien mukaan yhdistää.³⁶⁰

Aineiston pitäminen sinetöitynä valitusasian ratkaisemiseen asti liittyy tapauksesta riippuen esitutkintaviranomaisen tai aineistoon oikeutetun taikka molempien valittaessa, molempien etuun. Sinetöinti voidaan rajata vain osaan aineistoista niissä tapauksissa, joissa aineistoon oikeutetun valituksesta selvästi ilmenee valituksen koskevan vain osaa siitä aineistosta, joka tuomioistuimen mukaan saadaan takavarikoida tai jäljentää. Toisaalta esitutkintaviranomainen voi aina tuomioistuimen ratkaisusta riippumatta purkaa sinetöinnin ja kumota takavarikon tai hävittää jäljennettynä asiakirja-aineiston, jos esimerkiksi tuomioistuimen päätöksen jälkeen aineisto ilmenee viranomaisen kannalta tarpeettomaksi.³⁶¹

---

358 HE 222/2010 vp s. 301.

359 HE 222/2010 vp s. 302.

360 HE 222/2010 vp s. 302.

361 HE 222/2010 vp s. 302.

8.12.2 Tietosisällön tutkiminen (laite-etsintä)

Erityisessä kotietsinnässä on ongelmallista, että lainsäädännössä ei ole menettelyllistä säännöstä lainkaan, miten tietoaineistoja tutkitaan. Tulkinnallista on, että voidaan jo erityistä etsintää koskevassa päätöksessä antaa lisämääräyksiä menettelystä tilanteessa, jossa erityisellä kotietsinnällä kohtuullisella varmuudella joudutaan kohdistamaan etsintää myös kohdehenkilön hallitsemaan tietokoneeseen ym. tekniseen laitteeseen. Selvää on, että paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä voidaan antaa päätös laite-etsinnän toimittamisesta erityisen kotietsinnän tavoin pakkokeinolain 8 luvun 28 §:n mukaisesti. Tätä kysymystä on käsitelty tarkemmin teoksen paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltamista laite-etsintään (PKL 8:28) yhteydessä.

Pakkokeinolain 8 luvun 11 §:n mukaan erityisen kotietsinnän yhteydessä aineiston, jonka takavarikoimista tai haltuun ottamista etsintävaltuutettu on vastustanut, enempi tutkiminen on lopetettava ja se on sinetöitävä. Saman säännöksen mukaan kiistanalainen aineisto on rajattava tavalla, joka on tarkoituksenmukainen tuomioistuinkäsittelyn kannalta ja riittävä vaihteluvollisuuden ja -oikeuden kannalta.

Pakkokeinolain 8 luvun 12 §:n mukaan sinetöity aineisto viedään pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöksellä tuomioistuimeen ja tuomioistuin päättää, voiko poliisi takavarikoida tai jäljentää aineiston.

Erityisen kotietsinnän ja etsintävaltuutetun määräämisen jälkeen aloitetaan etsintä ja jos riidanalaista aineistoa löytyy, aineisto sinetöidään ja asia tulisi viedä tuomioistuimelle. Tämä tarkoittaisi asiakirja-aineiston osalta, että kaikki asiakirjat toimitettaisiin käräjäoikeudelle. Tietokoneen osalta tämä tarkoittaa, että tietokoneelle ei tehtäisi mitään, vaan se vietäisiin tuomioistuimeen. Tämä tarkoittaa, että tuomioistuimessa olisi tarpeen olla käytännössä kaksi eri käsittelyä. Ensimmäisessä käsittelyssä tuomioistuin antaisi määräykset, miten aineiston kanssa toimitaan. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että tietokoneen aineisto määrättäisiin jäljennettäväksi ja etsintävaltuutetun kanssa tapahtuva seulonta kohdistettaisiin siihen. Asiakirjojen osalta seulonta kohdistuisi asiakirjoihin. Kun seulonta on annettujen ohjeiden mukaisesti tehty, tulisi pidettäväksi toinen käsittely, jossa päätettäisiin siitä, voidaanko aineisto tai sen osa takavarikoida tai jäljentää. Edellä selostettu menettely on kankea ja tietoteknisessä maailmassa on selkeä ongelma, että tietokoneen sulkeminen saattaa aiheuttaa muutoksia tietosisältöön eli jäljennös (varmuuskopio) pitäisi pystyä ottamaan todella nopeasti etsinnän aloittamisen jälkeen.

Kun menettelyllinen säännös puuttuu, joka tapauksessa tarvitaan käräjäoikeuden määräys, miten erityisessä etsinnässä toimitaan. Lainsäädännöllisesti ei liene ole estettä, etteikö tuomioistuin voisi antaa ennakkollisesti päätöksen menettelytavoista. Näin vältettäisiin edellä selostettu kahden käsittelyn menettely. Tuomioistuin voinee kuitenkin tehdä ennakkollisen menettelyä koskevan ratkaisun vain, mikäli siitä on esitetty pyyntö.

Jos hakemuksessa erityisen etsinnän määräämisestä esitetään pyynnöt menettelytavoista, käräjäoikeus voinee antaa päätöksessään määräykset esimerkiksi seuraavista asioista:

- määrätä erityisen kotietsinnän ja laite-etsinnän erityisen kotietsinnän tavoin suoritettavaksi,
- määrätä etsintävaltuutetun,
- määrätä ottamaan jäljennöksen (eli todellisuudessa varmuuskopion) teknisen laitteen esimerkiksi nimetyn tietokoneen tietosisällöstä,
- määrätä tutkimaan aineiston (sekä asiakirja-aineiston että nimetyn teknisen laitteen tietosisällön) etsintävaltuutetun kanssa ja
- määrätä käyttämään mahdollista asiantuntijaa, mikäli aineiston tutkiminen sitä edellyttää.

Etsintävaltuutettu määrättäneen erillisellä päätöksellä, koska etsintävaltuutetun pitää pystyä osoittamaan toimivaltuutensa toimia etsintävaltuutettuna.

Mikäli tuomioistuinkäsittelyyn toimitettava aineisto on huomattavan laaja, tulee tämä tuoda esille erityistä etsintää koskevan hakemuksen yhteydessä.

Edellä selostettu toimintamalli edesauttaa sitä, että tuomioistuimessa käsitellään vain ne asiakirjat, jotka varmuudella ovat riittäviä asian suhteen.

8.12.3 Sinetöity aineisto kolmen päivän sisällä tuomioistuimelle

Pakkokeinolain 8 luvun 12 §:n mukaan erityisessä etsinnässä sinetöity aineisto on toimitettava tuomioistuimeen viimeistään kolmen päivän kuluttua sinetöimisestä. Ongelmaksi muodostuu selkeästi se, mistä määräaika lasketaan tilanteessa, jossa tietoaineiston seulonta eli erityinen etsintä jatkuu etsintävaltuutetun läsnä ollessa pitemmän ajan, joskus jopa viikkoja tai kuukausia.

Tulkinnallisesti on mahdollista määritellä, että kolmen päivän määräaika alkaa viimeisestä sinetöinnistä eli kun erityinen etsintä on saatu kokonaan päätökseen. Tulkinta on ongelmallinen siinä mielessä, että viimeisimmän sinetöinnin arvioiminen on hankalaa, koska tulevaa aineistoa on vaikea arvioida. Tulkinta voi olla myös lain sanamuodon vastainen.

Lähtökohtana lienee pidettävä, että esitutkintaviranomainen toimittaa sinetöityä aineistoa koskevan hakemuksen käräjäoikeudelle kolmen päivän kuluessa kustakin sinetöinnistä. Hakemusta toimitettaessa tulee ilmoittaa, että erityinen etsintä on edelleen kesken ja uutta sinetöitävää aineistoa saattaa tulla vielä lisää. Käräjäoikeuden tulee saada tieto, milloin erityinen etsintä on päättynyt ja ettei aineistoa enää tule lisää, jotta se voi tehdä koko aineistoa koskevan päätöksen yhdellä kertaa.

Lain sanamuoto tarkoittanee, että jos sinetöityä aineistoa koskeva hakemus tulee liian myöhään, käräjäoikeus jättäne hakemuksen tutkimatta ja kieltää aineiston tutkimisen ja käyttämisen.

8.12.4 Käsittelyn julkisuus kysymyksistä

Käsittely yleisön läsnä olematta ja aineiston salassapito määrätään pyynnöstä YTJulkL 15 §:n ja 9 §:n perusteella. Pakkokeinokäsittelyjä koskevaa YTJulkL:n 16 § ei ole tältä osin muutettu, vaan näissäkin tilanteissa joudutaan toimimaan yleisten sääntösten perusteella. Sääntely ei ole johdonmukainen, koska näissä pakkokeinoissa

on samantyyppisestä tilanteesta kysymys kuin YTJulkL:n 16 §:ssä, jossa käsitellään tiettyjen pakkokeinojen salassa pitoa. Kun nyt käsiteltäviä pakkokeinoja ei ole lisätty YTJulkL:n 16 §:n listaan, toimitaan yleisten säännösten perusteella.

Diaaritietojen salaamiseen ei myöskään ole säännöstä. YTJulkL 5 § 1 momentin mukaan perustiedot tulevat julkisiksi asian saavuttua käräjäoikeuteen. Perustiedot tarkoittanevat hakijaa ja epäiltyä tekoa tekoaikoineen. Etsinnän kohdepaikka ja epäillyn henkilötiedot eivät ole perustietoja.

Erityisestä kotietsinnästä tehdään juttulista ja asia huudetaan sisään. Tämä tarkoittaa, että mahdollinen yleisö ja toimittajat saavat tulla sisälle saliin. Mikäli tutkinnanjohtaja tämän jälkeen pyytää asian käsittelyä yleisön läsnä olematta ja aineiston salassapitoa, käräjäoikeus tekee asiasta ratkaisun. Mikäli perusteet käsittelylle yleisön läsnä olematta ja asiakirjojen määräämiselle salassa pidettäväksi on perusteet, käräjäoikeus hyväksyy pyynnön. Hyvä lähtökohta on arvioida asiaa jo hakemusta laadittaessa ja tehdä erityistä kotietsintää koskeva hakemus myös tältä pohjalta.

Lähtökohtana on, ettei epäilty kutsuta käräjäoikeuden toimesta pakkokeinokäsittelyyn, koska pakkokeinolain 8 luvun 17 §:n 2 momentin mukaan asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona erityinen kotietsintä toimitettaisiin. Mikäli epäilty on saanut tietää etsinnästä ja osaa tulla paikalle, YTJulkL:ssa ei ole säännöstä, jolla epäillyn läsnäolosta voitaisiin määrätä toisin.

Jos epäilty sattumalta tulisi paikalle käräjäoikeuteen, kyseeseen tulee asianosaisen tiedonsaantioikeuden rajoittaminen. Tämä edellyttää tutkinnanjohtajalta erityistä pyyntöä, että asianosaisen tiedonsaantioikeutta rajoitetaan esitutkintalain 4 luvun 15 §:n perusteella. Säännöksen lähtökohtana on, että esitutkintaviranomainen voi esitutkinnan aikana rajoittaa asianosaisen oikeutta saada tieto esitutkintaan johtaneista ja esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista, jos tietojen antamisesta on haittaa asian selvittämislle.

Esitutkintalain 4 luvun 15 § on lähtökohtaisesti esitutkintaviranomaiselle annettu mahdollisuus rajoittaa asianosaisjulkisuutta esitutkinnassa. Tutkinnanjohtaja voi joutua tekemään myös esitutkintalain 11 luvun 1 §:n mukaisen esitutkintapäätöksen, jonka hän saa jättää antamatta tai lähettämättä, jos siitä aiheutuisi haittaa ko. rikoksen tai toisen siihen liittyvän rikoksen selvittämislle. Vaikka esitutkintalain 4 luvun 15 §:ssä on kysymys esitutkintaviranomaisesta, tässä nimenomaisessa tilanteessa, voitaneen lähteä siitä, että kyseinen pakkokeino esitutkintatoimenpiteenä on sattumanvaraisesti esitutkinnan aikana tuomioistuimen käsiteltävänä ja tuomioistuin voi esitutkintaviranomaisen pyynnöstä antaa päätöksen asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta, mikäli epäillyn läsnäolosta erityistä kotietsintää koskevassa pakkokeinokäsittelyssä voisi aiheutua haittaa asian selvittämislle.

8.13 Yksityisen asiakirjan avaaminen ja tutkiminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:13 Yksityisen asiakirjan avaaminen ja tutkiminen</p> <p>Kotietsinnässä löydetyn yksityisen asiakirjan avaamisesta ja tutkimisesta on voimassa, mitä 7 luvun 11 §:ssä säädetään. Erityisessä kotietsinnässä asiakirjaa saa kuitenkin tarkastella vain etsintävaltuutettu.</p>	<p>PKL 4:8 Eräiden asiakirjojen avaaminen ja tutkiminen</p> <p>Takavarikoidun suljetun kirjeen tai muun suljetun yksityisen asiakirjan saa avata vain tutkinnanjohtaja, syyttäjä tai tuomioistuin. Heidän lisäksi saavat tällaista asiakirjaa tai sähkösnomaa tarkemmin tutkia vain asianomaisen rikoksen tutkijat. Kuitenkin asiantuntija tai muu, jota käytetään apuna rikoksen selvittämisessä tai jota muuten asiassa kuullaan, saa tutkinnanjohtajan, syyttäjän tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tarkastaa sitä.</p>

8.13.1 Oikeus avaamiseen ja tutkimiseen

Pakkokeinolain 8 luvun 13 §:ään määrittämään yksityisen asiakirjan avaamiseen ja tutkimiseen on tullut lisäyksenä, että tutkinnanjohtajan määräämä poliisimies saa avata takavarikoidun tai takavarikoimista varten haltuun otetun suljetun kirjeen tai muun suljetun yksityisen asiakirjan.

Erityisen kotietsinnän asiakirjaa saa tarkastella vain etsintävaltuutettu ja erimielisyystilanteessa asiakirja on sinetöitävä ja asia saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tämä on siis selvä poikkeus siitä pääsäännöstä, että poliisi johtaa etsintää ja ensimmäisenä seuloa asiakirja-aineiston. Tämä pitää siis vain muistaa, että erityisellä kotietsinnällä saa suljetun yksityisen asiakirjan avata ja tutkia ensin vain etsintävaltuutettu.

8.14 Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:14 Paikanetsinnässä sovellettavat säännökset</p> <p>Jos paikanetsintä kohdistuu paikkaan johon ei ole yleistä pääsyä tai johon yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohdaksi, etsinnässä noudatetaan soveltuvin osin 5, 6, 13, 16 ja 19 §:ää.</p>	<p>PKL 5:8 (27.6.2003/646) Paikantarkastus</p> <p>Muulla kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitetussa paikassa saadaan, vaikkei yleisöllä ole sinne pääsyä, toimittaa rikoksesta säädetystä rangaistuksesta riippumatta paikantarkastus takavarikoitavan tai väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai</p>

	omaisuuden löytämiseksi taikka muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä. Paikantarkastus saadaan vastaavasti toimittaa 2 §:n 1 momentissa tarkoitetun henkilön tavoittamiseksi. Paikantarkastuksesta päättää syyttäjä, tutkinnanjohtaja tai tutkija. Paikantarkastukseen ei sovelleta 3–7 §:n säännöksiä kotietsinnästä.
--	---

8.14.1 Paikanetsintä

Pakkokeinolain 8 luvun 14 §:n mukaisen paikanetsinnän piirissä on tiloja ja muita paikkoja, joihin tehty etsintä aikaisemmin voimassa olleen lain mukaan oli kotietsintää. Toinen näkökohta liittyy siihen, että vaikka aikaisemmin voimassa ollut pakkokeinolain 5 luvun 8 §:kin tunsikin erottelun paikkoihin, joihin yleisöllä on pääsy, ja paikkoihin, joihin yleisöllä pääsyä ei ole, kyseisen erottelun perusteella paikkojen ei voida katsoa merkittävästi poikkeavan toisistaan. Yleisöltä suljettuja paikkoja koskeviin etsintöihin liittyy paikanhaltijan oikeusturvaan liittyviä näkökohtia, joiden vuoksi etsinnässä tulee soveltaa kysymyksessä olevia pykäläiä.³⁶²

Paikanetsinnän piiriin kuuluvat muut kuin yleisen kotietsinnän ja erityisen kotietsinnän kohteena olevat paikat. Tämä tarkoittaa ensinnäkin sellaisia rakennuksia, huoneita, säilytyspaikkoja ja muita paikkoja, joihin on yleinen pääsy (esimerkiksi myymälät, virastot, kahvilat ja ravintolat). Lisäksi säännöksen soveltamisalaan kuuluvat sellaiset tilat ja muut paikat, joilla ei tarkoiteta yleisen kotietsinnän tai erityisen kotietsinnän paikkoja ja joihin ei ole yleistä pääsyä tai yleinen pääsy on rajoitettu tai estetty etsinnän toimittamisajankohtana. Esimerkkinä voidaan mainita vain henkilökunnan käyttöön tarkoitetut liiketilojen huoneet, etsintähetkellä suljettuna oleva virastorakennus ja teollisuuslaitoksen aidattu piha-alue. Samoin kulkuneuvoon kohdistuva etsintä on paikanetsinnän piirissä.³⁶³

Julkisrauhan mukaisia paikkoja ovat rikoslain 24 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan virasto, liikehuoneisto, toimisto, tuotantolaitos, kokoustila tai muu vastaava huoneisto tai rakennus tai rakennuksen aidattu piha-alue taikka kasarmialue tai muu puolustusvoimien tai rajavartiolaitoksen käytössä olevalle alue, jolla liikkuminen on asianomaisen viranomaisen päätöksellä kielletty.

Pääsääntöisesti julkisrauhan mukaiseen paikkaan kohdistuva etsintä on paikanetsintää, mutta siihen kohdistuva etsintä voi olla myös yleistä kotietsintää (henkilön tosiasiallinen asuminen) tai erityistä kotietsintää (on syytä olettaa, että tilassa etsinnän kohteeksi voi joutua salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden alaista tietoa).

362 HE 222/2010 vp s. 303.

363 HE 222/2010 vp s. 292.

8.14.2 Paikanetsinnässä sovellettava säännökset

Pakkokeinolain 8 luvun 14 §:n mukaan siinä mainittuja säännöksiä on noudatettava paikanetsinnässä kuitenkin soveltuvin osin. Tämä liittyy paitsi edellä todettuihin paikanetsinnän piiriin kuuluvien paikkojen välisiin eroihin, myös siihen, että viitatut säännökset poikkeavat painoarvoltaan toisistaan. Erityisesti on syytä korostaa läsnäoloa ja menettelyä koskevia pakkokeinolain 8 luvun 5 ja 6 §:n säännöksiä. Säännösten noudattamisen merkitys korostuu niissä tapauksissa, joissa paikanetsinnän kohteena on aikaisemman lain aikaan kotietsinnän piiriin kuulunut paikka tai suljettu kulkuneuvo. Näissä paikanetsinnöissä säännöksiä on lähtökohtaisesti noudatettava, jollei perusteltua syytä poikkeamiseen ole. Toisaalta lähtökohta olisi vastakkainen, jos paikanetsinnän kohteena on paikka, johon on yleinen pääsy etsinnän toimittamisen ajankohtana. Vaikka varsinaista kotietsintäpäätöstä ja pöytäkirjaa ei laadittaisikaan, toimenpiteiden jälkikäteistä toteamista ja selvittämistä varten niistä olisi yleensä syytä tehdä tarpeelliset tiedot sisältävät merkinnät muuhun asiakirjaan (esimerkiksi esitutkintapöytäkirja).³⁶⁴

Pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa kulkuneuvo mainitaan erikseen, kun saman lain 8 luvun 14 §:ssä paikanetsinnässä sovellettavista säännöksistä ei mainita lainkaan kulkuneuvoa, vaikka muut paikanetsinnän määritelmässä mainitut kohteet on luetteloitu. Säännökset eroavat tällä tavalla toisistaan. Lainvalmistelu-työissä ei tuoda esille, miksi menettelysäännöksessä ei ole kulkuneuvoa mainittu.

Oikeuskirjallisuudessa on todettu, että kulkuneuvo kuuluu paikanetsinnän piiriin riippumatta siitä, onko se suljettu vai ei³⁶⁵.

EIT:n ratkaisukäytännön perusteella kodin suoja on ulotettu laajemmalle, kuin yleisen kotietsinnän ja erityisen kotietsinnän kohteena oleviin tiloihin ja muihin paikkoihin. Osa ihmisoikeustuomioistuimen kodin suojan alle osoittamista paikoista jää tässä erottelussa kolmannen paikkaan kohdistuvan etsinnän lajin eli tässä esityksessä paikanetsinnäksi kutsuttavan etsinnän piiriin. Ratkaisukäytännöstä ei voi katsoa johtuvan, että tiettyyn paikkaan kohdistuvia etsintöjä olisi kutsuttava tietyillä nimillä kansallisessa lainsäädännössä. Olennaista on, että tietyille paikoille annetaan ratkaisukäytännön edellyttämä suoja. Tämä liittyy etsinnän kohteena olevan henkilön oikeusturvaan erityisesti sitä kautta, että lainsäädännöllä kattavasti säädetään etsinnän toimittamiseen liittyvistä kysymyksistä, kuten etsinnän edellytyksistä, etsinnän aikana noudatettavasta menettelystä ja etsintää koskevasta päätöksenteosta.³⁶⁶

Miten toimitaan tilanteessa, jossa huumausainerikoksesta epäiltynä oleva ajaa keskellä yötä sukulaisensa omistamaa autoa? Tässä tilanteessa ajoneuvoon tulee kohdistaa paikanetsintä. Pitääkö ajoneuvon omistajalle tai haltijalle varata mahdollisuus olla läsnä paikanetsinnässä?

Tällaisessa tilanteessa lienee lähdeävä siitä, että niin suljettuun kuin sulkematomaankin ajoneuvoon kohdistuvalla paikanetsinnällä on noudatettava soveltuvin osin pakkokeinolain 8 luvun 5, 6, 13, 16 ja 19 §:iä. Laki ei tätä suoraan sanamuotonsa puolesta edellytä, mutta EIT:n ratkaisukäytäntö edellyttää. Poikkeaminen ky-

364 HE 222/2010 vp s. 303.

365 Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012 s. 967.

366 HE 222/2010 vp s. 102.

seisistä säännöksistä pitää pystyä perustelevaan kirjallisesti. Koska säännöksessä ei mainita ajoneuvoa ja koska säännöksiä noudatetaan soveltuvin osin, läsnäoloa koskevaa pakkokeinolain 8 luvun 5 §:ää voitaneen tulkita siten, että omistajalle varataan tilaisuus olla läsnä paikanetsinnässä tilanteen mukaan. Etenkin, jos yöllisessä tilanteessa on epäselvyyksiä ajoneuvon hallinnan ja/tai omistamisen osalta, voitaneen katsoa läsnäoloa koskevan säännöksen täyttyneen, kun paikanetsintää suoritettaessa paikalla on ajoneuvoa kuljettanut henkilö.

8.15 Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:15 Paikkaan kohdistuvasta etsinnästä päättäminen</p> <p>Yleisestä kotietsinnästä ja paikanetsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Erityisestä kotietsinnästä ja etsintävaltuutetun määräämisestä päättää tuomioistuim.</p> <p>Jos yleisessä kotietsinnässä tai paikanetsinnässä ilmenee, että etsintä kohdistuu 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon, tai jos erityinen kotietsintä on välttämätöntä toimittaa kiireellisesti, pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää erityisen kotietsinnän toimittamisesta ja etsintävaltuutetun määräämisestä.</p> <p>Poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi tai sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään. Poliisimies voi ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä.</p>	<p>PKL 5:3 Kotietsinnästä päättäminen ja PKL 5:8 (27.6.2003/646) Paikantarkastus</p> <p>PKL 5:3 Kotietsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ilman määräystä saa kuitenkin poliisimies toimittaa kotietsinnän, milloin sen tarkoituksena on kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka tuomioistuimeen tuotavan tai henkilönkatsastukseen toimitettavan tavoittaminen taikka sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen teosta verekseltään. Poliisimies voi määräyksettä toimittaa kotietsinnän myös muulloin, jos asia ei siedä viivytystä.</p> <p>PKL 5:8 Paikantarkastuksesta päättää syyttäjä, tutkinnanjohtaja tai tutkija.</p>

8.15.1 Toimivallasta

Poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä ensinnäkin toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän henkilön löytämiseksi. Aikaisemmassa pakkokeinolaissa tämä oli todettu eri tavalla eli säännöksessä oli lueteltuna erilaiset tilanteet, joiden perusteella etsintä henkilön löytämiseksi oli tehtävissä³⁶⁷. Asiallista

367 PKL - 1987 5:3. Säännöksen mukaan poliisimies sai ilman määräystä toimittaa kotietsinnän muun muassa, milloin sen tarkoituksena on kiinni otettavan, pidätettävän tai vangittavan taikka tuomioistuimeen tuotavan tai henkilönkatsastukseen toimitettavan tavoittaminen.

muutosta ei siten ole tapahtunut muutoin kuin yleinen kotietsintä ja paikanetsintä henkilön löytämiseksi on pakkokeinolain 8 luvun 3 ja 4 §:n perusteella tehtävissä myös sillä perusteella, että tavoitellaan esitutkintaan noudettavaa henkilöä.

Edelleen poliisimies saa ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän sellaisen esineen takavarikoimiseksi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään.

AOA on ottanut asiaan kantaa ratkaisussaan³⁶⁸ ja toteaa puheena olevasta lainkohdasta (käsittelee PKL - 1987 5:3) ilmenevän, että poliisimies voi toimittaa kotietsinnän ilman määräystä kiinniotettavan henkilön tavoittamiseksi. Sen sijaan anastetuksi epäillyn esineen takavarikoimiseksi edellytetään, että tätä esinettä on voitu seurata tai jäljittää rikoksen teosta verekseltään. Säännöksessä oleva veres -edellytys liittyy siten vain anastetuksi epäillyn esineen takavarikointiin.

Poliisimies voi ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän myös silloin, kun etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyys vuoksi välttämätöntä.

Käytännössä lainsäätäjän tarkoitus on, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös tulee pääsääntöisesti hankkia. Esitöissä korostetaan, ettei poliisimies voi tehdä erityistä etsintää ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä edes kiiretilanteessa. Poliisimies voi kuitenkin toimittaa etsinnän esimerkiksi asianajotoimistossa henkilön tai rikospaikalta seuratus esineen löytämiseksi. Tässä tilanteessa poliisimies ei saa kuitenkaan tehdä mitään etsintätoimenpiteitä, joiden yhteydessä hänen tietoonsa saattaa tulla salassapitovelvollisuuden tai -oikeuden piiriin kuuluvia tietoja.

Yleisjohtojärjestelmän vuoksi on hankala tiedostaa sellaista kiireellistä tilannetta, ettei pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tavoittaminen puhelimitse olisi mahdollista.

Pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 2 momentin osalta voi todeta sen, että tapauksissa, joissa etsinnän jo ollessa käynnissä paljastuu sen kohdistuminen luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun salassapitovelvollisuuteen tai -oikeuteen liittyvään tietoon, etsintä on keskeytettävä siksi aikaa, kunnes etsintävaltuutettu saadaan mukaan. Tämä voidaan toteuttaa kahdella tavalla. Ensinnäkin tutkimuspaikka tai -kohde voidaan eristää 9 luvun 1 §:n nojalla. Tästä saattaa kuitenkin aiheutua haittaa sille, jonka luona etsintä toimitetaan. Varsinkin laaja asiakirja-aineisto voidaan ilman sen tarkempaa tutkimista takavarikoida, jäljentää tai ottaa haltuun jompaakumpaa mainittua toimenpidettä varten. Tällöin erityinen kotietsintä jatkuu seulontana etsintävaltuutetun ollessa paikalla.³⁶⁹

---

368 AOA Dnro 2811/4708.

369 HE 222/2010 vp s. 304.

8.16 Kotietsintäpäätös

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:16 Kotietsintäpäätös</p> <p>Kotietsintäpäätöksessä on mahdollisuuksien mukaan ja riittävällä tarkkuudella yksilöitävä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) etsinnän kohteena olevat tilat; 2) ne seikat, joiden perusteella etsinnän edellytysten katsotaan olevan olemassa; 3) se, mitä etsinnällä pyritään löytämään; ja mahdolliset erityiset etsinnän rajoitukset. <p>Asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätös saadaan kirjata etsinnän toimittamisen jälkeen.</p>	

8.16.1 Päätöksen muotoseikat

Pakkokeinolain 8 luvun 16 § määrittää kotietsintäpäätökseen kirjattavat asiat. Säännös on laadittu ehdottomaan muotoon eli kotietsintäpäätökseen on kirjattava tietyt asiat.

Säätelyllä korostetaan pyrkimystä kotietsintää koskevien ratkaisujen laadun parantamiseen niin, että etsinnän edellytyksiin ja kohteeseen liittyvät seikat tuodaan esiin aikaisempaa kattavammin ja tarkemmin. Tällä pyritään edistämään myös sitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies tai tuomioistuin huolellisesti harkitsee etsinnän edellytysten olemassaoloa. Tätä kautta voidaan parantaa myös päätösten jälkikäteiskontrollin edellytyksiä.³⁷⁰

Lähtökohtaisesti pitäisi pyrkiä kirjallisen päätöksen tekemiseen ennen etsinnän toimittamista. Tämä ei ole kuitenkaan usein käytännön syistä mahdollista, minkä vuoksi pakkokeinolain 8 luvun 16 §:n 2 momentissa säädetään mahdollisuudesta päätöksen jälkikäteiseen kirjaamiseen. Mahdollisuus kirjata päätös jälkikäteeseen ei oikeuta poikkeamaan päätöstä koskevista vaatimuksista. Tämä tarkoittaa myös sitä, että pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on suullisesti ilmoitettava poliisimiehelle mahdollisuuksien mukaan ja riittävällä tarkkuudella kotietsintäpäätöstä koskevat seikat.³⁷¹

Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännön mukaan kirjallista etsintämääräystä ei tarvitse esittää, jos määräyksen antamiseen toimivaltainen pidättämiseen oikeutettu virkamies toimittaa kotietsinnän. Säännös edellyttää, että päätös on kuitenkin kirjattava jälkikäteeseen riippumatta siitä, kuka etsinnän toimittaa. Myös poliisimies voi 15 §:n 3 momentissa tarkoitetuissa kiireellisissä tapauksissa toimittaa etsinnän ilman kirjallista päätöstä.³⁷²

370 HE 222/2010 vp s. 304.

371 HE 222/2010 vp s. 304–305.

372 AOA päätös 21.7.1994, Dnro 1317/4/93.

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n mukaan etsinnässä läsnä olevalle on annettava etsintäpäätöksen jäljennös tai ellei sitä ole, ilmoitettava oikeudesta saada päätöksestä jäljennös. Tämä tarkoittaa, että päätös kotietsinnästä on tehtävä aina kirjallisesti. Pakkokeinolain 8 luvun 16 § antaa mahdollisuuden päätöksen kirjaamiseen ja toimittamiseen jälkikäteen, kun asian kiireellisyys sitä edellyttää. Säännös jättää huomioimatta tilanteen, jossa poliisimies on tehnyt etsinnän kiireellisesti pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 3 momentin mukaan. Tuolloin päätöstä ei tee jälkikäteen pidättämiseen oikeutettu virkamies, vaan miehistöön tai alipäällystöön kuuluva poliisimies eli taho, joka on tosiasiallisesti tehnyt kotietsintäpäätöksen. Etsinnässä paikalla olevalle henkilöllä on joka tapauksessa oikeus saada tuo päätös pyynnöstään. Säännöksessä tulisi selvyuden vuoksi olla mainittuna myös poliisimies, koska näihin menettelysäännöksiin viitataan muidenkin etsintöjen osalta. Lähtökohtana on pidettävä, että poliisimies kirjaa tekemänsä etsintäpäätöksen ja toimittaa siitä jäljennöksen. Poliisimiehen tulee tällöin arvioida kotietsinnän edellytysten olemassaolo ja perustella miksi tilanne on ollut niin kiireellinen, että se on edellyttänyt tekemään ratkaisun etsinnästä ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä.

8.17 Erityistä kotietsintää koskeva tuomioistuinkäsittely

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:17 Erityistä kotietsintää koskeva tuomioistuinkäsittely</p> <p>Erityisestä kotietsinnästä päättää syyteasiassa toimivaltainen tuomioistuin. Ennen syytteen nostamista etsinnästä saa päättää myös se käräjäoikeus, jonka tuomiopiirissä etsinnän kohteena oleva paikka sijaitsee. Asiaa käsittelevä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.</p> <p>Erityistä kotietsintää koskevan vaatimuksen esittää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Vaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Käsittely voidaan myös toteuttaa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona erityinen kotietsintä toimitettaisiin.</p>	

Erityistä kotietsintää koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa ilman määräaikaakaan kannella päätöksestä. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä.

8.17.1 Tuomioistuinkäsittely

Erityistä etsintää koskevalle päätöksentekomenettelylle on ominaista se, että toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä eli yleensä sitä, jonka hallitsemaan paikkaan etsintä kohdistuisi, ei kuulla asiaa tuomioistuimessa käsiteltäessä. Tarvittaessa kuullaan etsintävaltuutetuksi ehdotettua henkilöä esimerkiksi hänen kelpoisuuteensa liittyvien seikkojen selvittämistä varten.³⁷³

Pakkokeinolain 8 luvun 17 §:n 3 momentin mukaan erityistä kotietsintää koskevaan tuomioistuimen päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Pidättämiseen oikeutettu virkamies saa ilman määräaikaakaan kannella päätöksestä. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Tämä koskee tapauksia, joissa tuomioistuin ei ole pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksen mukaisesti tehnyt päätöstä erityisen kotietsinnän toimittamisesta. Tuomioistuimessa asia ratkaistaan kuulematta henkilöä, jonka luona kotietsintä toimitetaan. Tällaisen henkilön etua suojataan takavarikon tai jäljentämisen saattamista tuomioistuimen tutkittavaksi (PKL 7:15) ja sinetöidyn aineiston tuomioistuinkäsittelyä (PKL 8:12) koskevilla säännöksillä. Jos erityinen kotietsintä toimitetaan tuomioistuimen päätöksen perusteella, etsinnän kohteena ollut henkilö voi saattaa kotietsinnän laillisuuden erikseen tutkittavaksi tuomioistuimessa virkamieheen kohdistettavan rangaistusvaatimuksen tai vahingonkorvausvaatimuksen esittämisen yhteydessä. Lisäksi käytettävissä on laillisuusvalvontaviranomaiselle tehtävä kantelu.³⁷⁴

Tuomioistuinmenettely poikkeaa siten esitetyllä tavalla esimerkiksi vangitsemismenettelystä.

8.18 Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:18 Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi</p> <p>Sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetelty 5 tai 6 §:n edellyttämällä tavalla. Vaatimus on t</p>	<p>PKL 5:7a (22.7.2011/871) Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen tutkittavaksi</p> <p>Sen vaatimuksesta, jonka luona kotietsintä on toimitettu, tuomioistuimen on todettava, ovatko kotietsinnän toimittamisen edellytykset olleet olemassa taikka onko kotietsinnässä menetelty 4 tai 5 §:n edellyttämällä tavalla. Vaatimus on</p>

373 HE 222/2010 vp s. 305.

374 HE 222/2010 vp s. 305.

<p>ehtävä 30 päivän kuluessa kotietsinnän toimitamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon etsinnän toimittamisesta.</p> <p>Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 3 luvun 1 ja 3 §:ssä säädetään. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Asia voidaan ratkaista kansliassa ilman istutokäsittelyä, jos tuomioistuimien harkitsee sen soveliaaksi. (SK 1146/2013)</p> <p>Tässä pykälässä tarkoitettua asiaa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa.</p>	<p>tehtävä 30 päivän kuluessa kotietsinnän toimitamisesta tai siitä myöhemmästä ajankohdasta, jolloin vaatimuksen esittäjä on saanut tiedon etsinnän toimittamisesta.</p> <p>Kotietsintää koskevan vaatimuksen käsittelemisestä on soveltuvin osin voimassa, mitä vangitsemisvaatimuksen käsittelemisestä 1 luvun 9 ja 12 §:ssä säädetään. Vaatimuksen esittäjälle ja pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.</p> <p>Tässä pykälässä tarkoitettua asiaa koskevasta tuomioistuimen päätöksestä saa valittaa.</p>
---	--

8.18.1 Ratkaisu

Kotietsinnän saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi pakkokeinoin lain 8 luvun 18 §:n perusteella on sisällöllisesti ennallaan. Asia voidaan kuitenkin ratkaista säännöksen 2 momentin mukaisesti kansliassa ilman suullista tai istutokäsittelyä.

Takavarikon kumoamisen lisäksi lainvastaisesti toimitetusta kotietsinnästä saattaa seurata valtion ja etsinnän toimittaneen tai siitä päättäneen esitutkintavirkamiehen vahingonkorvausvastuu sekä virkamieheen kohdistuva rikosoikeudellinen vastuu. Tästä säädetään perustuslain 118 §:n 3 momentissa. Sen mukaan jokaisella, joka on kärsinyt oikeudenloukkauksen tai vahinkoa virkamiehen tai muun julkista tehtävää hoitavan henkilön lainvastaisen toimenpiteen tai laiminlyönnin vuoksi, on oikeus vaatia tämän tuomitsemista rangaistukseen sekä vahingonkorvausta julkisyhteisöltä taikka virkamieheltä tai muulta julkista tehtävää hoitavalta sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.³⁷⁵

8.18.2 Määräaika asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi

Määräaika asian saattamiseksi tuomioistuimen käsiteltäväksi alkaa etsinnän suorittamisesta. Mikäli paikanhaltija tai muu luvallisesti läsnä oleva henkilö ei ole ollut läsnä toimituksessa, aika lasketaan ilmoituksen tekemisestä. Jos ilmoitusta ei voida vaivatta tehdä, jätetään kotietsinnästä kirjallinen ilmoitus asuntoon. Lähtökohtaisesti etsinnän suorittamisesta tehdään sellainen ilmoitus, joka pystytään jälkikäteen jollakin tavalla todentamaan.

Säännöksessä ei edellytetä todisteellista tiedoksiantoa. Jos kohde ei ole paikalla tai häntä ei vaikeuksitta tavoiteta, niin ilmoitus kotietsinnästä voidaan jättää asuntoon. Mikäli kotietsinnän toimittamisesta ilmoittamisesta saattaa tulla ongelmia, varmistetaan kohdehenkilön tietoisuus kotietsinnän toimittamisesta vielä kuuluste-

³⁷⁵ HE 222/2010 vp s.107.

luissa. Mikäli kohdehenkilö on ulkomaalainen, hänen osaltaan pyritään käyttämään kieltä, jota hän ymmärtää.

Kaiken kaikkiaan ilmoittaminen kotietsinnän toimittamisesta pyritään tekemään siten, että 30 päivän määräajan kulumisen alkuajankohdasta ei tule ongelmaa. Toisaalta ajankohdan määrittämisessä käytetään asiakasmyönteistä näkökulmaa, mutta toisaalta pyritään siihen, että jollakin merkinnällä 30 päivän määräajan alkuajankohta pystytään määrittämään. Poliisin tietojärjestelmien pakkokirjauksissa olevaan tiedoksiantokohtaan tulee kirjata huolellisesti tiedoksiantotapa ja ajankohta niillä tiedoilla, joilla tiedoksianto on kussakin tilanteessa toteutunut. Tiedoksiannon kirjaamisessa pyritään siihen, ettei määräajan alkamisen osalta tulkinnallisuutta synny ja käsitellään asiaa asiakkaan kannalta myönteisellä tavalla. Ongelmatapauksissa viime kädessä tuomioistuimien ottaa kantaa siihen, milloin tieto kotietsinnästä on saatu.

Paikanetsinnän soveltamisalaa koskevassa viittaussäännöksessä pakkokeinolain 8 luvun 14 §:ssä ei sen sijaan ole mainittuna kotietsinnän saattamista tuomioistuimen käsiteltäväksi koskevaa säännöstä, pakkokeinolain 8 luvun 18 §:ää.

8.18.3 Vahingonkorvauksia koskevat vaatimukset

Kotietsinnän oikeellisuuden saattaminen tuomioistuimen käsiteltäväksi on herättänyt myös kysymyksen siitä, mikä merkitys moitittavalla menettelyllä on kotietsinnän kohteen oikeuteen saada vahingonkorvausta.

Korkein oikeus on ottanut asian käsiteltäväkseen³⁷⁶, mutta lopullista ratkaisua ei ole vielä annettu, tätä kirjoitettaessa kesällä 2014. Valituslupa-asiassa on kysymys kotietsintään perustuvan korvausvaatimuksen tutkimisesta.

8.19 Pöytäkirja

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:19 Pöytäkirja</p> <p>Etsinnän toimittajan on ilman aiheetonta viivytystä laadittava kotietsinnästä pöytäkirja, jossa selostetaan etsintämenettely riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjaan on kirjattava tai liitettävä etsintävaltuutetun lausumat tarpeellisessa laajuudessa.</p> <p>Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava jäljennös etsintävaltuutetulle ja sille, jonka luona etsintä on toimitettu. Tarvittaessa jäljennös on toimitettava myös muulle henkilölle, jota asia koskee.</p>	<p>PKL 5:7 Pöytäkirja ja todistus</p> <p>Toimitusmiehen on pidettävä kotietsinnästä pöytäkirjaa. Kotietsinnästä on pyynnöstä annettava todistus sille, jonka luona etsintä on toimitettu.</p>

376 KKO VL:2013–34.

8.19.1 Pöytäkirjaa koskeva sääntely

Pakkokeinolain 8 luvun 19 § määrittää pöytäkirjaa koskevan sääntelyn. Säännös poikkeaa aikaisemmin voimassa olleen lain 5 luvun 7 §:stä. Ensinnäkin säännöksessä todetaan velvollisuus laatia pöytäkirja ilman aiheutonta viivytystä. Pöytäkirjaa saatetaan nopeasti tarvita esimerkiksi asian tuomioistuinkäsittelyssä. Toinen muutos verrattuna aikaisemmin voimassa olleeseen pykälään koskee sitä, että etsintämenettely on kuvattava riittävällä tarkkuudella. Tällä muutoksella voidaan ensinnäkin edistää asianmukaisten etsintätapojen käyttämistä. Lisäksi toimenpiteiden kuvaamisella on merkitystä kotietsinnän jälkikäteisessä laillisuus- tai asianmukaisuusarvioinnissa.³⁷⁷

Salassapitovelvollisuuden ja -oikeuden toteutumisen ja turvaamisen kannalta puolestaan etsintävaltuutetun lausumilla on erityistä merkitystä. Etsintävaltuutetun lausuma voidaan kirjata hänen suullisesti esittämänsä perusteella. Valtuutettu voi myös antaa kirjallisen lausuman, joka sitten esitutkintaviranomaisen kirjausta täydentävänä tai sen korvaavana liitetään pöytäkirjaan.³⁷⁸

Kuten takavarikkopöytäkirjankin (PKL 7:12,2) osalta, aikaisemman etsintätoiminnan antaminen on korvattu pöytäkirjan jäljennöksen antamisella. Etsintävaltuutetulla on intressi saada pöytäkirjan jäljennös lähinnä silloin, kun poliisi on hänen mielipiteestään välittämättä takavarikoinut tai jäljentänyt asiakirjan tai asiakirjoja. Tällöin sinetöityä aineistoa tullaan käsittelemään tuomioistuimessa istunnossa, jossa etsintävaltuutetullekin varataan tilaisuus tulla kuulluksi. Takavarikkopöytäkirjan tavoin myös nyt kysymyksessä olevan etsintää koskevan pöytäkirjan jäljennös tulee toimittaa myös muulle henkilölle, jota asia koskee.³⁷⁹

Etsintämenettelyn kirjaamiseen tulee kiinnittää huomiota. Asiat ovat perusteltava hyvin, jotta ne kestävät laillisuustarkastelun. Riskinä on, että puutteellisesti tehty pöytäkirja tai muotomääräyksiä noudattamatta tehty etsintä saattaa johtaa pakkokeinon perusteella saadun todistusaineiston hyödyntämiskieltoon.

Laite-etsintä

8.20 Laite-etsinnän määritelmä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 8:20 Laite-etsinnän määritelmä <i>Laite-etsinnällä tarkoitetaan tietokoneessa, telepäätelaitteessa tai muussa vastaavassa teknisessä</i>	

377 HE 222/2010 vp s. 305.

378 HE 222/2010 vp s. 305.

379 HE 222/2010 vp s. 305–306.

laitteessa tai tietojärjestelmässä etsinnän toimittamishetkellä olevaan tietosisältöön kohdistettavaa etsintää.

Laite-etsintää ei saa kohdistaa sellaiseen luottamukselliseen viestiin, jota koskevasta telekuuntelusta, televalvonnasta ja teknisestä tarkkailusta säädetään 10 luvussa. SK 1146/2013)

8.20.1 Uusi pakkokeino

Laite-etsintä on kokonaan uusi pakkokeino pakkokeinolaissa ja siten kaikki sitä koskevat pykälät ovat kokonaan uutta lainsäädäntöä.

Laite-etsinnässä kysymys ei ole varsinaisesti laitteen vaan siinä olevan tiedon etsimisestä takavarikoimista tai asiakirjan jäljentämistä varten. Laitteella itsessään on harvoin esimerkiksi todistelutarkoitukseen liittyvää merkitystä.³⁸⁰

Tekniseen laitteeseen kohdistuvan etsinnän katsottiin aikaisemman lain aikaan sisältyvän kotietsintään. Erillistä laite-etsintää koskevan sääntelyn puolesta puhuu kuitenkin se, että useinkaan laite-etsintä ei tapahdu kotietsinnän yhteydessä. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa laite tavataan pakenevan rikoksesta epäillyn henkilön hallusta. Laite-etsintää ei voida muutenkaan luontevasti asettaa paikkaan kohdistuvan etsinnän määritelmän alle. Laite-etsinnän erilliseen sääntelytarpeeseen liittyy se, että perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Tämä edellyttää sitä, että viranomaisten toimivaltuudet ovat laissa riittävän kattavasti ja tarkasti määritelty.³⁸¹

Käytännössä laite-etsintää kohdistetaan tietosisältöön, joka sijaitsee erilaisissa teknisissä laitteissa tai tietojärjestelmissä. Lain esitöiden mukaan laite-etsintää on myös ainoastaan kyseisen laitteen kautta nähtävät tiedostot sekä laitteen tai tietojärjestelmän käyttämiseksi tarvittavat tiedot.³⁸²

On huomattava, että pelkästään tallennusvälineen yksilöintitietojen tarkastaminen ei ole laite-etsintää, koska tällöin ei tarkastella laitteen tietosisältöä. Siten esim. gsm-puhelimen ja SIM-kortin yksilöintitiedot voidaan tarkistaa ilman laite-etsintää.

8.20.2 Suhde salaisiin pakkokeinoihin

Laite-etsintä kohdistuu laitteen tietosisältöön etsinnän toimittamishetkellä, kun taas pakkokeinolain 10 luvun salaiset pakkokeinot tulevat pääsääntöisesti sovellettavaksi myöhemmin haettaviin tietoihin. Laite-etsinnän piiriin kuuluvat tiedot, jotka laitteessa ovat ennen etsinnän toimittamista tai jotka tulevat laitteeseen etsinnän toimittamisen aikana. Laite-etsintä tulee toimittaa loppuun ilman aiheetonta viivytystä laitteen haltuun ottamisen jälkeen. Laite-etsinnän käyttämisellä ei saa kiertää telekuuntelun,

380 HE 222/2010 vp s. 108.

381 HE 222/2010 vp s. 109.

382 HE 222/2010 vp s. 306.

televalvonnan ja teknisen tarkkailun käyttöedellytyksiä (esimerkiksi käyttö vain tiettyjen rikosten yhteydessä ja tuomioistuimen lupa) koskevia säännöksiä.³⁸³

Käytännössä olisi siis esimerkiksi lainvastaista se, että vangitun henkilön puhelinta pidettäisiin latausjohdon päässä koko vangitun säilössäpitoaika ja tarkastettaisiin puhelimesta tulleet puhelut ja viestit. Näin menettelemällä kierrettäisiin televalvontaa ja telekuuntelua koskevaa sääntelyä. Jos siis laite-etsinnän tekemisen jälkeen tarvitaan tutkinnallisista syistä tietoa puhelimeen tulleista puheluista tai viesteistä, tulee toimivalta niiden tutkimiseen mahdollisesti pakkokeinolain 10 luvusta. Joissain tapauksissa voivat laite-etsinnän edellytykset tulla toistamiseen arvioitavaksi. Mikäli edellytykset täyttyvät uudestaan, laite-etsintä voidaan tehdä toistamiseen. Oleellista tällöin on sen huomioiminen, ettei näin menettelemällä kierretä salaisten pakkokeinojen määrittämää sääntelyä.

8.20.3 Luottamuksellinen viesti

Pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 2 momentissa mainitusta luottamuksellisen viestin käsitteestä voi saada sellaisen kuvan, että sillä tarkoitetaan kaikkia mahdollisia luottamuksellisia viestejä. Tällä tulkinnalla esimerkiksi lähes kaikki tekstiviestit nauttivat kirjesalaisuuden suojaa ja olisivat samalla ns. luottamuksellisia viestejä. Lainsäätäjä ei ole kuitenkaan tarkoittanut tätä tulkintaa ja tätä varten säännöstä koskevan korjauspaketin yhteydessä säännökseen lisättiin *sellaiseen* -sana. Tällä lisäyksellä säännös tarkoittaa siten ainoastaan sellaisia luottamuksellisia viestejä, joista säädetään pakkokeinolain 10 luvun televalvontaa, telekuuntelua tai teknistä tarkkailua koskevissa pykälissä.³⁸⁴

8.20.4 Liikennevalvonnan diagrammalevyt

Pitääkö liikenteen valvonnassa tehdä pakkokeinolain mukainen etsintä, jos ajoneuvon kuljettaja kieltäytyy näyttämästä ajopiirturin kiekkoja tai kieltää poliisia luke-masta ajoneuvon digipiirturia?

Liikennevalvonnassa käytetään diagrammalevyjä ajoaikojen ja nopeuksien valvontaan. Tieliikennelain 105 a §:n mukaan kuljettaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ajoaikoja, taukoja, lepoaikoja, ajopiirturia tai ajopiirturikortteja koskevia 92 a §:n 1 tai 2 kohdassa mainitun asetuksen säännöksiä tai mainitun pykälän 3 kohdassa mainitun sopimuksen määräyksiä taikka säännöksiä kuljettajan velvollisuudesta käyttää ajopiirturia (TLL 92 f § 1 ja 2 mom) tai valvontaviranomaisen tiedonsaantioikeudella esittämästä pyynnöstä, esittää valvontaan liittyvät tiedot (TLL 92 j § 2 mom), on tuomittava tieliikenteen sosiaalilainsäädännön rikkomisesta sakkoon.

Liikenteenvalvontatilanteissa poliisi pyytää kuljettajalta ajopiirturin diagrammalevyjä (myöhemmin kiekkoja) tai digipiirturin ollessa kyseessä, kuljettaja luo-

---

383 HE 222/2010 vp s. 306.

384 HE 14/2013 vp s. 41.

vuttaa kuljettajakortin poliisille erillisen ohjelman avulla luettavaksi. Usein tilanne vaatii lisäksi, että poliisimies lukee ajoneuvon digipiirturiin tallentuneet tiedot omalla valvojakortillaan.

Valvonta muuttuu pakkokeinolain tarkoittamaksi etsinnäksi silloin, kun kuljettaja ei esitä kuljettajakorttiaan tai kiekkoja poliisille tai hän kieltää poliisimiehen pääsyn ohjaamoon lukemaan digipiirturin tietoja ja hänen voidaan epäillä todennäköisesti tahallaan tai vähintään törkeästä huolimattomuudesta rikkoneen tieliikennelain 105 a §:ssä säädetyn velvollisuutensa.

Pakkokeinolain 8 luvun tarkoittamalla yleisellä kotietsinnällä tai paikanetsinnällä tulee siis toimivaltuus päästä ajoneuvon sisälle etsimään kiekkoja. Etsintä edellyttää pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä eli etsinnästä tulee tehdä kirjallinen päätös ja toimittajan tulee laatia menettelystä pöytäkirja pakkokeinolain edellyttämällä tavalla. Lisäksi kuljettajalle tulee varata tilaisuus olla läsnä ja kutsua todistaja paikalle.

Edellä mainittujen säännösten lisäksi asiaan vaikuttaa tieliikennelain 92 m §, jonka mukaan myös tieliikennelain 105 a §:ssä tarkoitetusta syistä todennäköisesti epäiltäessä poliisi voi toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän ajoneuvossa taikka ajopiirturin levyjen, kuljettajakortin tai ajopäiväkirjan todennäköisessä säilytyspaikassa levyn, kortin tai ajopäiväkirjan löytämiseksi sen estämättä, mitä pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä säädetään. Tieliikennelain 92 m § on siis erityissäännös suhteessa pakkokeinolakiin ja mahdollistaa myös yleisen kotietsinnän ja paikanetsinnän epäiltäessä rikosta, josta voi seurata ainoastaan sakkorangaistus. Useissa pykälissä viitataan edelleen ajo- ja lepoaika-asetukseen, ajopiirturiasetukseen ja AETR-sopimukseen.

Tulkinnallisena ongelmana tässä asiassa näyttäisi olevan digipiirturin tarkastamisoikeus. Sitä on pidettävä laite-etsinnän määritelmässä (PKL 8:20) tarkoitettuna muuna teknisenä laitteena, jonka tietosisältöä pitäisi tarkistaa rikosasian esitutkinnaissa silloin, jos kuljettaja ei valvontatoimenpiteenä suostu digipiirturin tarkastamiseen. Tällöin *syitä epäillä* -kynnys ylittyy ja digipiirturi on tarkistettavissa. Laite-etsinnän edellytyksenä (PKL 8:21) on pääsäännön mukaan se, että tutkitaan rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta ja tieliikennelain 105 a §:n mukainen rikos ei ole tällainen. Siten näyttäisi siltä, että poliisilla ei ole näissä tilanteissa toimivaltuussäännöstä tarkastaa digipiirturia niissä tilanteissa, joissa kuljettaja ei valvontatoimenpiteenä tarkastamiseen suostu. Vaikka tieliikennelain 92 m § on muutettu lainsäädäntömuutoksen yhteydessä, näyttää siltä, että digipiirturin erityispiirteitä laite-etsinnän näkökulmasta ei ole huomioitu. On esitetty myös kannanottoja, että digipiirturin tutkiminen ei edellyttäisi laite-etsintä pakkokeinoja. Kuitenkin kyseessä vaikuttaisi olevan muihin teknisiin laitteisiin rinnastuva laite, jonka tietosisällön tutkiminen edellyttää laite-etsintä pakkokeinoja.

On ilmeistä, että laite-etsintä on tarpeen suorittaa myös niissä tilanteissa, joissa digipiirturi vikaantuu esimerkiksi onnettomuudesta johtuvan törmäyksen voimasta. Näissä tilanteissa digipiirturi ei toimi onnettomuuspaikalla sillä tapaa kuin se yleensä toimii tai pitäisi toimia tavanomaisissa valvontatilanteissa. Tällöin laite-etsinnän edellyttämä useimmiten ankarimman rangaistuksen kuuden kuukauden edellytys täyttyy,

kun epäillään muusta rikoksesta, kuten esimerkiksi liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tai törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta, vammantuottamuksesta tai kuolemantuottamuksesta. Laite-etsinnän suorittamiseen on siten toimivaltuus tämän muun rikoksen perusteella, mikäli laite-etsinnän edellytykset muutoin täyttyvät.

Näissä muita rikoksia koskeissa tilanteissa vain digipiirturiin kohdistettavan laite-etsinnän kautta voidaan saada jutussa tarvittava epäilyn puolesta ja sitä vastaan puhuva näyttö. Digipiirturitietojen tutkiminen laite-etsinnän kautta on välttämätöntä myös niissä tilanteissa, joissa raskaan ajoneuvon kuljettajaa ei ole syytä epäillä rikoksesta, vaan ajoneuvon omistaja ja kuljettaja ovat asianomistajan asemassa.

8.20.5 Turvakamerat ja valvontakamerat

Turvakameroiden ja valvontakameroiden käyttäminen on lisääntynyt huomattavasti. Mikäli esitutkintaviranomainen tekee näihin laitteisiin tai niiden tietosisältöön etsinnän, kysymyksessä on laite-etsintä, jonka edellytysten tulee täytyä laite-etsinnän toimittamiseksi. Huomion arvoista on, että esimerkiksi yleisimmin valvontakameran tallenteita on tarpeen tarkastella massarikostutkinnassa näpistyksen yhteydessä, jonka maksimirangaistus on sakkoa. Jos kysymyksessä on rikoksena näpistys, laite-etsinnän edellytykset eivät täyty, koska laite-etsintä edellyttää perusteena olevalta rikokselta 6 kuukauden maksimirangaistusta. Yleensä näissä tilanteissa näpistyksen kohteeksi joutunut haluaa itse selvittää asiaa ja luovuttaa valvontakameran sisällön poliisille valmiina todisteena rikosasiassa käytettäväksi. Tällöin ei ole kysymys laite-etsinnästä, koska esitutkintaviranomaisen ei tarvitse etsiä laitteen tietosisältöä, vaan se annetaan esitutkintaviranomaiselle valmiina todisteena rikosasiassa esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 3 momentin³⁸⁵ mukaisesti. Saadun aineiston kirjaaminen poliisiin tietojärjestelmään esimerkiksi asian selostusosaan tai merkintälehdelle on kuitenkin välttämätöntä.

8.20.6 Asianosaisten ja todistajien toimittamat selvitykset

Asianosaisilla ja todistajalla on esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan mahdollisuus esittää omassa asiassa kirjallista selvitystä. Säännöksen mukaan asianosaiselta ja todistajalta on otettava vastaan heidän tarjoamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset.

Tyypillinen tilanne on, että asianomistaja toimittaa puhelimensa viestit tutkittavaksi, esimerkiksi lähestymiskieltoasian selvittämiseksi tai tietokoneen tiedostoja, esimerkiksi lapseen kohdistuneen seksuaalirikosepäilyn vuoksi. Näissä tilanteissa tulee yksittäistapauksessa käyttää harkintaa sen suhteen, että onko asianosaisen toimittama selvitys varmuudella riittävä vai tulisiko tietokoneeseen tai puhelimeen tehdä laite-etsintä. Mikäli päädytään ratkaisuun, että laite-etsinnän tekeminen ei ole tarpeellista, esitetty näyttö liitetään esitutkinta-aineistoon, eikä kysymys ole laite-et-

---

385 ETL 7:1,3 mukaan asianosaiselta ja todistajalta on otettava vastaan heidän tarjoamansa kuulustelukertomusta täydentävät kirjalliset selvitykset.

sinnästä pakkokeinona, koska aineisto annetaan esitutkintaviranomaiselle todisteena käytettäväksi. Saadun aineiston kirjaaminen poliisin tietojärjestelmään esimerkiksi asian selostusosaan tai merkintälehdelle on kuitenkin välttämätöntä.

8.21 Laite-etsinnän edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:21 Laite-etsinnän edellytykset</p> <p>Laite-etsintä saadaan toimittaa, jos:</p> <p>1) on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, tai selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat; ja</p> <p>2) etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä 7 luvun 1 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu takavarikoitava asiakirja tai tieto taikka 7 luvun 2 §:n nojalla jäljennettävä asiakirja.</p> <p>Laite-etsintä voidaan toimittaa myös laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos on syytä olettaa, että se on rikoksella joltakulta viety.</p> <p>Päätös paikkaan kohdistuvan etsinnän toimittamisesta saadaan ulottaa koskemaan myös etsinnän toimittamispaikassa olevaa teknistä laitetta tai tietojärjestelmää, jos kyseessä ei ole paikkaan kohdistuva etsintä henkilön löytämiseksi.</p>	

8.21.1 Edellytykset

Laite-etsinnänkin osalta pakkokeinon edellytykset voidaan jakaa yleisiin ja erityisiin.

Yleiset edellytykset

Laite-etsintä saadaan toimittaa, jos

- on syytä epäillä, että on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta (PKL 8:21,1) *tai*
- selvitettävänä ovat yhteisösakon tuomitsemiseen liittyvät seikat (PKL 8:21,1) *tai*
- laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle, jos on syytä olettaa, että laite on rikoksella joltakulta viety (PKL 8:21,2. Tällöin ei ole erityisiä edellytyksiä).

Erityiset edellytykset

Etsinnässä voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä (PKL 8:21,1)

- asiakirja tai tieto, joka voi olla todisteena, se on rikoksella joltakulta viety tai se tuomitaan menetetyksi (PKL 7:1, 1) tai
- asiakirja tai tieto datamuodossa, joka voi olla todisteena tai se on rikoksella viety (PKL 7:1,2) tai
- jäljennettävä asiakirja (PKL 7:2).

Erityisesti on huomattava, että pakkokeinon edellytykset ovat vain osin sidoksissa tutkittavana olevan rikoksen enimmäisrangaistukseen. Suurin osa laite-etsinnöistä kuitenkin tehtäen edellä mainitulla perusteella, joka on sidoksissa rikoksen törkeyteen.

Pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 2 momentissa mainitusta laite-etsinnästä laitteen palauttamiseksi siihen oikeutetulle lainvalmistelutöissä todetaan, että tämä koskee esimerkiksi tilanteita, joissa laitteeseen tallentuneista tiedoista voidaan päätellä sen omistaja. Etsinnän tarve voi ilmetä olosuhteista esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisimies esitutkinnassa löytää varastetuksi epäiltävää omaisuutta. Toisaalta laite-etsintä voidaan toimittaa sen tarkistamiseksi, onko asianomistajan esittämä esineen palauttamisvaatimus oikea. Laite-etsinnässä laitteen takavarikointi saattaa hallussapidon keston vuoksi olla tarpeen ennen laitteen palauttamista siihen oikeutetulle. Toisaalta selvissä tapauksissa laite voidaan palauttaa siihen oikeutetulle ilman takavarikoimistakin, mikä olisi johdonmukaista pakkokeinolain 7 luvun 1 §:n yhteydessä käsitellyn menettelyn *Omaisuuuden palauttaminen ilman takavarikkoa* ja tuossa yhteydessä lainvalmistelutöissä todetun kanssa.³⁸⁶

8.21.2 Suhde paikkaan kohdistuvaan etsintään

On myös huomattava säännöksen liitántä paikkaan kohdistuvaan etsintään. Pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 3 momentin mukaan päätös paikkaan kohdistuvan etsinnän toimittamisesta saadaan ulottaa koskemaan myös etsinnän toimittamispaikassa olevaa teknistä laitetta tai tietojärjestelmää, jos kyseessä ei ole paikkaan kohdistuva etsintä henkilön löytämiseksi. Etsinnästä henkilön löytämiseksi säädetään 8 luvun 3 §:ssä (yleinen kotietsintä henkilön löytämiseksi) ja 8 luvun 4 §:ssä (paikanetsintä henkilön löytämiseksi). Koska näissä etsinnän tavoite on henkilöön kohdistuva, on selvää, ettei tällaisessa etsintäpäätöksessä voida määrätä laite-etsintää. Muutoin päätöksessä paikanetsinnästä, yleisestä kotietsinnästä tai erityisestä kotietsinnästä voidaan siis jo etukäteen tehdä päätös myös laite-etsinnän toimittamisesta. Lain mukaan on siis mahdollista, että päätös laite-etsinnästä ja paikkaan kohdistuvasta etsinnästä tehdään samalla asiakirjalla. Laite-etsintä voidaan kuitenkin myös kotietsin-

---

386 HE 222/2010 vp s. 306-307.

nästä tai paikanetsinnästä erillisenä ja tällöin kyse on lainvalmistelutöiden mukaan ns. itsenäisestä laite-etsinnästä³⁸⁷.

Lainvalmistelutöiden mukaan pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n 3 momentti liittyy pakkokeinolain 8 luvun 16 §:n 1 momenttiin, jossa säädetään kotietsintäpäätöksen sisällöstä. Tarkoituksena on mahdollisimman tarkkaan jo etukäteen rajata sitä, mitä etsinnän kohteena olevassa paikassa tehdään. Päätöksen ulottaminen koskemaan etsinnän toimittamispaikassa olevaa teknistä laitetta liittyisi käytännössä tilanteisiin, joissa tiloissa suoritetaan yleinen tai erityinen kotietsintä. Etsinnän tarkoitukseen liittyvien tietojen (esimerkiksi tiedetään etsiä tietokoneelta löytyvää tiettyä asiakirjaa) tai etsinnän kohteena olevaan henkilöön liittyvien tietojen (esimerkiksi kohteena oleva henkilö harjoittaa asianajotoimintaa) perusteella voi jo ennen etsinnän toimittamista syntyä perusteltu oletus siitä, että etsinnän toimittamispaikassa on tekninen laite, johon etsintä on myös syytä ulottaa.³⁸⁸

On selvää, ettei aina pystytä etukäteen tekemään päätöstä laite-etsinnästä, koska ei voida etukäteen tietää, mitä erilaisia tallennusvälineitä kohdehenkilöllä on hallussaan. Tällöin tarve laite-etsintään saattaa ilmetä vasta etsinnän kohteena olevissa tiloissa. Mikäli tällaisessa tapauksessa laite-etsintä pitää tehdä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, pitää laite-etsintään hankkia erillinen päätös pakkokeinolain 8 luvun 29 §:ssä tarkoitettulta virkamieheltä. Kiireellisessä tapauksessa riittäisi 16 §:n 2 momentin mukainen pidättämiseen oikeutetun virkamiehen suullinen päätös, joka olisi kirjattava jälkikäteen. Jos kysymyksessä olisi paikka, jossa laite-etsintä saattaa kohdistua pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa tarkoitettuun tietoon, jota koskee salassapitovelvollisuus- tai salassapito-oikeus, laite voitaisiin takavarikoida ja etsintä toimittaa vasta etsintävaltuutetun läsnä ollessa. Jos laite-etsintää ei tarvitse tehdä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, on etsinnän suorittajilla mahdollisuus myös ottaa tallennusväline haltuunsa ja toimittaa se poliisilaitokselle. Tällöin pidättämiseen oikeutettu virkamies voi erikseen harkita takavarikon ja/tai laite-etsinnän edellytyksiä. Usein tilanne lienee se, ettei ennen laite-etsinnän toimittamista voida tietää laitteen tietosisällöstä tarkoin ja tällöin on myös mahdollista takavarikoida tallennusväline *todisteena rikosasiassa* ja / tai *menettämisseuraamus* -perusteella.

8.21.3 Laite-etsinnän toteuttaminen

Yleisen tai erityisen kotietsinnän tai paikanetsinnän yhteydessä tavatun tai löydetyn teknisen laitteen tai muun tallennusvälineen osalta pitää huomioida takavarikoinnin ja laite-etsinnän säännökset. Pakkokeinolain 8 luvun 28 §:ssä säädetään laite-etsinnän tekemisestä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä ja tällöin on mahdollista huomioida myös se, onko etsinnän kohteena oleva taho yhteistyökykyinen ja -haluinen.

Laite-etsintä voidaan siis toimittaa paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä ja tällöin pitää huomioida laite-etsintää koskevien menettelytapojen ohella paikkaan

---

387 HE 222/2010 vp s. 306-307.

388 HE 222/2010 vp s. 306-307.

kohdistuvaa etsintää koskevat menettelytapasäännökset. Siltä osin kuin laite-etsintä kohdistuu sellaiseen tallennusvälineeseen tai tekniseen laitteeseen, johon pitää soveltaa erityisen kotietsinnän menettelymuotoja, pitää laite-etsintää suoritettaessa olla paikalla myös etsintävaltuutettu. Paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä suoritettava laite-etsintä kannattaa mahdollisuuksien mukaan suunnitella etukäteen ja käytännössä tämä vaatii ICT-tutkijan läsnäoloa etsintäpaikalla. Laite-etsintä voi viedä runsaasti aikaa, joten tällöin täytyy myös varautua resurssikysymyksiin. Jos tiedossa on etukäteen se, että laite-etsintään pitää soveltaa erityisen kotietsinnän menettelymuotoja, pitää myös tuomioistuimen lupa hankkia etukäteen.

Toisena mahdollisuutena on ottaa tietokone haltuun takavarikoimista varten ja suorittaa laite-etsintä poliisilaitoksella. Tällöin sovellettavaksi ei tule paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevat menettelysäännökset, vaan tällöin toimitaan laite-etsintää koskevan säätelyn mukaisesti. Tällöinkin etsintävaltuutetun pitää olla paikalla silloin, kun laite-etsintä pitää tehdä erityistä kotietsintää vastaavin säännöin. Tällainen laite-etsintä, joka tehdään erityistä kotietsintää vastaavin säännöin eli ns. erityinen laite-etsintä edellyttää myös tuomioistuimen luvan. Ottaen huomioon paikan päällä tehtävän etsinnän edellyttämä etukäteisvalmistelu ja mahdollisuudet saada aina paikalle ICT-tutkija, on monesti järkevää tehdä laite-etsintä poliisilaitoksella.

8.21.4 Laite-etsinnän kesto

Laite-etsintä päättyy, kun tietokoneesta tai puhelimesta on otettu jäljennös. Tämä tarkoittaa, että samalla kertaa tehdään päätös laite-etsinnästä ja jäljentämisestä. Tietoaineiston jäljennöksen tutkiminen ei ole enää laite-etsintää, vaan taktista tutkintaa, joka kohdistuu jäljennökseen. Tämä johtuu siitä, että kysymyksessä ei ole enää etsinnän toimittamishetkellä laitteessa olevaan tietosisältöön kohdistettavaa tutkintaa vaan sen jäljennökseen kohdistuvaa tutkintaa.

Määrittelyssä on huomioitu asiakasmyönteinen näkökulma eli asiakas saa laitteen nopeammin takaisin, kun sitä ei enää tutkita. Vielä tärkeämpi näkökulma on se, että tutkintaa ei kohdisteta alkuperäiseen aineistoon, että vältetään väitteet, että tutkinnassa on muutettu alkuperäistä aineistoa.

Tosiasiassa on siis kysymys ns. varmuuskopion ottamisesta, joka on siis yksin yhteen alkuperäisen tietoaineiston kanssa. Tätä aineistoa seulottaessa syntyy lopputuloksena jäljennös, joka on tietty osa alkuperäisestä jäljennöksestä. Tämä osa tarvitaan todistelussa ja loppuosa on hävitettävissä viimeistään lainvoimaisen ratkaisun myötä. Tarpeettoman aineiston hävittämistä on käsitelty asiakirjan jäljennöksen hävittämistä (PKL 7:16) koskevassa alaluvussa.

Laite-etsinnän kesto määritellään eri tavalla laite-etsinnässä, joka tehdään noudattaen erityisen kotietsinnän määrämuotoja, koska tässä tilanteessa aineistoa ei voida tutkia ilman etsintävaltuutetun läsnäoloa. Aineiston enempi tutkiminen on kielletty. Näissä tilanteissa laite-etsintä kestää niin kauan kuin aineisto on etsintävaltuutetun läsnä ollessa seulottu läpi.

8.21.5 Ero laite-etsinnän ja paikanetsinnän edellytyksissä

Paikanetsinnän edellytykset eivät ole sidottu rikoksen rangaistusmaksimiin. Siten paikanetsintä voidaan tehdä pelkästään sakkorikoksenkin osalta. Päätöstä laite-etsinnästä paikanetsinnän yhteydessä ei siis voida tehdä pelkästään sakkojutussa, ellei kyse ole epäilyllystä rikoksella viedystä laitteesta, johon tehdään laite-etsintä sen palauttamiseksi oikealle omistajalleen.

Samalla periaatteella on selvää, että jos tehdään paikanetsintä sakkorikoksen osalta, niin paikanetsinnän toimittaja ei voi ottaa haltuunsa tallennusvälineitä ajatuksella, että niihin tehtäisiin jatkossa laite-etsintä tutkinnallisista seikoista johtuen. Tämä ei ole mahdollista, koska laite-etsintä ei ole mahdollista sakkojutuissa, ellei ole kyse laite-etsinnästä rikoksella viedyn laitteen palauttamisesta oikealle omistajalleen.

8.22 Laitteen haltuun ottaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:22 Laitteen haltuun ottaminen</p> <p>Poliisimies saa ottaa teknisen laitteen haltuunsa laite-etsinnän toimittamista varten. Etsinnän jälkeen laite on ilman aiheutonta viivytystä palautettava sille, jonka hallusta se on otettu tai jolla muuten on siihen oikeus.</p> <p>Jos laite-etsintää ei voida viivytyksettä toimittaa, laite on takavarikoitava.</p>	

8.22.1 Laitteen haltuun ottaminen vai takavarikointi

Lain valmistelutöiden mukaan pakkokeinolain 8 luvun 22 §:n 1 momentin mukainen teknisen laitteen haltuun ottaminen tulee sovellettavaksi tapauksiin, joissa tekninen laite ei vielä ole poliisin hallussa takavarikoituna tai asiakirjan jäljentämistä varten. Palauttamisvelvollisuuskään ei luonnollisesti koske niitä tilanteita, joissa tekninen laite takavarikoidaan. Yleensä takavarikointi ei ole tarpeen, koska tietosisällön käyttäminen todisteena voidaan turvata jäljentämisellä. Tällöin laite on palautettava heti jäljentämisen jälkeen. Kaikissa tapauksissa laite-etsintää ei voida tehdä viivytyksettä, minkä vuoksi säännöksen 2 momenttiin on otettu 7 luvun 2 §:n 3 momenttia vastaava säännös välittömästä takavarikoinnista, jos laite-etsintää ei voida viivytyksettä suorittaa.³⁸⁹

Käytännön tilanteissa on monesti vielä laite-etsintää tehtäessä epäselvää esimerkiksi se, voiko kohteena olevassa laitteessa olla esimerkiksi lainvastaista ma-

³⁸⁹ HE 222/2010 vp s. 307.

ateriaalia tai pelkästään asianomistajalle kuuluvaa materiaalia. Mahdollisten löytyvien todisteiden osalta voi olla epäselvää, tarvitseeko syyttäjä niitä alkuperäisenä oikeudenkäynnissä vai onko jäljentäminen riittävää. Niin kauan kuin edellä mainitut kysymykset ovat epäselviä, on varmintä, että laite-etsinnän kohteena oleva laite takavarikoidaan (tapauksesta riippuen rikoksella viety, todisteena rikosasiassa tai menettämisseuraamus -perusteilla). Hyvin usein laite joudutaan siten myös takavarikoimaan, ettei laitteen ennenaikainen palauttaminen aiheuta kenellekään muille sittemmin oikeudenloukkauksia.

Esimerkkinä voidaan ottaa yleinen tapaus, jossa esimerkiksi pidätettynä olevan henkilön gsm-puhelin tarkastetaan sen selvittämiseksi, onko siellä rikoksen selvittämiseksi tarvittavaa tietoa. Kyse on uuden lain mukaisesta laite-etsinnästä. Puhelimeen ei tarvitse tehdä erillistä takavarikkopäätöstä ennen laite-etsintää vaan laite-etsintäpäätös oikeuttaa tällaisessa tapauksessa myös puhelimen haltuunoton laite-etsinnän ajaksi. Ellei puhelinta palauteta takaisin heti laite-etsinnän jälkeen, se on takavarikoitava.

Esimerkiksi henkilön voidaan epäillä tehneen tietokoneen avulla törkeän petoksen. Jutun yhteydessä on tarpeen muutoinkin tehdä yleinen kotietsintä todisteiden löytämiseksi. Epäilyyn luokse tehtävän yleisen kotietsinnän yhteydessä löytyy kaksi suljettuna olevaa tietokonetta. Tällaisissa tapauksissa kumpikin tietokone on järkevintä ottaa poliisin haltuun takavarikoimista varten. Tietokoneet voidaan takavarikoida sekä *todisteena rikosasiassa* -perusteella, että *menettämisseuraamus* -perusteella. Takavarikoituihin tietokoneisiin voidaan tämän jälkeen tehdä laite-etsintä todisteiden saamiseksi laite-etsinnän edellytysten täytyessä.

Tietokonetta, jolla rikos on tehty, ei ole syytä palauttaa epäilylle, jos tuomioistuin voi tuomita sen menetetyksi rikosentekovälineenä. Huomion arvoista on, että datan takavarikointi menettämisseuraamus -perusteella ei ole mahdollista. Tätä problematiikkaa on käsitelty takavarikoinnin edellytysten (PKL 7:1) yhteydessä otsikolla *Datan takavarikon edellytykset*.

8.22.2 Viivytyksettä tarkoittaa

Säännöksen mukaan laite on takavarikoitava, jos laite-etsintää ei voida viivytyksettä suorittaa. Lain esitöissä ei ole tuotu mitään aikarajaa esiin sille, mitä *viivytyksettä* -ilmaisulla on tarkoitettu. Ilmeisimmin lähtökohtana on se, että ellei laite-etsintää voida tehdä muutaman päivän sisällä laitteen haltuunoton jälkeen, laite on takavarikoitava. Lainvalmistelutoissa ei tämän säännöksen kohdalla ole arvoitu ajallisesti haltuunoton ja takavarikoinnin välistä aikaa eli mitä ilmaisu *viivytyksettä* tarkoittaa. Sen sijaan jäljentämisen yhteydessä on todettu, että takavarikoimiseen liittyvänä eräänlaisena käytännön rajana voidaan pitää muutamaa päivää³⁹⁰. Tämä käytännön raja lienee hyväksyttävissä käytettäväksi myös tässä yhteydessä, koska molemmissa tilanteissa kysymys on takavarikoinnin ja muun toimenpiteen välisestä suhteesta ajallisesti. Käytännössä tuloksellisen laite-etsinnän lopputuloksena on myös jäljen-

---

390 HE 222/2010 vp s. 274.

nös. Hyväksyttävänä ei voida tässäkään yhteydessä pitää sitä, että laite jäisi poliisin haltuun kovin pitkäksi aikaa ilman varmuutta siitä, miten sen kanssa menetellään³⁹¹.

8.22.3 Tuloksellinen laite-etsintä

Tuloksellisen laite-etsinnän lopputuloksena laitteesta saadaan tietoaaineistoa, joka jäljennetään. Todisteena käytettävä jäljennös on mahdollista merkitä laite-etsinnän pöytäkirjan omaisuusluetteloon joko uutena rivinä tai viittauksena raporttiin teknisestä tutkinnasta. Poliisiasiajn tietojärjestelmässä molemmat tavat on mahdollistettu, koska teknisen tutkinnan raportin tekeminen yksittäisen tietoaaineiston tai tiedon osalta ei ole tarpeellista.

8.22.4 Datan jäljennöksen muoto

Esitutkinnassa on usein tilanne, että jäljennös on datan muodossa, ja siitä on tulostettuna paperimuotoon joukko asiakirjoja esitutkinta-aineistoksi. Lähtökohtana on, että jäljennös voi olla eri muodoissa. Vaikka asiakirjan jäljentäminen on kohdistunut alun perin datamuodossa olevaan asiakirjaan, siitä on voitu ottaa esitutkinta-aineistoon myös paperimuodossa oleva asiakirja. Tavallista on, että koko tietokoneen tietoaaineisto jäljennetään (ns. varmuuskopio), mutta tästä aineistosta otetaan esitutkintapöytäkirjaan paperimuodossa ainoastaan ne asiakirjat, joita kyseisessä rikosasiassa tarvitaan todisteena.

Kysymys on enemmänkin siitä, miten eri jäljennösten variaatiot merkitään poliisiasiajn tietojärjestelmään jäljentämisspakkokeinoasiakirjan omaisuusluetteloon. Ensinnäkin tietokoneen koko tietosisällöstä otettu (varmuuskopio) jäljennös merkitään omaksi kohdakseen. Esitutkintapöytäkirjaan liitettävät asiakirjat voidaan merkitä kukin erikseen omaisuusluetteloon joko uusiksi kohdikseen tai sitten todetaan, että asiakirjat ovat jäljennöksiä (osia alkuperäisestä kokonaisuudesta) omaisuusluettelon kyseistä tietosisältöä kokonaisuudessaan käsittelevästä tietosisältö -kohdasta. Molemmat merkintätavat ovat käyttökelpoisia ja tilanteen mukaan on harkittava, millainen merkintä on tarpeen jäljennöksen yksilöimisen kannalta. Yksityiskohtaisesti datan muodossa olevaa jäljennöstä voidaan käsitellä teknisen tutkinnan raportissa.

Jäljennöksen hävittämistä käsitellään tämän teoksen kohdassa (PKL 7:16) tarkemmin.

---

391 HE 222/2010 vp s. 274.

8.23 Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:23 Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus</p> <p>Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä ja muu henkilö ovat velvollisia antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä laite-etsinnän toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Pyyntöä on pyydettyäessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.</p> <p>Jos henkilö kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä säädettyllä tavalla.</p> <p>Edellä 1 momentissa säädetty ei koske rikoksesta epäiltyä eikä 7 luvun 3 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua, joka on oikeutettu tai velvollinen kieltäytymään todistamasta.</p>	<p>PKL 4:4a (11.5.2007/541) Tietojärjestelmän haltijan tietojenantovelvollisuus</p> <p>Tietojärjestelmän haltija, ylläpitäjä tai muu henkilö on velvollinen antamaan esitutkintaviranomaiselle tämän pyynnöstä tiedossaan olevat takavarikon toimittamiseksi tarpeelliset salasanat ja muut vastaavat tiedot. Pyyntöä on pyydettyäessä annettava kirjallinen todistus sille, jolle pyyntö on esitetty.</p> <p>Jos henkilö kieltäytyy antamasta tietoja, häntä voidaan kuulustella tuomioistuimessa siten kuin esitutkintalain 28 §:ssä säädetään.</p> <p>Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske epäiltyä eikä henkilöä, joka esitutkintalain 27 §:n mukaan on oikeutettu tai velvollinen esitutkinnassa kieltäytymään todistamasta.</p>

8.23.1 Muutos

Pakkokeinolain 8 luvun 23 § vastaa aikaisemmin voimassa olleen lain 4 luvun 4 a §:ää lukuun ottamatta pykäläviittauksia, jotka on ajantasaistettu. Pykäläviittaukset koskevat esitutkintalain 7 luvun 9 §:ää ja pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n 1 ja 2 momenttia.³⁹²

Säännöksen 1 momentissa säädetty tietojenantovelvollisuus koskee kaikkia laitteeseen tai tietojärjestelmään pääsemistä tai sen käyttämistä varten tarpeellisia tietoja. Tietojen antaminen voi toteutua niin, että antaja itse hyödyntää niitä (esimerkiksi kirjoittaa salasanat, käyttää sormenjälkitunnistetta tai tekee muun vastavan toimenpiteen) taikka etsinnän toimittaja toimii annetun tiedon pohjalta.³⁹³

8.23.2 Henkilöpiiri

Tässäkin yhteydessä on syytä korostaa seikkoja, jotka on todettu aikaisemmin voimassa olleen pakkokeinolain (PKL - 1987 4:4a) perusteluissa (HE 153/2006 vp). Niissä todetaan, että tietojenantovelvollisuus voi kohdistua keneen hyvänsä, jolla on säännöksessä tarkoitettuja datan takavarikoimiseksi tarpeellisia tietoja hallussaan. Säännöksen soveltamisala on tältä osin laaja. Perusteluissa todetaan kuitenkin, että

³⁹² HE 222/2010 vp s. 307.

³⁹³ HE 222/2010 vp s. 307-308.

suhteellisuusperiaate rajoittaa myös tietojenantovelvollisuutta koskevan pyynnön käyttöä. Pyyntöä ei saa esittää, jos odotettavissa oleva rikostutkinnallinen hyöty ei ole järkevissä suhteissa pyynnön kohteena olevalle henkilölle aiheutuvaan haittaan. Käytännössä aiheutuva haitta on yleensä vähäinen, koska säännös tulee yleisimmin sovellettavaksi juuri esimerkiksi epäillyn kanssa samassa yrityksessä työskentelevään tietotekniikkahenkilöstöön eikä se edellytä näiltä muuta kuin velvollisuuden kertoa määrättyjä tietoja. Perusteluissa todetaan vielä, että säännöksen tarkoituksena on helpottaa esitutkintaviranomaisen työtä vähentämällä datan takavarikkoon kuluva aikaa. Tästä saattaa olla välillisesti hyötyä myös epäillylle ja hänen työnantajalleen.³⁹⁴

Säännöksen 3 momentissa todetaan, ettei rikoksesta epäilty eikä tietyt tahot, jotka ovat oikeutettuja tai velvollisia kieltäytymään todistamasta ole velvollisia antamaan tietoja salasanojen ja muiden vastaavien tietojen osalta. Viittauksella pakkokeinolain 7 luvun 3 §:n ensimmäiseen ja toiseen momenttiin tarkoitetaan siis niitä henkilöitä, jotka mainitaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 20 §:ssä. Edelleen viittaus koskee oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23 §:n 1 momentissa tarkoitettua henkilöä, joka ei kyseenä olevasta asiasta saisi todistaa oikeudenkäynnissä ja 24 §:n toisessa ja kolmannessa momentissa mainittuja henkilöitä, jotka saisivat asiasta kieltäytyä kertomasta. Edellytyksenä tältä osin on myös se, että asiakirja (datan muodossakin oleva) on näiden henkilöiden tai sen henkilön hallussa, jonka hyväksi vaitiolovelvollisuus tai -oikeus on säädetty.

8.24 Datan säilyttämismääräys

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:24 Datan säilyttämismääräys</p> <p>Jos ennen laite-etsinnän toimittamista on syytä olettaa, että data, jolla voi olla merkitystä tutkittavana olevan rikoksen selvittämiseksi, häviää tai sitä muutetaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi antaa datan säilyttämismääräyksen. Sillä määrätään dataa hallussaan tai määräysvallassaan pitävä, ei kuitenkaan rikoksesta epäiltyä, säilyttämään se muuttumattomana. Määräys voi koskea myös dataa, jonka voidaan olettaa tulevan laitteeseen tai tietojärjestelmään määräyksen antamista seuraavan kuukauden aikana. Määräyksestä on pyynnöstä annettava kirjallinen todistus, jossa yksilöidään määräyksen kohteena oleva data.</p>	<p>PKL 4:4b (11.5.2007/541) Datan säilyttämismääräys</p> <p>Jos on syytä olettaa, että data, jolla voi olla merkitystä tutkittavana olevan rikoksen selvittämiseksi, häviää tai sitä muutetaan, pidättämiseen oikeutettu virkamies voi määrätä sen, jonka hallussa tai määräysvallassa data on, ei kuitenkaan rikoksesta epäiltyä, säilyttämään sen muuttumattomana. Määräyksestä on pyynnöstä annettava kirjallinen todistus.</p> <p>Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (<i>liikennetieto</i>).</p>

394 HE 222/2010 vp s. 307-308.

<p>Mitä 1 momentissa säädetään, koskee myös tietojärjestelmän välityksellä siirrettyyn viestiin liittyvää tietoa viestin alkuperästä, määränpäästä, reitistä ja koosta sekä viestinnän ajankohdasta, kestosta, laadusta ja muista vastaavista seikoista (liikennetieto). (SK 1146/2013)</p> <p>Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettun säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, 2 momentissa tarkoitettun tiedon tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitettun viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntarjoaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat liikennetiedot. (SK 1146/2013)</p>	<p>Esitutkintaviranomaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettun säilyttämismääräyksen nojalla oikeutta saada tietoonsa viestin, liikennetiedon tai muun tallennetun tiedon sisältöä. Jos 2 momentissa tarkoitettun viestin välittämiseen on osallistunut useampi palveluntarjoaja, esitutkintaviranomaisella on oikeus saada tietoonsa palveluntarjoajien tunnistamiseksi tarvittavat liikennetiedot</p>
---	--

8.24.1 Säilyttämismääräys tulevan datan osalta

Pakkokeinolain 8 luvun 24 § vastaa aikaisemman pakkokeinolain säännöstä siten muutettuna, että datan säilyttämismääräys voi koskea myös dataa, jonka voidaan olettaa tulevan laitteeseen tai tietojärjestelmään määräyksen antamista seuraavan kuukauden aikana. Lisäksi momentin viimeistä virkettä on täydennetty niin, että määräyksestä annettavassa todistuksessa on yksilöitävä määräyksen kohteena oleva data.³⁹⁵

Kuten aikaisemmin voimassa olleen pykälän yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 153/2006 vp) todetaan, datan säilyttämismääräyksen kohteena saattoi aikaisemmin olla ainoastaan tietty yksilöity data, joka oli olemassa jo määräyksen antohetkellä. Kuitenkin esimerkiksi tietoverkkorikollisuuteen liittyvissä tapauksissa rikoksen selvittämiseksi tarvittavaa tietoa voi tulla jo rikosepäilyn synnyttyä ja vielä datan säilyttämismääräyksen antamisen jälkeenkin. Tulevaisuuteen kohdistuvan määräyksen antamismahdollisuus on johdonmukainen sen kanssa, että aikaisemmin voimassa olleen säännöksen ja pakkokeinolain 7 luvun 6 §:n mukaan vasta tulossa oleva lähetyskin voidaan pysäyttää takavarikoimista varten. Sama määräys voi koskea sekä jo olemassa olevaa että tulevaisuudessa saapuvaa dataa.³⁹⁶

Kohtuullisena ei voida pitää sitä, että tulevien tietojen säilyttämismääräys voi koskea kovin pitkänä aikana tulevia tietoja. Tämän vuoksi on päädytty edellyttämään sitä, että datan voi olettaa tulevan määräyksen antamista seuraavan kuukauden aikana. Tämä on enimmäisaika, jota ei tarvitse hyödyntää täysimääräisesti, jos tietojen voidaan olettaa tulevan hyvinkin nopeasti. Mahdollisimman lyhyeen pakkokeinon keston velvoittaa myös vähimmän haitan periaate. Pakkokeinolain 8 luvun 25 §:ssä tarkoitettu kolmen kuukauden määräaika alkaa näissäkin tapauksissa kulua määräyksen antamisesta.³⁹⁷

395 HE 222/2010 vp s. 308.

396 HE 222/2010 vp s. 308.

397 HE 222/2010 vp s. 308.

Käytännön esimerkkinä tämän pakkokeinon käytöstä voisi olla se, kun tehdään laite-etsintä ns. etäetsintänä pakkokeinolain 8 luvun 27 §:n mukaisesti. Mikäli tällöin on vaarana se, että epäilty saa tiedon laite-etsinnästä ennen sen suorittamista, tällöin palvelimella olevaa tietoa pystytään suojaamaan datan säilyttämismääräyksellä. Tämän määräyksen jälkeen epäillyllä ei olisi mahdollisuutta halutessaankaan hävittää tietojaan palvelimelta. Pakkokeino turvaa tällöin tiedon säilymisen.

8.25 Datan säilyttämismääräyksen kesto

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:25 Datan säilyttämismääräyksen kesto</p> <p>Datan säilyttämismääräys annetaan kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan. Määräys voidaan uudistaa rikoksen tutkinnan sitä edellyttäessä. Määräys on kumottava niin pian kuin se ei enää ole tarpeen.</p>	<p>PKL 4:4 c (11.5.2007/541) 1 mom. Datan säilyttämismääräyksen kesto ja salassapitovelvollisuus</p> <p>Datan säilyttämismääräys annetaan määräajaksi, enintään kolmeksi kuukaudeksi. Määräaika voidaan pidentää enintään kolme kuukautta kerrallaan, jos rikoksen tutkinta sitä edellyttää.</p>

8.25.1 Kumoamista koskeva muutos

Pakkokeinolain 8 luvun 25 § datan säilyttämismääräyksen kestosta vastaa aikaisemman pakkokeinolain 4 luvun 4 c §:n 1 momenttia sillä tavalla täydennettynä, että datan säilyttämismääräys on kumottava niin pian kuin se ei enää ole tarpeen. Siltä osin muotoilu vastaa takavarikon kumoamisesta säädettyä (PKL 7:14,1). Kumoamisesta päättää määräyksen antamisen tavoin pidättämiseen oikeutettu virkamies.³⁹⁸

398 HE 222/2010 vp s. 308.

8.26 Datan säilyttämismääräyksen salassapito

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:26 Datan säilyttämismääräyksen salassapito</p> <p>Datan säilyttämismääräyksen saanut on velvollinen pitämään määräyksen salassa.</p> <p>Rangaistus säilyttämismääräystä koskevan salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.</p>	<p>PKL 4:4c, 2 ja 3 mom. Datan säilyttämismääräyksen kesto ja salassapitovelvollisuus</p> <p>Säilyttämismääräyksen saanut on velvollinen pitämään salassa saamansa määräyksen.</p> <p>Rangaistus 2 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.</p>

8.26.1 Salassapitomääräysten selkiyttäminen

Aikaisemmin voimassa olleen pakkokeinolain pykälästä on erotettu säilyttämismääräyksen salassapitoa koskevat 2 ja 3 momentti erilaista asiaa koskevinä selvyyden vuoksi omaksi pykäläkseen.³⁹⁹

8.27 Laite-etsinnän toimittaminen etäetsintänä

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:27 Laite-etsinnän toimittaminen etäetsintänä</p> <p>Rikostutkinnallisten tarkoituksenmukaisuussyiden tai asian kiireellisyyden sitä edellyttäessä laite-etsintä saadaan toimittaa etäetsintänä, jossa laite-etsintä toimitetaan käyttämättä etsinnän kohteena olevan henkilön luona tai hallussa olevaa laitetta.</p>	

8.27.1 Laite on jonkun muun kuin esitutkintaviranomaisen hallussa

Pakkokeinolain 8 luvun 27 § on kokonaan uusi pykälä, joten laissa ei ole ollut ennen mitään sääntelyä. Etäetsintäkin on yhtä lailla laite-etsintää eli pakkokeinolain 8 luvun 20 §:n 1 momentissa säädettyjen laite-etsinnän edellytysten pitää täytyä, jotta laite-etsinnän voi suorittaa etäetsintänä.

Etäetsinnällä tarkoitetaan etsintää, jossa laite-etsinnän kohteena oleva laite on edelleen jonkun muun kuin esitutkintaviranomaisen luona tai hallussa. Jos laite on

³⁹⁹ HE 222/2010 vp s. 308.

takavarikoitu tai muuten poliisin hallussa, siihen kohdistuva tietojen etsintä on tavallista laite-etsintää.⁴⁰⁰

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tyypillisesti etäetsintä tehdään siten poliisin laittein. Teknisiä ratkaisuja etäetsinnän toteuttamiseen saattaa olla useita, mutta lähtökohtaisesti etäetsinnän suorittaminen on ICT-tutkijoiden työtä.

8.27.2 Menettelytavoista

Tapauskohtaiseen harkittavana on, milloin on olemassa säännöksessä edellytetyt tarkoituksenmukaisuussyitä tai asian kiireellisyyteen liittyviä perusteita etäetsinnän toimittamiseen. Kynnys etsinnän toimittamiselle etäetsintänä ei ole korkea. Tämä liittyy ensinnäkin siihen, että kysymyksessä ei ole salainen etsintä, vaan etsinnän kohteena olevalle henkilölle ilmoitetaan etsinnästä. Etäetsinnässä ei myöskään saa tehdä mitään sellaista, jota ei saa tehdä tavallisessa laite-etsinnässä. Etäetsinnässäkin noudatetaan pakkokeinolain 8 luvun 28 §:n mukaisesti soveltuvien osin paikkaan kohdistuvan etsinnän menettelysäännöksiä mukaan lukien läsnäoloa koskevat säännökset. Etäetsintä ei ole rikostutkinnallisesti tarkoituksenmukainen esimerkiksi silloin, kun kotietsintä on joka tapauksessa tehtävä.⁴⁰¹

Lainvalmistelutöiden mukaan etäetsinnässäkin on varattava sille, jonka laitteeseen etsintä kohdistuu, tilaisuus olla paikalla etäetsintää suoritettaessa⁴⁰². Epäselvyyttä tältä osin on aiheuttanut se kysymys, että onko lainsäätäjät tarkoittanut tällä lauseella rikoksesta epäiltyä vai kenties sen palvelimen omistajaa tai haltijaa, johon etäetsintä kohdistuu.

Joka tapauksessa selvää on, että etäetsintääkään ei voi tehdä poliisimies lähtökohtaisesti yksin. Koska etäetsintäänkin sovelletaan pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n menettelytapoja, niin etäetsinnän toimitusmiehellä pitää mahdollisuuksien mukaan olla todistaja nimettynä etsinnässä.

---

400 HE 222/2010 vp s. 309.

401 HE 222/2010 vp s. 309.

402 HE 222/2010 vp s. 309.

8.28 Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:28 Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen</p> <p>Kun laite-etsintä toimitetaan paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, sovelletaan viimeksi mainitun toimittamista koskevia säännöksiä.</p> <p>Muissa tapauksissa läsnäolon, menettelyn, etsintävaltuutetun, asiakirjan avaamisen ja tutkimisen sekä pöytäkirjan osalta noudatetaan soveltuvin osin 5—13 ja 19 §:n säännöksiä.</p>	

8.28.1 Soveltamisalaviittaukset muihin etsintöihin

Pakkokeinolain 8 luvun 28 § on säännöksenä laissa kokonaan uusi, kuten kaikki muutkin laite-etsintää koskevat pykälät. Säännöksessä viitataan paikkaan kohdistuvaan etsintään, jota on tarkemmin käsitelty pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n yhteydessä. Paikkaan kohdistuvalla etsinnällä tarkoitetaan etsintöjä eli kotietsintää, joka voi olla yleinen tai erityinen kotietsintä ja paikanetsintää.

8.28.2 Laite-etsintä paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä

Pakkokeinolain 8 luvun 28 §:n mukaisesti laite-etsintä voidaan toimittaa paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä. Paikkaan kohdistuvia etsintöjä ovat yleinen kotietsintä, erityinen kotietsintä sekä paikanetsintä. Mikäli laite-etsintä tehdään paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, sovelletaan kyseisten pakkokeinojen toimittamista koskevia säännöksiä.

Laite-etsintä tultaneen käytännössä melko harvoin suorittamaan paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, koska se on monesti välttämätöntä suorittaa poliisilaitoksen tiloissa ja siellä olevilla välineillä. ICT-tutkinnan näkökulmasta laite-etsintä on tarkoituksenmukaista toimittaa paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä esimerkiksi silloin, kun havaitaan, että etsinnän kohteena oleva tallennusväline on virrat päällä ja tietojärjestelmät ovat siten avoimina, etteivät ne vaadi enää salasanoja. Tällöin etsinnän toimittaminen on helpompaa verrattuna siihen, että laite suljetaan, viedään poliisilaitokselle ja tehdään laite-etsintä uudestaan siten, että yritetään ensin selvittää salasanat tai murtaa ne. Tämä edellyttää kuitenkin valmistautumista, kuten laite-etsinnän toteuttamisesta on laite-etsinnän edellytysten alla todettu (PKL 8:21).

Mahdollisuuksien mukaan voidaan yrittää laite-etsinnän tekemistä myös paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä siten, että tehdään yhteistyötä paikalla olevan rikoksesta epäillyn kanssa. Jos tämä on yhteistyöhaluinen ja tiedetään, mitä etsitään, niin hän pystyy auttamaan kertomalla, mistä tiedostoista haluttu aineisto löytyy.

8.28.3 Laite-etsintä muuten kuin paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä

Useimmiten laite-etsintä tehtäen poliisilaitoksen tiloissa ja siis muuten kuin paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä. Tällöin noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain 8 luvun 5–13 ja 19 §:ien säännöksiä. Läsnäolon osalta tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 1 momentti tulee sovellettavaksi kaikilta osin. Etsinnän toimitusmiehen ohella pitää siis mahdollisuuksien mukaan olla paikalla myös toimitusmiehen todistaja. Laite-etsintää ei ole siten mahdollista jatkossa tehdä poliisilaitoksellakaan lähtökohtaisesti yksin. Pakkokeinolain 8 luvun 5 §:n 2 momentin osalta voidaan todeta, että sitä ei tarvitse useimmiten soveltaa, koska säännös lähtee siitä, että etsintä tehdään jonkun luona. Jos se siis tehdään poliisilaitoksella, niin sitä ei tällöin tehdä kohdehenkilön luona ja tällöin läsnäoloa koskeva 2 momentin soveltamisala jää suppeaksi.

Laite-etsintä näyttäisi olevan mahdollista toimittaa poliisilaitoksilla niin, että läsnäolovelvollisia ovat toimitusmies ja todistaja. Näin toimimalla myös pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n soveltamisala jää suppeaksi laite-etsinnän yhteydessä. Mikäli tulisi sellainen tulkinta, että epäillyllä olisi oikeus aina olla paikalla laite-etsinnässä myös siltä osin kuin se tehdään poliisilaitoksella, voidaan hänen läsnäoloaan rajoittaa pakkokeinolain 8 luvun 6 §:llä. Säännöksen 3 momentin mukaan henkilön liikkumista toimittamispaikalla voidaan rajoittaa, jos hänen tietoonsa tulisi salassa pidettäviä tietoja. Laite-etsintää suoritettaessa voi tyypillisesti olla se tilanne, että henkilölle paljastuisi poliisin taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Pakkokeinolain 8 luvun 7–12 §:t liittyvät erityiseen kotietsintään ja ne tulisivat soveltuvin osin noudatettavaksi silloin, kun laite-etsinnässä pitää noudattaa erityisen kotietsinnän menettelymuotoja (ks. tarkemmin pakkokeinolain 8 luvun 21 §:n yhteydessä erityisestä kotietsinnästä käsiteltyä).

Pakkokeinolain 8 luvun 13 § tulee viittaussäännöksenä usein sovellettavaksi, koska laite-etsinnässä ollaan melko usein tekemisissä yksityisen asiakirjan kanssa. Tarkemmat menettelytavat yksityisen asiakirjan avaamisesta ja tutkimisesta löytyvät pakkokeinolain 7 luvun 11 §:stä.

Pakkokeinolain 8 luvun 19 § tulee viittaussäännöksenä sovellettavaksi jokaisessa laite-etsinnässä, koska pykälässä säädetään pöytäkirjaamisesta. Jokaisesta laite-etsinnästä pitää tehdä pöytäkirja.

8.29 Laite-etsinnästä päättäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:29 Laite-etsinnästä päättäminen</p> <p>Laite-etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja 15 §:n 3 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa poliisimies noudattaen soveltuvin osin 16 §:ssä säädettyä. Jos kysymys on 1 §:n 3 momentissa tarkoitetuista tiedoista, noudatetaan soveltuvin osin erityistä kotietsintää koskevia 15 §:n 1 ja 2 momenttia ja 17 §:ää.</p>	

8.29.1 Samanlainen päätöksentekotasoa kuin muissa etsinnöissä

Myös tässä on kyseessä kokonaan uusi pykälä laissa. Päätöksentekotasoa on säädetty hyvin samalla tavalla kuin yleisessä ja erityisessä kotietsinnässä.

8.29.2 Päätöksenteko eri tilanteissa

Lähtökohtaisesti laite-etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies ja kiiretilanteessa poliisimies. Kiiretilanteen osalta viitataan pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 3 momentin säätelyyn ja tällöin pitää myös noudattaa soveltuvin osin saman luvun 16 §:n säätelyä kotietsintäpäätöksen tekemisestä. Kiireellisessä tilanteessa voidaan laite-etsintä tehdä suullisella päätöksellä, mutta se pitää kirjata heti, kun se on mahdollista etsinnän toimittamisen jälkeen. Tämän teoksen päätöksentekoa koskevassa osiossa (PKL 8:15) on käsitelty pidättämiseen oikeutetun virkamiehen ja poliisimiehen päätöksentekoa ja siinä olevia erityistilanteita. Samoin kotietsintäpäätöstä koskevassa osiossa (PKL 8:16) on käsitelty kotietsintäpäätöksen sisältöä ja sen tekemistä jälkikäteen.

Siltä osin kuin laite-etsintä kohdistuu pakkokeinolain 8 luvun 1 §:n 3 momentissa (erityinen kotietsintä) mainittuun tietoon, pitää päätös laite-etsinnästä hakea tuomioistuimelta ja samalla pyytää myös etsintävaltuutetun määräämistä. Kiiretilanteessa voi pidättämiseen oikeutettu virkamies tehdä tällöinkin päätöksen laite-etsinnästä ja määrätä etsintävaltuutetun. Tältä osin viitataan pakkokeinolain 8 luvun 15 §:n 1 ja 2 momenttiin sekä 8 luvun 17 §:ään. On huomattava, että jos normaalia laite-etsintää suoritettaessa havaitaan, että se kohdistuu pakkokeinolain 8 luvun 1 § 3 momentissa mainittuun tietoon, pitää laite-etsintä keskeyttää ja noudattaa erityisen kotietsinnän menettelyä koskevia muotomääräyksiä. Tavallista on, että tuomioistuin antaa erityistä kotietsintää koskevassa määräyksessään myös määräyksen laite-etsinnän toimittamisesta erityisen kotietsinnän tavoin. Tätä kysymystä on käsitelty laajemmin tämän teoksen sinetöidyn aineiston tuomioistuin käsittely (PKL 8:12) osiossa otsikolla: *Tietosisällön tutkiminen (laite-etsintä)*.

Henkilöön kohdistuva etsintä

8.30 Henkilöön kohdistuvan etsinnän lajit

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:30 Henkilöön kohdistuvan etsinnän lajit</p> <p><i>Henkilöön kohdistuva etsintä voi olla:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) <i>henkilöntarkastus</i> sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa; tai 2) <i>henkilönkatsastus</i>, joka käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.	<p>PKL 5:9 Käsitteet</p> <p>Henkilöön kohdistuva etsintä voi olla <i>henkilöntarkastus</i> sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muutoin yllään, taikka <i>henkilönkatsastus</i>, joka käsittää katsastettavan ruumiin tarkastamisen, verinäytteen ottamisen tai muun ruumiiseen kohdistuvan tutkimuksen.</p>

8.30.1 Käsitteiden tarkistamista

Pakkokeinolain 8 luvun 30 §:ssä on kolme muutosta, joilla ei ole voimassaolevaan käytäntöön ja lainsäädäntöön nähden käytännön merkitystä. Ensimmäinen muutos koskee käsitteiden korjausta, jossa ilmaisu *ruumis* on muuttunut ilmaisuksi *keho*. Toisessa muutoksessa on kysymys siitä, että henkilötarkastukseen on lisätty *mukana olevat tavarat*. Kolmas muutos liittyy ja kolmas, jossa henkilökatsastukseen on lisätty *muu näyte* verinäytteen rinnalle.

8.30.2 Henkilöntarkastuksen ja henkilönkatsastuksen erot

Henkilöntarkastuksen tyypillisiä muotoja ovat henkilön vaatteiden, taskujen, lompakon tai kukkaron tarkastaminen. Henkilöntarkastukseen kuuluvaksi luetaan myös henkilön hallussa olevan laukun, salkun, kassin tai muun vastaavan kantovälineen tarkastaminen. Henkilöntarkastus sinällään mahdollistaa tietynasteisen penkomisen. Mukana olevien tavaroiden tulisi olla sellaisia, jotka ovat henkilön kädessä, hänen päällään tai hänellä olevassa kantamisvälineessä. Henkilöntarkastuksen piiriin kuuluvat myös yllä olevien vaatteiden päällisin puolin tapahtuva käsin koetteleminen ja vaatteista selvästi pullottavan tai taskussa varmasti olevaksi tiedetyn esineen pois ottaminen tarkastelemista varten.⁴⁰³

Henkilöntarkastusta on myös henkilön riisuttaminen sen selvittämiseksi, mitä hänellä on vaatteiden ja ihon väliin kätkeytynä. Tällaista riisuttamista toimitettaessa on kiinnitettävä huomiota pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2 momenttiin, jonka mukaan perusteellinen henkilöön kohdistuva etsintä on toimitettava sitä varten varatussa tilassa, jossa esimerkiksi ei ole ulkopuolisia henkilöitä paikalla. Lisäksi

403 HE 222/2010 vp s. 310.

riisuttamistilanteissa on, luonnollisesti myös henkilönkatsastuksen yhteydessä, kiinnitettävä erityistä huomiota pakkokeinojen käytössä noudatettaviin periaatteisiin, joista on syytä korostaa hienotunteisuusperiaatetta.⁴⁰⁴

Henkilönkatsastuksen kohteena on henkilön keho. Tarkoituksena voi olla tarkastaa rikoksen yhteydessä syntyneitä vammoja tai jälkiä (esimerkiksi haavat ja mustelmat) tai kehon onteloita, esimerkiksi niihin kätketyn esineen löytämiseksi. Kun otetaan lisäksi huomioon pakkokeinolain 8 luvun 32 §:ään sääntely, henkilönkatsastukseen kuuluu siis näytteen ottaminen ja kysymykseen tulee käytännössä sylkinäyte, verinäyte tai virtsanäyte. Sama koskee myös muun tutkimuksen (esimerkiksi puhalluskoe ja kliininen humalantilatutkimus) suorittamista.⁴⁰⁵

Käytännössä nämä asiat ovat jo huomioitu aikaisemmin voimassa olleen lain-säädännönkin aikana.

8.31 Henkilötarkastuksen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:31 Henkilöntarkastuksen edellytykset</p> <p>Henkilöntarkastus esineen, omaisuuden, asia-kirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi saadaan tehdä 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetyn edellytyksin sille, jota on syytä epäillä:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta; 2) lievistä pahoinpitelystä; 3) näpistyksestä, lievistä kavalluksesta, lievistä luvattomasta käytöstä, lievistä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, lievistä alkoholirikoksesta; 4) lievistä vahingonteosta; tai 5) lievistä petoksesta. <p>Muu kuin rikoksesta epäilty saadaan tarkastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että tarkastuksessa löytyy 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.</p>	<p>PKL 5:10 (27.6.2003/646) Henkilötarkastuksen edellytykset</p> <p>Sille, jota on syytä epäillä</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta, 2) lievistä pahoinpitelystä, 3) näpistyksestä, lievistä kavalluksesta, lievistä luvattomasta käytöstä, lievistä moottorikulkuneuvon käyttövarkaudesta, murtovälineen hallussapidosta, lievistä alkoholirikoksesta, 4) lievistä vahingonteosta tai 5) lievistä petoksesta, <p>saadaan tehdä henkilöntarkastus takavarikoitavan taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantavan esineen tai omaisuuden löytämiseksi tai muutoin sellaisen seikan tutkimiseksi, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.</p> <p>Se, jota ei ole syytä epäillä rikoksesta, saadaan tarkastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että tarkastuksessa saatetaan löytää takavarikoitava taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantava esine tai omaisuus taikka muutoin saada selvitystä rikoksesta.</p>

404 HE 222/2010 vp s. 310.

405 HE 222/2010 vp s. 310. POHA on ohjeistanut verinäytteen ottamisen POHA ohje - Verinäyte 2020/2013/773.

8.31.1 Edellytysten jaottelu

Henkilöntarkastuksen edellytykset ovat jaettavissa kolmeen osaan. Tässä yhteydessä ei käytetä teoksessa aikaisemmin käytettyä tapaa jakaa edellytykset yleisiin ja erityisiin edellytyksiin, koska edellytysten jakaminen kolmeen osaan on luontevampaa. Edellytykset liittyvät epäiltyyn rikokseen, sen perusteeseen (syy, miksi toimenpide tehdään) sekä henkilötahoon, johon toimenpide voidaan kohdentaa.

Epäilty rikos

- Rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta *tai*
- kysymyksessä on jokin listarikoksista: lievä pahoinpitely, näpistys, lievä kavallus, lievä luvaton käyttö, lievä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, murtovälinen hallussapito, lievä alkoholirikos, lievä vahingonteko tai lievä petos.

JA

Peruste (syy)

Henkilöntarkastus saadaan tehdä esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi, kun tarkastuksessa (etsinnässä) voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä (PKL 8:2,1/2-kohta):

- takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto (PKL 7:1,1 tai PKL 7:1,2) *tai*
- jäljennettävä asiakirja (PKL 7:2) *tai*
- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus *tai*
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

JA

Kohdehenkilö

- Henkilö, jota on syytä epäillä rikoksesta *tai*
- Muu kuin rikoksesta epäilty, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa tarkastuksen olevan tuloksellinen eli löytyy (viittaus PKL 8:2,1/2-kohtaan) etsinnän kohteena oleva esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.

8.31.2 Sääntelyn selventäminen

Pakkokeinolain 8 luvun 31 § vastaa asiallisesti aikaisemmin voimassa olleen lain sääntelyä. Säännöksen viittaus pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyihin edellytyksiin tarkoittaa sitä, että henkilöntarkastuksessa on voitava olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä esine, omaisuus, asiakirja, tieto

tai seikka. Lainvalmistelutöissä todetaan, että kysymys ei ole tältä osin välttämättä tosiasiallisen tilanteen muuttumisesta, vaan sääntelyn selventämisestä.⁴⁰⁶

8.32 Henkilökatsastuksen edellytykset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:32 Henkilönkatsastuksen edellytykset</p> <p>Rikoksesta epäillylle saadaan tehdä henkilönkatsastus esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi 2 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädettyin edellytyksin, jos on todennäköisiä syitä epäillä häntä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta, taikka rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta. Jollei epäilyyn ole todennäköisiä syitä, epäilty saadaan katsastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa löytyvän mainitussa kohdassa tarkoitettu esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka.</p> <p>Jos on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, saadaan DNA-tunnisteen määrittämiseksi tai ruutisavututkimuksen suorittamiseksi taikka muun vastaavan tutkimuksen suorittamiseksi tarpeellinen henkilönkatsastus tehdä ilman hänen suostumustaankin henkilölle, jota ei epäillä kyseisestä rikoksesta. Edellytyksenä tällaiselle henkilönkatsastukselle on, että tutkimuksella on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi sen vuoksi, että rikoksen selvittäminen olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa käyttämällä tutkinnan kohteen oikeuksiin vähemmän puuttuvia keinoja. DNA-tunnisteet ja vastaavat tutkintatulokset on hävitettävä ja säilytetyt näytteet tuhottava, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.</p>	<p>PKL 5:11 (27.6.2003/646) Henkilönkatsastuksen edellytykset</p> <p>Henkilönkatsastus saadaan 10 §:n 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa kohdistaa siihen, jota todennäköisin syin epäillään rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, taikka rattijuopumuksesta tai huumausaineen käyttörikoksesta. Jollei epäilyyn ole todennäköisiä syitä, epäilty saadaan katsastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että katsastuksessa saatetaan löytää takavarikoitava taikka väliaikaiseen hukkaamiskieltoon tai vakuustakavarikkoon pantava esine tai omaisuus taikka muutoin saada selvitystä rikoksesta.</p> <p>Jos on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, saadaan DNA-tunnisteen määrittämiseksi tai muun vastaavan tutkinnan suorittamiseksi tarpeellinen henkilönkatsastus tehdä henkilöille, joita ei epäillä kyseisestä rikoksesta, jos tutkinnalla on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi sen vuoksi, että rikoksen selvittäminen olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa käyttämällä tutkinnan kohteiden oikeuksiin vähemmän puuttuvia keinoja. DNA-tunniste sekä muut vastaavat tutkintatulokset on hävitettävä ja säilytetyt näytteet tuhottava, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.</p>

8.32.1 Edellytysten jaottelu

Henkilönkatsastuksen edellytykset ovat henkilöntarkastuksen tavoin jaettavissa kolmeen osaan. Tässä yhteydessä ei käytetä teoksessa aikaisemmin käytettyä tapaa jakaa edellytykset yleisiin ja erityisiin edellytyksiin, koska edellytysten jakaminen kolmeen osaan on luontevampaa. Edellytykset liittyvät epäiltyyn rikokseen, sen perusteeseen (syy, miksi toimenpide tehdään) sekä henkilötahoon, johon toimenpide

406 HE 222/2010 vp s. 310

voidaan kohdentaa ja millä perusteilla toimenpide on kunkin henkilötahon osalta toteutettavissa.

Epäilty rikos

- Rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta *tai*
- rattijuopumuksesta *tai*
- huumausaineen käyttörikoksesta.

JA

Peruste (syy)

Henkilönkatsastus saadaan tehdä esineen, omaisuuden, asiakirjan, tiedon tai seikan löytämiseksi, kun tarkastuksessa (etsinnässä) voidaan olettaa löytyvän tutkittavana olevaan rikokseen liittyvä (PKL 8:2,1/2-kohta):

- takavarikoitava esine, omaisuus, asiakirja tai tieto (PKL 7:1,1 tai PKL 7:1,2) *tai*
- jäljennettävä asiakirja (PKL 7:2) *tai*
- vakuustakavarikkoon määrättävä omaisuus *tai*
- seikka, jolla voi olla merkitystä rikoksen selvittämisessä.

JA

Kohdehenkilö

- Henkilö, jota epäillään rikoksesta todennäköisin syin *tai*
- henkilö, jota on syytä epäillä rikoksesta (epäilyyn ei ole todennäköisiä syitä), jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa tarkastuksen olevan tuloksellinen eli löytyy (viittaus PKL 8:2,1/2-kohtaan) etsinnän kohteena oleva esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka *tai*
- henkilö, jota ei epäillä rikoksesta ilman henkilön suostumustakin:
  - Jos on tehty rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta *ja*
  - DNA-tunnisteen määrittämiseksi tai ruutisavunäytteen ottamiseksi taikka muun vastaavan tutkimuksen suorittamiseksi henkilönkatsastus tarpeellinen *ja*
  - tutkimuksella on erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle sen vuoksi, että rikoksen selvittäminen olisi mahdotonta tai olennaisesti vaikeampaa käyttämällä tutkinnan kohteen oikeuksiin vähemmän puuttuvia keinoja. (*Poissuljenta*)

8.32.2 Edellytysten selventäminen

Pakkokeinolain 8 luvun 32 §:ssä on selostettu henkilönkatsastuksen edellytykset. Säännöksen mukaan henkilönkatsastus voidaan tehdä, jos on todennäköisiä syitä epäillä henkilöä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Aikaisemman pakkokeinolain mukaan rikokselta edellytettiin, että siitä säädetty ankarin rangaistus enemmän kuin 6 kuukautta.

Rikoslainsäädännössä kuuden kuukauden enimmäisrangaistusta seuraavaksi ankarin käytössä oleva enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Käytännössä tämä ei siis tarkoittanut muutosta edellytyksiin, vaan yhdenmukaisti edellytykset muun muassa pidättämisen edellytyksiin nähden.

8.33 Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 8:33 Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen</p> <p>Henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Poliisimies saa kuitenkin ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa etsinnän, jonka tarkoituksena on sellaisen esineen takavarikointi, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verekseltään, jos etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä tai jos kysymys on 9 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitetusta henkilönkatsastuksesta. Muuten etsinnästä on soveltuvin osin voimassa, mitä tämän luvun 6, 13 ja 19 §:ssä säädetään.</p> <p>Jos henkilöön kohdistuva etsintä on perusteellinen, se on toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Jos etsinnän toimittaa muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö, saapuvilla on mahdollisuuksien mukaan oltava etsinnästä päättäneen virkamiehen nimeämä todistaja. Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan tutkimuksen saa suorittaa vain terveydenhuollon ammattihenkilö.</p> <p>Henkilönkatsastusta ei saa toimittaa tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö. Sama koskee henkilön tarkastusta, jossa tarkastettavan kehoa kosketaan käsin tai hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa puututaan muulla vastaavalla tavalla.</p>	<p>PKL 5:12 Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittaminen</p> <p>Henkilöön kohdistuvasta etsinnästä on soveltuvin kohdin voimassa, mitä kotietsinnästä 3, 5, 6 ja 7 §:ssä säädetään. Jos etsintä on perusteellinen, se on toimitettava sitä varten varatussa huoneessa. Milloin etsinnän toimittaa muu kuin terveydenhuoltohenkilöstöön kuuluva, siinä on, mikäli mahdollista, oltava saapuvilla etsinnästä päättäneen virkamiehen kutsuma todistaja. Lääketieteellistä asiantuntemusta vaativan tutkimuksen saa suorittaa vain lääkäri.</p> <p>Henkilönkatsastusta ei saa toimittaa tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva, ellei hän kuulu terveydenhuoltohenkilöstöön. Henkilönkatsastuksen, joka käsittää ainoastaan sylkinäytteen ottamisen DNA-tunnisteen määrittämiseksi, saa kuitenkin toimittaa myös tutkittavan kanssa eri sukupuolta oleva, joka ei kuulu terveydenhuoltohenkilöstöön. Henkilönkatsastuksessa ei verinäytteen ottamista, sylkinäytteen ottamista ja kliinistä humalatilatutkimusta lukuun ottamatta saa olla saapuvilla muita eri sukupuolta olevia kuin alaikäisen tutkittavan huoltaja. Henkilönkatsastuksen yhteydessä tehtävästä tutkimuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle sanottavaa haittaa.</p>

<p>Eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö saa kuitenkin toimittaa henkilönkatsastuksen, joka käsittää ainoastaan sylkinäytteen ottamisen tai puhalluskokeen. Henkilönkatsastuksessa ei verinäytteen ottamista, sylkinäytteen ottamista, kliinistä humalatilatutkimusta ja puhalluskoetta lukuun ottamatta saa olla saapuvilla muita eri sukupuolta olevia.</p> <p>Henkilönkatsastuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle mainittavaa terveydellistä haittaa.</p>	
--	--

8.33.1 Liikennejuopumusasian henkilönkatsastus

Rattijuopumukseen ja muussa rikoslain 23 lukuun (vesi- ilma ja raideliikenne) liittyvissä henkilönkatsastuksissa päätöksen voi tehdä poliisimies, eikä siitä tarvitse erikseen ilmoittaa pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle (PKL 9:2). Kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä.

Laillisuusvalvonnassa on kiinnitetty huomiota kokeesta kieltäytymisen perusteella verikokeeseen vientiin. Virkamies ei saa määrätä puhalluskokeesta kieltäytyjää verikokeeseen mielivaltaisesti esimerkiksi vain siitä syystä, että tämä käyttäytyy ärsyttävästi tai muusta epäasiallisesta syystä. Pakkokeinon käyttäminen edellyttää säännömukaisesti rikosepäilyä. Lisäksi ratkaisussa on korostettu suhteellisuusperiaatteen huomioimista punninnassa toimenpiteestä henkilölle tai muille aiheutuvasta oikeudenloukkauksesta ja muista asiaan vaikuttavista seikoista verikokeen ollessa pakkokeino. Kokeesta kieltäytyjän vieminen henkilönkatsastukseen ei saa olla automaattista, vaan sen tulee perustua yksittäistapaukselliseen harkintaan. Jos henkilöä ei epäillä rikoksesta, ei henkilön vieminen mahdollisesti hyvinkin kauaksi terveyskeskukseen ole välttämättä puolustettavaa, esimerkiksi siitä hänelle ja esimerkiksi hänen kyydissään oleville aiheutuva haitta huomioon ottaen (matkan keskeytyminen seurannaisvaikutuksineen). Kysymyksessä tulisi olla vähintään *syitä epäillä* -ta-soinen epäily, jonka tulee perustua riittävän konkreettisille tosiseikoille.⁴⁰⁷

Säännöksessä säädetään siitä, kuka saa päättää henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta. Varsinkin henkilönkatsastuksen osalta on syytä korostaa sitä, että näytteen ottamisen ja vastaavien toimenpiteiden osalta päätösvalta toimenpiteen suorittamistavasta on lääkärillä tai lääkintähenkilökuntaan kuuluvalla. Pykälässä käytetään heidän osaltaan nimitystä *terveydenhuollon ammattihenkilö*. Esimerkiksi virtsakokeen ottamiseen liittyvässä laillisuusvalvojan eräässä ratkaisussa⁴⁰⁸ todetaan, että tahdonvastaista katetointia ei tule tehdä pelkästään katsastuksesta päättäneen poliisimiehen päätöksellä. Estettä ei kuitenkaan ole sille, että poliisimies esittää näkemyksensä henkilönkatsastuksen suorittamistavasta, minkä terveydenhuollon am-

407 EOA 12.5.2011 Dnro 3372/4/09.

408 OKa 22.5.2008, Dnro 2493/4/06

mattihenkilöt sitten ottavat lääketieteellisen tietämyksensä mahdollistamalla tavalla huomioon. Lisäksi perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen asettaa rajoja henkilön kohdistuvan etsinnän toimittamiselle. EIT on esimerkiksi pitänyt EIS 3 artiklan vastaisena epäinhimillisenä ja nöyryyttävänä kohteluna sitä, että henkilölle annettiin oksennuslääkettä, jotta saataisiin nielaistuksi epäillyt huumepussit poliisille (Jalloh v. Saksa 11.7.2006).⁴⁰⁹

8.33.2 Sukupuolivaatimukset

Pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 3 momentin mukaan henkilöntarkastusta ei saa toimittaa tarkastettavan kanssa eri sukupuolta oleva henkilö, jos tarkastettavan kehoa kosketaan käsin tai hänen ruumiilliseen koskemattomuuteensa puututaan muulla vastaavalla tavalla (riisuttaminen). Tämä koskee lähinnä niin sanottua kopelointia, jossa henkilön vartaloa tunnustellaan vaatteiden läpi. Henkilönkatsastuksen toimitajan ja katsastuksessa saapuvilla olevan henkilön sukupuolta koskevista rajoituksista luovutaan myös koskien tapauksia, joissa suoritetaan puhalluskoe. Sama koskee sylkinäytteen ottamista myös silloin, kun näyte otetaan huumaavan aineen käytön toteamiseksi.⁴¹⁰

Pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 3 momentin mukaan eri sukupuolta oleva muu kuin terveydenhuollon ammattihenkilö saa kuitenkin toimittaa henkilönkatsastuksen, joka käsittää ainoastaan sylkinäytteen ottamisen tai puhalluskokeen. Henkilönkatsastuksessa ei verinäytteen ottamista, sylkinäytteen ottamista, kliinistä humalatilatutkimusta ja puhalluskoeita lukuun ottamatta saa olla saapuvilla muita eri sukupuolta olevia.

Pakkokeinolain 8 luvun 32 §:n 2 momentin mukaan ruutisavunäytteen ottaminen on henkilönkatsastusta. Ruutisavunäyte ei kuitenkaan vaadi lääketieteellistä osaamista, joten sitä ei tarvitse teettää terveydenhuollon ammattihenkilön toimesta. Ruutisavunäyte otetaan yleisimmin kädestä tai sierainten ympäriltä eli se on verrannollinen DNA-tikulla otettavaan näytteeseen ja puhalluskokeeseen. Kysymyksessä on lievä toimenpide, eikä se edellytä koskettamista eikä riisuuntumista. Toimenpide kuuluisi luontevasti ryhmään, jossa ei olisi sukupuolisääntöä. Ruutisavunäytteen ottaminen on lisätty yhtenä uutena esimerkkinä henkilönkatsastuksen piiriin kuuluvista tutkimuksista. Samalla ei ole kuitenkaan tehty muutosta menettelyä koskevaan säännökseen siten kuin puhalluskokeen osalta on tehty.

Perusteet analogiatulkinnalle olisivat olemassa, koska ruutisavunäytteen ottaminen on toimenpiteenä samankaltainen kuin DNA-tikkunäyte. Kun uudessa lainsäädännössä on selkeästi listattu ne tilanteet, joissa sukupuolisääntöä ei tarvitse noudattaa, eikä ruutisavunäytettä tässä listassa ole, sukupuolisääntöä tulee noudattaa ruutisavunäytteen ottamisessa.

---

409 HE 222/2010 vp s. 311.

410 HE 222/2010 vp s. 311.

8.33.3 Terveydellinen haitta

Henkilönkatsastuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle mainittavaa *terveydellistä* haittaa. Aikaisemman lain mukaan henkilönkatsastuksen yhteydessä tehtävästä tutkimuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle sanottavaa haittaa. Sanalliset muutokset liittyisivät ensinnäkin siihen, että henkilönkatsastusta tulee haitan arvioinnin kannalta arvioida kokonaisuutena eikä pelkästään tutkimuksen kannalta. Momentti koskee nimenomaan terveydellistä haittaa, koska muun haitan aiheutuminen arvioitaisiin vähimmän haitan periaatteen kautta. Ilmaisun *sanottavaa* muuttaminen ilmaisuksi *mainittavaa* on ainoastaan kielellinen eikä asiallinen muutos.

Valvira pitää yllä rekisteriä ammattihenkilöistä. Laissa ja asetuksessa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (L 559/94, A 564/94) määritellään laillistetut ammattiryhmät.

8.33.4 Päätöksenteko

Säännöksen mukaan henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies.

Poliisimies saa kuitenkin ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä toimittaa etsinnän,

- jonka tarkoituksena on sellaisen esineen takavarikoiminen, jota on voitu seurata tai jäljittää rikoksen tekemisestä verkseltään *ja*
- jos etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä *tai*
- jos kysymys on 9 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettusta henkilönkatsastuksesta.

Aiemman pakkokeinolain mukaan henkilöön kohdistuvan etsinnän päättämisestä ei ollut erillistä säännöstä. Päättäminen oli viittaussäännöksessä eli edellisen pakkokeinolain 5 luvun 12 §:ssä säädetty, että henkilöön kohdistuvasta etsinnästä (tarkoittaen sekä henkilöntarkastusta että henkilönkatsastusta) päätti aikaisemman pakkokeinolain 6 luvun 3 §:n mukaan pääsääntöisesti pidättämiseen oikeutettu virkamies. Ilman määräystä poliisimies sai aikaisemman lain mukaan toimittaa etsinnän muiden tilanteiden ohella myös muulloin, jos asia ei sietänyt viivytystä. Säännöksen uusi sanamuoto *etsinnän välitön toimittaminen on asian kiireellisyyden vuoksi välttämätöntä* tarkoittaa, että poliisimiehellä on harvemmin mahdollisuus *kiire*-perusteella tehdä henkilöön kohdistuvasta etsinnästä päätös. Selvyyden vuoksi tässä yhteydessä on syytä todeta, ettei henkilöön kohdistuvasta etsinnästä tarvitse tehdä erikseen kirjallista päätöstä paikkaan kohdistuvan etsinnän tapaan, koska tuota koskevaan säännökseen (PKL 8:16) ei tässä yhteydessä viitata eli pöytäkirjan laatiminen suoritettusta toimenpiteestä riittää.

Muun lainsäädännön soveltaminen

8.34 Viittaussäännös

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 8:34 Viittaussäännös Tämän luvun säännösten lisäksi on noudatettava, mitä etsinnästä erikseen laissa säädetään.	PKL 5:13 Viittaussäännös Etsinnästä on tämän luvun säännösten lisäksi noudatettava, mitä siitä on erikseen säädetty.

8.34.1 Erityissäännöksiä

Lainsäädännöstä löytyy runsaasti etsintää koskevia erityissäännöksiä, osassa niistä viitataan pakkokeinolain yleissäännöksiin. Etsintää koskevia säännöksiä on esimerkiksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 23 §:n 2 momentissa ja Euroopan yhteisön rajan yli kuljetettavan käteisrahan valvonnassa.

Etsintää koskeva erityissäännös on myös tieliikennelain 92 m §, jonka mukaan myös tieliikennelain 105 a §:ssä tarkoitettua syistä todennäköisesti epäiltäessä poliisi voi toimittaa yleisen kotietsinnän tai paikanetsinnän ajoneuvossa taikka ajo-piirturin levyjen, kuljettajakortin tai ajopäiväkirjan todennäköisessä säilytyspaikassa levyn, kortin tai ajopäiväkirjan löytämiseksi sen estämättä, mitä pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä säädetään.

Alkoholilain 60 b § (870/2011) käsittelee tarkastusta ja etsintää. Säännöksen mukaan, jos alle kahdeksantoistavuotiaista epäillään todennäköisin syin alkoholilain 50 a §:n 4 momentin 4 kohdassa tarkoitettua rikkomuksesta, poliisi voi laittomasti hallussa pidetyn alkoholijuoman etsimiseksi tarkastaa tällaisen henkilön mukana olevat tavarat ja päällisin puolin hänen vaatteensa, jos se voi tapahtua puuttumatta loukkaavalla tavalla epäillyn henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tarkastuksen kirjaamiseen sovelletaan, mitä poliisilain 2 luvun 14 §:n 3 momentissa säädetään. Tarkastuksessa noudatetaan muutoin, mitä pakkokeinolain 8 luvussa säädetään henkilöntarkastuksen toimittamisesta. Edelleen säännöksen 2 momentin mukaan, jos on todennäköisiä syitä epäillä, että joku on syyllistynyt rikoslain 50 a luvun 3 §:ssä tarkoitettuun lievään alkoholirikokseen, voidaan hänen käyttämässään kulkuneuvossa toimittaa pakkokeinolain 8 luvussa tarkoitettu yleinen kotietsintä tai paikanetsintä sen tutkimiseksi, onko kulkuneuvossa laitonta alkoholijuomaa tai väkiviinaa.

Liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain (546/1998) 7 §:n (866/2011) mukaan, jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että on tehty saman lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettu paljastinlaiterikkomus, voidaan toimittaa pakkokeinolaissa tarkoitettu yleinen kotietsintä tai paikanetsintä moottorikäyttöisessä ajoneuvossa tai sen perävaunussa paljastinlaitteen löytämiseksi sen estämättä, mitä pakkokeinolain 8 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 4 §:ssä säädetään.

Edelleen säännöksen 2 momentin mukaan yleinen kotietsintä tai paikanetsintä voidaan toimittaa vastaavasti myös rakennuksessa, huoneessa tai suljetussa säilytyspaikassa, jos on todennäköisiä perusteita epäillä, että sitä käytetään paljastinlaitteen maahantuontivarastona taikka valmistus-, kaupanpito-, myynti-, luovutus-, huolto-, korjaus- tai asennuspaikkana.

9 ERITYISIIN TUTKINTAKEINOIHIN LIITTYVÄT PAKKOKEINOT

Sanna Springare ja Satu Rantaeskola

9.1 Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 9:1 Tutkimuspaikan tai -kohteen eristäminen.</p> <p>Rikoksen selvittämisen turvaamiseksi saadaan:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) sulkea rakennus tai huone; 2) kieltää pääsy tietylle alueelle, pääsy tietyn tutkittavana olevan kohteen lähelle, esineen siirtäminen tai muu vastaava toimenpide. <p>Tutkimuspaikan ja -kohteen eristämistä on soveltuvin osin voimassa, mitä 7 luvussa säädetään takavarikosta.</p>	<p>PKL 6:2 Tutkimuspaikan eristäminen</p> <p>Rikoksen selvittämisen turvaamiseksi saadaan sulkea rakennus tai huone taikka kieltää pääsy tietylle alueelle, jonkin esineen siirtäminen muualle tai muu vastaava toimenpide. Tutkimuspaikan eristämistä on soveltuvin kohdin voimassa, mitä takavarikosta on 4 luvussa säädetty.</p>

9.1.1 Tutkittava kohde

Pakkokeinolain 9 luvun 1 § määrittää tutkimuspaikan tai -kohteen eristämistä. Säännös antaa mahdollisuuden kieltää pääsy tutkittavana olevan kohteen lähelle, joka tarkoittaa aikaisempaan lainsäädäntöön verrattuna laajempaa aluetta.

Säännöksessä paikalla tarkoitetaan tilaa (lähinnä rakennus tai huone) tai aluetta (ulkoalueet) ja kohteella puolestaan tilassa tai alueella olevaa esinettä tai muuta vastaavaa tutkinnan kohteena olevaa objektia.⁴¹¹

Kohdetta koskeva lisäys liittyy siihen, että aikaisemmin voimassa olleen lain mukaan mahdollisuus eristää ainoastaan tilassa tai alueella oleva objekti oli epäselvä. Momentti koskee tutkittavana olevia kohteita, jotka säilyvät tilassa tai alueella. Esimerkiksi tutkittavana olevan auton siirtäminen esitutkintaviranomaisen toimesta tarkempaa tutkimista varten edellyttäisi yleensä takavarikkopäätöksen tekemistä. Mikäli kohteen eristäminen tapahtuisi paikkaan kohdistuvan etsinnän yhteydessä, paikalla oleva eristämistä rikkova henkilö saataisiin poistaa paikalta pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin tai 14 §:n nojalla.⁴¹²

Tutkimuspaikan ja -kohteen eristämisen osalta on syytä korostaa vähimmän haitan periaatetta. Eristämisen aiheuttaessa haittaa jollekin tai puuttuessa jonkun oi-

411 HE 222/2010 vp s. 312.

412 HE 222/2010 vp s. 312.

keuksiin (esimerkiksi asuinhuoneiston tai -kiinteistön eristämisestä aiheutuva sen käytön rajoittaminen) eristettävä tila tai alue on rajattava niin pieneksi kuin mahdollista. Eristämiseen liittyvät esitutkintatoimenpiteet on myös pyrittävä suorittamaan mahdollisimman nopeasti. Tavoitteeseen käyttää eristämistä mahdollisimman lyhyt aika liittyy se, että tällainen varsin näkyvä poliisitoimenpide ainakin jossakin määrin leimaa sen kohteeksi joutunutta⁴¹³. Eristämiseen liittyy myös suhteellisuusperiaate, jonka perusteella kysymyksessä olevaa pakkokeinoja ei tulisi käyttää vähäisimpien rikosten tutkinnassa varsinkaan silloin, kun eristämisen toteuttaminen on työlästä. Tällainen tilanne olisi käsillä esimerkiksi tilanteessa, jossa henkilövoimavaroja joudutaan sitomaan rakennuksen vartiointiin huomattava määrä.⁴¹⁴

Aikaisemmin voimassa olleen säännöksen perusteella epäselvää on ollut, mihin kaikkiin takavarikkoluvun säännöksiin eristämistä koskevassa pykälässä viitataan. Kun otetaan huomioon pakkokeinolain 7 luvun takavarikkosäännökset, viittauksen voi katsoa koskevan ensinnäkin toimenpiteestä päättävää viranomaista (PKL 7:7). Tutkimuspaikan eristämisestä päättää käytännössä aina pidättämiseen oikeutettu virkamies. Eristämisestä on ilmoitettava sille, jonka luona se on tapahtunut tai edelleen tapahtuu, jos hän ei ole ollut paikalla sen tapahtuessa tai saanut jo muuten siitä tietoa (PKL 7:9,1). Käytännössä eristämisen ei pitäisi kestää niin pitkään, että pakkokeinolain 7 luvun 14 §:n 2 momentissa säädettyjä ehdotetut määräajat voivat tulla sovellettavaksi. Sen vaatimuksesta, jota asia koskee, tuomioistuimen on päätettävä, onko eristämistä jatkettava (PKL 7:15,1). Tällaiseen tuomioistuimen päätökseen voidaan hakea muutosta (PKL 7:22).⁴¹⁵

Pakkokeinolain 7 luvun 12 § määrittää pöytäkirjan tekemisen velvoitteen. Tämä koskee eristämisestä säädettyssä säännöksessä olevan viittaussäännöksen vuoksi myös eristämistä⁴¹⁶.

Tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen rikkominen säädetään edelleen rangaistavaksi omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkomista koskevassa rikoslain 16 luvun 10 §:ssä.⁴¹⁷

Tutkimuspaikan eristämissäännös ei anna toimivaltaa mennä tekemään teknistä tutkintaa asuntoon. Ainoa tähän soveltuva toimivaltuussäännös on kotietsintää koskeva säännös. Siten teknisen tutkinnan yhteydessä pitää noudattaa kotietsinnän muotovaatimuksia. Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentti tuo helpotusta siihen, että muotovaatimuksista voidaan poiketa, kun se on tarpeellista tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen turvaamiseksi. Tämä tarkoittaa kuitenkin käytännössä, että jokaisen teknisen tutkinnan yhteydessä pitää kotietsintäpöytäkirjaan perustella se, miksei kotietsinnän muotovaatimuksia läsnäolo-oikeuden osalta noudateta.

---

413 EOA 31.12.1999, Dnro 764/4/96

414 HE 222/2010 vp s. 312.

415 HE 222/2010 vp s. 312–313.

416 HE 222/2010 vp s. 313 todetaan tältä osin toisin, mutta kysymyksessä lienee tältä osin virhekirjoitus.

417 HE 222/2010 vp s. 313.

9.1.2 Tutkimuspaikan eristäminen / läsnäolo

Pakkokeinolain 8 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan henkilön läsnäoloa tai liikkumista voidaan rajoittaa, mikäli kyse on tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä.

Tutkimuspaikan eristämiseen liittyy julkisuudessa esitetty EOA viraston kannanotto⁴¹⁸, että ilman selkeää säännöstä rikospaikkatutkinta on verrattavissa koti- tai paikanetsintään. Myös käsiteltävänä olevan lakiesityksen perusteluissa todetaan, että uuden pakkokeinolain läsnäoloa (PKL 8:5) ja menettelyä (PKL 8:6) etsinnässä tai tutkimuspaikan eristämistä (PKL 9:1) koskevissa säännöksissä ei säädetä koti-etsintää koskevan läsnäolo-oikeuden ja tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisen suhteesta⁴¹⁹. Poliisihallitus on myös todennut, että pakkokeinolain, lain esitöiden, valiokuntien mietintöjen sekä asiantuntijoilta saatujen lausuntojen perusteella teknisen rikostutkinnan suorittamisessa on lähtökohtaisesti kyse pakkokeinolain 8 luvun mukaisesta paikkaan kohdistuvasta etsinnästä⁴²⁰. Teknisen tutkinnan toteuttamista etsinnän yhteydessä on käsitelty enemmän etsintää koskevien säännösten alla tässä teoksessa.

Poliisitoiminnan näkökulmasta erillinen toimivaltuussäännös teknisille tutkijoille olisi paikallaan sekä lain täsmällisyyden että soveltamisen selkeyden vuoksi. Pakkokeinolain 8 luvun säännöksiä onkin täsmennetty läsnäolo-oikeudesta ilmoittamisen sekä liikkumisen rajoittamisen osalta. Pakkokeinolain 9 luvun 1 §:ssä säädetään tutkimuspaikan tai -kohteen eristämisestä, mutta tähän yhteyteen ei haluttu toimivaltuutta teknisen tutkinnan suorittamisen osalta⁴²¹.

Esimerkkinä soveltamistilanteesta voidaan mainita varsin tavanomainen yöllä tapahtuva kioski- tai kellarikomero murto: rikospaikka on tärkeää eristää (PKL 9:1) sekä taltioida sieltä välittömästi mahdollisia sormen- tai lasin rikkomisen johdosta tulleita verijälkiä tai muuta näyttöä. Kotietsintäsäännösten soveltaminen edellyttää, että läsnäolon ja muiden menettelysäännösten osalta joudutaan joka kerta tekemään harkintaa ns. poikkeussäännösten perusteella. Rikoksesta epäillyn kiinni ottamiseksi on välttämätöntä toimia nopeasti, eikä läsnäoloa koskevaa edellytystä voida noudattaa, koska se viivästyttäisi jutun tutkintaa. Tältä osin POHA:n tulkintasuositus asianomistajan suostumuksen osalta helpottaa tilannetta käytännössä⁴²².

---

418 TS 4.4.2013 esittelijäneuvos Juha Haapamäki EOA kanslia.

419 LaVM 17/2013 vp.

420 POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364.

421 LaVM 17/2013 vp.

422 Asiaa on käsitelty enemmän etsintää ja teknistä tutkintaa käsittelevässä alaluvussa 8.1.5.

9.2 Koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 9:2 Koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi</p> <p>Poliisimies voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa rikoslain 23 luvussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Kokeesta kieltäytymisen taikka kokeen suorittamisen turvaamisen tai luotettavan koetuloksen saamisen vuoksi voidaan toimittaa henkilönkatsastus, johon ei tarvita pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä. Koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle.</p> <p>Tulli- ja rajavartiomiehellä sekä Liikenteen turvallisuusviraston liikennettä valvomaan määräämällä virkamiehellä on tehtävässään sama toimivalta kuin poliisimiehellä 1 momentin mukaan.</p>	<p>PKL 6:3 Koe nautitun alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi</p> <p>Poliisimies voi määrätä moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettajan tai muussa tarkoitettussa tehtävässä toimivan henkilön kokeeseen, joka tehdään tämän mahdollisesti nauttiman alkoholin tai muun huumaavan aineen toteamiseksi. Kokeesta kieltäytyneet on velvollinen alistumaan 5 luvun 9 §:ssä tarkoitettuun henkilönkatsastukseen.</p> <p>Tulli- ja rajavartiomiehellä sekä Liikenteen turvallisuusviraston liikennettä valvomaan määräämällä virkamiehellä on tehtävässään sama toimivalta kuin poliisimiehellä 1 momentin mukaan.</p> <p>Edellä tarkoitettu koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle. Poliisihallitus antaa tarkemmat ohjeet kokeen tekemisestä.</p>

9.2.1 Ilman pidättämiseen oikeutetun virkamiehen päätöstä

Pakkokeinolain 9 luvun 2 §:n 1 momentin ensimmäinen virke vastaa sanallisesti aikaisemmin voimassa olleen lain sisältöä. Säännöksessä tarkoitettuja kokeita ovat puhalluskoe ja sylkinäytteen ottaminen ja henkilönkatsastuksia ovat verikoe ja virtsakoe. Poliisimies voi aikaisemmasta poiketen määrätä henkilönkatsastuksen.⁴²³

Säännöksessä on täsmennetty henkilön kieltäytymisen lisäksi ne muut tapaukset, joissa henkilönkatsastusta saadaan käyttää. Näiden tutkimuskeinojen käyttöä rajaa kuitenkin se, että koe on tehtävä siten ja sellaisella menetelmällä, ettei siitä aiheudu tarpeetonta tai kohtuutonta haittaa tutkittavalle.⁴²⁴

Henkilön kohdistuvan etsinnän toimittamisen yhteydessä (PKL 8:33) on käsitelty laajemmin kokeesta kieltäytymisen perusteella verikokeeseen vientiä otsikon *Liikennejuopumusasian henkilönkatsastus* alla. Kokeesta kieltäytyjän vieminen henkilönkatsastukseen ei saa olla automaattista. Ratkaisun tulee perustua yksittäistapaukselliseen harkintaan.

423 HE 222/2010 vp s. 313.

424 HE 222/2010 vp s. 313.

Tässä säännöksessä tarkoitettuun henkilönkatsastukseen voidaan turvautua esimerkiksi silloin, kun epäilty ei päihtymystilansa voimakkuuden vuoksi pysty suoriutumaan puhalluskokeesta. Rikoksesta epäilty voidaan toimittaa verikokeeseen myös, mikäli puhalluskokeen vuoksi tai muuten on syytä epäillä, että hän on käyttänyt muuta huumaavaa ainetta kuin alkoholia, alkoholin ja muun huumaavan aineen sekakäyttöä tai jälkinauttimista. Tässä tarkoitettu henkilönkatsastus voi tulla kysymykseen myös tilanteissa, joissa puhalluskokeen perusteella on epäselvää, syyllistyykö henkilö rikokseen tai minkä nimiseen rikokseen hän syyllistyy.⁴²⁵

Tässä säännöksessä säännelty alkoholin tai muun huumaavan aineen toteaminen on esitutkintaviranomaisen työssä hyvin tavallinen toimenpide. Lisäksi on selvää, että edellytysten täytyessä pakkokeino määrätään tehtäväksi. Tästä näkökulmasta, päätöksenteon alentaminen siten, että poliisimies saa tehdä päätöksen, nopeuttaa pakkokeinon toteuttamista.

9.3 Henkilötuntemerkkien ottaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 9:3 Henkilötuntemerkkien ottaminen</p> <p>Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksenteikijöiden rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala-, ääni- ja hajunäyteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (<i>henkilötuntemerkit</i>).</p> <p>Painavista rikostutkinnallisista syistä poliisimies saa ottaa tunnistamista ja rikoksen selvittämistä varten henkilötuntemerkit myös muusta kuin rikoksesta epäillystä, jos asia koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Näitä henkilötuntemerkkejä ei saa käyttää muun kuin tutkittavan rikoksen selvittämiseksi eikä säilyttää tai rekisteröidä muuta tarkoitusta varten.</p> <p>Henkilötuntemerkkien ottamisen saa 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa toimittaa myös niiden ottamiseen koulutettu poliisiyksikön päällikön määräämä yksikön palveluksessa oleva virkamies.</p>	<p>PKL 6:4 Henkilötuntemerkkien ottaminen</p> <p>Poliisimies saa ottaa rikoksesta epäillystä henkilöstä tunnistamista, rikoksen selvittämistä ja rikoksenteikijäin rekisteröintiä varten sormen-, käden- ja jalanjäljet, käsiala- ja ääninäytteen, valokuvan sekä tuntemerkkitiedot (<i>henkilötuntemerkit</i>).</p> <p>Painavista rikostutkinnallisista syistä poliisimies saa ottaa tunnistamista ja rikoksen selvittämistä varten henkilötuntemerkit myös muusta kuin rikoksesta epäillystä, jos asia koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.</p> <p>Edellä 2 momentissa tarkoitettuja henkilötuntemerkkejä ei saa käyttää muun kuin tutkittavan rikoksen selvittämiseksi. Niitä ei myöskään saa säilyttää tai rekisteröidä muuta tarkoitusta varten.</p>

425 HE 222/2010 vp s. 313.

9.3.1 Edellytysten selventäminen

Pakkokeinolain 9 luvun 3 §:ssä on selostettu henkilötuntemerkkien ottamisen edellytykset. Säännöksen mukaan henkilötuntemerkit voidaan ottaa muusta kuin rikoksesta epäillystä, jos asia koskee rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Aikaisemman pakkokeinolain mukaan rikokselta edellytettiin, että siitä säädetty ankarin rangaistus enemmän kuin 6 kuukautta.⁴²⁶

Rikoslainsäädännössä kuuden kuukauden enimmäisrangaistusta seuraavaksi ankarin käytössä oleva enimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Käytännössä tämä ei siis tarkoittanut muutosta edellytyksiin, vaan yhdenmukaisti edellytykset muun muassa pidättämisen edellytyksiin nähden.⁴²⁷

Enimmäisrangaistuksen nostaminen ei sulje pois mitään rikoksia. Muutos ei aiheuta muutosta tosiasialliseen tilanteeseen. Poliisihallitus on ohjeistanut asian⁴²⁸.

9.3.2 Vartijan oikeudet

Henkilötuntemerkkien ottamisen saa toimittaa myös niiden ottamiseen koulutettu poliisiyksikön päällikön määräämä yksikön palveluksessa oleva virkamies. Sääntely on tehty tarkoituksenmukaisuussyistä. Säännös kattaa niin poliisilaitokset kuin poliisiin valtakunnalliset yksikötkin. Ilmaisulla *toimittaa* kuvattaisiin sitä, että kysymyksessä oleva virkamies ottaa henkilötuntemerkit poliisimiehen yksittäistapauksessa antaman osoituksen mukaisesti. Poliisiyksikön päällikkö voisi antaa myös yleisiä yksikön virkamiehiä koskevia määräyksiä henkilötuntemerkkien ottamisesta momentin tarkoittamissa tapauksissa.⁴²⁹

9.4 DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 9:4 DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen Rikoksesta epäillylle saadaan tehdä DNA-tunnisteen määrittämistä varten tarpeellinen henkilönkatsastus, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Henkilölle, jonka on lainvoimaisella tuomiolla todettu syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta, saadaan tehdä DNA-tunnisteen	PKL 6:5 (8.12.2006/1098) DNA-tunnisteiden määrittäminen ja tallettaminen Rikoksesta epäillylle saadaan tehdä DNA-tunnisteen määrittämistä varten tarpeellinen henkilönkatsastus, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi kuukautta vankeutta. Henkilölle, jonka on lainvoimaisella tuomiolla todettu syyllistyneen rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kolme vuotta vankeutta, saadaan tehdä DNA-tunnisteen

426 HE 222/2010 vp s. 313–314.

427 HE 222/2010 vp s. 313–314.

428 POHA Ohje - Tuntemerkitiedot 2020/2013/5230.

429 HE 222/2010 vp s. 314.

<p>määrittämistä varten tarpeellinen henkilönkatsastus sinä aikana, kun hän suorittaa mainitusta rikoksesta tuomittua rangaistusta vankilassa tai on mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätettynä hoidettavana mielisairaalassa, jollei DNA-tunnisteen määrittämisestä ole tehty jo rikoksen esitutkinnassa.</p> <p>DNA-tunniste saadaan poliisilain (872/2011) 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisiin henkilörekisteriin. Tallettaa ei kuitenkaan saa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. DNA-tunnisteiden poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (761/2003).</p>	<p>määrittämistä varten tarpeellinen henkilönkatsastus sinä aikana, kun hän suorittaa mainitusta rikoksesta tuomittua rangaistusta rangaistuslaitoksessa tai on mielentilansa vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätettynä hoidettavana mielisairaalassa, jollei DNA-tunnisteen määrittämisestä ole tehty jo rikoksen esitutkinnassa.</p> <p>DNA-tunniste saadaan poliisilain (493/1995) 1 §:n 1 momentissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi tallettaa poliisiin henkilörekisteriin. Poliisiin henkilörekisteriin ei saa tallettaa DNA-tunnistetta, joka sisältää tietoa rekisteröitävän muista henkilökohtaisista ominaisuuksista kuin sukupuolesta. DNA-tunnisteiden poistamisesta rekisteristä säädetään henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa (761/2003).</p>
--	---

9.4.1 DNA- tunnistetta koskeva sääntely ennallaan

DNA-tunnisteita säännellään pakkokeinolain 9 luvun 4 §:ssä. Sääntelyyn ei ole tullut muutoksia kokonaisuudistuksen yhteydessä. DNA-tunnisteiden määrittäminen aina edellytysten ollessa käsillä on välttämätöntä. DNA:n avulla pystytään selvittämään hyvinkin vanhoja rikoksia, kun myöhemmässä tutkinnassa saadaan osuma jo järjestelmässä olevaan tuntemattomaan DNA:n näytteeseen.

10 SALAISET PAKKOKEINOT

Salaisia pakkokeinoja ei ole käsitelty tässä kommentaariteoksessa lainkaan. Tämä johtuu siitä, että kysymyksessä oleva iso kokonaisuus edellyttäisi poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun käsittelemistä yhdessä. Kommentaariteosten toteuttamista yhden lain johdonmukaisella käsittelyllä ei anna tähän mahdollisuutta.

11 ERINÄISET SÄÄNNÖKSET

Kaarle Lönnroth ja Satu Rantaeskola

11.1 Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 11:1 Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus</p> <p>Tässä laissa tarkoitetun pakkokeinon käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.</p>	

11.1.1 Vakiintunut tulkinta lain säännökseksi

Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus on uusi pykälä, joka selkeyttää pakkokeinojen käytön edellytyksiä. Sääntely vastaa jo vakiintunutta tulkintaa.

Säännöksen mukaan pakkokeinojen käyttö on mahdollista, vaikka teosta seuraavaa mahdollista rangaistusta mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Rikoslain mukainen lievennetyn rangaistusasteikon mukainen rangaistus määrätään esimerkiksi silloin, kun tekijä on tehnyt rikoksen alle 18-vuotiaana tai rikos on jäänyt yritykseen.⁴³⁰

11.1a Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen

Uusi (HE 14/2013)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 11:1a Asian siirtäminen toiseen tuomioistuimeen (SK 1146/2013)</p> <p>Tuomioistuin, jossa on vireillä pakkokeinoasia, saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai muun pakkokeinoasian tuomioistuimeen saattaneen henkilön esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat</p>	

430 HE 222/2010 vp s. 364.

voimassa, kunnes se tuomioistuimien, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, jolleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.	
Päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei saa hakea muutosta.	

11.1a.1 Vakiintunut tulkinta lain säännökseksi

Pakkokeinolain 11 luvun 1a § määrittää asian siirtämisen toiseen tuomioistuimeen. Säännös on tarpeellinen sen vuoksi, että useat tuomioistuimet saattavat olla toimivaltaisia käsittelemään saman rikoksen. Sen vuoksi voi sattua, että se tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi rikosasia on saatettu, oikeudenkäynnin aikana osoittautuikin epäsoveliaaksi. Asian käsittelyn aikana voi ilmetä, että syytettyä vastaan on nostettu tai tullaan nostamaan syyte muusta rikoksesta jossakin toisessa tuomioistuimessa. Jutussa saatetaan tarvita myös sellaista selvitystä, jonka esittäminen voi tapahtua halvemmin, nopeammin ja varmemmin jossakin toisessa toimivaltaisessa tuomioistuimessa.⁴³¹

11.2 Sotilaita koskevat ilmoitukset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 11:2 Sotilaita koskevat ilmoitukset</p> <p>Sotilaan kiinniottamisesta, pidättämisestä, vangitsemisesta tai vapaaksi päästämistä on viipymättä ilmoitettava sen hallintoyksikön päällikölle, jossa asianomainen sotilas palvelee.</p>	<p>EPA 11 a §: (23.12.1999/1261)</p> <p>Kun sotilas noudetaan esitutkintaan, otetaan kiinni, pidätetään, vangitaan tai päästetään vapaaksi, on siitä ilmoitettava viipymättä sen hallintoyksikön päällikölle, jossa asianomainen sotilas palvelee.</p>

11.2.1 Sääntelyn siirto asetuksesta lakiin

Aiemmin esitutkinnasta ja pakkokeinoista annetun asetuksen 11 a §:ssä (EPA 575/1988) säädetyistä ilmoituksista sotilasviranomaisille on siirretty käytännössä muuttumattomana pakkokeinolakiin asian merkityksen ja selvyuden vuoksi.⁴³²

Todettakoon, että esitutkintalain puolella on lähes vastaava säännös esitutkintalain 6 luvun 7 §.

431 HE 14/2013 vp s. 28.

432 HE 222/2010 vp s. 364.

11.2.2 Ilmoitus hallintoyksikön päällikköön kohdistuneista toimista

On mahdollista, että poliisi noutaa hallintoyksikön päällikön tai ottaa tämän kiinni esitutkintaa varten (esim. rattijuopumus). Lain kirjauksen mukaan noudosta tai kiinniotosta tulee ilmoittaa hänelle itselleen myös säännöksen tarkoituksessa. Säännös ei näyttäisi sallivan ilmoittamista ylempään esikuntaan tai hallintoyksikön päällikön alaiselle samassa hallintoyksikössä.

Tässä esillä olevassa säännöksessä on kysymyksessä erityissäännös. Erityissäännöstä ei pystytä soveltamaan, kun ilmoitus pitäisi tehdä henkilölle itselleen. Tässä tilanteessa noudatetaan esitutkintalain 3 luvun 6 §:n yleissäännöstä ilmoituksen tekemisestä esitutkinnan aloittamisesta virkamiehen esimiehelle ja tämän säännöksen perusteella voidaan tehdä ilmoitus hallintoyksikön päällikön esimiehelle.

11.3 Kansainvälinen yhteistoiminta

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 11:3 Kansainvälinen yhteistoiminta</p> <p>Esitutkintaviranomaisen antamasta pakkokeinojen käyttämiseen liittyvästä oikeus- ja virkaavusta vieraan valtion esitutkintaviranomaiselle ja esitutkintaviranomaisen siltä saamasta oikeus- ja virkaavusta sekä vieraan valtion esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoihin liittyviä suomalaisen esitutkintavirkamiehen toimivaltuuksia on 6 luvun 8 §:ssä ja 7 luvun 21 §:ssä säädetyn lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen säädetään tai Suomea velvoittavassa kansainvälisessä sopimuksessa sovitaan.</p>	

11.3.1 Käytäntöä selkeyttävä uusi säännös

Kansainvälistä yhteistoimintaa koskeva uusi säännös selkeyttää oikeusavun antamista vakuustakavarikko- ja takavarikkoasioissa.⁴³³

433 HE 222/2010 vp s. 364-365.

11.4 Tarkemmat säännökset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 11:4 Tarkemmat säännökset Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää tarkemmin: 1) pakkokeinojen käytön kirjaamisesta; 2) viranomaisten yhteistoiminnasta vangitsemisasiassa; 3) matkustuskieltoon liittyvistä toimenpiteistä ilmoittamisesta.	PKL 7:3 Asetuksenantovaltuus Tarkemmat säännökset pakkokeinoista annetaan asetuksella.

11.4.1 Valtioneuvoston asetuksella säädettävät asiat

Pykälän mukaan eräistä asioista on mahdollista säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.⁴³⁴

11.5 Voimaantulo

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
PKL 11:5 Voimaantulo Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Tällä lailla kumotaan pakkokeinolaki (450/1987).	Aikaisemmin voimassa olleen pakkokeinolain voimaantulosäännöksiä ei ole tarkoituksenmukaisuussyistä kirjattu tähän.

11.5.1 Vanhan pakkokeinolain kumoaminen

Pykälässä säädetään lain voimaantuloajankohdasta ja voimassa olevan pakkokeinolain kumoamisesta.⁴³⁵

---

434 HE 222/2010 vp s. 365.

435 HE 222/2010 vp s. 365.

11.6 Siirtymäsäännökset

Uusi (806/2011)	Vanha (450/1987)
<p>PKL 11:6 Siirtymäsäännökset</p> <p>Tämän lain voimaan tullessa voimassa oleviin pakkokeinoihin sovelletaan tämän lain säännöksiä. Hukkaamiskiellon osalta noudatetaan soveltuvin osin tämän lain säännöksiä vakuustakavarikosta.</p> <p>Jos tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan pakkokeinoon liittyvän toimenpiteen määräaika on tätä lakia sovellettaessa jo kulumassa tämän lain tullessa voimaan, toimenpide voidaan suorittaa tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden säännösten mukaisesti.</p>	<p>Aikaisemmin voimassa olleen pakkokeinolain siirtymäsäännöksiä ei ole tarkoituksenmukaisuussyistä kirjattu tähän.</p>

11.6.1 Vanhan lain aikaan määrättyjen pakkokeinojen voimassapysyminen ja kumoaminen

Ennen lain voimaantuloa määrätty jatkuvakestoisen pakkokeino (esimerkiksi vangitseminen tai takavarikko) säilyi voimassa lain voimaantullessa. Pakkokeinoon voimassapysymiseen ja kumoamiseen kuten muutenkin sen voimassa ollessa suoritettaviin toimenpiteisiin sovelletaan uuden lain voimaan tultua uuden lain säännöksiä. Vanhan lain aikaan päätettyjen hukkaamiskieltojen voimassapysymiseen ja kumoamiseen sovelletaan vakuustakavarikon säännöksiä.⁴³⁶

11.6.2 Vanhan lain aikaan määrättyjen pakkokeinojen määräaikojen laskeminen

Ennen uuden lain voimaantuloa voimassa olevaan pakkokeinoon liittyvän toimenpiteen määräaika voi olla uuden lain mukaisesti jo kulumassa. Toimenpide voidaan kuitenkin suorittaa tämän lain voimaantullessa vanhan lain säännösten mukaisesti.

Esimerkkinä siirtymäsäännöksen soveltamisesta voidaan mainita uuden lain 5 luvun 8 §:n 2 momentti, jonka mukaan pidättämiseen oikeutetun virkamiehen on haettava matkustuskieltoa koskevan 60 päivän määräajan pidennystä viimeistään viikkoa ennen määräajan päättymistä. Uuden pakkokeinolain mukaan tuomioistuimen on otettava asia käsiteltäväksi viipymättä ja ratkaistava se määräajan kuluessa.

Aiemman pakkokeinolain 2 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan tuomioistuin saa pidättämiseen oikeutetun virkamiehen määräaikana tekemästä pyynnöstä pidentää

436 HE 222/2010 vp s. 365.

määräaika. Vanhan lain mukaista säännöstä on mahdollista soveltaa, jos viikon määräaika on jo kulumassa lain voimaantullessa.⁴³⁷

Käytännössä tämä tarkoittaa siis sitä, että pidättämiseen oikeutettu virkamies on voinut tammikuun ensimmäisellä viikolla 2014 pyytää tuomioistuinta pidentämään matkustuskiellon päättymistä ennen määräajan päättymistä, vaikka matkustuskielto olisi ollut päättymässä aiemmin kuin viikon päästä.

---

437 HE 222/2010 vp s. 365.

LOPUKSI

Pakkokeinolaki kommentaari teoksen kirjoittaminen on ollut yhdenlainen ”ponnistus”. Viitataan tällä toisaalta Ponnistus koulutukseen, joka on kokonaisuudistuksen (esitutkintalaki, pakkokeinolaki ja poliisilaki) osalta toteutettu poliisihallinnossa vuodesta 2013 alkaen. Toisaalta tarkoitan ponnistuksella viitata siihen, että uudessa lainsäädännössä on huomattava määrä erilaisia tulkintasuosituksia vaativia kohtia.

Säännösten yhtenäinen soveltaminen edellyttää kuitenkin lain soveltajalta ensinnäkin kiinnostusta ja halua tutustua lainsäädännön muutoksiin ja niistä tehtyihin tulkintasuosituksiin. Lisäksi tämä vaatii soveltajalta jatkuvaa uteliaisuutta kyseenalaistaa vanhoja toimintamalleja ja omia yksittäistapauksessa tekemiään ratkaisuja. Tärkeintä esitutkintaviranomaisen työssä olisi saavuttaa rikostutkinnan osalta oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin periaatteita noudattava toimintamalli.

Tämän teoksen kirjoittamiselle on päästy osaltaan siihen tavoitteeseen, että esitutkintaviranomaiset soveltaisivat lain säännöksiä yhtenäisellä tavalla.

PAKKOKEINOLAKI - epilogi

*Rikoksesta epäilty jos pakoon koettaa päästä,
kiinniotto-oikeus ei silloin häntä säästä.
Laki antaa kiinniottoon luvan siviilille -
luovuttaa vain täytyy sitten saalis poliisille.*

*Pidätykseen oikeutettu virkamies kun määrää,
pidättämisessä ei saa olla mitään väärää.
Vaatimukset suuremmat on vangitsemisessa:
siitä päätös tehdään vasta tuomioistuimessa.*

*Vakuustakavarikkoon saa omaisuutta panna,
jos ei joku menettämisseuraamusta kannan.
Esineitä täytyy joskus takavarikoida,
rikosta jos ilman sitä selvittää ei voida.*

*Epäilty jos rikollista toimintaansa jatkaa,
sallita ei hänen tehdä silloin yhtään matkaa.
Tutkintaa kun tehostetaan kotietsinnällä,
rikosjutun ratkaista voi tiedon löytämällä.*

*Järjestelmää tutkia voi tietosisällöstä;
perillä on oltava myös datakäytännöstä.
Etsinnässä kohteena voi olla henkilöitä,
tarkastus ja katsastus kun aiheuttavat töitä.*

Kari Mäntysalo (38 vuotta poliisikoulussa)

LÄHTEET

Ellonen (toim.) 2013:

Noora Ellonen (toim.) - Minna Joki-Erkkilä, Julia Korkman, Ilkka Lahtinen, Anu Mantila, Satu Rantaeskola, Leena Salovartio, Mia Tuominen ja Sarimari Tupola. Rikostutkinta lapsiin kohdistuvassa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Tampere 2013.

Fredman 2013: Markku Fredman. Rikosasianajajan käsikirja. Helsinki: Talentum, 2013.

Helminen - Fredman - Kanerva - Tolvanen - Viitanen 2012:

Klaus Helminen - Markku Fredman - Janne Kanerva - Matti Tolvanen - Marko Viitanen. Esitutkinta ja pakkokeinot. Helsinki: Talentum, 2012.

Helminen - Kuusimäki - Rantaeskola 2012:

Klaus Helminen - Matti Kuusimäki - Satu Rantaeskola. Poliisilaki. Helsinki: Talentum, 2012.

Rikosoikeus 2009 - Oikeuden perusteokset:

Tapio Lappi-Seppälä, Kaarlo Hakamies, Pekka Koskinen, Martti Majanen, Sakari Melander, Kimmo Nuotio, Ari-Matti Nuutila, Timo Ojala ja Ilkka Rautio. Kolmas uudistettu painos. Juva 2009.

Ruuska 2008: Kirsti Ruuska. Oma tupa, opa lupa: kotirauha ja poliisin toimivalta. Helsinki: Edita, 2007.

Tuominen 2012: Mia Tuominen. Lapsen edunvalvonta esitutkinnan näkökulmasta. Poliisipäällystön A-osan opinnäyte. Poliisiammattikorkeakoulu.

Tuominen 2014: Mia Tuominen. Lapsen edunvalvonta esitutkinnan näkökulmasta. Juvenes 2014.

Viljanen 2007: Pekka Viljanen. Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena. Helsinki: Edita 2007.

HE 14/1985: Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkintaa ja pakkokeinoja rikosasioissa koskevaksi lainsäädännöksi.

- HE 22/1994: Hallituksen esitys eduskunnalle telekuuntelua ja -valvontaa sekä teknistä tarkkailua koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 82/1995: Hallituksen esitys eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.
- HE 52/2002: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta.
- HE 222/2010: Hallituksen esitys eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 14/2013: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
- HE 71/2014 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi esitutkintalain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 2/1996 vp Perustuslakivaliokunnan lausunto 2/1996 vp - HE 239/1997 vp yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- LaVM 17/2013 vp: Lakivaliokunnan mietintö 17/2013 vp Hallituksen esityksen HE 14/2013 vp eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.
- Polamk - lausunto 8.10.2013:
Poliisiammattikorkeakoulun lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle Hallituksen esityksen eduskunnalle, laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden niihin liittyvien lakien muuttamisesta HE 13/2013 johdosta. Annettu 8.10.2013.
- OKa Kertomus 2005:
Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2005.
- ETY - työryhmän raportti:
Esitutkintayhteistyötä koskeva ohje. Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja n:o 7.
- POHA ohje - Tuntomerkit ohje 2020/2013/5230:
Poliisihallituksen ohje Tuntomerkitietojen ottaminen ja tallentaminen. 2020/2013/5230. Annettu 17.12.2013.

POHA ohje - Sisäinen laillisuusvalvonta 2020/2012/318:

Sisäinen laillisuusvalvonta poliisissa. 27.2.2012.

POHA - Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelu ohje 2020/2013/549:

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta. 2020/2013/549.

POHA ohje - Verinäyte 2020/2013/773:

Poliisimiehen oikeudesta ottaa verinäyte. 2020/2013/773.

POHA - Tulkkaus ja kääntäminen 2020/2013/4104:

Vieraskielinen tulkkaus ja kääntäminen esitutkinnassa ja pakkokeinoja käytettäessä. Annettu 28.11.2013.

POHA ohje – Paikkaan kohdistuva etsintä ja tekninen tutkinta POL-2014-5364:

Paikkaan kohdistuvaa etsintää koskevien säännösten soveltaminen teknisessä rikostutkinnassa. Annettu 16.6.2014.

Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia, ISSN 1455-8262

Iina Sahramäki ja Terhi Kankaanranta: Ympäristörikollisuuden torjunta ja valvonta Suomessa: kohti vihreämpää viranomaisyhteistyötä? 42/2014. 16,50 €

Vesa Huotari ja Matti Vuorensyrjä (toim.): Henkilöstön työhyvinvointi, johtaminen ja organisaatioilmasto: poliisin henkilöstöbarometri kehittämisen välineenä. 41/2011. 40,70 €

Sanna-Mari Humppi ja Noora Ellonen: Lapsiin kohdistuva väkivalta ja hyväksikäyttö. Tapausten tunnistaminen, rikosprosessi ja viranomaisten yhteistyö. 40/2010. 40,60 €

Mirkka Kreus: Terrorismin torjunta Suomessa. 39/2010. 40,70 €

Arno Tanner ja Laura Koivisto-Khazaal: Maahanmuutto- ja ulkomaalaisviranomaiset mediassa. 38/2010. 23,10 €

Matti Vuorensyrjä: Tulos- ja kehityskeskustelujen arviointi ja kehittäminen poliisihallinnossa. 37/2009. 16,50 €

Petri Rainiala: Tiedottajan käyttö poliisin tiedonhankintamenetelmänä. 36/2009. 23,10 €

Erkki Hämäläinen: Eurooppalaistuva lainvalvonta. 35/2009. 27,50 €

Terhi Hakamo, Anne Alvesalo, Kirsi Jauhiainen ja Erja Virta: Talousrikokset rikosprosessissa. 33/2009. 40,70 €

Outi Roivainen ja Elina Ruuskanen: Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. 32/2008. 23,10 €

Anna Vanhala: Piiri pieni pyörii. Poliisipäälliköiden ammatti-identiteetti ja työelämäkerrat. 31/2007. 16,50 €

Anna-Liisa Heusala, Anja Lohiniva ja Antti Malmi: Samalla puolella – eri puolilla rajaa. Rajaturvallisuuden edistäminen Suomen ja Venäjän viranomaisyhteistyönä. 30/2008. 23,50 €

Kari Saari: Poliisi ja joukkojenhallintatoiminta Suomessa. Joukkotilanteet ja niihin liittyvä poliisitoiminta suomalaisten poliisien näkökulmasta tarkasteltuna. 29/2007. 16,50 €

Poliisiammattikorkeakoulun raportteja, (ISSN 1797-5743)

Monica Fagerlund, Marja Peltola, Juha Kääriäinen, Noora Ellonen, Heikki Sariola: Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2013. Lapsiuhritutkimuksen tuloksia. 110/2014. 40,70 €

Iina Sahramäki ja Terhi Kankaanranta: Vihreämpää rajan toisella puolella? Vertaileva tutkimus ympäristörikollisuuden torjunnasta ja tutkinnasta Suomessa ja Ruotsissa. 109/2014. 16,50 €

Jenni Niemi: Laittoman maahanmuuton torjunta viranomaisyhteistyön haasteena. 108/2013. 16,50 €

Jouni Perttula: Kolmas sektori turvallisuuden osatekijänä. 107/2013. 16,50 €

Matti Vuorensyrjä ja Leena Ranta: Poliisin perustutkintokoulutuksen vaikuttavuusarviointi: vuosina 2010-2011 valmistuneiden poliisien työllisyys ja arviot koulutuksen työelämävastaavuudesta. 106/2013. 27,50 €

Terhi Kankaanranta ja Vesa Muttilainen: Talousrikostutkinta poliisissa vuonna 2011: tutkintahenkilöstölle osoitetun kyselyn tuloksia. 105/2013. 16,50 €

Jenni Niemi ja Iina Sahramäki: Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. 104/2012. 16,50 €

Noora Ellonen: Kurin alaiset: lasten ja vanhempien välisten ristiriitojen ratkaiseminen perheissä. 103/2012. 27,50 €

Risto Honkonen ja Vesa Muttilainen (toim.): Poliisin toimintaympäristö: Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2012. 102/2012. 23,10 €

Tomi Lintonen, Sanna Rönkä, Elina Kotovirta ja Anne Konu: Huumeet Suomessa 2020: ennakointitutkimus. 101/2012. 16,50 €

Anna Leppänen ja Vesa Muttilainen: Poliisin tietoon tullut korruptiorikollisuus Suomessa 2007-2010: seurantamenetelmän kehittäminen ja rikosepäilyjen ominaispiirteet. 100/2012. 16,50 €

Jouni Perttula: Pirkanmaan turvallisuusklusteri? Esiselvitys hankkeen toteutettavuudesta. 99/2012. 16,50 €

Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjoja, ISSN 1455-8270

Satu Rantaeskola (toim.): Pakkokeinolaki - Kommentaari. 22/2014. 47,30 €

Satu Rantaeskola (toim.): Esitutkintalaki - Kommentaari. 21/2014. 47,30 €

Noora Ellonen (toim.): Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta ja seksuaalirikoksissa. 20/2013. 23,10

Antti Laakso: Poliisisanasto suomi-venäjä. 19/2013. 23,10 €

Kimmo K. Kiiski: Poliisin rooli kuolemansyynytutkinnassa. 18/2009. 2. uudistettu painos. 20,00 €

Johan Boucht, Dan Frände suom. Markus Wahlberg: Suomen rikosoikeus. Rikosoikeuden yleisten oppien perusteet. 17/2008. 20,00 €

Reima Kukkonen: Keinotekoisista varallisuusjärjestelyistä ulosotossa ja velallisen rikoksissa. 16/2007. 27,00 €

Risto Honkonen & Nora Stenvall (toim.): Poliisin johtamista kehittämässä. 15/2007. 39,00 €

Arto Hankilanoja: Työturvallisuus ja vastuun kohdentuminen poliisihallinnossa. 10/2003 2. uudistettu painos 2007. 16,00 €

Janne Häyrynen & Tero Kurenmaa: Arvopaperimarkkinarikokset. 14/2006. 25,00 €

Anne Alvesalo & Ari-Matti Nuutila (toim.): Rangaistava työn turvattomuus. 13/2006. 21,00 €

Anne Jokinen: Rikos jää tekijän mieleen. Muistijälkitesti rikostutkintamenetelmänä. 12/2005. 20,00 €

Nina Pelkonen: Kriisin ABC. Käsikirja poliisin käyttöön. 11/2005. 10,80 €

Kimmo Himberg: Tekninen rikostutkinta. Johdatus forensiseen tieteeseen. 9/2002. 12,96 €

Marketta Vesisenaho: Poliisialan sanasto. Suomi-ruotsi-englanti. 8/2002. 10,80 €

Esitutkintaa, pakkokeinoja ja poliisin toimivaltuuksia sääntelevät normit muuttuivat vuoden 2014 alusta. Uusissa laeissa viranomaisten toimivaltuudet on säännelty entistä yksityiskoh-
taisemmin, täsmällisemmin ja kattavammin.

Tämä teos on perusteellinen esitys uuden 1.1.2014 voimaan tulleen pakkokeinolain säännöksis-
tä. Kommentaariteoksen rakenne noudattelee täysin pakkokeinolain rakennetta ja kukin pykälä
käsitellään yksitellen. Lisäksi teoksessa on lainvalmistelutöistä puuttumaan jääneet rinnakkais-
tekstit, joista lukijan on helppo tehdä havainnot siitä, miten lainsäädäntö on muuttunut.

Teos on välttämätön työkalu kaikille pakkokeinolakia työssään jo soveltaville kuin myös
tuleville ammatilaisille. Kirja soveltuu toimituksellisten ratkaisujen perusteella hyvin myös
oppikirjaksi. Säädoskokonaisuuteen kuuluvista esitutkintalain ja poliisilain säännöksistä on
laadittu omat samaan sarjaan kuuluvat kommentaariteoksensa.

Teoksen kirjoittajat ovat poliisihallinnon Ponnistushankkeen eli ETL, PKL ja PoL lainsäädäntöä
koskevan laajan valtakunnallisen lisä- ja täydennyskoulutuksen toteuttaneita asiantuntijoita.
He ovat tämän perusteella ja myös käytännön työnsä kautta aihealueen parhaita asian-
tuntijoita teoksen kirjoittajina. Kirjoittajat hallitsevat aiheen sekä teorian että käytännön
tasolla esitutkinnasta, pakkokeinojen käyttämisestä, syyteharkinnan kautta tuomioistuin-
käsitteilyyn saakka. Kirjoittajien yhteistyössä on toteutunut laaja-alainen juridinen osaaminen
yhdistettynä poliisitoiminnan yksityiskohtiin.

